Isprăvile unor vîntură-lume
Proză picarescă spaniolă

CULEGERE DE TEXTE DIN:
DIEGO HCJRTADO DE MENDOZA, MATEO AEEMÂN, MIGXJEI, DE: CERVANTES saavedra. VICENTE MARTINEZ ESPINEE, FRANCISCO DE QUEVEDO Y VIEEBGAS.
1 9 6 1
ED.1TURA
B I B L I O T E C A P E N T R U T O T E
P E N T R U E I T E R A T U R A.

Texte alese, traduse şi adnotate de *Ion Frunzetti*

PROZA SATIRICĂ „PICARESCĂ'[4] IN SECOLUL DE AUR AL SPANIEI

Perioada din istoria Spaniei cunoscută sub numele de Secolul de aur *(Siglo de oro)* este cuprinsă cam între jumătatea secolului ai XVI-lea şi sfîrşitul secolului al XVII-iea, Se obişnuieşte să se dea acestei perioade — impropriu denumită secol, căci ea se întinde pe un secol şi jumătate — limite precise. Începutul ei ar fi anul 1555 (abdicarea lui Carol Quintul şi urcarea lui Filip al II-lea pe tron), şi sfîrşitul, în timpul domniei lui Carlos al II-lea „vrăjitul" *(el hechizado),* o dată cu moartea marelui poet Calderon (1681). Această delimitare este însă departe de a rezulta din criterii strict ştiinţifice. Fenomenele ce caracterizează Secolul de aur, şi care l-au făcut să se numească aşa, pot fi observate şi înainte de 1555, după cum unele din ele mai persistă către 1700, în epoca de vizibilă decadenţă a Spaniei. Denumirea epocii vine dintr-un dubiu înţeles al epitetului : *de aur* este secolul acesta mai întîi pentru că el coincide cu epoca de strălucire mondială a Spaniei, şi în al doilea rînd pentru că perioada se caracterizează economic prin invazia aurului pe piaţa spaniolă.

Este epoca transporturilor de metal preţios de dincolo de ocean, în urma marilor descoperiri geografice de la sfîrşitul secolului al XV-lea. Expediţiile lui „Cristoval Colon" (1492-1504), care au marcat începutul unei noi ere în istoria lumii, făcuseră din Spania rivala maritimă a Portugaliei, ţara care încercase prima să descopere un drum nou spre Indii şi spre Extremul Orient, mînată de necesitatea restabilirii unui itinerar pentru navele sale comerciale, pe care cuceririle turceşti din

Medite- rana Ie împiedicau să mai facă pe drumul tradiţional legătura directă cu lumea răsăriteană. Imperiul colonial spaniol este sporit în 1513 de navigatorul Vasco Nunez de Balboa care, traversînd istmul, ia simbolic în posesiune Oceanul Pacific, în numele coroanei spaniole.

Pentru Spania posesiunile acestea sînt încă, în primul moment, doar pricină de orgoliu, fără o prea mare importanţă economică, Adevăratul lor preţ pentru tezaurul regal se vădeşte cîteva decenii mai tîrziu. Abia în 1521, după cucerirea Mexicului de către aventurierul Hernân Cortes, Spania poate începe exploatarea coloniilor de peste ocean. Spaniolii îşi împing cuceririle către Pacific, în Honduras şi în Peru, ţara pe care la 1533 pune stăpînire conchistadorul Francisco Pi · zarro. La 1543, alt conchistador, Valdivia, cucereşte statul Chile şi fondează acolo oraşul Santiago, Se stabilesc posturi spaniole la Buenos-Aires, în Paraguay şi în golful Mexic, la gura fiuviului Mississippi. Portugalia, care controla companiile de navigaţie şi exercita un adevărat monopol asupra comerţului maritim, va ajunge şi ea foarte curînd, sub Filip al II-lea, la 1580, o simplă provincie spaniolă, iar posesiunile sale teritoriale de peste mări se vor număra printre coloniile spaniole.

Pămînturile noi sînt, în primul rînd, teren de jaf. După ce termină jefuirea aurului deţinut de căpeteniile indigene, conchistadorii merg la sursa lui, şi masacrarea brutală şi rapidă a indigenilor în numele crucii face loc asasinării lente, dar nu mai puţin brutale, a populaţiilor de rasă roşie, robite albilor şi utilizate ca mînă de lucru gratuită în minele de metal preţios. La minele din Potosi în Bolivia sau la Zacatâeas în Mexic, sclavajul cunoaşte forme de o barbarie nemaiîntîmită. Cantităţile de aur şi de argint ce trebuiau extrase pentru a acoperi pofta de cîştig a cuceritorilor dac la exterminarea muncitorilor băştinaşi. Pentru înlocuirea lor prin mînă de lucru la fel de necostisitoare se recurge la comerţul de negri. Aceştia sînt aduşi cu miile de pe coastele Africii, în infernul minelor aurifere din Indiile Apusene.

îndată după Lisabona, porturile spaniole Cadix şi Seviila devin poarta de intrare a bogăţiilor coloniale în Europa. Mai cu seamă Seviila primeşte şi înmagazinează, pentru a-1 transporta apoi la curte, mare parte din aurul Indiilor Apusene. Documentele epocii ne arată

fabuloasa bogăție care se scurgea în Peninsula Iberică, venind de peste ocean. Iată unul : „La 22 martie ale anului 1595 sosiră în portul fluviului Sevillei corăbiile cu argint din Indii şi, începînd a le descărca, fură înmagazinate în *Real Casa de la Contratacion de las Indias,* 302 care de argint, de aur şi de perle de mare valoare. La 8 mai 1595 fură scoase din vasul-căpitan 103 care de argint şi de aur, iar la 23 mai sosiră din Portugalia, pe calea uscatului, 503 încărcături de argint, de aur şi de perle, debarcate de pe vasul-amiral, care din pricina furtunii acostase la Lisabona şi metalul fu adus pe uscat, ceea ce era lucru demn de văzut... căci 6 zile în şir nu încetară să treacă prin Poarta Trianei încărcăturile sus-zisei corăbii-amirale" (Francisco Arifio).

„în fiecare an se poate spune că intră prin Seviila de două ori mai mult aur decvt e nevoie pentru a susține toată Spania scria o dată Lope de Vega *(El peregrino en su patria).*

Cu toate imensele bogății revărsate în țară prin traficul transoceanic, nivelul de viață al populației iberice este departe de a fi mai ridicat ca înainte de descoperirile geografice. Dimpotrivă, invazia aurului creează Spaniei o bogăție iluzorie, de care se bucură doar marii feudali. Aurul intrat în mina marii nobilimi nu rămîne multă vreme în țară ; el se scurge cu uşurință peste graniță, pentru a plăti obiectele de lux de care această aristocrație, trîndavă, desfrînată şi frivolă, nu se mai poate dispensa. Mătăsurile franceze, dantelele belgiene, stofele flamande şi engleze, tapiseriile florentine, brocarturile şi damascurile orientale, vasele de ceramică persană şi chineză, mobilele de esențe rare şi intarsiile nord-africane de fildeş şi de sidef se adună din belşug în castelele marilor feudali, ca şi la curtea regelui, în schimbul aurului vărsat peste hotare. Incapabilă să se organizeze financiar, aristocrația spaniolă este responsabilă de falimentul Spaniei, atît de greu de conceput

in aceste condiții, dar care se produce la sfîrşitul secolului al XVI-lea.

Ruinîndu-i pe meşteşugarii băştinaşi prin importuri, ruinînd şi agricultura, care nu mai rentează destul pentru moşier, Spania Secolului de aur e în plină criză. Aurul este tratat cu atîta criminală uşurință din cauze ce țin tot atît de incapacitatea economică a aristocrației cît şi de inexistența unei destul de numeroase şi de bine dezvoltate pături negustoreşti, a unei burghezii care să administreze

metalul prețios. Burghezia Spaniei fusese decapitată de măsurile Inchiziției care, îndată după unificarea teritorială, organizase expulzarea evreilor, în majoritate comercianți mari şi mici, cămătari şi meşteşugari. Aceştia, şi în 1500 şi maurii, au fost obligați să se creştineze sau să părăsească Spania, după ce li se confiscau averile, ceea ce a provocat emigrarea a peste 200.000 de evrei spanioli, sefarzii, răspîndiți de atunci prin Europa.

Negăsind în Spania o burghezie capabilă să-1 pună în valoare prin investiții, aurul aduce nefericirea țării. El elimină de pe piață, cum e firesc, moneda din metal mai puțin prețios şi o devalorizează. Prețul aurului însuşi se devalorizează din pricina cantităților imense vărsate anual pe piața spaniolă. Aurul se supunea, ca orice altă marfă, consecințelor legii cererii şi ofertei. Din folosirea iui, fie pentru armarea de noi expediții coloniale, fie pentru fastul fabulos de la curtea regală şi pentru luxul în care se lăfăiau marii feudali, nu profită pînă la urmă decît bancherii care-i sprijineau de peste graniță.

O administrație coruptă, în care slujbele şi avansările se cumpărau cu bani, îngreuiază vistieria statului, care caută să se refacă prin biruri noi puse asupra poporului exploatat şi asuprit. De asemenea, întreținerea unei mari armate se face simțită pentru regatul Spaniei, unde este de remarcat, în această epocă, tendința netă de *împrospătare a militarismului,* în forme medievale. Existența unei puternice forțe armate era necesară regilor Spaniei din mai multe motive, în afară de acela, de la sine înțeles, de a înăbuşi revoltele populare, care izbucnesc mereu, cînd într-un loc, cînd într-altul. Este mai întîi necesară pentru apărarea peninsulei, o dată unificată teritorial, împotriva atacurilor turceşti. Apărarea coastelor, necontenit atacate de mauri, dusese pe regii Spaniei la ideea faimoasei *reconchiste:* ocuparea bazelor maure din nordul Africii şi urmărirea turcilor pe propriul lor teritoriu.

O mare armată îi mai era necesară Spaniei pentru menținerea imperiului european şi colonial, pe care îl dobîndise printr-un şir neaşteptat de întîmpiări norocoase. La 1516, moartea lui Ferdinand Catolicul adusese pe tronul Spaniei pe nepotul său Carlos I, născut din căsătoria Ioanei-Nebuna, moştenitoarea regilor catolici, cu Filip cel Frumos al Burgun- diei, fiul împăratului Maximilian al Austriei. La moartea acestuia din urmă, în 1519, proaspătul rege spaniol Carlos I, susținut de puternicii bancheri din familia Fugger de la Augsburg, moşteneşte tronul

imperial german, liiînd aici numele de Carol Quintul. El uneşte coroana Spaniei, care cuprindea şi Regatul Neapolului şi Flandrele, cu Germania, întemeind astfel cel mai mare imperiu european de după prăbuşirea celui roman. Tendinţa de dominaţie mondială a Habsburgiîor face ca, avînd sprijinul bancherilor Fugger din Augsburg, cărora ei le conced exploatările miniere în tot cuprinsul imperiului, regii Spaniei să întreprindă expediţii militare în Italia, Boemia, Franţa, Olanda, Anglia, oriunde setea lor de putere vedea un prilej de a acţiona cu folos. In acest scop expansionist, regii Spaniei caută să apară drept apărătorii catolicismului într-o Europă zguduită de mişcările populare stîrnite de Reformă, şi trupele spaniole se ivesc pretutindeni unde papalitatea e pe cale de-a pierde partida. Toate acestea duc, evident, la cheltuieli uriaşe, chiar dacă nu mai punem la socoteală finanţarea directă a propagandei iezuite în Europa şi a acţiunilor ei sîngeroase.

Se pot distinge, în decursul aşa-zisului Secol de aur, două perioade bine delimitate. Prima e o perioadă de ascensiune politică, corespunzătoare epocii de supremaţie spaniolă asupra mărilor. Pe atunci Spania, cuprinzînd de la 1580 încolo şi Portugalia, controla navigaţia de pe întregul glob. A doua perioadă este a declinului politic şi economic, eoincizînd cu treptata dezmembrare a imperiului.

In istoriografia Spaniei, anul 1598 (moartea lui Filip al II-iea) este considerat drept prag între cele două perioade. In realitate, moartea întunecatului monarh, care decreta din sumbrele încăperi ale Escorialului său soarta milioanelor de supuşi, n-a făcut decît să smulgă de pe obrazul Spaniei masca orgolioasă de putere mondială fruntaşă, mască păstrată cîtva timp şi după ce începuse declinul. Supremaţia mondială a Spaniei încetase o dată cu memorabila înfrîngere a aşa-zisei *invencible armada*, în anul 1588, cînd Anglia, ajutată de furtună şi de incapacitatea proaspăt-numitului amiral spaniol, ducele de Medina-Sidonia, reuşeşte să se afirme drept cea mai mare putere navală a lumii.

Moartea lui Filip al II-lea, monarhul epocii de supremaţie mondială a Spaniei, lasă ţara cu totul ruinată. Economia naturală a orînduirii feudale era distrusă în urma lipsei de interes pentru agricultură a nobililor, mari latifundiari, deprinşi acum cu veniturile excepţionale provenite din expediţii transoceanice. Pe de altă parte, mina de lucru pentru muncile cîmpului devenea din zi în zi mai greu de găsit. Aventura militară sau cea colonială ispitise pe mulţi dintre ţărani, recrutările forţate şi exploatarea sporită îndepărtaseră pe alţii de pe pămînturile lor, rămase în paragină, Masivele importuri de grîne din Sicilii, plătite cu aur, sînt totuşi insuficiente pentru a hrăni toată populaţia peninsulei ; bunurile de consum devin o raritate. Ţărănimea furnizează mereu noi contingente de briganzi, sau îngroaşă necontenit centura de mizerie din jurul oraşelor, creînd o

categorie de declasați în zdrențe, constrînşi să trăiască din expediente. Foamea este adevărata stăpînă a Spaniei în Secolul de aui.

Vechile forțe de producție sînt la pămînt, relațiile de producție ale orînduirii feudale sînt depăşite ; în Spania însă, clasa feudală îşi menține dominația prin iorța absurdă şi oarbă a violenței şi terorii. Legile — organizarea administrativă şi
Vil) politică a statului — caută să mențină o orînduire socială ce nu mai corespundea, Propaganda clerului catolic, aliat feudalității, se înverşunează să o justifice, într-un moment cînd falimentul sistemului era vădit, Neputînd explica în chip rațional contradicțiile sociale, regimul începe lupta împotriva rațiunii. El proclamă şi apără domnia iraționalului, inviolabilitatea dogmei, cultul autorității şi obligativitatea misticismului catolic.

Necesitatea de a menține ficțiuni sociale duce la crearea unei serii de mituri : mitul sacru *(„La Divina Majestad", „La Sania Fe"),* mitul regalității *(„Un monarca, un imperio y una Espada")* şi mitul purității sîngelui *(„La limpieza del sangre"),* din care derivă „onoarea" feudală, atît de ridicol seacă, şi rasismul bestial pe care feudalii caută, şi reuşesc -în bună parte, să-I imprime populației ca atitudine față de mauri şi evrei, chiar atunci cînd aceştia se convertesc ia credința oficială catolică.

Instrumentele pentru menținerea acestor mituri, care încearcă să justifice conservarea unui sistem social ce încetase să mai fie fundat pe realități sînt, în primul rînd, cele trei „sfinte" de care Dumnezeu trebuie să-1 ferească pe fiecare spaniol, după expresia lui Al eman : sfînta Inchiziție, sfînta Frăție *(Hermandad)* şi sfînta Cruzada. E vorba de trei organizații polițieneşti cu coloratură aparent religioasă, dirijate de puternicul aparat secret iezuit al guvernului, în imperiul care se mîndrea de-a nu avea între granițele sale nici un „eretic" în carne şi oase* oricare dintre cei bănuiți de erezie fiind repede transformat în fum şi cenuşă, pe rugurile trinității mai sus-pomenite.

★

Cultura necesară unui astfel de regim nu putea fi decît una capabilă să formeze cetățenilor o mentalitate supusă față de convențiile sociale tradiționale, conformistă şi conservatoare. Nu este deci de mirare că oficialitatea Spaniei Seco-
Iul ui de aur promovează opere literare de coloratură cavalerească şi curteană, proslăvind principalele virtuți cerute unui feudal : credința şi vitejia. Secolul de aur cunoaşte astfel o reînviere a romanului cavaleresc şi curtean de tipul romanelor bretone din ciclul „Regelui Arthur" sau „Cavalerilor mesei rotunde". La 1508 apare, reeditat într-o versiune moder-
nizată spaniolă, faimosul *Amadis de Gaula,* singurul roman cavaleresc cruțat, pentru frumusețea stilului său, de satira lui Cervantes (atunci cînd în

biblioteca iui don Quijote, plină de cărți în stare să smintească minţile, bunul-simț vine să facă o triere şi zvîrle la coş restul). Raţiun-ile ideologice pentru care romanul cavaleresc cu conținut fantastic şi personaje supranaturale este readus în arena literară apar cu limpezime în lumina cîtorva fapte istorice precise. Autorul versiunii spaniole, „cinstitul şi virtuosul cavaler Garci Ordonez de Mon- talbo, regidor al nobilului oraş Medina del Campo", feudal şi demnitar el însuşi cum se vede, mărturiseşte direct, într-un epigraf al primei ediţii, că a compus, corectat şi îmbunătăţit această carte, cu gîndul de a *„însufleți inimile nobile ale tinerilor războinici, care cu multă dragoste îmbrățișează arta mînuirii armelor" (la milicia corporal).* Epigraful acesta constituie o indiscreție asupra intenției propagandistice ce stă la baza operei. Romanul este sortit să fie un manual al cavalerului desăvîrşit, »n *„doctrinal de principes y sehores",* un îndreptar pentru marii feudali şi un model propus micilor nobili ca ideal demn de imitat. Este clar că reapariția genului in secolul al XVI-lea nu este întîmplătoare şi că regimul monarhic absolutist al Spaniei unificate simțea nevoia unei literaturi de acest fel. Menținerea spiritului războinic în sînul diverselor pături ale populației țării, veşnic mobilizate pentru nesfîrşitele cruciade antiislamice sau pentru războaie coloniale şi expansioniste, iată scopul ei.

Cînd, în 1522, Inigo de Loyola fondează „cavaleria lui Isus" (Ordinul călugărilor iezuiți), el îşi ia ca model pe aceiaşi Amadis, fondatorul ordinului, care avea să devină principalul instrument al tiraniei monarhice în Spania, visînd şi el să rivalizeze cu cavalerii rătăcitori. Opera aceasta dă modelul genului în Spania şi creează © adevărată şcoală. Apar nenumărate variante : repovestiri, prescurtări sau prelucrări adăugite ale ei, în tot cursul secolului al XVI-lea şi imitații sub diverse titluri ca : *Florisando, Lisuarte de Grecia, Floricel de Niquea, Rogel de Grecia, Lepolemo* etc.

Paralel încep exagerările fantastice, supralicitările imitatorilor genului : seria de *Palmerini, Privialeoni şi Belianişi*, încheiată abia la 1602 prin ultimul roman cavaleresc, *Policisne de Beocîa.* Scribii curții şi ai oficinelor iezuite sădesc fără răgaz ideologia aceasta în conştiința supuşilor maiestății-sale catolice. Desfrîul de fantasme învăpăiază minţile sănătoase, înnebunindu-le şi îmboldind necontenit contingente noi de tineri aventuroşi să caute „glorie şi renume mondial" în expediții militare cu pretext religios, „ ori în aventura colonială. Carol Quintul însuşi citea, zice-se, cu deliciu povestea lui Belianis. După abdicarea lui, la 1555, *cortesurile* (parlamentele) comunelor spaniole, ce fuseseră atît de sîngeros dizolvate atunci cînd îndrăzniseră să pretindă a-şi menține libertățile încălcate de rege, îşi ridică din nou glasul şi cer, fără rezultat însă, lui Filip al II-lea, să suprime literatura cavalerească, interzicînd-o cu totul în cuprinsul imperiului, pentru consecințele ei, grave atît pentru locuitori, cît şi pentru stat. Bunul-simț popular înțelesese că această literatură este o otravă infuzată conştient de feudali şi de cler poporului, pentru a-1 împiedica să vadă adevărul, dezastruoasa realitate socială ascunsă sub strălucirea aparentă a Spaniei, pentru a-i deforma spiritul, îmbibîndu-1 de iraționalism şi acreditînd

idealul depăşit al unei societăţi de tip medieval. Literatura cavalerească este un instrument reacţionar în lupta împotriva umanismului şi Renaşterii spaniole. Umanistul Juan de Valdes şi-a dat seama de asemenea de primejdia cărţilor cavalereşti, asupra cărora aruncă cea mai categorică dezaprobare. Dar lovitura de graţie, antidotul ei violent, avea să vină din partea scriitorului care înseamnă culmea Renaşterii spaniole, Cervantes, al cărui geniu înţelege că nu prin interdicţii oficiale ori parlamentare, nici prin erudite discuţii de doctori în litere, ci printr-un procedeu democratic, printr-o expunere publică, adresată marilor mase de cititori, se va putea discredita genul cavaleresc. în *Don Quijote,* Cervantes va oferi nu o dezbatere de idei, ci o povestire de fapte epice, constituind *parodia, caricatura* romanului cavaleresc, transpus, printr-o ingenioasă substituire de planuri, pe un ton burlesc, şi redus astfel la ridicol.

Marea operă a lui Cervantes, apărută la 1605, n-a fost însă posibilă decît pregătită de o întreagă serie de opere prealabile, în care-şi găseşte expresia literară mentalitatea exploataţilor, a maselor largi populare, într-o proză vie, tăioasă, sarcastică, menită să demaşte şi să acuze. Discreditarea convenţiilor întemeiate pe minciună, la care ţinea atîta regimul absolutist monarhic, dizolvarea miturilor sacre, fluturate de cercurile oficiale, iată ţelul imediat al literaturii născute din bunul- simţ popular, care-şi croieşte drum în a doua jumătate a secolului al XVI-lea şi culminează cu Cervantes. Este vorba de aşa-zisa *literatură picarescă*, gen de nuvelă laică, realistă, indicînd rădăcinile răului şi punînd degetul pe rănile purulente ale societăţii feudale în declin, chiar dacă nu întotdeauna bunul-simţ popular exprimat în ea reuşeşte să întrevadă şi mijloacele de combatere a crizei. Este revanşa claselor exploatate, umilite, asuprite şi înşelate, revanşa mentalităţii populare, sătulă de minciuna daurită, dornică să comunice oamenilor o seamă de adevăruri fundamentale, experimentate din greu pe propria piele a povestitorului. Dacă literatura curteană şi cavalerească este o literatură de imaginaţie, literatura satirică picarescă se bazează pe observaţia strictă a stărilor de fapt, a mentalităţii şi moravurilor diferitelor categorii sociale, adică pe experienţa de viaţă a creatorilor ei.

Satira societăţii timpului ia forme diferite în diferitele nuvele şi romane picareşti, după epoca în care ele apar şi după poziţia de clasă a autorului. In toate, însă, se exprimă acea formă tipică de umor, specifică înţelepciunii populare spaniole, care a fost de atîtea ori recunoscută ca aparţinîndu-i exclusiv, şi care are un nume intraductibil : *la socarroneria.* Adjectivul *socarron* înseamnă mai mult decît *Intru* sau *şugubăţ* în romîneşte, mai mult decît *mucalit*[9] indicînd un gen de vicleşug bine intenţionat, o armă de apărare împotriva vicleniei, iscusinţei rău intenţionate, şi de luptă împotriva relei-credinţe agresive a exploatatorilor şi asupritorilor.

Spiritul critic, spiritul de inițiativă şi dorul de libertate, de eliberare din condiția de exploatat, se exprimă în această formă^ de umor. Armonic, echilibrat, realist şi refractar oricărei exaltări iraționaliste şi dezechilibrului Ia care duce fantezia dezlănțuită, necontrolată — bunul-simț popular alege forma snoavei, cu aparență de simplă narațiune hazlie, lipsită de orice teză şi de orice altă intenție decît aceea de a amuza. In această formă se strecoară, de fapt, printre episoadele îmbibate ele însele de o ideologie contrarie celor oficiale, o serie de reflecții amare, caustice sau de-a dreptul incendiare, după temperamentul eroului.

Fără să scoatem deocamdată în evidență deosebirile dintre diferitele specii ale genului picaresc şi diferitele exemplare de eroi picareşti ilustrate de această antologie, să căutăm mai întîi ceea ce le uneşte.

Expresie de o extraordinară virulență a criticii sociale, povestirea picarescă poate fi socotită, pe drept cuvînt, o primă formă, rudimentară, a romanului modern.

Numele, literatura *picarescă* şi-1 ia tocmai de la tipul declasatului, produs de criza economică a Spaniei, în urma dezechilibrului cauzat de invazia aurului. *Yicaro,* mucalitul a cărui povestire, redactată la persoana întîi, scriitorii caută s-o facă să treacă drept transcripția uiiei autobiografii autentice, este un personaj complex care a trecut din literatura spaniolă a Secolului de aur în patrimoniul universal, şi care va face carieră mai în toate literaturile (ducînd adesea în limbile respective şi numele său generic, pi caro, de o etimologie obscură). Cuvîntu! este adeseori, în această primă epocă a folosirii lui, sinonim cu *pinche,* ajutor de bucătar, rîndaş de han, argat, spălător de vase, într-un cuvînt om însărcinat cu treburile domestice cele mai umile, expus prin situația sa să fie mereu bătut şi tras pe sfoară. Tocmai datorită acestei situații, un picaro poate înmagazina rezultatele unei experiențe vaste, căci profesiunea sa îl pune în contact cu oameni din diversele straturi ale societății,

Astăzi, termenul de picaro, pe care unii îl fac să derive din „picard", epitetul demons trînd la origine o caracteristică națională, adică atribuită de spanioli națiunii franceze din care cunoscuți mai cu seamă le erau sudicii, denumiți „picarzi" după provincia *Picardia,* s-a încetățenit în limba spaniolă cu înțelesul de pungaş. în fapt, exercitarea *profesiunii picareşti*, de care vorbesc autorii satirici spanioli, variază de la speța servitorului care-şi înşală stăpînul pentru că acesta îl lasă să rabde de foame, şi pînă la delicventul înrăit, dedat celor mai perverse şi mai cinice năravuri, om care se sufocă de îndată ce este smuls din atmosfera viciului.

Textele alese pentru a compune această antologie sînt din cele mai importante opere ale genului. Ele ne înfăţişează mai multe categorii de picaros. Primul, cel care apare în scrierea ce dă modelul genului, nenorocosul orfan în căutare de stă- pîni, *Lazarillo de Tormes*, este şi cel mai simplu şi cel mai simpatic. Copii din popor, fecior al unor părinţi aduşi la sapă de lemn de rigorile legii, Lâzaro este o victimă a societăţii. Tatăl lui este exilat şi trimis pe front pentru furturi mărunte în meseria sa de morar, într-o societate în care furtul de toate categoriile era la ordinea zilei şi în care nimeni n-ar fi putut bănui, după exemplele văzute, că litera legii i se va aplica lui cu tot dinadinsul. Mama, rămasă astfel ca şi văduvă, este prigonită pentru delictul rasial de a fi contravenit „purităţii sîngelui", întreţinînd legături cu un negru. Lazarillo, lăsat fără sprijinul părintesc, caută doar să-şi cîştige viaţa în mod cinstit cînd, încă în vîrstă fragedă, se izbeşte de cruzimea stăpîniîor. Cunoaşte diverse categorii ale societăţii şi poate astfel reconstitui imaginea ei completă. Cu amărăciune constată Lazarillo că *„nu există fericire pentru oamenii cumsecade, şi trebuie să faci cu totul altfel declt gîndeşti, ca să reuşeşti în lumea asta*[<]. Este concluzia ce generalizează experienţele sale, extinse pe durata unei vieţi întregi, în timpul căreia tînărul vagabond a băut pînă la fund paharul suferinţei nemeritate. Concluziile sale amare condamnă o societate, cu regulile căreia oricine vrea să trăiască este silit să se împace, chiar dacă nu le poate accepta ca norme etice personale.

Condiţiile pentru izbucnirea unei revoluţii încă nu erau coapte, şi lupta individuală era sortită, cum e firesc, eşecului. Carol Quintul demonstrase doar cît de bine se pricepea să înăbuşe orice mişcare de protest, cu prilejul revoltei aşa- zişilor *comuneros*, între 1520 şi 1525, cînd nemulţumirile exploataţilor au fost plătite cu ruguri şi spînzurători. Muncitorii agricoli, marinarii şi hamalii din Valencia, care organizaseră în acelaşi timp răscoala *germaniilor* (frăţiilor), fură şi ei masacraţi.

Este de remarcat că Lazarillo nu este singurul picaro al romanului. Nobilul scutier, care va fi al treilea stăpîn al său, se dovedeşte pînă la urmă la fel de picaro ca şi sluga : mentalitatea lor este deosebită, dar comportamentul identic. Scutierul moare de foame ca şi Lazarillo, Ca şi Lazarillo, el pîn- deşte un prilej de a se sătura şi nu pregetă să se înfrupte substanţial din pomana primită de servitorul său, pe care-1 ţine, sub diverse pretexte etice, principiale, veşnic flămînd. Ca şi Lazarillo, cavalerul minte, căutînd să facă impresie asupra oamenilor. In vreme ce Lazarillo are ca model pe cerşetorul orb care, „o acvilă în meseria sa", îi fusese profesor pentru viaţă, modelul ideal al scutierului este marele feudal. Este în scena primei lor mese, atît

de semnificativă prin inversarea rolurilor, un excelent rezumat, prezentat cu artistică ingeniozitate, al situației sociale a micii aristocrații în această epocă din istoria Spaniei, cînd hidalgii căutau să imite pe granzi, fără să aibă la dispoziție aceleaşi mijloace.

Ca în toate momentele de declin ale feudalismului, clasa feudală se împărțise şi aici în două categorii. De o parte iămîn *los grandes,* marii feudali, granzii de Spania, cele cî-

teva familii ce dețin punctele economice-cheie, pîrghiiîe de manevră a întregii maşinării sociale ; de cealaltă parte se grupează micii feudali, foştii mici proprietari de pămînturi, sărăciți de criză şi dizlocați de pe la vetre, *los hidalgos,* numiți aşa cu un cuvînt care le caracterizează mai bine decît oricare altul situația socială, *Hidalgo* este un cuvînt contras din *hi]o de algo,* adică *fiu de ceva,* fecior de familie nobila, descendent din părinți cu stare, care au însemnat „ceva", care au fost „cineva", dar care n-au lăsat copiilor lor, drept moştenire, decît titlul de noblețe înscris pe o diplomă *(efecu- toria),* singura avere şi sursă a orgoliului lor nemăsurat. Siliți să ia, pentru a trăi, calea expedientelor, aceşti hidalgos îngroaşă de obicei rîndurile aventurierilor ce constituie masa de manevră a expedițiilor coloniale şi militare regizate de granzi. Nobili ca şi granzii, hidaigii nu au însă situația ce cred ei că li se cuvine după rang, şi nu visează decît să şi-o refacă. Orgoliul şi setea de mărire îi fac lesne victime ale granzilor exploatatori, care se pricep să întrețină în ei, prin literatura curteană şi cavalerească de care vorbeam mai sus, iluzia că pot ajunge la averea strămoşilor şi la importanța lor în societate.

Dar dintre ei se recrutează nu numai donchihoții setoşi de „glorie şi renume mondial", ci şi canalii de felul acelora demascate în unele

romane picareşti de mai tîrziu. Nu toate imitațiile lui Lazarillo de Tormes îşi vor face eroii urmaşi ai unor indivizi certați cu justiția şi care trăiesc în marginea societății, cum se întîmplă şi cu *Pablos de Segovia,* opera marelui scriitor Francisco de Quevedo, Acesta era cavaler al „Ordinului de Santiago" şi înrudit, direct sau prin alianță, cu cele mai mari familii ale Spaniei. Cinic față de propria lui clasă, pe care o cunoaşte ca nimeni altul cu toate păcatele ei, Quevedo ne dă în această operă cea mai sarcastică demascare a epocii. *Viața marelui pehlivan numit don Pahlos, pildă pentru orice vînturâ-lume şi oglindă a pezevenghilor* este un roman în care nici un personaj nu e pozitiv, începînd cu eroul său principal. Quevedo se simte chiar dator să explice că

> descrie viciul nu pentru plăcerea de a-1 descrie, ci pentru a atrage atenția oamenilor cinstiți să se ferească de el (vezi capitolul XXII şi ultimul). Dar, în afară de eroul principal, „marele buscon", Quevedo mai descrie o galerie întreagă de variați picaros, printre care congregația *cavalerilor de industrie,,* recrutați din rîndurile micii aristocrații sărăcite de criză. Don Toribio, care şi-a vîndut mormîntul strămoşesc şi care nu mai caută cumpărători pentru titlul său de noblețe, într-o epocă în care *donomania* acorda particula nobiliară de *don* chiar şi unui *redendon* (cîrpaci), în cazul cînd avea bani să şi-o cumpere, este un exponent al acestei categorii de picaros recrutați dintre micii nobili.
>
> Hidalgo-ul Miguel Cervantes de Saavedra, marele „Homer al Secolului de aur", exploatat o viață întreagă de granzi, a vorbit adeseori despre această *inclinacion picaresca* a secolului său, despre un *gusto apicarado* manifestat chiar şi la membrii tineri ai marii aristocrații. *Nuvelele* sale *exemplare ne* înfățişează granzi ce-şi părăsesc avutul şi familia de dragul unei țigănci, ca în *La gitanilla,* sau din pură dorință de aventură, ca în *Ilustra spălătoare de vase (La ilustre fregona).* Nuvela pe care am ales-o pentru această antologie, *El casamiento en- ganoso* (am tradus prin *Căsătoria pe furate* pentru a evita adjectivul „înşelătoare" care, pus lîngă „căsătorie", ar fi dus la o accepție alta decît acea voită de autor), ne oferă conflictul tipic al concursului dintre pungaşi, cu schema „care pe care", arătîndu-ne, într-un episod scurt, lupii între ei : vînătorul de zestre şi femeia care vînează un soț bogat, ambii păcăliți pînă la urmă. Dacă intriga nu e nouă, nuvela lui Cervantes *Căsătoria pe furate* ne oferă în schimb originalul adaos dramatic intitulat *Colocviul clinilor,* povestire picarescă dialogată, în care eroul nu mai este un om, ci un animal. Rezervele stăpînilor săi sînt, din această pricină, şi mai mici decît în cazul unui servitor. Oricît de disprețuită, o slugă are totuşi ochi şi gură, şi poate discredita un stăpîn povestind cele văzute, în vreme ce animalului

necuvîntător îi pot trece în toată siguranța pe sub ochi cele mai de necrezut şi mai
sfruntate nemernicii. Clinele Berganza provine cîin mediul interlop al Trianei, cartierul rău famat al marelui oraş cosmopolit care era Sevilla. Educat pentru crimă, cîinele acesta are fire nobilă, şi este gata să plătească cu viața respectul său pentru frumusețe, alunei cînd, neîndrăznind să mînjească cu botul lui însîngerat „de măcelar" mîinile albe ale femeii ce-i furase carnea, se expune răzbunării violentului său stăpîn, Sensibil la frumos şi avînd noțiunea binelui, cîinele raționează asupra cauzelor relelor pe care le vede şi propune chiar soluții parțiale, filozofînd cu bunul-simț popular al autorului, susținut de lecturi umaniste, ceea ce este tocmai formula geniului lui Cervantes. De remarcat este că Berganza rămîne, în profesiunea picarescă, dezinteresat ; chiar atunci cînd stăpî- nul îi convine şi cînd deci, stînd cu el, problema existenței i-ar fi rezolvată, cîinele filozof *(el perro sabio)* se lasă mînat de dorința sa de a cunoaşte oameni şi moravuri noi, făcîn- du-şi, din peregrinările în căutare de stăpîn, o înlănțuire de experiențe psihologice, întocmai ca un scriitor care-şi caută în viața zilnică, trăită cît mai variat, temele scrisului. Mobilul picarismului acestui erou al lui Cervantes nu este, aşadar, numai material ; Berganza nu este un şomer în căutare de lucru, ci un reporter (dacă putem întrebuința termeni moderni), un eseist în căutare de subiect.

Asemănător este şi caracterul scutierului *(rodrigân de da- mas)* din care Vicente Martinez Espinel îşi face eroul romanului său, *Marcos de Obregon,* în bună măsură autobiografic. Călătorind prin Spania şi Portugalia, prin Italia şi prin Flan- dra, captiv în Africa de Nord, acest personaj trece din condiția de student şi muzician la Salamanca, la cea de marinar în Andaiucia şi de aventurier la Sevilla şi Madrid, apoi de cleric hirotonisit la Malaga şi paroh la Ronda — unde scriitorul deținuse o prebendă grasă, chiar în oraşul său natal — şi, în fine, capelan şi strîngător al milelor la spitalul local. Caterisit de episcop, în urma plîngerilor depuse împotriva lui din partea magistraților municipali, pe care-i scandalizează purtarea dezordonată şi libertățile mai mult decît laice ce-şi lua acest preot, el e redus astfel la existența de artist pe care i-o oferă talentul muzical. Espinei deținuse în 1599 titlul de maestru în arte la curtea regală, şi pînă la 1623 funcția de capelmaestru, dirijor de cor, al episcopului de Plasencia.

Tonul măsurat şi modest al povestirii scutierului, ajuns la anii bătrîneții, fondul său moral sănătos îl apropie o dată mai mult de eroul canin al lui Cervantes. Cu genialul autor al lui Quijote, Espinei are afinități la un nivel mai modest prin formula talentului său şi prin cultura sa umanistă. Morala întregii povestiri, virtutea propovăduită expres sau implicit în episoade, şi rezumată, condensată în ultimul „descanso" al operei, este răbdarea *(la conformidad),* să înduri şi să aştepți fiind remediul ideal al unei înțelepciuni dezabu- zate, care ştia că neajunsurile pricinuite de nedreptățile sociale nu se puteau lecui prin forțele celor de teapa eroului picaresc, constrîns, ca să. poată continua o viață grea, lipsită de satisfacții, să se dedea viciilor, deschizîndu-şi voluntar paradisurile artificiale ale beției, lăcomiei şi luxuriei. ...„în *tinerețea mea nesăbuită* — scrie Espinei — *puțină virtute am avut, şi vicii din belşug ; n-am prea luat In seamă întotdeauna legile cumpătării şi am simțit o slăbiciune vădită pentru Bacchus şi Ceres : am jertfit pe deasupra, adeseori, cu mare bucurie, pe altarul zeiței din Cypru*"
2*

Este etica evaziunii în plăceri, hedonismul pur al unei mentalități care a izgonit, din concepția sa blazată de viață, gîndul ameliorării societății corupte.

Cel mai tipic picaro din toată seria cuprinsă în această an^ tologie este însă don Guzmân de Alfarache, pe care scriitorul Mateo Alernân îl prezintă ca pe un „pîndar al vieții umane". Produs al putreziciunii claselor de sus, bastard de curtezană princiară şi fiu adoptiv de bancher falit, Guzmân are educația unui domnişor, a unui răsfățat fecior de aristocrat sau de mare burghez. Hotărîrea sa de a cutreiera lumea în XIX
căutarea norocului nu vine atîta din nevoie — casa mamei sale puțind încă să-I întrețină — cît din „înclinație picarescă", din gust de aventură, din nostalgia pentru o viață mai plină, mai bogată în senzații, în satisfacții de tot felul şi mai ales de amor propriu, chiar atunci cînd ele sînt plătite cu primejdii. Declasat voit, cunoscînd străfundurile cele mai josnice ale unei orînduiri sociale defectuoase, ce colcăie de vicii la toate nivelurile societății, Guzman de Alfarache, feciorul de bani gata, învață *„ce greu e să-ți ai prînzul în mîini străine*". El exercită rînd pe rînd toate meseriile, de la cerşetor, ajutor de bucătar şi rîndaş de han — în bună tradiție picarescă — trecînd prin aventura militară, marinărească şi colonială, prin situația de clerc (adică de student al unei universități,

asimilat clerului), prin starea de ginere de profesie, de întreținut al femeilor *(rufian)*, de vînzător al propriei sale soții, pentru a tinde necontenit să se salte în fruntea societății prin mijloace care sînt, evident, departe de orice simț moral. Devenit mare bancher, asociat al socrului său, Guzmân continuă să practice profesiunea picarescă, dar pe scară mare, cu mijloacele majore pe care i le pune la dispoziție proaspătul „comerț angro de bani", asociat la începuturile sale cu absolutismul monarhic. Mărturisirile în manieră autobiografică din romanul lui Aîemân demonstrează substratul tîlhăresc al operațiunilor bancare ale epocii ca şi rețeaua de complicități țesută de bancheri prin cointeresarea aparatului de stat şi a marilor feudali. Inventiv, ingenios, monstruos aproape prin talentul său picaresc, Guzmân sperie pînă şi pe cei mai inveterați dintre tîlharii de toate gradele, cu loviturile sale. Aiemân ne-a dat, în acest cel mai important şi mai complet roman picaresc al Secolului de aur, o frescă magistrală a Spaniei imperiale şi a Italiei de sub stăpînirea aceloraşi Habsburgi, prin oraşele căreia Guzmân, reprezentant al statului cuceritor, îşi continuă prădăciunile ca la el acasă.

Biografia lui Aiemân, care ca şi Cervantes e fiul unui intelectual, sărac, al unui medic evreu, are foarte multe din caracterele vieții lui Guzmân, şi unii comentatori îi consideră opera ca fiind autobiografică. E greu de spus cît din Guzmân îl conține pe Alemân, dar sigur şi neîndoielnic este că scriitorul acesta neliniştit şi călător a cunoscut, prin poziția sa incertă de „*conversa*" (supus bisericii, convertit) şi prin necontenitele-i urcuşuri şi coborîşuri în ierarhia socială, asemeni, o dată mai mult, lui Cervantes, oamenii şi stările de lucruri ale epocii sale, ceea ce 1-a decis să se izoleze la sfîr- şitul vierii, exilîndu-se în Mexic.

Oricît de diverşi ar fi eroii romanelor picareşti, oricît de diferită le-ar fi originea, dezvoltarea şi felul specific de a reacționa în situații totuşi tipice, ei au multe puncte Comune. Mentalitatea lor este aceeaşi, în trăsăturile mari. Aceeaşi este şi schema desfăşurării aventuroaselor lor existențe. Pervertiți sufleteşte de o societate incapabilă să conceapă virtutea, dar- mite s-o mai şi practice, determinați de epoca lor în care lupta de clasă ia formele barbare ale represiunii sîngeroase față de tot

ce este afirmație a libertății şi protest împotriva asupririi şi exploatării, eroii picareşti rezumă, în micile lor existențe individuale, un proces secular şi colectiv.

Este interesant de observat cum, în epoca de statornicire a absolutismului monarhic şi de înflorire a falsului cavalerism, sub Carol Quintul, tipul de picaro, şi o dată cu el întregul sens al povestirii picareşti posibile în acea epocă, este umil, prezenundu-se cu smerenia îngăduitului, şi folo- sindu-se de această mască inocentă pentru a profera în stil popular, de zicale, adevăruri mari, care nu sînt pe placul regimului. Lazarillo de Tormes, care-şi începe povestirea din primele decenii ale secolului al XVI-lea, imediat după bătălia de la Gelves, care-1 lasă orfan (1511), este un om ce-şi păstrează luciditatea şi conştiința etică, înțelegînd totuşi necesitatea de a se adapta. Este un resemnat. Revolta lui este o revoltă în genunchi. Ea n-ar fi avut sorți de reuşită după acelea, repede îngenuncheate de Carol Quintul, ale comuneroşilor şi germaniilor, cu atît mai mult cu cît e individuală, nu se sprijină pe întregul popor.

Faptul că prima ediție a lui *Lazarillo* iese abia în 1554 nu schimbă nimic, căci abdicarea lui Carol Quintul şi suirea pe tron a lui Filip al II-lea n-au însemnat de fel un plus de libertate pentru poporul spaniol, ci dimpotrivă, un spor treptat de exploatare, o intensificare a tiraniei ; cuceririle teritoriale ale Spaniei alimentînd şi mai mult îngîmfarea monarhului său absolut.

Guzman de Alfarache (apărut, partea întîia în 1599 şi partea a doua la 1604) oglindeşte epoca apogeului Spaniei şi epoca imediat următoare, a începutului declinului, după nimicirea faimoasei *invencible armada.* Mateo Aleman a voit parcă să simbolizeze în personajul său, fanfaron şi cu vanități nobiliare, mentalitatea claselor avute, pe marii feudali şi bancheri din Spania acestei epoci. Guzmân îşi sacrifică fără prea multe remuşcări conştiința morală, adaptîndu-se cu dezinvoltură la corupția generală. Penitența sa din ultima parte a romanului acestuia, stufos în episoade şi oglindind mai bine decît oricare altul realitățile economico-politice ale momentului, exprimă de fapt tîrzia şi zadarnica trezire la realitate a claselor dominante, după dezastrul la care le-a dus propriul lor fel de viață. Dorința de a se schimba, manifestată de Guzmân în ultimele capitole, oglindeşte tîrziile remuşcări ale celor răspunzători de dezastrul Spaniei, dezastru ce începuse să se schițeze în ultimii ani ai domniei lui Filip al II-lea.

Ca şi Guzmân, alferezul Campuzano al lui Cervantes, înşelătorul înşelat, şi-a anulat conştiința o bună bucată de timp (recunoscînd-o ca

neprielnică vieții), pentru a se căi apoi ca şi acesta, şi nu din . întâmplare, căci epoca în care Cervantes scrie *Căsătoria pe furate* este aceea cînd declinul Spaniei începuse.

Colocviul cnnilor e adăugat mai tîrziu nuvelei, în plină domnie a lui Filip al III-lea, monarhul care se străduieşte să mențină, de ochii lumii, fastul şi falsa strălucire a curții sale, ca să nu se bage de seamă profunda nenorocire în care îi era regatul şi imperiul. Berganza mărturiseşte cititorilor o atitudine neîncrezătoare în miturile curente, o mentalitate sceptică, umanistă în fond, laică şi realistă. Cervantes este un cunoscător adînc al psihologiei diferitelor categorii şi pături sociale, şi un profund filozof al firii omeneşti, iar eroul său din *Colocviul clinilor* ne apare ca o prefigurare a personajelor lui Voltaire, pe aceeaşi mare linie a liberei cugetări şi a raționalismului, pornite din Renaşterea italiană.

Relaciones de la Vida del Escudero Marcos de Obregon apare în 1618. Romanul, bine construit, cu episoade captivante, observații ingenioase şi spirituale, propovăduieşte în fond răbdarea şi supunerea față de orînduirile strîmbe ale epocii, a căror îndreptare, deşi ar dori-o, Espinel nu o vede.

Povestea „marelui buscon" Pablos de Segovia, scrisă între 1608—1609 şi publicată în 1626 cu modificările cerute de cenzura Inchiziției, vădeşte o atitudine de totală detaşare interioară față de idealurile depăşite ale feudalismului, fluturate cu emfază încă, deşi lipsite de orice conținut. Quevedo batjocoreşte aceste forme goale, cu o violență de-abia mascată sub jocul spumos al verbalismului său, menținut adeseori la aspectul strict formal şi fonic al cuvintelor, tocmai ca să deruteze cenzurile şi să facă romanul să treacă drept o carte de simplu amuzament, cînd, în fond, teza cuprinsă în el este incendiară. în figura lui Pablos de Segovia, marele pehlivan cu vocația viciului *„ce-şi schimbă locul dar nu năravul"* şi oriunde se perindă, chiar şi strămutat peste ocean, Quevedo rezumă marasmul Spaniei secolului al XVII-lea în plină decadență, deopotrivă cu violenta dezlănțuire a instinctelor. Revanşa lor asupra constrângerilor suportate timp de veacuri găseşte momentul potrivit în această epocă de generală falsitate, pe care Quevedo o critică în chipul cel mai crud cu putință.

Schema desfăşurării tematice a romanului picaresc este călătoria. Romanul picaresc este epopeea, lipsită de măreție dar nu şi de

amploare, a peregrinărilor, nu numai în spaţiu, dintr-un loc într-altul, dintr-un oraş sau dintr-o ţară în altele, ci şi în ierarhia socială, de la o clasă Ia alta, de la un nivel de viaţă materială la altul.

Parcurgînd, într-o nouă ediţie, revăzută şi adăugită cu unele texte ce lipseau lucrării noastre din 1955, traducerea aceasta a cîtorva din cele mai semnificative pagini ale literaturii picareşti, cititorul nostru va avea ocazia nu numai să cunoască o epocă asupra căreia se ştie îndeobşte, la noi, destul de puţin, ci şi să înţeleagă mai bine unele fenomene caracteristice orînduirilor feudale şi burgheze din ţara noastră unde, de la *Ciocoii vechi şi noi* a lui N. Filimon, literatura a prezentat din belşug tipuri asemănătoare picaro-ului spaniol, produse de condiţii economico-politice şi sociale întrucîtva analoage, deşi mult întîrziate în timp faţă de istoria Spaniei.

JON FRUNZETTI

DIEGO HURTADO DE MENDOZA autorul presupus al lui *LAZARILLO DE TORMES.*

Viaţa lui Lazarillo de Tormes, *primul roman picaresc, a apărui, fără indicaţie de autor, în 1554, în trei ediţii simultane : la Burgos, la Alcalâ şi la Anvers. Se presupune că toate aceste trei ediţii ar f i reeditări ale uneia mai vechi; ceea ce e sigur este că povestirea, în forma în care ni s-a transmis, nu este decît versiunea cultă a unei naraţiuni populare, circulînd oral în epocă şi avînd la bază o snoavă* (fabliau) *franceză,* Le garşon de Faveugle *povestire laică medievală, plină de vervă şi maliţie. Rupînd cu tradiţia romanului fantastic — cavaleresc şi curtean — această primă povestire picarescă introduce în literatura spaniolă lumea reală, viaţa de toate zilele, în toată goliciunea ei necontrafăcută, văzută din perspectiva claselor exploatate. Din pricina atacurilor la adresa clerului,* Lazarillo *a fost prohibit în 1559 de către inchizitorul general Valdes. Filip al H-lea ceru unui scrib de curte să suprime şi să modifice unele pasaje, iar un anonim publică, un an după apariţia cărţii, o urmare apocrifă la prima parte a lui* Lazarillo. *Printr-un subtil raţionament iezuitic, discreditarea criticii aduse clerului de prima parte a lui* Lazarillo *putea fi operată editîndu-se o a doua parte, de asemenea satirizînd pe alocuri* ***clerul****, dar atît de împănată de episoade senzaţionale, încît*

intenția satirică să rămînă pe al doilea plan. Aşa se explică urmarea anonimă tipărită în 1555 la Anvers de cercurile oficiale.

[1] Sluga orbului (fr.J.

Pornind de la concizia stilului, lapidar, nervos şi sobru, unii comentatori, care vedeau în calitățile acestea influența unor scriitori ca anticul Lucian sau nordicul umanist Erasmus, au atribuit versiunea tipărită a acestei povestiri, de fapt respectînd forma celor populare, unui scriitor cult, îmbibat de umanism, cum era Diego Hurtado de Mendoza, mare feudal şi demnitar sub Carol Quintal, întors tocmai, la 1554, din misiunea diplomatică pe care o deținuse mult timp în Italia şi dedicat, de la această dată, exclusiv literaturii. Pare de admis, deşi nu avem documente precise, şi n-a fost de altfel singurul căruia să i se fi atribuit celebra operă. în romîneşte Lăzărilă din Torma *a mai apărut, în secolul trecut, într-o traducere greoaie, care se vede bine că este lucrată după o traducere franceză.*

VIAȚA LUI LAZARILLO DE TORMES

CAPITOLUL I

Lăzati) îşi povesteşte viața şi obîrşia.

Aşadar aflați domniile-voastre mai întîi de toate că pe mine mă cheamă Lazaro de Tormes, fiu al lui Tome Gonzalez şi al Antoniei Perez, de fel din Tejâres, sat din Salamanca. Naşterea mea s-a întîmplat în vadul rîului Tormes din care cauză mi s-a şi dat porecla ; şi iată cum : tatăl meu (ierte-1 Dumnezeu !) avea sarcina să supravegheze moara unei ferme de pe malul acestui rîu, şi-a fost morar acolo mai bine de cincisprezece ani. Iar maică-mea, însărcinată cu mine, rămînînd într-o noapte la moară, o apucară durerile facerii şi mă născu acolo, încît pe drept pot spune că sînt născut în rîu.

Fiind eu copil de opt ani, tatălui meu i se puseră în spinare anume sîngerări furişe în burta sacilor aduşi ds cei care veneau la moară, pentru care fu arestat, îşi mărturisi vina, nu tăgădui nimic şi suferi toate caznele justiției. Trag nădejde că se află printre cei pe care *Evanghelia* îi numeşte preafericiți şi care se odihnesc în raiul lui Dumnezeu.

Cam pe atunci începu să se strîngă armată împotriva maurilor şi tată-meu, mazilit cum era din ținutul lui din pricina năpastei de care v-am istorisit, intră în rîndurile ei ca scutier al unui cavaler, slujbă în care

şi muri, alături de stăpînul său, ca un servitor credincios ce era. Maică-mea, văzîndu-se văduvă, fără adăpost şi fără sprijin, hotărî să-şi ducă zilele printre oamenii cumsecade, ca să ajungă ea însăşi în rîndul lor şi, venind să se statornicească în oraş, închirie o căsuță şi se apucă să gătească prîn- zul unor studenți, spălînd şi rufele cîtorva rîndaşi de la grajdurile comandorului „Ordinului Magdalenei" [1]. In acest chip, tot umblînd ea pe la grajduri, ajunse să facă cunoştința unui negru dintre cei care îngrijeau -caii. Acesta venea cîteodată la noi acasă şi nu pleca pînă dimineața ; alteori ne pomeneam cu el la poartă, ziua-n amiaza mare, chipurile ca să cumpere ouă, şi întotdeauna intra în casă. La început nu-i puteam suferi şi mi-era chiar frică de el văzîndu~l aşa de negru şi de necioplit ; dar de cînd băgai de seamă că o dată cu venirea lui se îmbunătățiseră şi bucatele de pe masă, începui să-1 iubesc, pentru că aducea totdeauna pîine, hălci de carne, iar iarna chiar şi lemnele cu care ne încălzeam.

Astfel, tot stînd el şi vorbind eu noi, maică-mea îmi dărui drept frate un negrişor drăgalaş, pe care-1 legănam şi-1 scăldam.

Şi mi-aduc aminte că, jucîndu-se într-o zi tuciuriul meu de tată vitreg cu el, cum prichindelul ne vedea pe maică-mea şi pe mine albi iar pe el nu, se îndepărtă de harap cu frică, ghemuindu-se în poala mamei, şi-1 arătă cu degetul strigînd : „Mamă, măgăoaia !" La care maurul răspunse rîzînd : „Al dracului fecior de curvă !" Eu, cu toate că eram doar un copil, mi-am însemnat în minte vorba asta a

---

[1] Afluent al fluviului Duero, ce curge prin ținutul Salamanca.

[1] în ierarhia ordinelor militaro-religioase, comandorul este şeful suprem.

[1] Aluzie la înfrângerea suferită în 1511 de Ferdinand Catolicul pe insula Gelves, în războiul împotriva musulmanilor din Africa de Nord purtat pentru distrugerea bazelor militare de coastă ale acestora.

[1] Claudius Galenus (131—201) — vestit medic şi anatomist grec.

[1] în secolele al XV-lea şi al XV 1-lea, moneda divizionară fusese de argint, de unde numele de blanca (albă), după culoarea acestui metal. Începînd din secolul al XVII-lea, o dată cu decăderea sistemului monetar sp.aniol, moneda divizionară se face dintr-un aliaj care conține doar 15% argint, numit *bion, vellon*. sau argint negru, din pricină că era foarte oxidabil. Aşa ajunge o ,,blanca" să fie neagră.

[1] Obiceiul de a mînca sîmbăta numai capete de cornute mici îşi are obîrşia în bătălia de la Las Navas, în 1212, tinde, învingîndu-î pe mauri, spanioli au instituit un post de sărbătoarea Sfintei Cruci (în iulie) făcînd şi jurămîntul să nu mai taie vite în toată Spania sîmbetele, Cu timpul, datina a fost modificata. Se tăiau doar oi, berbeci şi miei, vîn- zîndu-se sîmbăta numai capetele.

frățiorului meu, şi mi-am spus : „Cîți or fi fiind pe lume, care fug de alții pentru că nu se văd pe ei!"

Ceasul rău făcu să ajungă la urechile majordomului acelui comandor că Zayde (aşa-1 chema pe maur) era în vorbă cu mama, şi cercetarea făcută scoase la iveală că Zayde fura mai mult de jumătate din ovăzul pe care îl primea pentru cai, iar tărîța, lemnele, prelatele, păturile şi şabracele cailor le făcea pierdute ; şi cînd n-avea la îndemînă altă învîrteală, scotea potcoavele cailor ca s-o ajute pe maică-mea să mi crească frățiorul. Ce să ne mai minunăm atunci de un cleric sau de un călugăr, care fură. cel dinții dintr-ale săracilor şi cel de-al doilea dintr-ale mănăstirii, pentru a da dreptcredincioaselor lor şi pentru a ajuta la atîtea altele, cînd pînă şi unui biet sclav îi dă dragostea ghes la una ea asta !

Se dovedi împotriva lui tot ceea ce spun, ba şi altele pe deasupra, pentru că eu fui supus unui interogatoriu sub amenințări şi, ca un copii ce eram, răspundeam de frică, dînd pe față tot ce ştiam despre anumite fiare vechi ρ3 care, trimis de maică-mea, le vîndusem unui potcovar. Pe nefericitul meu de tată vitreg îl bieiuiră şi-1 unseră cu smoală, iar maică-mi îi puseră oprelişte, sub pedeapsa celor o sută de ciomege la scară, să nu mai intre vreodată în casa sus-zisului comandor, nici să-1 primească într-a sa pe ticălosul de Zayde. Ca să nu-şi aprindă paie-ɳ cap, sărmana îşi dădu toată osteneala să se supună sentinței, şi, pentru ca să înlăture primejdia şi să se pună la adăpost de gurile rele, se mută şi intră servitoare la hanul din Solana, slujind muşteriii şi răbdîndu-le toate grosolăniile numai ca să-1 poată hrăni pe frățiorul meu, pînă ce-1 va vedea mergînd pe picioarele lui. Cît despre mine, care eram un flacăiaş în toată legea, puteam cumpăra vin şi luminări sau altele după care mă trimeteau cei ce trăgeau la han.

In vremea asta la han trăsese un orb, căruia părîndu-i-se că eu aş fi tocmai ceea ce-i trebuia, mă ceru mamei, şi ea mă încredință lui, spunîndu-i că sînt feciorul unui om de ispravă, care căzuse, spre lauda credinței, în bătălia de la Gelves [1] şi că ea trăgea nădejde că. nu voi ieşi, cu ajutorul lui Dumnezeu, mai rău decît taică-meu, şi-1 ruga să se poarte bine cu mine şi să mă aibă în grijă, căci eram orfan. El răspunse că aşa va face, şi că nu mă lua la el ca servitor, ci ca fiu

adevărat. Şi astfel, începui să-1 slujesc şi să-1 conduc pe proaspătul şi bătrînul meu stăpîn.

Stăturăm citeva zile în Salamanca, dar stăpînul meu, părîndu-i-se cîştigul departe de a fi mulţumitor, hotărî să plece ; iar cînd furăm gata de plecare mă dusei să-mi văd mama şi, plîngînd amîndoi, ea îmi dete binecuvîn- tarea, zicînd :

— Fiule, ştiu că n-am să te mai văd. Ai grijă să fii om cumsecade, şi Dumnezeu să te călăuzească. Eu te-am crescut şi la bun stăpîn te-am dat. De aci încolo descurcă-te singur.

Mă întorsei deci la stăpînul meu care mă aştepta nerăbdător. Ieşirăm din Salamanca şi, ajungînd la pod, zării acolo im animal de piatră, cioplit cam în chip de taur. Orbul mă puse să mă urc lîngă dobitoc şi, o dată cocoţat acolo, îmi spuse :

— Lâzaro, lipeşte-ţi urechea de acest taur, să auzi ce zgomot mare e înăuntru.

Eu, de bună-credinţă, îl ascultai întocmai, şi el, cum simţi că-mi apropiasem capul de piatră, ridică deodată mîna şi mă îmbrînci vîrtos în diavolul de taur, că mai bine de trei zile mă ţinură durerile de cap, şi-mi zise :

— Prostănacuie, află că sluga unui orb trebuie sa ştie mai multe decît dracul ; şi făcu haz nespus de gluma lui.

Mi se păru că în momentul acela mă trezesc din nevinovăţia în care, copil cum eram, mă legănam încă. Şi-mi spusei : „Are dreptate, zău, musai să casc ochii şi să judec, pentru că sînt singur şi trebuie să-mi dau socoteală în ce fel mă pot descurca".

Purceserăm aşadar la drum şi, în cîteva zile numai, ma învăţă j a r g o n u l Ş i găsindu-mă băiat isteţ, se arătă bucuros foarte şi-mi spuse :

— Eu aur sau argint nu-ţi pot da, dar sfaturi cum să trăieşti, cu duiumul.

[1] *Jerigonga* — jargonul hoţilor, vagabonzilor şi cerşetorilor.

Aşa se întîmplă că, după Dumnezeu, el fu cel care-mi dete viaţă şi, orb fiind, mă lumină şi mă îndrumă în lupta pentru trai. N-am să vă înşir domniilor-voastre toate aceste nevinovate chiţibuşuri ca să arăt de cîtă virtute trebuie să dea dovadă oamenii de jos şi de cît viciu cei de sus pentru a se înjosi.

Aşadar, întorcîndu-mă la bietul meu orb şi povestin- du-vă despre el, trebuie să ştiţi domniile-voastre că, de cînd a făcut Dumnezeu lumea, n-a plăsmuit vreunul mai hîtru şi mai viclean. In meseria lui era un vultur ; ştia pe de rost o sută şi mai bine de rugăciuni ; avea un ton grav, potolit şi foarte sonor, care făcea să răsune biserica unde cerşea, o mutră umilă şi pioasa pe care şi-o stăpînea cu multă demnitate, fără să facă schime şi strîmbături din ochi şi din gură, cum obişnuiesc alţii. Afară de asta, cunoştea mii de alte feluri şi chipuri de-a stoarce bani. Se lăuda că ştie rugăciuni pentru multe şi felurite nevoi : pentru femeile sterpe, pentru cele însărcinate, pentru cele părăsite de bărbat, ca să li se întoarcă acasă. Prorocea femeilor gravide dacă vor naşte fată sau băiat. în materie de medicină, spunea că Galenus [1] nu ştiuse nici jumătate din cîte ştie el despre durerile de dinţi, leşinuri şi lepădări. în sfîrşit, n-apuca nimeni să-i spună că suferă de ceva, că pe dată-i răspundea : „Fă aşa sau fă altminteri, culege cutare iarbă, mănîncă cutare rădăcină". Cu asta atrăgea pe toată lumea şi mai ales pe femei, care credeau tot ce le spunea. De la ele storcea cîştigurile cele mai grase, cu meşteşugurile despre care vă spun, şi cîştiga într-o lună mai mult decît o sută de orbi într-un an. Dar cu toate astea aş vrea să ştiţi domniile-voastre că, deşi agonisea şi avea atîtea, n-am văzut niciodată un om în- tr-atît de zgîrcit şi de cărpănos, încît pe mine să mă lase să mor de foame iar lui să nu-şi îngăduie nici măcar pu- ţinui de care avea nevoie. Nu vă spun decît adevărul, şi dacă nu m-aş fi priceput să-i vin de hac ca vicleşugul şi cu meşteşugi tele mele tertipuri, de o mie de ori m-aş fi sfîrşit de foame. Căci, cu toată priceperea şi neîncrederea lui, mi ţi-1 îmbrobodeam în aşa chip încît, întotdeauna sau de cele mai multe ori, îmi cădea în gheară bucata cea mai mare şi mai grasă. Pentru asta îi jucam cele mai îndrăcite feste, din care vă voi povesti cîte unele, deşi na din toate am ieşit basma curată.

El purta prinea şi toate celelalte într-o desagă de pînză, închisă la gură cu un inel de fier care avea lacăt şi cheie ; iar cînd punea sau scotea cîte ceva, o făcea cu atîta ie- reală şi printr-o deschizătură aşa de mică, că nu s-ar fi aflat om în lumea întreagă care să-i fi putut

smulge măcar o firimitură. Cît despre mine, înhățam coaja de pîine, pe care mi-o dădea, înghițind-o în mai puțin de două îmbucături.

Crezîndu-mă prins de alte îndeletniciri, el închidea desaga şi încuia lacătul, dar eu găseam chipul de-a descoase puțintel un colț al sacului şi de a-1 coase la loc, lasînd să sîngere pîntecul boccelei cărpănoase, scoțîndu-i · nu numai o grămadă de pîine, ci luînd şi bucăți pe alese, şuncă friptă şi cîrnați, şi în felul ăsta prindeam totdeauna prilejul nimerit, daca nu să-i plătesc în întregime polița, cel puțin să-1 lipsesc de o parte din bunătățile de care hap- sînul de orb voia să mă lipsească pe mine. Tot ceea ce izbuteam să fur şi să pun deoparte, schimbam apoi în arginți negri de o jumătate de blanca [2]. iar cînd i se dădea pomană un real cum el era lipsit de vedere, nici nu apuca bine să întindă mîna după ban, că eu mi-1 şi azvîr- leam în gură, îăsînd să cadă în locul lui jumătatea de real dinainte pregătită şi, oricît de repede ar fi întins mîna, banul trecut prin vama mea îşi pierdea jumătate din preț. Se văita el orbul cîteodată, pentru că simțea pe loc, după pipăit, că nu era un real întreg, şi zicea :

— Ce dracu-o mai fi şi asta ? De cînd eşti cu mine nu mi se mai dau de pomană decît jumătăți de real, în vreme ce altădată primeam numai reali întregi, ba chiar şi cîte-un maravedi[2]. Tu cred că-mi porți nenoroc.

Uneori îşi scurta cerşitul, Îăsînd la jumătate rugăciunea începută, pentru că-mi ceruse ca, atunci cînd cel care-i dăduse de pomană se îndepărta, să-1 trag de poala hainei. Aşa şi făceam, şi pe loc îşi

---

[2] *Real* — moneda de argint de 8,48 grame, al cărei nume vine de la *rey* (rege)- Notăm mai jos alte monede despre care se pomeneşte în textele antologiei de față :

Taler — monedă echivalînd cu 8 reali.

Ducat — monedă de 3,50 grame aur de 24 carate, de origine italiană (florentină şi genoveză, copiată în secolul al XIII-lea şi de venețieni, care-i schimbă numele din *florin* în *ducato.* monedă a dogelui) cu circulație în toată Europa apuseană.

Escudo — scud, monedă de 3,10 grame aur de 22 carate.

Dublonul — monedă de aur de 22 carate, cîntărind 6,20 grame, adică de două ori cît un escudo, de unde şi numele de dublon sau *pistol.*

schimba sunetul glasului, spu- nînd : „Cereți-mi, oameni buni, să spun pentru voi orice rugăciuni vă sînt de trebuință", aşa cum obişnuiesc să cînte orbii,

[.....]

CAPITOLUL II

Cum se tocmeşte Lâzaro la un preot şi ce are de îndurat de la el.

A doua zi, pentru că nu mă mai credeam în siguranță acolo, mă dusei într-un sat căruia i se spunea Maqueda, unde păcatele mele mă puseră față în față cu un preot, de care, apropiindu-mă să-i cer de pomană, mă văzui întrebat dacă aş putea să-1 ajut la liturghie. Ii răspunsei că da, cum era şi adevărat : pentru că, deşi mă chinuise în fel şi chip, păcătosul de orb mă* învățase mii ds lucruri bune, printre care şi aceasta, In sfîrşit, popa mă luă la eh

Căzusem din lac în puț, pentru că orbul, cu toată zgîr- cenia lui, despre care v-am povestit, era, față de cleric, un fel de Alexandru Machedon. N-am să vă spun decît doar că toată cărpănoşenia pămîntului era întruchipată în acest popă. Nu ştiu dacă din naştere, sau dacă o îmbrăcase o dată cu sutana preoțească.

Acasă avea un cufăr vechi, zăvorît, a cărui cheie o purta totdeauna la el, prinsă de anteriu c-o agrafă. Cînd aducea pitacii şi colacii de la biserică, cel dintîi lucru pe care-i făcea era să-i pună cu mîna lui în cufăr, pe care-1 fereca şi-1 pecetluia din nou ca pe-un mormînt, încît în toată casa nu se mai găsea nimic de mîncare aşa cum se obişnuieşte să se găsească în altele : vreo pastramă atîrnată de horn, vreun caş în mijlocul mesei sau în dulap, vreun coşuleț cu cîteva bucăți de pîine rămase de la prînz, care mi-ar fi dezmierdat privirile chiar dacă nu le-aş fi mîncat. Tot ce se găsea, într-o despărțitură a podului, sub cheie, era o funie de ceapă. Din ea îmi smulgeam eu tainul : cîte o pereche de cepe la patru zile. Iar cînd îi ceream cheia ca să mă duc să le iau, dacă era cineva de față ■ducea mîna la buzunar, şi cu mare dărnicie o dezlega şi mi-o da, zi cînd :

— la-o şi adu-mi-o repede îndărăt şi nu te gîndi tot timpul numai să te-ndopi ! Ca şi cum sub cheia aceea s-ar fi aflat toate trufandalele Valenciei ; în vreme ce în „cămara" de care vorbesc nu era altceva, cum am mai spus, decît' blestemata funie de ceapă atîrnată de o grindă. Ținea aşa de bine socoteala cepelor, că, dacă m-

ar fi împins păcatul să mă lacomesc la mai mult decît mi se cuvenea, ar fi fost vai şi amar de mine. într-un cuvînt, mă sfîrşeam de foame. Dar dacă era cu mine aşa de nemilos, avea în schimb o mie de duioşii pentru sine. Cinci ocale de carne pe zi, la prînz şi seara — ăsta îi era tainul : e adevărat că-şi împărţea cu mine atît ciorba cît şi carnea, din care îmi arunca o îmbucătură cît albul ochilor, pe o coajă de pîine ; unde era norocul să le fi făcut pe din două !

Sîmbăta, cînd se mîncau în ţinutul acela căpăţîni de oaie mă trimetea să cumpăr una care nu costa mai mult de trei maravedis. O fierbea, alegea pentru el ochii, limba, creierii, bulbul, ca şi carnea de pe fălci, apoi îmi dădea mie toate oasele, gata roase şi, întinzîndu-mi-le într-o strachină, zicea :

— Ia şi mănîncă, bucură-te, că a ta e lumea : o duci mai bine decît papa !

— Da-ţi-ar Dumnezeu tot de astea... mormăiam eu printre dinţi.

După trei săptămîni de slujbă ajunsesem aşa de slab, încît nu mă mai puteam ţine pe picioare de foame. M-aş fi văzut păşind spre mormînt, dacă Dumnezeu şi iscusinţa mea nu m-ar fi oprit. Să mă folosesc de tertipurile mele nu era chip, pentru că nu aveam prilejul, şi chiar dacă l-aş fi avut, pe popă nu-1 puteam fura de sub ochi, cum îi făceam orbului (ierte-1 Dumnezeu !) care, oricît ar fi fost el de şiret, fiind lipsit de nepreţuitul dar al vederii, nu mă simţea ; pe cîtă vreme nu cred să mai fie pe lume cineva care să aibă văzul atît de pătrunzător ca popa. Cînd umblam cu talgerul prin biserică nu cădea niciodată vreun bănuţ pe care să nu şi-1 fi însemnat în minte. Cu un ochi se uita la poporeni şi cu altul la mîinile mele, îi jucau ochii în cap ca argintul viu ; ţinea socoteală de toate băncuţele cîte i se dădeau, şi cînd mă întorceam cu talgerul mi-1 lua numaidecît şi-1 punea pe altar.

N-am fost în stare să-i şterpelesc nici măcar o para, tot timpul cît am trăit, sau mai curînd cît am tras să mor, pe lîngă el. De la circiumă nu i-am adus niciodată vin, nici măcar de două parale ; iar puţinul pus deoparte din cel adus de credincioşi la biserică şi-1 păstra în cufăr, la în- demînă, şi-1 drămuia aşa încît să-i ţină toată săptămîna. Ca să-şi ascundă zgîrcenia, îmi spunea :

— Bagă de seamă, băiete, slujitorii domnului trebuie să fie foarte cumpătați la mîncare şi băutură ; în privința asta nu mă iau după alți preoți.

Dar cărpănosul mințea cu neruşinate, pentru că la praznice şi pomeni, pe unde era chemat să slujească se îndopa ca un lup şi bea mai vîrtos decît un călugăr. Şi pentru că veni vorba de pomeni şi parastase, Dumnezeu să mă ierte, că nu m-am ştiut niciodată pînă atunci duşman al neamului omenesc : dar pentru că la asemenea prilejuri mîncam zdravăn şi mă săturam, doream, şi chiar mă rugam lui Dumnezeu, să-mi cheme la el în fiecare zi cîte un semen. Iar cînd îi ungeam cu sfîntul mir pe bolnavi, mai cu seamă pe cei care erau pe patul de moarte, din toți cîți erau de față vă asigur că nu eu eram cel mai puțin zelos în rugăciuni şi că mă rugam iui Dumnezeu din toată inima şi cu toată căldura sufletului, nu să-i facă parte de sănătate, cum se spune de obicei, ci să-î treacă în lumea drepților. Şi cînd vreunul din aceştia se înzdră- venea, ierte-mi Dumnezeu păcatele, îl dădeam dracului de-o mie de ori, pe cînd celui care murea îi făceam parte de tot atîtea binecuvîntări. Atîta timp cît i-arn slujit popii — să tot fi fost şase luni — n-au murit decît vreo douăzeci, pe care cred că eu i-am omorît, sau, mai bine zis, au murit la rugăciunile mele ; pentru că Dumnezeu, văzînd că mă paşte o moarte groaznică, a găsit cu cale să-i omoare pe ei, ca să-mi dea zile mie. Dar leac pentru suferința mea tot nu aflam, căci, dacă puteam trăi în zjieie în care îngropam pe cîte unul, cu atît mai vîrtos simțeam foamea de îndată ce eram din nou ținut la post în zilele celelalte, cînd nu era nici un mort, tocmai pentru că mă obişnuisem să fiu sătul. Astfel eă nu aflam nicăieri uşurare, în afară de moarte, pe care uneori o doream pentru mine aşa cum o dorisem şi pentru alții, dar nu izbuteam s-ajung la ea niciodată, cu toate că sălăşluia veşnic în mine. De multe ori mă gîndeam să plec de la acel stăpîn mic Ia suflet, dar două lucruri mă opreau : mai întîi, că nu mă puteam ține pe picioare, adică de teama slăbiciunii care mi se trăgea din necontenita mea înfometare ; în al doilea rîiid, pentru că socoteam în sinea mea şi-mi ziceam ; „Am avut doi stăpîni ; primul mă ținea mai mult mort de foame, iar de cînd am dat de-al doilea am păşit cu un picior în

groapă. Dacă plec şi de la ăsta şi dau de altul şi mai rău, mor de-a binelea/'

Dintr-atare pricină nu îndrăzneam să plec, pentru că eram încredințat că de fiecare dată aveam să găsesc stăpîni din ce în ce mai răi şi, dacă mai scoboram o treaptă, numele lui Lâzaro nu s-ar mai fi pomenit pe lumea asi:a şi nici domniile-voastre n-ați mai fi avut cum auzi de el. Eram într-atît de nenorocit şi ros de atîtea suferințe, încît mă rog lui Dumnezeu să-1 ferească pe orice creştin credincios de aşa viață. Cădeam mereu din lac în puț, şi nu mai ştiam ce cale să apuc.

CAPITOLUL III

Cum. a intrat Lâzaro In serviciul unui scutier şi cîte a tras alături de el

Nu-mi râmînea altceva ele făcut decît să-mi adun puteri din toată slăbiciunea şi, puțin cîte puțin,, cu ajutorul oamenilor buni, ma pomenii în această cetate strălucită numită Toledo unde, cu mila lui Dumnezeu, în două săptă- mîni rana mi se închise. Dar dacă pe vremea cînd arătam rău mi se dădea totdeauna cîte ceva de pomană, de îndată ce m-am mai înzdravenit toți îmi ziceau :

— Tu, haimana şi derbedeu ce eşti, caută ceva de lucru, caută-ii un stăpîn !

„Unde naiba să-1 găsesc — întrebam eu în sinea mea — dacă Dumnezeu, de cîncl a făcut lumea şi pmă-acuma, nu 1-a zămislit încă ?"

Tot mergînd eu aşa şi tot cerşind din poariă-n poartă, fără prea mare folos, pentru că în ziua de astăzi milostenia s-a înălțat la cer, îmi scoase Dumnezeu în cale un scutier, care se plimba pe drum cu pas cadențat şi țanțoş, îmbrăcat după cuviința şi bine pieptănat. Se uită la mine, şi eu la el, şi-mi spuse :

— Cauți stăpîn, băiete ?

— Da, înălțimea-voastră, îi răspunsei.

— Atunci vino la mine, îmi spuse. A avut Dumnezeu milă de tine că mi te-a scos în cale ; trebuie că ți-a ascultat rugăciunea de dimineață.

II urmai, blagoslovindu-1 pe Dumnezeu pentru tot ce auzisem, cu atît mai mult cu cît, după haină şi port, omul acesta mi se părea a fi tocmai ce-mi trebuia mie. Era dimineață, devreme, cînd mă întîlnii cu acest al treilea stăpîn al meu. Mă purtă cu el prin tot oraşul Trecurăm prin piețele unde se vindea pline şi de-aîe mîncării, şi eu mă gîndeam şi chiar doream să-1 aud spunîndu-mi să-i port cumpărăturile, pentru că era tocmai pe la ora cînd oamenii îşi fac de obicei rost de cele trebuincioase gurii. Dar el trecea printre movilele de bunătăți îhtinzînd pasul şi mai țanțoş. „De bună seamă că nu-! mulțumeşte marfa pe care-o vede — îmi ziceam eu — şi vrea să cumpărăm din altă parte." Merserăm astfel pînă ce bătu unsprezece. Atunci intră în catedrală, şi eu după el. îl văzui ascultînd cu multă evlavie liturghia şi celelalte slujbe, pînă la capăt, cînd se goli biserica şi cînd, o dată cu lumea, ieşirăm şl noi. Cu pas întins, o luarăm pe un drum care cobora. Eu mergeam aproape zburdînd, bucuros nevoie mare, văzînd că stăpînul meu nu-şi bătea capul să caute de mîncare. Socoteam că trebuie să fie om, nu glumă, din aceia care-şi cumpără cu toptanul din toate, şi că mîncarea îl aştepta acasă gata pregătită, întocmai cum o dorisem eu şi cum îi simțeam nevoia. In vremea asta, ceasul bătu unu după miezul zilei, şi ajunserăm la o casă în fața căreia stăpmiil meu se opri, şi eu făcui la fel, apoi, zvîrlindu-şi pulpana pelerinei peste umărul stîng, scoase din mînecă o cheie şi deschise poarta. Intrarăm în casă, într-un coridor atît de întunecos şi de lugubru că ți se făcea frică numai cît intrai, cu toate că dincolo de el era un patio [1] frumuşel şi camere ca lumea. De îndată ce furăm înăuntru scoase pelerina, apoi, după ce mă întrebă dacă eram curat pe mîini, o scuturarăm, o împăturirăm şi, deschizînd un tron de piatră care se afla acolo, o azvîrli în el. După asiia, aşezîndu-se deasupra, mă descusu de-a fir-a-păr de unde eram şi cum ajunsesem în cetatea aceea. Eu îi povestii mai mult decît îmi cerea, deşi la ora aceea mi se părea mai potrivit să pun masa şi să iau oalele de pe foc decît să

[5] *Fatio* — curte interioară dreptunghiulară, frumos pietruită, o caracteristică a caselor din Spania. Adeseori patio-ul este singura sursă de lumină a camerelor, cît mai puțin deschise spre stradă.

răspund ia întrebări ; cu toate acestea îl mulțumii minținд cît puteam mai frumos, spunînd doar ceea ce mi se părea de bine şi trecînd celelalte sub tăcere, pentru că nu țineam de loc să-mi dau arama pe față.

După ce sfîrşii de povestit, stăpînul meu rămase pe gîn- duri ; înțelesei pe loc că nu era a bună, de vreme ce se făcuse aproape două, iar el nu se arăta mai grăbit să mănînce decît s-ar fi arătat un mort. Pe lîngă toate astea mă gîndeam şi la poarta încuiată cu cheia, la casa în care nu se auzeau, nici sus, nici jos, paşi de om ; tot ce văzusem aici erau numai pereți, iar de scaune, de butuci, de bănci sau de masă, necum de vreun cufăr ca acela de altădată, nici pomeneală ! într-un cuvînt, casa părea pustie.

Şi cum stătea aşa, mă întrebă :

— Tu, băiete, ai mîncat ?

— Nu, şeilor, îi răspunsei, că nu era nici opt cînd m-am întîlnit cu luminăția-voastră.

— Eu am îmbucat ceva dis-de-dimineață, şi cînd mi se-ntîmplă una ca asta, trebuie să ştii că pînă seara nu mai am chef de nimic ; aşadar, fă şi tu ce-oi şti, şi pe urmă om cina !

Credeți-mă, domniile-voastre, că numai cît n-am căzut din picioare auzindu-1, şi nu atît de foame, cît pentru că-mi dădeam seama încă o dată că soarta mi-e ca totul şi cu totul vitregă. îmi veniră în minte din nou toate caznele mele trecute, şi-ncepui să-mi plîng păcatele ; mi-adusei aminte de socotelile pe care le făceam cînd mă gîndeam să plec de la preot, cînd îmi spuneam că, dacă acela era mic la suflet şi cîinos, mtîmplarea m-ar putea face să dau peste altul şi mai şi. în sfîrşit, piînsei pentru toată chinuita mea viață trecută şi pentru apro- piata-mi moarte viitoare.

Cu toate astea, prefăcîndu-mă cît puteam mai bine, îi spusei :

— Stăpîne, eu sînt un băiat care pune puțin preț pe mîncare, slavă domnului ; cu asta m-aş putea lăuda între toți cei de teapa mea,

şi pentru asta au ţinut la mine pînă astăzi toţi stăpînii pe care i-am slujit.

— Mare virtute ! făcu el. Simt că asta mă va face să te-ndrăgesc şi mai mult, pentru că ghiftuirea nu şade bine decît porcilor, iar oamenii cumsecade trebuie să mănînce după cuviinţă.

„Văd eu unde baţi — spusei în gînd — lua-ţi-ar dracu-nţelepciunea şi bunătatea, laolaltă cu toţi foştii mei stăpîni de care pomeneam, pomeni-i-ar foamea !"

Mă aşezai lîngă stîlpul porţii şi scosei din sîn cîteva bucăţi de pîine, pe care mi le dăduseră de pomană oamenii lui Dumnezeu. Văzînd el asta, îmi spuse :

— Vino-ncoa, băiete ! Ce mănînci ?

Mă apropiai de el şi-i arătai pîinea. Mă pomenii că-mi înşfacă un codru, din trei cîte erau, şi încă pe cel mai bun şi mai mare, şi-mi spune :

— Pe viaţa mea, bună trebuie să mai fie pîinea asta !

— Cum naiba să fie bună ? răspunsei eu.

— Ba da, zău că e bună, făcu el. De unde-o ai ? O fi fost frămîntată cu mîinile curate ?

— N-am de unde şti — îi întorsei eu vorba — dar mie nu-mi face greaţă nici aşa i

— Dea Dumnezeu să fi fost curate, spuse bietul stă- pînu-meu şi, ducînd pîinea la gură, începu să înfulece din ea îmbucături uriaşe, aşa cum făceam şi eu cu ce mai rămăsese. Gustoasă pîine — mai zise — pe Dumnezeul meu !

Cînd mă dumirii eu care-i era buba şi de care picior şcliioapătă, începui să dau bici măselelor, pentru că, după pofta pe care o arăta, înţelesei că, dacă ar fi sfîrşit înaintea mea, ar fi fost gata să-mi dea ajutor şi la bucata care-mi mai rămăsese, aşa că terminarăm amîndoi deodată.

începu să-şi scuture cu mîna puţinele şi măruntele firimituri care-i căzuseră pe piept ; şi, intrînd într-o cămăruţă alăturată, se întoarse cu un ulcior hîrbuit şi cu gîtul spart şi, după ce bău din el, mă îmbie şi pe mine. Eu, ca să fac pe cumpătatul, spusei :

— Nu beau niciodată vin, stăpîne.

— E apă — îmi răspunse el — poți să bei liniştit. Atunci pusei mîna pe ulcior şi băui, dar nu mult, pentru
că nu de băut îmi ardea mie.
[..... ..... ι

CAPITOLUL IV

Cum a intrat Lăzaro în slujba unui frate din tagma călugărilor Mîntuirii[3] şi cîte a avut de învățat alături de el.

Ara fost nevoit să-mi caut un al patrulea stăpîn, şi acesta fu un frate din tagma călugărilor Mîntuirii, la care mă îndrumară nişte vecine miloase, ca la unul ce le era rudă apropiată. Declarase război mănăstirii şi vieții de chilie, şi murea să vînture lumea ; şi într-atît îndrăgise cele lumeşti, încît cred că rupea, cu hoinărelile lui, mai multe pingele decît toată mănăstirea. El îmi dădu cele dintîi sandale pe care le-am rupt în viața mea, şi care nu mă ținură mai mult de opt zile ; nici eu nu fui în stare să îndur mai multă vreme atîta trepădătură cîtă mi se cerea. Aşa că, din pricina asta şi pentru alte multe lucruşoare pe care nu vi le mai povestesc, fugii de la dînsul.

CAPITOLUL V

Cu7n s-a întovărăşit Lâzaro cu unul care vindea indulgențe şi ce î s-a mai întîmplat.

Spre nenorocirea mea, dădui de un ai cincilea stăpîn, un călugăr care vindea i n d u l g e n ț e c e l mai fără de obraz şi mai mare falsificator pe care l-am văzut în viața mea şi cum nu cred şi nici trag nădejde să mai văd vreodată ; căci ştia să găsească fel şi chipuri de născociri viclene.

Intrînd în satele în care trebuia să ducă bula papală [2], mai întîi şi-ntîi avea grijă să le aducă plocon preoților parohi şi diaconilor, ca să le ungă ochii, cîte un flecuşteț fără de nici un preț şi de nici un folos. Dacă era pe timpul lăptucilor, le dădea în dar cîte-o lăptucă de Murcia, iar dacă nu, cîte o pereche de lămîi ori portocale, un pepene galben, două-trei piersici şi cîteoaată chiar pere necoapte culese de pe marginea drumului. In felul acesta îşi făcea ochi de cumătră ca să rm-i puie bețe-n roate şi să se arate prielnici pentru negoțul lui, cheimn du-şi fiecare credincioşii să cumpere indulgențe. Cîtă vreme îşi făceau temenele, el îşi putea da seama dacă sînt sau nu oameni cu carte. Dacă spuneau că ştiu latineşte bine, nu rostea nici o vorbă

[3] Ordin religios *(Orden de la Merced)* înființat în 1223.

latinească, ca să nu cadă în cursă, ci se folosea de o frumoasă şi bine întoarsă vorbire populară, curgătoare şi pe înțelesul tuturor. Iar

[1] Indulgențele sau biletele de iertare a păcatelor se vindeau, în- cepînd din timpul papei Leon al X-lea, credincioşilor care doreau să contribuie la înălțarea bisericii Sfîntul Petru din Roma. în secolul al XVI-lea, în Spania, vînzătorii de bule papale *(buleros* sau *bulderos)* veneau adeseoii din partea organizației polițieneşti ecleziastice, numită Santa Cruzada. Deci călugărul la care s-a tocmit Lâzaro era folosit de această organizație.

* Decret prevăzut cu sigiliul special al papei (în cazul acesta decretul pentru acordarea indulgențelor).

dacă băga de seamă că aceşti clerici erau dintre cuvioşii care se au bine mai curînd cu banii decît cu scripturile şi cu catehismul, numaidecît juca față de ei pe sfîntui Toma \ vorbind două ore latineşte, sau cel puțin lăsînd să se creadă că vorbeşte, cu toate ca numai latinească nu-i era vorbirea.

Cînd vînzarea indulgențelor nu mergea cu binele, căuta să le vîndă cu sila, şi pentru asta amenința poporul. Alteori folosea fel de fel de înşelătorii şi tertipuri. Şi pentru că aş lungi prea mult vorba povestindu-vă toate pungăşiile la care am fost martor, vă voi împărtăşi doar unul din aceste matrapazlîcuri, plin de dibăcie şi de haz, prin care vă voi dovedi toată iscusința lui.

într-un sat din dioceza Toledo, unde predicase două sau trei zile dîndu-şi toată osteneala, ca de obicei, nimeni nu-i cumpărase indulgențe şi nici nu mi se părea că ar fi avut vreunul de gînd să facă acest lucru. El era fiert de tot din pricina asta. Şi, tot gîndindu-se ce-i de făcut, se hotărî să adune toți poporenii a doua zi, dis-de-dimineața, ca să le împartă bula, Iar seara, după ce mîncară — el şi alguaziluî[2] — se aşezară la un joc de cărți. în timpul jocului, ajunseră să se înjure şi să-şi spună vorbe grele ; el îl făcu pe alguazil tîîhar, iar acesta 11 numi pe călugăr măsluitor. Drept urmare a acestor vorbe, stă- pînul meu puse mîna pe o halebardă, care stătea rezemată de poarta lîngă care jucau ; alguaziluî trase sabia cu care era încins. La zgomotul şi strigătele pe care le scoteam noi toți cei dimprejur, dădură buzna vecinii şi trecătorii, punîndu-se între ei ; iar bătăuşii, foarte plic-

[1] Aluzie la Toma din Aquino, teolog, catolic din ordinul dominicanilor, care a fixat doctrina oficială a catolicismului prin *Summa Theologica*, fiind apoi canonizat sfînt. A trăit în secolul al XITI-lea. Operele sale sînt scrise într-o perfectă limbă latină.

[£] *Alguazil* — un fel de polițai. Numele, de origine arabă, *al ghazi* (războinicul, viteazul), s-a asimilat limbii spaniole, ca* foarte multe alte substantive care desemnează funcții militare sau administrative, începînd toate cu articolul proclitic ,,al", alipit substantivului, tisiți, căutau să se descotorosească de veneticii care se

amestecaseră în ceartă, vrînd cu tot dinadinsul să se ucidă unul pe altul ; dar cum hărmălaia atrăsese o mulțime de lume, şi se umpluse casa de oameni, văzînd ei că n-au cum încrucişa armele, îşi strigau vorbe de ocară ; alguazilul, mai ales, urla cît îl ținea gura că stăpînul meu e un falsificator şi că bulele pe care le vindea erau plăsmuite. Pînă în cele din urmă, bieții oameni, văzînd că nu-i chip să facă pace între ei, hotărîră să-1 ridice pe alguazil, scoțîndu-1 din vălmăşag, şi să-1 ducă aiurea ; şi astfel rămase stăpînul meu singur şi scîrbit foarte, iar după ce vecinii şi oaspeții îl rugară să lase scîrba la o parte şi să se ducă la culcare, se culcă, şi toți făcurăm la fel. A doua zi dimineața, stăpînul meu se duse la biserică şi ceru să ia parte la liturghie şi la predică pentru a împărți bula. Poporul care se adunase murmura pe şoptite .despre bulă, spunînd că era falsificată, şi că însuşi alguazilul, înjurînd, dăduse faptul în vileag ; încondeiară lucrurile în aşa chip încît acelora care din capul locului nu avuseseră prea multă tragere de inimă s-o cumpere le pieri cu totul cheful. Trimisul papei se urcă în amvon şi-şi începu predica, îndemnînd poporul să nu se lipsească de un bine atît de mare ca indulgențele pe care le purta într-însa sfînta bulă. Şi cum era în toiul predicii, iată că pe uşa bisericii intră alguazilul care, după ce făcu plecăciunea cuvenită spre altar, se ridică şi, cu glas tare şi răspicat, începu a vorbi din inimă :

— Oameni buni, ascultați o vorbă numai, şi după aceea faceți cum v-o tăia capul ; ra-am pomenit aci cu codoşul ista de cioclu care vă ține predica şi care a căutat să mă momească cu jumătate din cîştig, dacă închid ochii la negoțul lui scîrbos ; dar, ca să nu-mi spurc sufletul cu o treabă ca asta şi să nu vă sporesc şi vouă păcatele, căindu-mă eu foarte, vă declar răspicat că indulgențele pe care le vinde sînt falsificate şi că nu trebuie să le dați crezare, nici să le cumpărați, că eu n-am nici un amestec direct sau indirect în treaba asta, şi că de aci înainte mă spăl pe mrini şi mă lepăd de orice răspundere ; şi dacă vreodată ar fi să-1 condamne cineva pentru măsluire, să-mi fiți toți de bună mărturie că n-am cu el nici în clin nici în mînec, şi că, departe de a-i da vreun ajutor, caut să vă atrag luarea-aminte, dîndu-1 de gol în fața voastră şi declarîndu-1 răufăcător.

Sfîrşindu-şi el cuvîntarea, cîțiva dintre oamenii cu vază care erau în biserică se ridicară să-1 scoată afară p3 algua- zil, ca să nu dea loc unui scandal într-un asemenea locaş. Dar stăpînuî meu îi opri şi ceru tuturor ca, sub pedeapsă de excomunicare, să nu se atingă de el, ci dimpotrivă, să-1 lase să spună tot ce-i plăcea ; de altfel el tăcuse tot timpul cît rostise alguazilul cele pe care vi le-am înşirat. De îndată ce

sfîrşi, stăpînuî meu îl întrebă dacă mai dorea să adauge ceva la cele spuse. Alguazilul zise :

— M-am săturat pînă-n gît să tot îndrug despre tine şi despre matrapaziîcurile tale, aşa că-mi ajunge.

Trimisul Vaticanului se puse în genunchi în amvon, îşi împreună mîinile, privi către cer şi rosti :

— Doamne-Dumnezeule, căruia nimic nu ți se poate ascunde dintre toate cîte se fac pe pămînt, şi căruia nimic nu-ți este peste putință, atotputernic cum eşti, tu cunoşti adevărul, şi ştii că pe nedrept am fost înfruntat. Pe cel care mă pizmuieşte eu îl iert, pentru ca şi tu, doamne, să mă ierți ; nu-1 lua în seamă pe cel care nu ştie ce face şi ce spune ; dar ocara care ți se face ție, te rog în genunchi şi în numele dreptății îți cer să n-o treci cu vederea, ca nu cumva vreunul din cei ce sînt adunați aici şi care ar fi voit să primească sfînta bula să-şi ia gîndul de la această faptă, dînd crezare vorbelor viclene ale acestui om. Şi pentru că aceasta ar fi dăunător aproapelui, te rog eu, doamne, să nu ascunzi adevărul, ci să faci ps loc o minune, ca să se vadă puterea ta, şi anume : dacă este adevărat ce spune el şi dacă eu sînt un răufăcător şi un fariseu, să se surpe amvonul acesta cu mine şi să intre de şapte coți în pămînt, de unde nici ei, nici eu să nu mai ieşim vreodată la lumina zilei ; iar dacă este adevăr ceea ce grăiesc eu, şi dacă omul acesta minte, îmboldit de cel viclean, ca să-i lipsească pe cei ce sînt de față de binefacerile bulei, atunci pe loc să fie pedepsit, pentru ca să fie cunoscută de toată lumea răutatea inimii l u i !

Nici n-apucase evlaviosul meu stăpîn să-şi sfîrşească rugăciunea, cînd oacheşul de alguazil se şi prăvăli la pămînt, izbindu-se de pardoseală cu atîta putere, încît răsună toată biserica ; şi începu a mugi şi a face spume la gură, încolăcindu-se, şi a schimba fețe-fețe, schimo- nosindu-se, dînd din mîini şi din picioare şi zvîrcolindu-se cînd pe-o parte, cînd pe alta, trîntit la pămînt cum era. Strigătele şi larma celor din biserică erau atît de mari, încît nu se mai auzea unul pe altul. Înspăimîntați şi tre- murînd, unii ziceau :

— Dumnezeu îl ajută şi-1 sprijină ! Alții :

— Aşa i-a trebuit, pentru că a adus mărturie mincinoasă !

In sfirşit, cîțiva care erau mai prin preajmă, deşi nu mi se păreau nici ei prea curajoşi, se apropiară şi-1 apucară de mîini, ca să nu mai

împartă în dreapta şi-n stînga, cum făcea, pumni cu nemiluita ; alţii îl trăgeau de picioare, dar cu multă fereală, căci nu cred să se afle pj lume catîr nărăvaş care să azvîrle atît de iabraş din copite ; şi-1 ţinură aşa o bună bucată de vreme, mai mult de cincisprezece oameni stîndu-i în spinare, deşi le căra ia toţi ghionţi vîrtoşi în coaste, iar dacă nu băgau de seamă, chiar peste bot.

In timpul acesta domnul şi stăpînul meu stătea în amvon, cu mîinile şi cu privirile ridicate spre cer, transportat în esenţa divină [4] pînă într-atîta încît strigă- tele şi hărmălaia din biserică nu erau în stare să-1 smulgă din cereasca lui contemplaţie.

Cîţiva oameni de bine se apropiară de el şi îndrăzniră să-1 roage, dînd glas milei lor, să se înduplece a ajuta pe sărmanul muribund şi să nu ia în seamă clevetirile acestuia şi cele. ce se petrecuseră, căci era destul de pedepsit pentru ele, ci dimpotrivă, dacă putea cumva să mijlocească mîntuirea de chinurile şi primejdia prin care trecea, s-o facă, în numele domnului, căci acum se vedea limpede vinovăţia păcătosului şi dreptatea şi bunătatea sfinţiei-sale, pentru că, după cererea sa, domnul îl răzbunase şi nu pregetase să arunce asupra vinovatului pedeapsa meritată. Trimisul papei, ca unul ce se deşteaptă dintr-o dulce visare, îi privi pierdut, şi tot aşa privi la vinovat şi la toţi cei care se aflau în jur, apoi le spuse cu glas scăzut şi răspicat :

— Oameni buni, nu trebuie niciodată să vi se moaie inima pentru un păcătos pe care Dumnezeu 1-a înfierat atît de vădit cu semnul osîndei ; dar cum tot el ne cere să nu răspundem răului cu rău şi să iertăm greşiţilor noştri, îl putem ruga cu încredere să îndeplinească ceea ce ne cere, şi după mare mila lui să ierte acestuia păcatele sale şi să i le răscumpere întru sfînta credinţă ; să îngenuncliem cu toţii rugindu-1 !

[4] Aluzie la terminologia pretenţioasă a scriitorilor religioşi ; secolul al XVI-Iea spaniol a dezvoltat o literatură mistică foarte caracteristică.

Şi astfel coborî din amvon, povățuindu-i să roage cu toată evlavia pe bunul Dumnezeu ca să afle iertare păcătosul de alguazii, redîndu-i mințile şi judecata teafără, şi gonind demonul căruia atotbunătatea-sa îi îngăduise să pună stăpînire pe el, pedepsindu-1 pentru păcatul său strigător la cer. Se aşezară cu toții în genunchi în fața altarului, cu clericii în frunte, şi începură să cînte cu voce joasă o litanie, după care, venind cu crucea şi aghiasma, stăpînul meu îşi ridică din nou mîinile la cer, şi tot aşa şi ochii, din care nu se mai vedea decît albul, şi începu o rugăciune pe cît de lungă pe atît de fierbinte, care făcu pe toată lumea să plingă, aşa cum ştiu predicatorii iscusiți să înduioşeze o adunare pioasă prin vorbe înflăcărate, rugînd pe bunul Dumnezeu, care nu vrea moartea păcătosului, ci îndreptarea lui, ca cel stăpînit de diavol şi osîndit păcatului morții să fie vrednic de iertare, de viață şi însănătoşire, ca să se poată pocăi şi să-şi mărturisească păcatele.

Spunînd acestea, ceru să i se aducă bula şi şi-o lipi de frunte ; şi pe loc păcătosul de alguazil începu să-şi vină în fire puțin cîte puțin şi să se simtă mai bine ; şi îndată ce~şi reveni cu totul în simțiri, se prăvăli la picioarele sfîntului trimis şi, cerîndu-i iertare, mărturisi că spusese tot ce spusese din îndemn diavolesc, mai întîi ca să-i facă lui rău şi să se răzbune pentru seara trecută, cînd se certaseră, în al doilea rînd şi mai cu osebire pentru că satanei nu-i venea la socoteală binele care s-ar fi săvîrşit aici prin împărțirea indulgențelor. Stăpînul meu îi iertă şi se îm păcară, iar lumea se arătă atît de grăbită să cumpere indulgențe, încît nu rămase suflet de om în sat care să nu fi luat una — bărbat şi soție, feciori şi fiice, slujnice şi argați. Vestea celor întîmplate se răspîndi în satele vecine, si cînd ajungeam în vreunul din ele nu mai era nevoie nici să predice, nici să meargă la biserică, pentru că nici n-apuca să intre bine în sat, şi oamenii se şi îngrămădeau să-i smulgă indulgențele din mîini, cum se smulge plinea caldă la pomană. In chipul acesta, în cele zece sau două-sprezece sate din împrejurimi prin care cutreierarăm, stăpînul meu vîndu tot atîtea mii de pergamente, fără să se ostenească măcar a ține vreo predică.

In ce mă priveşte, mărturisesc că minunea aceea m-a umplut de spaimă şi am crezut, deopotrivă cu atîția alții, că era adevărată ; dar văzînd mai apoi hazul pe care stăpînul meu şi alguazilui îl făceau de

toată mascarada asta, şi rîsetele lor batjocoritoare, îmi dădui seama că pînă şi eu fusesem tras pe sfoară de iscusitul sforar care era stăpînul meu.

ι..... ....]

Dar cu toate că pricepusem miracolul, de frica vicleanului meu stăpîn nu l-am dat în vileag față de nimeni, nici n-am scăpat vreodată vreun cuvințe! despre asta, pentru că mă legase cu jurărnînt să nu crîcnesc nimic despre minune, şi aşa făcui pînă în ziua de astăzi. Şi cu toate că eram tinerel de tot. a scăzut mult în ochii mei, şi-1 judecam în gînd, spunîndu-mi : „Cîte dintr-acestea vor fi punînd la cale şarlatanii ăştia pe socoteala bieților oameni încrezători ?"

In sfîrşit, rămăsei alături de acest al cincilea stăpîn al meu vreo patru luni, în care n-am fost cu totul scutit de neplăceri, cu toate că-mi dădea sa mănînc bine pe socoteala parohilor şi a celorlalți clerici, printre poporenii cărora colinda predicînd.

CAPITOLUL VI *Lâzaro ucenic de zugrav şi negustor de apă.*

După ce fugii de la călugăr, intrai în slujba unui meşter zugrav de firme ca să-i amestec vopşelile, şi îndurai fel de fel de rele şi din partea lui. Cum mă făcusem între timp destul de mărişor, într-o zi, intrînd în catedrala unde stăpînuî meu picta o inscripție, unul din preoții de acolo mă tocmi la el şi-mi dădu în primire un măgar, patru burdufuri şi-un bici, cu care începui să car apă prin oraş. A fost prima treaptă pe care o urcai în viața mea mergînd spre traiul bun, fiindcă mă mulțumeam cu puțin. Dădeam în fiecare zi feței bisericeşti la care eram slugă cei treizeci de maravedis cîştigați de mine, iar sîmbetele îmi opream tot cîştigul, ca şi tot ce trecea de treizeci de maravedis din celelalte zile alte săptămînii. îmi merse atît de bine în această slujbă încît, la capătul celor patru ani cît a ținut, reuşii, din ce pusesem deoparte, să mă îmbrac pe cinste, cu un surtuc luat de la telali, cu o cămaşă roasă şi ruptă-n coate şi cu o pelerină hăr- tănită, la care adăugai o spadă străveche, de pe vremea Cidului De îndată ce mă văzui înțolit şi-n rînd cu lumea, îi adusei la cunoştință stăpînului meu că nu mai aveam chef să slujesc ca vînzător de apă, şi-i dădui măgarul în primire.

CAPITOLUL VII *Lâzaro la alguazil şi ce i se mai întîmplă.*

Despărțindu-mă şi de preot, mă aciuai pe lîngă un alguazil, devenind păzitor al dreptății. Dar slujba mi se păru plină de primejdii şi nu făcui mulți purici aici, mai cu seamă după ce ne fugăriră într-o noapte, pe mine şi pe stăpînul meu, cîțiva derbedei, lovindu-ne cu pietre şi cio- măgindu-ne. Pe stăpînul meu îndeosebi îl snopiră, pentru că pe mine nu m-au putut ajunge din urmă, lucru care de altfel îi şi făcu pe acesta să rupă învoiala noastră.

Tot gîndindu-mă eu ce fel de viață mi-ar conveni, ca să nu mă spetesc muncind şi să mai pun şi ceva deoparte pentru zile negre, se milostivi Dumnezeu să mă lumineze şi să mă îndrepte pe drumul cel bun, şi găsind înțelegere la cîțiva prieteni sus-puşi ce mi-au fost binevoitori, toate chinurile şi ostenelile trecute îmi fură răscumpărate, ajun- gînd la ceea ce-mi dorisem, adică să dobîndesc o slujbă la regele, căci băgasem de seamă că nu le merge bine decît acelora care dețin asemenea însărcinări. în slujba aceasta trăiesc şi mă aflu pînă-n ziua de azi, ca să-i pot fi de folos lui Dumnezeu şi luminăților-voastre. Sarcina mea este să strig în piață prețurile şi soiul vinurilor care se vînd în tîrg, iar la mezaturi să fac pe crainicul, slujind de aprod cînd se execută vreo ipotecă şi să întovărăşesc cu toba pe osîndiți, pentru a trâmbița cu glas tare fărădelegile lor. Fiind bun de gură şi vorbind limpede, să poată înțelege tot poporul, am izbutit atît de bine şi m-am obişnuit atît de mult cu slujba, încît toate trec în oraş prin mîinile mele. Dacă se afla primprejur cineva care să aibă vin sau altă marfă de vînzare, şi Lâzaro de Tormes nu vroia să se amestece în negustorie, apoi acela era mai bucuros să se lase păgubaş decît să încerce fără el.

în vremea aceasta, văzîndu-mi iscusința şi cunoscîn- du-mi felul meu cinstit de a fi, domnul arhipăstor de San Salvador, servitor şi prieten al domniilor-voastre, care prinsese mare dragoste de mine c}e cînd îl ajutasem să-şi vîndă vinurile, se gîndi să mă însoare cu o slujnică a sa, şi văzînd eu că de pe urma unui asemenea om nu puteam trage decît foloase, mă hotărîi să fac pasul, şi astfel mă căsătorii cu ea, lucru de care n-am avut pînă astăzi a mă căi ; pentru că, lăsînd la o parte că e fată bună şi vrednică gospodină, mi-am găsit în domnul arhipăstor un om de tot ajutorul şi sprijinul, şi în fiecare an îi dă peste simbrie cîte-un car de grîu, la Paşti carne din belşug şi

din cînd în cînd prescuri şi colaci, pe lîngă că toată încălțămintea sfinției-sale trece Ia noi cînd se învecheşte, şi că ne-a închiriat o casă gard în gard cu-a sa. Duminecile şi în zilele de sărbătoare mîncăm întotdeauna la el ; dar gurile rele, care n-au lipsit şi nu vor lipsi niciodată, nu ne lasă să trăim, îndrugînd cîte şi de toate pe socoteala nevestei mele, pentru că o văd mereu trecînd la el să-i deretice casa şi să-i gătească. Ajute-le Dumnezeu să se îndrepte şi să nu mai spună minciuni pe socoteala aproapelui, cu toate că într-o vreme cam intrasem şi eu la bănuieli şi cîteodată înghițisem cu noduri la masă, după ce-o aşteptasem nopțile pînă-n zori si chiar mai mult, şi îmi veniseră în minte cele ce primul meu stăpîn, orbul, mi le spusese la han la Escalona despre coarne, deşi, la dreptul vorbind, cred şi acuma că numai dracu mi-a adus în minte gmdurile acestea ca să-mi strice pacea căminului şi nu ca să-mi facă vreun bine ; pencru că, chiar dacă nu mai socotim că nevastă~mea nu era femeia care să se sinchisească de asemenea fleacuri, stăpînuî meu mi-a făgăduit — şi socotii că avea să se țină de cuvînt — că într-o zi o să-mi vorbească pe larg despre toate acestea chiar în fața ei.

într-adevăr, odată el îmi spuse :

— Lâzaro de Tormes, cine ia în seamă ce trăncănesc gurile rele n-are nimic de cîştigat. Iți spun asta fiindcă nu m-ar minuna să se işte vorbe pe socoteala nevestei tale, pentru că toți o văd intrînd şi ieşind mereu din casa mea. Dacă intră, o face spre cinstea ta şi a ei, ascultă-mă pe mine ; aşa încît nu te uita în gura lor, şi vezi-ți doar de ce te priveşte, ți-o spun pentru binele tău !

— Stăpîne — îi spusei — sînt hotărît să nu dau crezare decît vorbelor izvorîte din cuget curat. E adevărat că unii dintre prietenii mei mi-au şoptit cîte ceva de soiul ăsta, şi chiar de vreo trei ori m-au asigurat că, înainte de-a se mărita cu mine, *a născut* în trei rînduri, ca să nu spun vorbe nepotrivite cu respectul ce-1 am pentru sfinția-voastră, şi pentru că este şi ea de față.

Atunci nevastă-mea începu să se jure şi să se blesteme, încît credeam că are să se scufunde casa cu n o i ; p e urmă se aşternu pe plîns, azvîrlind o mie de afurisenii pe capul celui care-o măritase cu mine, aşa că mi-ar fi plăcut mai degrabă să fi fost mort decît să-mi fi scăpat de pe buze asemenea vorbe ; dar, pe de *j* parte eu şi pe de alta

stăpînuî meu, atîtea îi înşirarăm ca s-o împăcăm, că se ogoi din plîns de îndată ce-i făcui jurăiumt ca n-aveam să mai pomenesc niciodată în viața mea de unele ca acestea, şi că mă bucuram şi vedeam cu ochi buni intrările şi ieşirile ei de zi şi de noapte la sfinția-sa, pentru că eram încredințat de cinstea ei.

Şi astfel ne înțeleserăm tustrei cum nu se poate mai bine.

Şi pînă în ziua de azi, nimeni nu ne-a auzit vreodată scoțînd vreo vorbă despre asta. Dimpotrivă, cînd miros că vreunul vrea să-mi şoptească ceva, i-o tai numaidecît, spunîndu-i :

— Baga de seamă, dacă mi-eşti prieten nu-mi spune lucruri ce mă pot supăra, pentru că nu-1 socotesc prieten pe cel care mă necăjeşte, mai cu seamă dacă vrea să mă pună rău cu nevasta, care e tot ce iubesc mai mult pe lume şi la care țin mai abitir decît la mine, şi cu care m-a blagoslovit Dumnezeu de o mie de ori, dîndu-mi mai mult decît merit, pentru că aş fi în stare să jur pe sfînta cuminecătură că ea este o femeie tot atît de cinstită ca oricare alta din cîte trăiesc în cetatea Toledo şi, de-ar fi să-mi spună cineva altfel, mă iau de gît cu el.

In chipul acesta le închid gura şi am linişte în casă.

Acestea s-au întîmplat în acelaşi an în care gloriosul nostru împărat[5] intră în această vestită cetate, Toledo, şi ținu în ea cortesul[2], cu care prilej se făcură mari serbări şi parăzi, cum veți fi auzit şi domniile-voastre. Eram în plină înflorire şi in culmea fericirii la care mă dusese soarta mea bună.

[5] Carlos I (1500—1558} — rege al Spaniei în 1516, cunoscut şi sub numele de Carol Quintul ca împărat al Germaniei, din 1519.

MATEO ALEMĂN

Născut la Sevilla în 1547, fiul unui medic, face studii umaniste mai întîi la Sevilla, unde-şi ia titlul de bachiller (licenţiat) în arte, apoi la universităţile din Salamanca şi din Al- calâ, unde se pare că ar fi studiat şi medicina, ceea ce îi dă o îndrumare ştiinţifică şi realistă. On timp soldat, urmîn- du-şi garnizoana în oraşele italiene, îl găsim în 1568 slujbaş al Tezauridui (Contaduria mayor de Cuentas), *funcţie pe care o părăseşte, după douăzeci de ani, la fel de sărac cum intrase. în cîteva rînduri fu urmărit pentru nereguli în socoteli şi, ca şi Cervantes, închis în* Cârcel Real. *în 1008 emigrează în Mexic, împreună cu familia, exercitînd în vechea capitală aztecă funcţia de tipograf. Acolo îşi tipăreşte* Ortografra Cas- tellana, *în 1609, şi tot acolo moare, prin 1612 sau 1614. Este supranumit* „el espanol di vino" *şi pus alături de Cervantes.* Guzmân de Alfarache,[1] *cel mai complet şi mai bine construit roman picaresc spaniol, conţine multe date autobiografice. Prima parte a apărut în 1599, a doua de abia în 1604, cu un succes mai mare chiar decît al lui* Don Quijote. *26 de ediţii, însumînd un total de 50.000 exemplare, apărură în primii şase ani de la publicare, 16 din ele chiar în 1604, mai toate imprimate fraudulos, frustrînd pe autor de rodul muncii sale. Tradus în 1623 în englezeşte, romanul Guzmân de Alfarache este cunoscut peste tot sub numele de* „el picaro", *ilustrînd, mai bine decît oricare, altul, genul. Lesage îl traduce în franţuzeşte în primii ani după 1700, şi este opera care stă la baza unora din imitaţiile picareşti compuse în franţuzeşte de acest mare scriitor,*

[1] **Citeşte :** *Alfarâce.*

VIAŢA LUI GUZMAN DE ALFARACHE, ISCOADA A VIEŢII OMENEŞTI

PARTEA I C a r t e a I **CAPITOLUL I**

In care Guzmân de Alfarache povesteşte cine i-a fost tată.

[■ ·9*· · · · · · · < « » .]

Sîngele îl moşteneşti şi viciul îl deprinzi. Cine e om de treabă primeşte răsplata pe care-o merită, fără a mai pătimi pentru păcatele părinților.

Cît despre tată, al meu se trăgea, dimpreună cu toți ai lui, din Levant. Veniseră să se aşeze ia Genova, unde fuseseră ridicați la ranguri de noblețe şi, cu toate că de felul lor nu erau de prin partea locului, în cartea asta îi voi numi genovezi. îndeletnicirea lui era una foarte obiş nuită, pe-acolo, prin părțile Genovei, şi care a început, din păcate, să fie obişnuită şi prin părțile noastre : schimbul de bani şi de polițe, de-a lungul şi de-a latul lumii. Pînă şi din pricina asta s-au legat unii de el, învinovă- țindu-1 de cămătărie. Nu o dată i-a trecut calomnia asta pe la ureche dar, ca om binecrescut ce se afla, 11-0 lua în seamă. N-aveau dreptate, fiindcă de cînd e lumea au fost şi sînt legale cambiile. Să mă ferească Dumnezeu să încerc a lăuda, ori a apăra, spunînd că ar fi legal ceea ce spun unii că ar fi, şi anume.: să împrumuți bani ca să scoți pe ei alți bani, ori să dai împrumut pe gajuri, primind zălog aur sau platină, pînă la un soroc anumit, dar cu gîndul să rămînă uitate la tine ; ori să faci alte furturi acoperite, ca acelea care se cheamă *cambio seco*[1], sau să mîi banii din tîrg în tîrg, din iarmaroc în iarmaroc, pe unde n-au fost ai cuiva niciodată şi unde nu-şi pot găsi omul, că, vorba aceea, ar avea glasul lui laeov şi rminile lui Esau[1], şi oricine le-ar putea descoperi prefăcătoria de la o bătaie de puşcă. Dar, de unele ca acestea, oricît i le-ar fi pus ei în spinare tatălui meu, nu l-am văzut nici măcar dînd semne că ar avea de gînd să facă. [...]

Dacă văd un călugăr intrînd la miezul nopții pe o fereastră într-o casă deocheată, cu spada într-o mînă şi scutul atîrnat de brîu şi, văzîndu-1, mă apuc să spun că s-o fi ducînd să facă maslu cuiva care trage să moară, înseamnă că sînt nebun, pentru că nici Dumnezeu nu doreşte şi nici biserica lui nu îngăduie să fiu tîmpit şi să gîndesc de bine cînd e vorba de un rău atît de vădit. Dar să se roage omul, să umble pe cărări drepte şi luminoase, să nu lipsească de la nici o liturghie, să se spovedească şi să se cuminece în toate posturile, şi din pricina asta să se vadă înjurat că e ipocrit ori fariseu, iată ce nu pot răbda cu nici un chip, şi nici nu cred să existe mai mare răutate decît asta.

Fiindcă avea bietul taică-meu un şirag lung de mătănii, întreg, de cincisprezece decade, şi pe el a învățat toate rugăciunile — vreau să spun că le-a învățat pe spanio- leşte — cu boabele mai mari decît alunele. 1-1 dăduse maică-mea, care-1 moştenise de la mama ei, şi nu-1 lăsa niciodată din mîini. Asculta în fiecare dimineață liturghia, îngenunchea — cu amîndoi genunchii la pămînt — stătea cu mîiniie

împreunate, ridicate mai sus de înălțimea pieptului şi ținînd deasupra lor pălăria. Ziceau gurile rele că stătea aşa, rugîndu-se cu glas tare, ca să n-audă nimic, şi cu pălăria în dreptul nasului, ca să nu mai vadă nimic. Dar să spună cei ce-şi zic nepărtinitori ce fel de judeca- tă-i asta, şi să hotărască ei dacă s-a mai văzut pe lume ceva la fel de deşucheat şi de cutezător, la fel de neome- nos şi de hain. E drept că bîrfeala asta n-a ieşit chiar din nimica ; pricina ei fusese că, dînd. faliment ia Sevilîa unul care-i fusese tovarăş şi lăsîndu-1 prin urmare păgubaş de o sumă frumuşică de bani, plecase tatăl meu pe urmele înşelătorului, cît ca să cîrpească ce se mai putea din sacul rupt, cît ca să pună ia cale alte afaceri. Corabia avu nenorocul să pice pe mina piraților, şi el, dimpreună cu cei mai mulți din cei ce se aflau pe vas, fu luat rob şi dus în Alger, unde, îngrozit şi deznădăjduit, nemaiştiind cum şi cu ce să-şi recapete libertatea, nemaiputînd trage nădejde să-şi vadă întorşi acasă, pe căi paşnice, banii datorați, se lepădă de credința lui fără pic de şovăială şi se căsători cu o arăboaică frumoasă şi de neam mare, putred de bogată. Pentru că în materie de interese — vorbesc în general, şi numai la generalități mă voi menține totdeauna, nevrînd să ştirbesc faima atîtor nobili cavaleri şi oameni sus-puşi, cu greutate, cum se află peste tot pe lume — am de gînd să spun de la bun început ceea ce m-a învățat să pricep prilejul de a-i cunoaşte pe unii dintre cei înrudiți cu tata, cît timp am avut de-a face cu ei. Grozav le mai place să umble prin casele altora, uitîndu-şi de ale lor ; să li se spună numai adevărul, pe care ei să nu-1 spună niciodată ; să li se plătească tot ce îi se datorează, şi să nu plătească ceea ce datoresc ; să cîştige şi să cheltuiască din belşug, ce-o fi să fie, că ce e în mînă nu-i minciună şi, vorba aceea : „Turcul plăteşte".

Se întîmplă, aşadar, ca tovarăşul tatălui meu — dacă văzu că-şi poate lua grija, fiindcă nu mai are cine-i cere banii — să se hotărască a cădea la învoială cu creditorii rămaşi, obținînd termene şi condiții, ca să poată rărnîne de-atunci încolo la fel de bogat, şi cu datoriile socotite ca şi cînd ar fi fost plătite. Cum află tatăl meu una ca asta, nu-1 mai lăsă să doarmă dorința de-a veni, în taina şi cu toată graba, acasă şi, ca să-şi poată înşela arăboaica, îi spuse că vroia să se apuce de ceva negustorie. Vîndu tot ce aveau şi, vîrîndu-şi banii în țechini — monedă berberă de aur curat — mai luîndu-i pe deasupra şi cîte giuvae- ruri îi putu lua, o lăsă singură şi săracă, şi fugi, întorcîn- du-se acasă. Şi iară ca vreun prieten ori vreun neprieten să prindă de veste, se dete singur pe mîna Inchiziției, ce- rînd

să-i fie îngăduit a face pocăinţă faţă cu obştea, cu lacrimile în ochi şi muşcîndu-şi mîinile, spre a se întoarce la credinţa lui Hristos ; iar după ce i se dădu îngăduinţa, de îndată ce~şi împlini canoanele penitenţei mai făcu un pas, ca să-şi recapete banii ce-i datora tovarăşul lui. Asta a fost pricina că n-a găsit niciodată crezare, orice binefacere ar fi săvîrşit ! Şi dacă aveţi altă părere, n-aveţi decît să spuneţi ceea ce de-aiîtea ori, cu rost şi fără rost, mi-au spus atîţia, că cine a dat o dată în viaţă mîna cu ciracul va fi de toţi bănuit că a rămas pe veci m cârdăşie cu Satana. Drept spune vorba veche, dar nu se află pe lume spusă care să nu poată fi dezminţită. Fiindcă, ce ştie omul de felul cum lucrează Dumnezeu în fiştecare din noi, şi de unde poate avea cineva ştire de nu cumva, aşa cum zice o *Autentică*[1], nu-si va fi „*reintegrat cutuma*[e 2] ?

Vedeţi aici, ce mai calea-valea, care erau limitele tatălui meu. Căci daca el dădu de două sau de trei ori faliment, păpînd avutul altora, nu-i nici o minune, că şi iui i l-au păpat alţii cu falimentele lor. Oamenii nu sînt de oţel şi nici nu sînt obligaţi să reziste cum rezistă cuiele, că pînă şi piroanelor li se mai moaie tăria şi mai dau de pămînt cu cîte o greutate atîrnată de ele. Sînt şi astea tertipuri de negustori, ca oricare altele, şi se practică peste tot, şi mai cu seamă în Spania, unde schimburile au devenit jaf în toată legea. N-avem de ce ne supăra : cum îşi vor aşterne, aşa vor dormi, şi socoteală de toate astea n-au decît să dea la spovedanie, că numai Dumnezeu le

[1] *Autenticele* erau constituţii imperiale ce formau o parte din *Novelae,* colecţia de legi atribuită lui Justinian, în secolele al XVl-lea şi al XVII-lea aceste legi de drept canonic s-au tipărit cu glosele posterioare sub titlul de *Corpus Authentic arum.*

[2] In *Autenticele* lui Justinian *a-ţi reintegra cutuma* înseamnă a se îndrepta.

•S6 poate judeca pe toate : iar cine iartă să bage bine de seamă ce face. Fiindcă eu văd o mulţime de oameni cu asemenea obiceiuri, dar pe nici unul nu-1 văd spînzurat din pricina asta. Că de-ar fi delict, furt sau ispravă de răufăcător, e limpede că s-ar pedepsi, de vreme ce pentru mai puţin de cinci bănuţi îi vedem biciuiţi în piaţa publică şi trimişi la galere pe o sută de sărăntoci.

Ca să nu fiu împotriva tatălui meu, aş vrea să nu-mi dau pe faţă simţirea ; cu toate că, de este să-1 urmez pe filozoful ştiut[1] : „Prieten mi-e Plat on, dar şi mai prieten mi-este adevărul", după care îmi îndrum paşii. Ierte-mă deci orice muritor de consfinţesc asemenea cazuri cu titlul de hoţii curate, vrednice de cea mai exemplară pedeapsă.

S-ar putea să-mi întoarcă vorba vreunul din cei ce practică arta neguţătoriei, şi să spună : „Ia uită-te, domnule, ce sinod de vlădici şi de patriarhi votează legile ! Cine te pune, om din prostime, ocna şuie,

mehenghiule ce eşti, să faci tu legi să judeci fapte pe care nici nu le înțelegi
macar r

Văd şi eu că greşesc spunînd ceea ce nu-i de nici un folos să fie spus, fiindcă ar însemna să înduri de bunăvoie oprobriul obştesc de-ar fi să ceri pedepsirea şi vindecarea celor vinovați de această cinstită obişnuință de-a fura ; pînă şi tatăl meu ar avea de-a face cu spînzurătoarea. Aşa că n-are decît să fie cum o fi, pentru că nu-i de nasul meu schimbarea unor stări de lucruri atît de însemnate ca acestea sau ca altele care sînt şi mai şi, nici nu-i treaba mea să mă amestec în ele : ar însemna să țin predici lupilor, să opresc soarele, ori să strig în pustie !

Mă întorc la ceea ce i-a fost pus mai cu tărie în spi nare : că fusese închis pentru ceea ce spui şi tu şi ceilalți, ori pentru ceea ce ți-au spus şi ție alții, dar că, fiind el om bogat şi avînd, cum se zice, sfinți la Ierusalim, şi veri tot boieri, şi cumnății logofeției, ieşi basma curată, căci altfel, destule dovezi ar fi fost ca să-1 osîndească. Află, frate-meu, că dovezile nu sînt în stare singure să atragă osîndele. Aşa că n-ai decît să tragi şi tu încheierea că n-au fost toate decît vorbe de clacă, minciuni, bîrfeli şi mărturii mincinoase, [ ] Că, să ai cumnății logofeției, înseamnă să fi uns cu bani buni pana fiecărui scrib, fiindcă, să poți fura de sub ochi e semn că ai suflet de țigan, şi să-ți poți face din justiție joc de-a puia-gaia, punînd-o în starea în care ți-ar veni chef s-o pui, fără ca nici împricinații să te poată împiedica, şi nici s-o poată scoate la capăt cu tine, ori să poată judeca judecătorii isprava săvîrşită.

Şi pînă să n-apuce a-mi ieşi din minte, să-ți spun ce l-am auzit şi eu pe acest doct predicator propovăduind, într-o vineri din cîşlegi, la biserica Sfântul Gil din Madrid, fiind de față şi domnii din consiliul suprem, Vorbi despre toți slujitorii justiției, pînă ce ajunse la grefier, pe care-1 lăsă anume mai la urmă, şi zise despre el :

„Aici s-a împotmolit căruța, că i-a trecut noroiul peste butucul roții ; şi nici nu mai ştiu cum ar putea să iasă, dacă nu vine îngerul domnului să tulbure apele ! [1] Mărturisesc, domnilor, că, de treizeci şi mai bine de ani, am văzut şi auzit aicea spovedindu-se mulți păcătoşi, care, căzuți o dată într-un păcat, nu s-au putut opri să nu mai cadă şi alteori în el, şi toți, prin marea milă a domnului, au putut ieşi din păcat cu viețile şi cu cugetele îndreptate pe calea cea bună. Fiindcă pe muieratic îi potoleşte vremea şi-1 schimbă chiar scîrba de femeile păcătoase ; pe jucătorul pătimaş îl înşală intabulatorul[2] care, întocmai ca o lipitoare, trecînd de la

unul la altul, îi suge puțin cîte puțin tot sîngele : azi cîştigi, mîine pierzi ; banul e rotund şi se rostogoleşte, pleacă de sub mînă cînd nici n-ai apucat bine să-1 cîştigi, şi rămîn jucătorii fără de el ; pe tîlhar îl schimbă teama de osîndă şi ruşinea de oameni ; pe clevetitor îl loveşte damblaua, de care puțini scapă ; pe trufaş îl face să-şi vîndă nimicnicia propria lui mizerie, aducîndu-i aminte că pămînt e şi că în pămînt va merge ; mincinosului îi pune frînă faima proastă şi ocara celor ce-1 înfruntă şi îi zvîrl în față minciunile ; pe cel ce huleşte îl îndreaptă necontenitele vorbe de dojană ale prietenilor şi rudelor : toți, mai curînd sau mai tîrziu, culeg rod şi-şi lasă, ca vipera, pielea cea veche, chiar dacă din pricina ei pătimesc ori se văd la strîmtoare. In toți am găsit semne că ar putea fi mîntuiți, numai cînd e vorba de grefieri nu mai ajung la nici o socoteală, şi nici nu le aflu astăzi purtarea mai bună decît aveau ieri, sau anul ăsta față de acum treizeci de ani, că scribul e scrib. Nu ştiu cum se spovedeşte, nici cine-i dezleagă păcatele, afară doar de n-o fi fiind vreun preot care-şi bate joc de slujba lui ; pentru că scriu scribii ăştia pe hîrtie ce le vine lor chef să scrie, şi pentru doi ducați — sau ca să facă ha tirul prietenului ori prietenei, că grozav le mai place să umble după fuste ! — îi iau omului viața, onoarea şi averea, săvîrşind un număr de păcate fără de număr. Păcătuiesc printr-o lăcomie de nesăturat, au o foame de cîini şi tot focul iadului în suflet, care-i face să înghită pe nemestecate avutul altora, întinzînd de el la dreapta şi la stînga. Şi cum primesc adesea şi ceea ce nu le este datorat, de îndată ce le-a fost pus în palmă, banul pe loc se şi preschimbă în carnea şi în sîngele lor, aşa că orice ar face nu-1 mai pot azvîrli dintr-înşii şi dau dracului lumea întreagă. Deci, pe cît mi se pare mie, de-o fi să se mîntuie sufletul vreunuia — că n-or fi fiind toți ca aceia de ca- re-am vorbit — văzîndu-i la poarta raiului, îngerii au să-şi spună unul altuia, voioşi nevoie mare : «*Laetamini în Domino*» [6] ; grefier în rai ?... Trufandale, trufandale."

Şi cu asta îşi puse capăt predicii.

Dar să-1 lăsăm pe grefier în pace ! Va şti el doară să se dezvinovățească, că s-a mai văzut pe lume şi fier în stare să prindă poleială de aur. Ce să mai vorbim de tarifele care-au rămas în urmă cu scumpirea vieții, cînd hrana se face pe zi ce trece tot mai scumpă, cînd cresc şi piepturile şi drepturile, şi slujbele nu se dau de pomană doar,

---

[6] „Să ne bucurăm întru domnul" (lat.) ; cuvinte cu care încep mai multe cîntece liturgice la catolici.

fiindcă din banii slujbei trebuie să plăteşti şi renta [7], şi să-ți vezi şi de cheltuielile întreținerii propriei tale persoane ! Că doar aşa o fi fost de cînd e lumea, de vreme ce şi în Aristotel stă scris că nu se află mai mare năpastă căzută pe capul republicii decît obiceiul vînzării slujbelor. Iar Alcameno [3], spartanul, fiind întrebat cum poate ajunge o țară fericită, a răspuns că prin disprețul pe care l-ar avea regele acelei țări față de cîştiguri pentru sine.
t ....]

Şi cînd aşa stau l u c r u r i l e , [. . . · « « } fereasc㠖te Dumnezeu de judecătorul care aplică legea de castă [4] şi de grefierul duşmănos, şi de orice ins corupt din tagma lor. Iar dacă vrei să te laşi dus de părerile şi glasul mulțimii [.. ...], spune-mi : tot ce-ai spus, e oare

[7] Venitul regal, pe lîngă impozite» consta dintr-un procent din veniturile oricărui oficiu public.

cuvînt să fie învinovățit fără urmă de îndoială tatăl meu ? Mai ales că, dacă poate fi -luată drept bună părerea anumitor medici care socot că furtul e o boală, cine ar putea
pune mîna în foc că nu era şi tata nesănătos V [.....]
5

Ce-am văzut pe vremea cînd l-am cunoscut, pot să-ți spun. Era alb, blond, rumen, cîrlionțat, şi cred că din fire avea ochii mari şi albaştri. Se pieptăna cu moț pe frunte, iar părul de la tîmple şi-1 răsucea în .inele. Dacă aşa 1-a dăruit Dumnezeu, cu frumusețe, n-ar fi fost drept să-şi înnegrească fața şi să zvîrle-n drum asemenea daruri. Dar dacă e adevărat, aşa cum spui, că se folosea de unsori, de iruri şi de tot felul de seuri, dacă e adevărat că dinții şi mîiniie lui, cărora toți le lăudau albimea, ajunseseră aşa prin puterea prafurilor, săpunurilor, fierei şi celorlalte porcării, voi spune şi eu că-i adevărat tot ce-ai putea bîrfi pe socoteala lui şi-i voi fi duşmanul cel mai vajnic, lui şi tuturor celor ce umblă cu asemenea dresuri ; pentru că, pe lingă că sînt fapte de coțofene muieratice, mai dau şi prilejul de a se cleveti pe socoteala celor ce le practică, bănuindu-i de toate josniciile, că prea îi vede lumea împo-poțonați şi înzorzonați cu lucruri ce nu-s îngăduite decît acelor femei care, nefiind destul de f rum θ ase, se mai ajută cu vopseli şi cu lacuri, în paguba sănătății şi a pungii. Şi păcat e că nu numai urîtele fac asta, ci chiar şi cele mai frumoase : pentru că, închipuindu-şi că au să pară şi mai frumoase, încep dimineața să se gătească încă din pat şi sfîrşesc pe la nămiezi, cînd e masa pusă. De uncie trag încheierea, nu fără de dreptate, că femeia, cu cît se uită mai mult în oglindă, cu atît mai prost îi merge casei. Şi dacă asta e ruşinos şi pentru femeie, cu cît mai ruşinos va fi fiind pentru bărbat ! Oh, urîciune a urîciu- niîor, infamia tuturor infamiilor, n-ai să poți spune că mă orbeşte dragostea paternă, nici că patriotismul mă face părtinitor, şi nici că mi-am pierdut judecata şi simțul adevărului ! Dar de are cumva şi răul o îndreptățire, chiar dacă în vreo privință va fi fost vinovat tatăl meu, îți voi spune o ciudățenie care se potriveşte aici de minune, şi care s-a petrecut cam tot pe atunci. Pe tine te va instrui.

— Isprăvile unor vînîură-iume

iar mie îmi va mai aduce un pic de alinare, văzînd că răul meu este şi al multor altora :

In anul o mie cinci sute şi doisprezece, la Ravenna, nu multă vreme înainte de pustiirea cetății, pe vremea cînd în Italia începuseră războaie crude, s-a născut un monstru mai ciudat decît se poate închipui, de care mult s-a minunat lumea întreagă. De la brîu în sus avea tot trupul, capul şi fața de ființă omenească, dar cu un corn în frunte. N-avea brațe, şi-n locul lor îi dăduse natura două aripi de liliac. Pe piept i se putea vedea zugrăvit y-grecul pitagoric iar pe burtă o cruce bine încheiată. Era hermafrodit şi avea amîndouă sexele foarte bine formate. N-avea decît un picior, şi laba piciorului îi era ca de acvilă, cu gheare de acelaşi soi. Ochi n-avea decît unul, pe nodul genunchiului.

De ciudățeniile acestea mult se minunau toți ; şi gîndin- du-se oamenii învățați că asemenea monştri sînt de obicei semne miraculoase, se apucară să tălmăcească ce-o fi în- semnînd. Şi între multele tîlcuri găsite, singurul bine primit fu următorul : cornul însemna trufie şi ambiție ; aripile — nestatornicie şi uşurătate ; lipsa brațelor — secetă de fapte bune ; piciorul de pasăre de pradă — furturi, cămătărie şi zgîrcenie ; ochiul de pe genunchi — slăbiciune pentru tot ce este lumesc şi deşertăciune ; cele două sexe — sodomie şi brutalitate bestială, vicii de care era pe atuncea plină întreaga Italie, din care pricină o ρ 3- depsea Dumnezeu cu flagelul acela al războaielor şi certurilor interne. Dar crucea şi y-grecul erau semne bune şi fericite, pentru că y-grecul de pe piept însemna virtule, iar crucea de pe burtă însemna că, dacă, înfrînîndu-şi ruşinoasele pofte ale cărnii, aveau să-şi sporească în piept virtuțile, Dumnezeu ie va da pace, îmbiînzindu-şî η roia.

Vezi din întîmplarea aceasta că, atunci cînd toate erau tulburi pe lume, nu era nici tată-meu mai altfel decît ceilalți, şi că n-a fost el singurul păcătos. Cu atît mai vrednic de osîndă ai fi tu dacă ai păcătui, ele vreme ce ai umblat pe la şcoli mai bune. Aibă-ne Dumnezeu sub aripa lui ocrotitoare, ca să nu cădem în alte păcate sau în unele ca acestea, că oameni sîntem toți.

CAPITOLUL II

în care Guzmân de Alfarache povesteşte mai departe cine i-au fost părinții şi cum a început s-o cunoască pe mama sa, dimpreună cu iubirile ei-

întoreîndu-mă la povestirea mea, spuneam, dacă-mi aduc bine aminte, că de îndată ce împlini canonul penitenței, tata veni la Sevilla ca să pună mîna pe banii ce i se datorau, şi în legătură cu plata datoriei

aceleia a în- tîmpinat tot soiul de amînări ; c-o fi, c-o păți, că mai dl tu, că mai las eu, cereri şi răspunsuri [.....]. Făcură pe din clouă, căci n-aveau încotro, unul ca să nu plătească tot, celălalt ca să nu piardă tot : dintr-atîta apă vărsată, te-alegi măcar cu grădina udată.

Cu ceea ce putu apuca se puse pe jucat cărți, ținînd-o lanț de dimineață pînă a doua zi dimineața, şi atîta spor şi noroc avu, că-ŋ puțină vreme ajunse de cîştigă cu ce să-şi poată plăti nu numai prînzul, ci şi cina. îşi luă o casă cu înfățişare cinstită, se îngriji să se chivernisească, cumpără o moştenire a cuiva, o grădină la San Juaa de Alfarache, loc de odihnă la mai puțin de jumătate legae depărtare de Sevilla, unde se ducea adesea, mai cu seamă vara pe înserate, ca să petreacă, dînd acolo ospețe.

r v.
KJ

Se-ntîmplă ca, aflmdu-se el printre negustorii ce-şi aveau bursa pe scările catedralei — fiindcă de jur împrejurul bisericii se afla un drum pietruit pentru preumblare, a cărui margine dinafară se ridica deasupra străzii pînă îa înălțimea pieptului sau cam aşa ceva, totul fiind înconjurat cu statui mari şi lanțuri puternice — pe cînd se afla acolo tată-meu, bătîndu-şi tălpile de caldarîm dimpreună eu alți neguțători, se întîmplă să treacă un botez. Pe cîte se află, era botezul unui copil din flori al unei persoane sus-puse. Se înghesui şi el printre lume pînă la cristelniță, ca s-o vadă pe maică-mea care, întovărăşită de un bătrîn cavaler în haină ostăşească (căci, fiind om de onoare, mînca bisericii o grămadă de bani drept rentă), făcea pe nănaşa. Era chipeşă, aşezată, plină de gingăşie, tînără, frumoasă, deşteaptă şi binecrescută. Stete tatăl meu s-o privească, tot timpul cît îi dădu răgaz săvîrşirea sfintei taine, ca prostit de vederea unei atît de neasemuite frumuseți. Căci numai cu ce-o dăruise firea, fără să pună pic de dres pe față, atît de bine arăta şi atît de împlinită era la trup, încît, adăugîndu-se dar la dar, era cu-to turui-tot minunată, că nici penelul n-ar ajunge şi nici închipuirea nu s-ar încumeta s-o zugrăvească. Cît despre tată-meu, ce să vă mai spun cît de fercheş şi de gătit era !...

Cum femeilor asemenea bărbați le par rupți din slavă şi lipsiți cu totul de patimi fireşti, băgă şi ea de seamă că o privea țintă, şi nu puțin se bucura în sinea ei, cu toate că nu vroia s-o arate. Căci nu se află femeie, oricât de sus- pusă, care să nu se bucure văzîndu-se privită, chiar

de-ar fi să fie bărbatul cu mult mai prejos. O ci iii grăitori şi gurile tăcute îşi vorbiră, dînd pe față inimile, căci sufletele nu îngăduiesc ascunzişuri în asemenea prilejuri. Pînă una- alta nu se petrecu nimic mai mult, ailînd el că ea era un bun al cavalerului aceluia, femeia lui, îngrijită şi păzită ca ochii din cap. Se duse acasă femeia, şi tatăl meu rămase cu moartea în suflet, fără să şi-o poată scoate o clipă din minte.

Ca s-o poată vedea, născoci tot ce-i mai ciudat pe lume ; dar de n-ar fi fost anumite sărbători obşteşti, n-ar fi putut ajunge multă vreme s-o vadă într-alt chip. Picătura scobeşte piatra şi încăpățînarea învinge întotdeauna, căci cine are şir la fapte şi le supune. Pînă într-atîta ciocăni cu închipuirea în acelaşi loc, încît îşi făcu drum prin mijlocirea unei dădace milostive, cu fuste lungi, popeşti, că aşa obişnuiesc să se poarte slujitorii lui Satana, şi prin asta strică ei şi doboară la pămînt turnurile întărite ale castității femeilor ; fiindcă pentru a-şi face rost de şaluri si de pelerine, mai umplîndu-şi şi lăzile cu dulcețuri, nu s-ar afla pe lume trădare pe care să n-o încerce, ticăloşie care să nu le ispitească, sînge pe care să nu-1 sugă, cinste 3a temelia căreia să nu sape, curăție pe care să n-o întineze şi nici păcat pe care să nu-1 săvîrşească. La una ca aceasta, deci, mîngîiată cu vorbe mieroase şi unsă cu daruri, se ducea cu scrisorele tatăl meu, şi se întorcea cu altele. Şi pentru că greutățile toate stau buluc doar pînă faci începutul, iar la cuptor pîinile se fac turte dulci, el se credea pe drumul cel bun, şi cum adesea auzise spunîn- du-se că banul netezeşte toate hopurile şi hîrtoapele, îşi întări întotdeauna făgăduielile cu fapte, ca să nu-i fie cie- dința osîndită drept moartă [1].

N-a fost niciodată leneş ori zgîrcit. Începu, aşa cum am mai spus, să semene în ogorul dădacei, cheltuind ca un nebun cu mama, şi ele primeau totul cu bucurie. Şl cum la binefacere se răspunde prin recunoştință, iar cel ce-o primeşte rămîne obligat să fie recunoscător, dădaca se arătă pînă-ntr-aşa măsură simțitoare la daruri, încît adăugă, Ia bunăvoința cu care-1 privea mama, lemn după lemn, şi de la cîteva vreascuri slabe ajunse să înalțe în scurtă vreme un rug în lege. Căci multe glume uşoare

[1] Parodie a cuvintelor *Scripturii* : „Credința fără fapte moartă este"". Aplicarea acestui principiu în cazul de față minimalizează în chip foarte semnificativ, în spirit laic, valoarea zicalei, învestită pe atunci cu autoritatea statului feudal.

sfîrşesc prin a ajunge adevăruri grele ! Era, aşa cum ai auzit, femeie înțeleaptă, care ştia să iubească şi să se facă iubită, venind acolo unde o trăgea glasul inimii ca la un oracol al dorințelor ei, supunîndu-i lui şi ceea ce avea *pro* şi ceea ce avea *contra.* Se uita cînd la fața lucrului, cînd la căptuşeala de pe dos ; lua azi o hotărîre, şi mîine din nou începea să chibzuiască cam cum ar putea hotărî. Pînă în cele din urmă, ce nu poate face aurul şi argintul ?

Cavalerul acela era om în vîrstă : stupea, tuşea, se vă- ita de piatră la rinichi şi la băşică. îl văzuse de-atîtea ori gol în pat alături de ea şi nu i se prea păruse de talia şi de frumusețea tatălui meu ; şi nu arareori, acolo unde nu-i credință în Dumnezeu, chipoşenia aduce pierzania. Prospăturile plac, mai cu seamă femeilor, care-s de felul lor ahtiate după noutăți, întocmai ca unele ce țin de materia dintîi, care nu încetează niciodată să fie însetoşată de forme noi[8]. Se hotărî să-1 lase şi să-şi ia catrafusele, fiind gata să înfrunte orice greutate ; dar multa ei istețime şi îndelungata-i experiență de viață, moştenite şi supte o dată cu laptele maică-si, îi netezire calea şi-i oferire o soluție iscusită. Fără îndoială, doar teama de a nu-şi pierde venitul o mai ținea locului şi o făcea să şovăie în acest scurt răgaz, fiindcă, altfel, o ciupise rău amorul. Iar ceea ce îi spusese o dată tatăl meu, i-o repetase de zece ori diavolul, aşa că nu era aşa de greu de cucerit Troia.

In felul acesta îsi făcu socotelile doamna mama mea : „Nu pierde întru nimic prin asta persoana mea, şi nici nu-mi vînd lucrurile din casă, dacă dau cîte ceva şi altora, de-un gust, acolo ! Eu sînt ca lumina : rămîn întreagă şi nu mă pot cheltui. Nu-i rău să mă arăt recunoscătoare față de unul de la care am primit atîtea, căci altfel aş părea zgîrcită. Mielul hiînd suge la două oi, şi croitorul înțelept pune în ac două fire de ață. Corabia e mai asigurată cu două ancore decît cu una ; de scapă vreuna din ele, o ține cealaltă. Iar dacă ar fi să se prăbuşească toată clădirea şi să rămînă în picioare numai hulubaruL n-o să ducă el lipsă de hulubi."

Socotind aşa, începu să pună la cale cu dădaca ei cînd şi cum să facă ceea ce era de făcut. Dar văzînd că era cu neputință să-şi culeagă plăcerile la ea acasă, kitre alte multe şi iscusite tertipuri pe care le plănuira aleseră drept cel mai bun pe următorul :

---

[8] Aluzie la relația dintre *materie* .şi *)ormă* din filozofia aristotelică.

Era pe la sfîrşitul lui mai ; venise vara, iar meleagurile de la Gelves şi San Juan de Alfaraehe alcătuiau locul cel mai desfătător din tot ținutul, prin rodnicia pămîntului, care e unică, şi prin apropierea faimosului rlu Guadalquivir, ce irigă şi adapă cu apele sale toate grădinile şi crîngurile de pe acolo. Căci într-adevăr, dacă poate fi cunoscut paradisul pe pămînt, acestui ținut i se poate da numele lui, atît de bogat în frunziş este, atîtea flori de toate felurile îl smălțează, atît e de îmbelşugat în fructe gustoase, toate venind în tovărăşia rîurilor de argint, izvoarelor ca oglinda, aerului proaspăt şi umbrei răcoroase, în care razelor soarelui nu li se îngăduie, cît ține vara, să pătrundă.

La unul din conacele acestea, făcute pentru tihnă si desfătare, se hotărî mama mea să vină pentru o zi, dimpreună cu cel ce-i era ca şi soț, şi cu ceva oameni de-ai casei, ca să se odihnească. Şi cu toate că nu se duceau la moşia tatălui meu, ci la una ceva mai depărtată, de pe la capătul satului Gelves, n-aveau încotro şi trebuiau să treacă pe la poarta noastră, iar maică-mea, cum n-avea altă grijă decît asta, pentru că şi-o pusese de mult în cap, cînd fu la o azvîrlitură de băț de conacul tatei, începu să se plîngă de o fulgerătoare durere de burtă. Dădea vina pe răcoarea dimineții, de unde i s-ar fi tras răceala, care în aşa chip o chinuia, încît n-avu încotro şi trebui să s? lase să alunece de pe tarnița pe care şedea, deoarece călărea pe un măgăruş de Sardinia [9] iăcînd atîta caz, cu atîtea gesturi şi mutre, apăsîndu-şi pîntecele, frîngîndu-şî mîinile, dînd capul pe spate, descheindu-se la piept, încît toți o crezură şi pe toți îi înduioşa, răcîndu-i s-o compătimească.

începură să se oprească şi trecătorii, şi fiecare îi dădea sfaturi, ținînd fiecare la leacul lui. Dar cum n-aveai chip să-l scoți de nicăieri, leacul ăsta, nici ioc unde să-1 pui în practică, sfaturile erau de-a surda. Să se fi întors în oraş nu era cu putință ; să meargă mai departe anevoie s-ar fi putut ; să rămîie în mijlocul drumului, vă puteți da seama că nu era de fel nimerit. Semnele bolii sporeau. Cu toții îşi pierduseră capul şi nu mai ştiau ce să facă. Unul din cei care se apropiaseră* şi care fusese trimis anume pentru asta, zise :

— Luați-o din drum, că e o cruzime să nu încerci a o lecui ; duceți-o în casa de pe moşia asta, cea dintîi din cale.

---

[9] *Sardesco* (sp.) — aşa se numea măgăruşul pitic, asemănător cu cel clin Sardinia, de care se foloseau copiii şi femeile în Spania,

Toți socotiră că e bun sfatul şi hotărîră să ceară stăpî- nilor casei adăpost pînă ce va trece răul. începură să bată grabnic şi cu putere în poartă. Chelăreasa se prefăcu a ieşi întru întîmpinarea stăpînului ei, şi zise, venind :

— Cristoase Dumnezeule ! Iartă-mă, înălțimea-ta, că nu-mi mai vedeam capul de treburi şi n-am putut veni mai repede !

Ştia ea bine, bătrînica, povestea pe de-a întregul, dar era dintre cele care au obiceiul să spună : „Nu ştiu, n-am văzut, nici pe-acolo n-am trecut !" Tatăl meu o înştiințase de tot ce avea de făcut, aşa că era bine dăscălită ; unde mai pui că nu era de fel cu nasul de ceară, şi pentru în- tîmplări ca acestea avea la îndemînă tot ce-i trebuia ! [...] Deschise, pasămite, poarta, buna femeie, şi văzînd că sînt oameni necunoscuți, rosti cu prefăcătorie :

— Bată-vă să vă bată ! Şi eu care credeam că e stăpînul ! Că nu mi-a mai rămas pic de sînge în vine, de tare ce m-am grăbit ! Ei, ce poruncesc domnii ? Doriți ceva, măriile-voastre ?

Cavalerul răspunse :

— Femeia lui Dumnezeu, dă-ne un locşor unde să se poată odihni un pic cucoana asta, că au apucat-o pe drum nişte straşnice dureri de burtă.

Chelareasa, arătîndu-se mîhnită, zise :

— A naibii durere ! Ce-o fi căutat la o cucoană cu asemenea obraji ca bujorii ? Intrați, într-un ceas bun, şi fiți ca la dumneavoastră acasă.

Maică-mea, la toate astea, nu scotea o vorbă, ci doar cit se văieta de dureri. Chelăreasa, făcîndu-le toate poli- tețuriie care-i stăteau în putință, le dădu casa pe mină, găzduindu-i într-o cămară scundă, unde, pe un pat, pe care se citeau armăriile tatălui meu, îşi ținea, puse vraf, nişte saltele. Pe loc le desfăcu şi, cînd fură întinse, scoase numaidecît dintr-un cufăr cearşafuri subțiri şi curate, plapumă şi perne de puf, cu care îi aşternu mamei să se odihnească.

De mult ar fi putut fi patul făcut, podeaua spălată, totul parfumat, cu răşini arzîad prin colțuri şi cățui fumegînde, cu prînzul gata pregătit şi cu multe alte lucruri orînduite cum nu se poate mai bine, ca pentru praznic ; dar nimic din toate acestea : ba, încă, nici măcar chelăreasa nu se aținuse prin dreptul porții, şi nici neză- vorîtă n-o lăsase. Dimpotrivă, aşteptase să fie chemată, ca nu cumva venind ea singură, de la sine, grija

ei să dea naştere la bănuieli, de unde s-ar fi putut cu uşurință vădi înşelătoria, că înşelătorie a fost cea din ziua de care vorbim.

Maică-mea, chinuită de durerile ei, se despuie şi se întinse în pat, cerînd mereu cîrpe calde, pe care, cînd îi erau aduse, făcea ca şi cum şi le-ar fi pus pe pîntece, dar îe întindea ceva mai jos de genunchi şi chiar întrucîtva mai departe de trup, pentru că o supăra căldura lor şi se temea să nu-i pricinuiască vreo ieşire-afara, care să-i slăbească stomacul.

Cu asta o mai lăsară durerile, se simți mult uşurată şi se prefăcu doborîtă de somn, cerînd să fie lăsată să doarmă ca să se odihnească puțin. Bietul cavaler, care nu dorea decît binele ei, se bucură de asta şi o lăsă în pat, singură, încuind numaidecît încăperea cu zăvorul pe dinafară ; se duse să mai ia puțin aer prin grădină, poruncind tuturor tăcere : nu care cumva să deschidă cineva uşa sau să facă zgomot ; şi o lăsă pe buna noastră gazdă drept paznică, spunîndu-i să-1 cheme de îndată ce mama avea să se deştepte.

Tatăi meu nu dormea, ci cu multă luare-aminte stătea să le asculte pe toate, trăgînd cum putea şi el cu ochiul pe gaura cheii de la uşa unei tainițe unde se ascunsese. Şi în liniştea cea mai desăvîrşită, fiind chelăreasa-gazclă înştiințată să stea cu toată grija de pază, ca să le dea de veste printr-un anume semnal secret cînd avea să se întoarcă bătrmul cavaler, deschise portița de la tainița lui ca s-o vadă pe senora şi să-i poată vorbi. In clipa aceea încetară durerile prefăcute şi se dădură pe față cele adevărate. Cu asta se îndeletniciră două ceasuri bune, că nici în doi ani nu s-ar putea povesti tor ce s-a petrecut în timpul acesta.

Se încinsese zăduf mare, căci se apropia miezul zilei, silindu-1 pe cavaler să intre în casă şi să-şi facă siesta, Din pricina asta şi din dorința de a afla cum îi mai mergea bolnavei lui, şi dacă trebuiau să rămînă acolo ori puteau pleca mai departe, cavalerul se întoarse şi dădu să intre la ea. Pe loc fură vestiți cei doi, şi tatăl meu, cu mare durere în suflet, se închise din nou acolo unde pîn- dise la început. ·

Ea, cînd îi intră în odaie bătrînul ibovnic, se prefăcu a dormi, arătîndu-se deşteptată de zgomot. Şi numaidecît făcu o mutră plictisită, spunînd :

— Oh, doamne, doamne ! De ce-ai deschis aşa de repede, fără să mă laşi să-mi odihnesc un pic oasele ?

Iar blajinul şi răbdătorul cavaler îi răspunse :

— îmi pare rău, fetițo, crede-mă, să n-am parte de ochii tăi frumoşi, zău că-mi pare rău că te-am trezit, dar ai dormit mai bine de două ore !

— Aş, nici jumătate ! răspunse maică-mea. Că parcă adineauri dădui ochii în gene, şi zău că în viața mea n-am avut odihnă mai dulce !

Nu mințea doamna, fiindcă-1 înşela spunîndu-i adevărul adevărat ; aşa că, arătînd ea la înfățişare foarte voioasă, lăudă mult leacul prin care, cum spunea ea, fusese readusă la viață. Domnul şi stăpînul ei se bucură de însănătoşire, şi hotărîră, după voia amîndorura, să întindă pe locul acela praznicul şi să dea acolo capăt fericit zilei, căci grădina era nu mai puțin desfătătoare decît aceea spre care se îndreptau. Şi cum cealaltă nu era departe, trimi- seră după merindea şi după celelalte lucruri de trebuință, ce se aflau acolo.

Pînă să se facă toate acestea, avu tatăl meu timpul să iasă furiş pe altă uşă şi să se întoarcă la Sevilla, unde ceasurile i se părură mii de ani, clipele veacuri lungi, şi tot timpul cît fu lipsit de noua lui dragoste, iad cu neputință de îndurat.

Si cînd începu soarele să scapete, să fi fost pe la ceasurile cinci după-amiază, sări pe cal şi veni la conacul lui, aşa cum ar fi făcut în oricare altă zi. Găsindu-i la conac pe domnii aceia, se arătă la fel de bucuros să-i vadă, pe cît de îndurerat de întîmplarea nefericită care-i silise să rămînă în casa lui, căci nu aşteptară mult pînă să-i povestească toate cele petrecute. Plin de curtenie, într-o vorbire sonoră şi nu prea limpede, făcu mii de înțelepte şi prefăcute complimente. Dinspre partea lor, nu-i rămaseră datori nici cei doi. Legară strînsă prietenie, dînd, față de toată lumea, multe semne de ea toți trei, şi reînnoind-o cei doi, în taină, cu şi mai mare înfocare.

Vorbiră ei cît vorbiră şi, din vorbă în vorbă, ajunseră să joace cărți. începură o partidă în trei. Cîştigă mama, pentru că tata se lăsa bătut, şi cînd se aşternu întunericul nopții se ridicară de la joc şi ieşiră în grădină să se bucure de răcoare. în vremea asta fură întinse mesele. Cinară cînd li se servi cina şi, punîndu-şi slujitorii să împodobească cu ramuri şi rămurele verzi o barcă uşoară, cînd ajunseră la malul apei se suiră în barcă, unde, din alte bărci ce cutreierau rîul, le ajunseră în ureche valuri de armonie, tot soiul de muzici laolaltă, lucru foarte obişnuit în asemenea loc şi la un ceas ca acela.

Aşa ajunseră în oraş, şi se duse fiecare acasă la el, în patul lui ; şi să nu fie cu bănat celor cu gînduri bune daca maică-mea, ca o a doua Melisendra [10], dormi cu soțul ei :

„Cu trupul la Sansuena-n închisoare şi cu robita inimă-n Paris.'' [11]

Aşa de fierbinte prietenie şi-arătară unii altora din ziua aceea, şi cu atîta iscusită înțelepciune o duseră mai departe — printre multele piedici care i-ar fi putut face să şi-o piardă — cîtă se poate aştepta din partea unui levantin viclean vopsit în culori genoveze, care ştie să soldeze totul cu pierderi cît mai puține, ca într-un bilanț, frîngînd pîinea cu mîna sau tăind-o cu cuțitul, şi din partea unei femei înzestrate cu darurile de care am vorbit, andaluză prin naştere, crescută la şcoala bunicii şi trecută prin universitatea locurilor de întîlnire dinlăuntru! Catedralei[1], femeie care, dacă avusese 111 tinerețe vicii din care nu rămăsese cu nimic pus deoparte sau barem cu ceva pus pe ea, ajunsese, 111 ziua cînd nu mai putu răbda tovărăşia cavalerului, să fi putut pune la ciorap, cum mi-a jurat pe urmă, mai bine de trei mii de ducați numai în giuvaeruri de aur şi de argint, fără să mai intre în socoteală mobila casei şi îmbrăcămintea.

Dar timpul zboară, şi toate eu el dimpreună. Î11 fiecare dimineață cînd se crapă de ziuă, zorile aruncă lumina asupra altor lucruri, noi, şi orice-am încerca nu putem face să nu ni se scadă din viață fiece clipă trăită, trezindu-ne eu fiecare zori de zi mai bătrîni şi mai apropiați de moarte. Era blajinul cavaler — cum am mai spus — orn bătrîn şi obosit, iar mama mea, tînără, frumoasă şi cam pipărată. Prilejul îi stîrnea poftele pînă într-atîta, încît dcsfrîul îi săpă groapa. începu să-1 ia cu rău de la stomac, trecu prin dureri de cap şi prin nişte drăgălaşe de fierbinți după care, la puțină vreme, pierdu cu totul pofta de mîncare. II mistui din ce în ce mai mult desfrîul, şi pînă în cele din urmă muri fără ca cea despre care el jurase întotdeauna că era viața lui, să-i poată reda viața ; minciună sfruntată, pentru că pe el îl îngropară şi ea rămase vie.

---

[10] Soția lui Periandre, tiran al Corintului (sec. al Vl-lea î.e.n) ; se zice că acesta ar fi murit într-un acces de gelozie.

[11] Romanța lui Don Gaifcros din *Romancero General*.

Erau în casă o mulțime de rude, dar nici unii nu erau mai rude între ei decît ne erau rude nouă, mamei şi mie. Cei mai mulți erau ca dijma bucatelor pe o moşie : fiecare venea din alt ogor şi toți stăteam într-o pîine, fiindcă seniorul cel bun, ierte-1 Dumnezeu, de puține se bucurase în viața asta. Cînd ajunse să-1 părăsească puterile, ei ps de o parte, maică-mea pe de alta, cu toate că sufletul nu i se stinsese încă în trup, îl lăsară pînă şi fără cearşafuri

[1] Aluzie la capela *Nuestra Senora de la Antigua,* aflată în interiorul catedralei din Sevilla şi devenită loc de întîlniri galante.

pe pat, că nici la asediul Anversului, de frica încercuirii, nu s-a jefuit totul aşa de repede. [12]

Şi cum mama smîntînea chişleagul, pusese deoparte untul, căci ea ținea cheile casei, şi cu timpul ajunsese să-şi vîre mîna acolo unde-i dădea ghes inima, fiindcă, oricît de însemnate treburi ar fi avut el, la toate le avea ea rostul şi peste toate era stăpînă. Mai ales că, văzîndu-se în primejdie, i se păru mai cu cat) să dea asalt nebun averii decît să ajungă să întindă pe urmă mîna după milostenie.

Şi cu atîta zel făcură la fel toți cei din casă, încît aproape că nu mai aveau nici cu ce să-1 înmormînteze. Trecură cîteva zile, nici măcar prea multe, şi începură tot soiul de încercări din partea rudelor lui, ca să scoată la iveală averea furată. Bătură în cuie înştiințări prin biserici şi pe uşorii porților de la case ; dar prin asta nu se aleseră cu nimic mai mult, că rar s-a văzut hoț care să întoarcă de bunăvoie ce-a furat. Maică-mea avea o scuză, că bietul răposat, aibă parte de viața de veci, îi spunea, ori de cîte ori îşi număra banii, îşi răscolea cuferele şi registrele, sau aducea ceva în casă : ,,Asta-i pentru tine şi al tău să fie, doamna mea !" Aşa că, după cîte-i spuseră ei avocații şi preoții, cu asta putea avea cugetul împăcat. Cu atît mai mult cu cît era numai ceea ce i se datora ; pentru că, oricît de ruşinos le-ar fi cîştigat pe toate, de primit le primise fără de nici o ruşine. [.....]

---

[12] în anul 1585, bogatul oraş flamand Anvers (Antwerpen) a fost predat, după o îndelungată blocadă, armatelor ducelui de Alba, comandate de principele de Parma, care a ordonat trecerea populației prin fier şi foc.

[12] *La coioza* — scufia pe oare erau obligați să o poarte condamnații cit timp erau plimbați prin piețele oraşului într-un auto-de-fe.

Dar mă întorc de unde-am rămas, căci mă aşteaptă mama, văduvită de primul ei stăpîn, iubită şi răsfățată înduioşător de al doilea. Pînă una-alta, eu împlinisem trei ani şi mergeam pe patru, iar prin calculele ştiinței feminine şi după toate regulile ei, avui doi., tați. Fiindcă se pricepu maică-mea să mă facă fiu al amîndorura şi ajunse să înfăptuiască ceea ce e cu neputință. Parcă văd şi acum înaintea ochilor cum a izbutit, căci i-a îndrăgit deopotrivă pe amîndoi domnii, lăsîndu-i mulțumiți de serviciile ei. Amîndoi mă recunoscură drept fiu al lor ; şi unul şi altul mă numeau aşa. Cînd era singură cu cavalerul, îi spunea că semăn cu el ca două picături de apă şi că atîta asemănare nu se mai văzuse pe lume. Cînd vorbea cu tatăl meu, zicea că eu eram cap tăiat el, şi că se mira şi ea cum de nu se dăduse pe față înşelătoria şi n-o descoperise cavalerul, de vreme ce sărea în ochi într-aşa măsură încît pînă şi un orb ar fi văzut asemănarea, doar trecîndu-ne mîinile peste fețe ; dar de orbi ce fuseseră -— ca toți ce-i ce-o iubiseră — şi de încrezători cît se arătaseră a fi amîndoi, nu ajunsese nici unul să-şi dea seama de asta şi nici să cadă măcar la vreo bănuială. Aşa că fiecare în parte credea că-i eram fiu, şi amîndoi mă răsfă- țau. Toată deosebirea, cît timp trăi bătrînul cel blajin, a fost că el făcea asta pe față, iar străinul în taină, cu toate că era tatăl cel adevărat. Căci maică-mea mi-a adeverit-o mai tîrziu, povestindu-mi pe larg toate acestea. Aşa că, mărturisesc, nu mi se pare că m-ar păgubi cei care ar vroi să mă calomnieze. Din gura ei am auzit-o, şi cum o ştiu aşa o vînd : că nu s-ar putea încumeta nimeni să spună care din cei doi mă zămislise, ori dacă sînt cumva al vreunui terț. Să mă ierte, de tot ce-am înşirat aici, cea care mi-a dat naştere, dar nimănui nu-i stă bine minciuna, şi cu atît mai puțin celui care scrie şi, pe lîngă asta, nici nii-s dornic să aud spunîndu-mi-se că susțin aiureli. Dar femeia care 1a doi deodată le spune că-i iubeşte, pe amîndoi îi înşală, şi nu poți avea încredere în spusele ei. Asta, cînd e vorba de cele nemăritate, fiindcă regula nevestelor e alta ! Lor le place să creadă şi să susțină că doi în · seamnă doar unul, iar unul, niei unul · ; şi trei, nimic altceva decît o ştrengărie. Pentru că nemaipunîndu-1 la socoteală pe soț (căci într-adevăr soțul nici nu mai intra în socoteală) el, singur, este nici unul, iar el dimpreună cu celălalt fac unul singur, şi dimpreună cu el alți doi, care

iac în total trei, sînt egali cu doi ai femeii nemăritate ; aşa că, după dreptatea ei, povestea se ține pe picioare. Dar fie cum o fi, şi să rămînă la urma urmei levantinul tatăl meu ; că de vreme ce aşa au spus părinții mei şi fiecare în parte a întărit spusele celuilalt, n-are nici un rost să mă înscriu eu, parte civilă, cu ceva. Al lui mă socotesc, şi ca el mă numesc, pentru că din toată acea legătură ascunsă eu m-am ales fiu legitim prin taina sfintei căsătorii celebrate între ei, şi-mi stă cu mult mai bine aşa decît să spună vreun oarecine că sînt fecior de lele şi copil al nimănui.

Tatăl meu ne iubi cu foc, cum o pot spune faptele sale, de vreme ce de dragul nostru călca în picioare venerația păstrată ideii de ,,ce-are să zică lumea", opinia obştii, vocea poporului : că lumea nu-i mai dădea mamei alt nume decît „comandorița", şi ea răspundea la acest nume de parcă i-ar fi fost lipit pe frunte. Fără să bage de seamă asta şi fără să se uite la atîtea altele, pe care nu dădea o ceapă degerată, se însura cu ea şi-i deveni soț. Vreau să ştii însă că n-a făcut-o chiar aşa, de florile mărului. Că fiecare şi le ştie pe ale sale, şi mai bine ştie înțeleptul ce-i în casa lui decît nerodul ce-i în casa altuia.

In tot răstimpul ăsta, cu toate că la țară avea conacul ca să se poată recrea, doar spre pierzanie i-a fost lui casa aceea : puținul folos, multul ponos şi şi mai marele îndemn la risipă, risipă atît de puteri cît şi de bani dați pe praznice, de aici i-au venit. Ferme de astea ar trebui să aibă doar cei care mai au şi altele, bine orînduite şi gospodărite, pe care să cadă tot greul cheltuielilor ; pentru că celor mai mulți, dacă nu-s oameni foarte înstăriți, asemenea recreații le sînt viermii care le mănîncă pînă şi inima, cariul care-i preface în cenuşă, şi cucuta în vas scump de chihlimbar. Conacul pe de o parte, procesele, dragostea mamei şi alte cheltuieli ce se mai adăugară, pe de altă parte, îi subțiaseră tatei cu totul avutul, ducîndii-1 în pragul falimentului, care-i intrase acum în obicei.

Maică-mea era strîngătoare şi nu risipise niciodată. Cu ceea ce apucase să cîştige în tinerețe şi cu ceea ce mai agonisi cît trăi cavalerul ei, ca şi prin moartea acestuia, ajunse să adune ca la vreo zece mii de ducați, din care-şi făcu o zestre bunicică. Cu banii ăştia — merinde proaspătă — îşi mai veni un pic în fire tata, întocmai ca o feştilă pe care, turnîndu-i în opaiț untdelemn, o faci să dea iar lumină : începu să

cheltuiască, ţinu cai şi trăsură, cal de călărie, şi nu„ atîta pentru plăcerea pe care i-o făceau toate astea mamei, cît ca să ia ochii lumii şi să nu-1 simtă ajuns la fundul sacului. Se gospodări cît putu mai prost. Cîştigurile nu cumpăneau cheltuielile. Fiind el unul ia cîştig şi noi mulţi la cheltuit, mai adăugîndu-se la asta şi dobînda vremii care trece nebăgată în seamă, anii de scumpete şi puţinele sau slabele afaceri, bunul dobîndit nu-i de mirare că se risipeşte, iar răul nu piere decît o dată cu cel care-1 stăpîneşte. 11 doborî şi, pe cîte socotesc, îl mistui păcatul pe tata, pentru că nu mai ieşi niciodată la capăt, şi-n cinci zile pieri de-o boală năprasnică.

Cum rămăsesem copil fără multă minte, nu-mi dădui seama ce pierdeam, cu toate că trecusem de doisprezece ani. Şi habar neavînd că sărăcisem, casa ne era, ca şi înainte, plină de mobile, din care avurăm ce vinde ca să putem mînca cîtăva vreme. Aici e norocul celor care-au fost bogaţi, căci dintotdeauna a preţuit mai mult ce le-a prisosit lor decît ce-au avut din capul locului săracii, şi 311 orice vreme le rămîn urme care arată ce-au fost altădată, ca ruinele Romei.

Pe mama, moartea tatei o lovi greu, pentru că-şi pierduse un soţ bun şi onorat. Se pomeni deodată fără eî şi fără avere, la o vîrstă la care nu mai era chip să umble prin lume şi să se folosească de farmecele ei, nici să reînceapă a trăi pe socoteala frumuseţii ei. Căci, cu toate că nu-i era cu totul ruinată, i-o cam măcinaseră anii. Si *nu-i* prea venea la îndemînă, după ce-o ceruseră atîţia şi de atîtea ori, să vadă că nu mai era la fel de căutată ca atunci, şi încă de un om care să n-o poată ţine pe picior mare ; că de-ar fi fost să nu fie bogat, nici ea nu i-ar fi primit curtea, şi nici eu nu i-aş fi îngăduit-o.

Dar pînă şi într-asta fusei fără de noroc, pentru că renta pe care o avusesem pînă atunci ajunse la fundul sacului tocmai cînd aveam mai mare nevoie de ea. N-am spus bine ,,ajunse la fundul sacului", căci ar mai fi putut fi încă de folos ceea ce-i folosise în ziua cînd îşi pusese fuste lungi, cu aproape patruzeci de ani în urmă adică. Am cunoscut de atunci încoace domnişorici chiar şi mai vîrstnice, şi nici pe departe la fel de drăgălaşe, care şi ziceau fetiţe şi spuneau că ieri doar au ieşit din faşă. Dar, cu toate că anii nu se vedeau prea rău pe faţa mamei, ea, cum am mai spus, n-ar fi vrut să treacă de la moară la rîşniţă, şi mai curînd s-ar fi

lăsat să moară de foame decît să coboare cu o treaptă mai jos, sau să vadă ştirbindu-i-se măcar cu o carată preţui nes tem at.

Iată-mă deci fără nici unul din cei doi taţi ai mei, cu averea păpată şi, ceea ce e mai rău decît orice, plin de ifose de noblețe şi fără un om de nădeide în casă, care s-o poată susține.

[...]

Şi maică-mea a îmbrobodit doi, dar bimică-mea îmbrobodise două duzini de bărbați. Ca pe mînji — vorbeşte gura lumii — ca pe mînji îi punea să mănînce dintr-o iesle, şi să doarmă într-un aceiaşi staul, fără să se încurce unul de celălalt şi nici să le trebuiască ochelari de cai. Cu fiica ei încurcă o sută de familii, jurîndu-i fiecărui tată că a lui era, şi drept e că la toți le semăna : cutăruia la ochi, cutărui altuia la gură şi în alte părți ale trupului [...] fără să lipsească şi vreunul căruia să-i semene la felul de-a scuipa. In ce era ea meşteră şi n-o întrecea nimeni : de fiecare dată cînd era de față cel în cauză, îşi striga copila cu numele lui, iar dacă erau doi sau mai mulți deodată îi spunea numai pe numele de botez. O chema de fapt Marcela, cu un *don* adăugat pe deasupra ca o pudră, pentru că mai grea s-ar găsi femeie de seamă fără particula *don*, decît casă fără odăi, moară fără roată sau trup fără umbră. Numele de familie îi erau şi ele mamei care cum se întîmpla, după voie, şi dau în scris că bunică-mea şi-a dat toate străduințele ca să i le sprijine cît a putut mai bine, făcîndu-i rost de mai multe titluri de noblețe şi blazoane decît ar putea da un rege ; iar de-ar fi să le înşir, ar fi un pomelnic întreg. Spre Guzmâni părea că bate totuşi mai mult, şi-i destăinui în taină mamei mele că, după părerea ei şi pe cît îi şoptea conştiința, pe care n-ar fi vrut să şi-o mai încarce, avea toate motivele să creadă, din unele semne ocolite, că fata era a unui cavaler, rudă foarte apropiată a ducilor de Medina-Sidonia.

6*
59

Multe ar fi putut povesti bunică-mea, şi avu ce să risipească pînă în ziua morții. Nici nu era de mirare, de vreme ce înserarea o găsi cînd mamei mele de-abia îi răsărea soarele, şi de vreme ce o avu tot timpul alături de dînsa, aşa că prima cădere a fetei îi aduse mai mult de patru mii de ducați, de la un peruvian bogat care zvîrlea banii pe fereastră. [...] Că de-ar fi fost să ni se întîmple şi nouă la fel, răul n-ar fi fost aşa de mare ; sau măcar dacă, în loc să mă fi avut numai pe mine, mi-ar mai fi născut şi o soră, sprijin al mamei mele, toiag al bătrînețelor ei, stîlp al

mizeriei noastre, port al naufragiului în care ne aflam ; eă atunci am fi dat cu tifla sorții !

Sevilla are tot ce-i trebuie pentru orice soi de cîştig, şi poți duce acolo orice la vînzare, fiindcă se cumpără, şi sînt negustori pentru orice marfă. E patrie comună, izlaz obştesc, cîmp deschis, glob fără limite, mamă de orfani şi glugă pe capul tuturor păcătoşilor, loc unde totul e numai nevoie şi nimeni nu e nevoiaş ; sau dacă nu Sevilla, capitala, care e ca marea ce primeşte toate rîurile si în care toate îşi varsă apele. Că nu m-aş fi arătat eu mai prost decît alții ! Nu mi-ar fi lipsit distracțiile, slujbele, comisioanele şi alte lucruri onorabile, de-ar fi fost să am alături de mine asemenea odor, sau mai bine zis de-ar fi fost să-1 am în pungă. Iar la vreme de nevoie, nu ne-ar fi putut lipsi demîncarea şi băutura, ca la masa regilor. Fiindcă omul care are asemenea marfă de zălogit, sau de vîndut, va găsi întotdeauna cine să i-o cumpere, ori cine să-i dea pe ea toate cele de trebuință.

Dar eu am fost nenorocos, aşa cum ați auzit : am rămas singur, fără copac la umbra căruia să mă adăpostesc, hărțuit de munci, cu sarcini grele şi cu puteri mărunte, cu multe de făcut şi cu puține pe care să le pot îndeplini. Spuneți şi dumneavoastră dacă un flăcău ca mine, care începuse abia să-şi ridice creasta cocoşeşte, ar fi putut fi pe drept cuvînt prețuit cît de puțin, chiar avînd însuşirile acestea atît de onorate.

N-am găsit alt mijloc mai bun să-mi încerc norocul ca să ies din mizerie, decît părăsindu-mi mama şi locul de baştină. Aşa şi făcui ; iar ca să nu mă mai cunoască nimeni, nu mai vrui să-mi spun pe numele tatei, ci-mi pusei *Guzmân*-ul mamei, şi pe *Alfarache* mi-1 luai de la proprietatea unde fusesem zămislit. Şi aşa, plecai să văd lumea, bătîndu-i în lung şi-n lat drumurile, singur pe mîna lui Dumnezeu şi a oamenilor buni în care mă în~ credeam.

CAPITOLUL III

Cum plecă Guzmân de-acasă într-o vineri seara şi ce i se întîmplă la un han.

Eram un băiețandru stricat şi răsfățat, crescut la Se- villa, de o mamă văduvă, fără frică de pedepsele paterne, îndopat cu şunci fripte, plăcinte şi gogoşi, şi cu supe îndulcite cu miere trandafirie, mai răzgîiat şi mai căutat în coarne decît un fecior de negustor din Toledo, sau măcar tot atîta. Mi se urîse cu binele, făcîndu-mi-se de ducă ; mi-era greu totuşi să-mi las casa, rudele şi prietenii, şi toate celelalte, căci dulce este dragostea de locurile în care te-ai născut. Dar cum n-avearn încotro, nu putui să nu plec ; mă îmbărbăta mult dorul de-a vedea lumea, dorința de-a mă duce

în Italia ca să-mi cunosc nobilele rubedenii. Plecai cum nu trebuia (pot s-o spun din toată inima), tîrziu şi într-un ceas rău ; crezînd că voi afla răsplată îmbelşugată, pierdui şi puținul ce-1 aveam ; mi se întîmplă întocmai ce-a pățit cîinele care-a lăsat carnea ca să-i prindă umbra.

Cum ieşii pe poartă, nu mă mai putui ține cu firea, şi din ochii mei izvorîră două Niluri, udîndu-mi din belşug obrajii, leoarcă de lacrimi ; din pricina asta, dar şi pentru faptul că se lăsa înserarea, nu avusei răgaz să văd nici cerul, nici vreun petic din pămîntul pe unde călcam.

Cînd ajunsei la San Lâzaro, care e la o aruncătură de piatră de oraş, mă aşezai pe scară, pe treptele pe care urcă credincioşii spre acest pios lăcaş de schimnicie. Aci îmi făcui din nou bilanțul vieții mele şi cugetai adîno asupra ei ; aveam chef să mă-ntorc, căci nu mă văzuse nimeni plecînd, aşa cum plecasem, slab înarmat şi cu bani puțini pentru o asemenea lungă călătorie, deşi nici pentru una scurtă n-aveam destui. Peste toate aceste nenorociri — pentru că atunci cînd încep, vin întotdeauna mai multe, ținîndu-se lanț unele de altele ca cireşile — mai era şi într-o întunecată noapte a unei vineri în care eu nu cinasem şi nici nu prînzisem ; căci de-ar fi fost zi de dulce, încă la ieşirea din oraş aş fi nimerit după miros, chiar orb din naştere fiind, în vreo plăcintărie unde să-mi cumpăr o plăcintă cu care să-mi înşel foamea şi să-mi alin chinul, şi răul ar fi fost mai mic.

Atunci ajunsei eu să înțeleg cu cît te doare mai mult lipsa unui bun pe care I-ai cunoscut, şi care e deosebirea dintre flămînd şi sătul ; toate chinurile trec mîncînd ; acolo unde lipseşte mîncarea. nu se află bine care să ajungă, nici rău care să nu prisosească, chef care să dureze sau mulțumire care să dăinuie ; toți se iau la harță fără să ştie de ce, nimeni n-are nici o vină, dar o pun unii în spinarea altora, toți fac planuri şi visează cîte-n lună şi-n stele, totul devine atunci politică şi filozofie.

Mă văzui, aşadar, sfîrşit de foame şi fără să am nimic de dus la gură, în afară de apa proaspătă a unui izvor ce se afla în apropiere ; nu ştiam ce să fac, nici la ce poartă să bat ; ceea ce pe de o parte îmi dădea curaj, p? de alta mă înspăimînta ; mă aflam între frică şi speranță, văzînd prăpastia înaintea nasului şi lupii în spate. Mergeam bîibîind ; dorii să-mi încredințez viața în mîiniie lui Dumnezeu ; intrai în biserică, îmi făcui rugăciunea, scurtă, dar nu ştiu dacă şi evlavioasă ; nu-mi deteră răgaz de mai mult, căci era ora închiderii şi retragerii.

Noaptea îşi închise zăbranicul şi, o dată cu ea, se închise şi închipuirea mea, dar nu şi izvorul lacrimilor şi plînsul; mă aciuai să dorm pe o bancă de piatră de sub portal, acolo afară ; nu ştiu de ce am făcut asta, poate fiindcă, din fericire, gîndurile negre atrag după ele visele, aşa cum a dat să se-nțeleagă cîndva munteanul din poveste care, ducîndu-se să-şi îngroape nevasta, mergea desculț şi cu haina pusă de-andoaselea, cu dosul pe față. în ținuturile unde trăia, casele erau risipite, unele din ele chiar foarte depărtate de biserică şi, trecînd pe la crîşmă văzu că se vinde vin alb ; se prefăcu a se duce să caute altceva şi zise : „Mergeți dumneavoastră înainte cu răposata, că din cîțiva paşi vă ajung şi eu". Intră apoi în circiumă şi, dintr-o duşcă într-alta, se îmbătă şi rămase acolo dormind ; iar cînd cei ce-1 întovărăşeau se întoarseră de la înmormîntare, şi aflîndu-1 lungit la pămînt, îl strigară, el, trezindu-se, le spuse : „Ceasul rău, ce să-i faci, iertați şi dumneavoastră, că, să mă ia dracu, nu cred să fie pe lume lucru care să-ți facă atîta sete şi somn, ca necazurile !"

La fel şi eu, căci soarele de sîmbătă răsărise de mai bine de două ore cînd începui să-mi dau seama de mine. Nu ştiu de m-aş fi trezit aşa de repede dacă nişte femei, care se duceau, cîntînd şi jucînd, la vreo nuntă, nu rn-ar fi deşteptat cu sunetele de tamburină şi cu cînteceie lor. Mă ridicai, înfometat şi somnoros, cu toate că era tîrziu, fără să-mi dau seama unde eram şi părîndu-mi că visez încă ; cînd băgai de seamă că eram treaz, îmi spusei în mine : „Zarurile sînt aruncate, şi cu Dumnezeu înainte !"

Şi mă aşternui hotărît la drum, deşi nu ştiam încotro mă îndrept şi nici nu mă gîndisem la aşa ceva. O luai şi eu pe drumul care mi se păru mai frumos ; ducă unde-o duce ! () picioarele mă purtau, şi eu le urmam, bine sau rău, cum o ieşi, fie la munte, fie la oraş. Pății întocmai ca unul din La Mancha — aşa mi se părea — care se dădea drept medic şi care, neştiind carte, pentru că nu învățase nimic niciodată, purta ia el o grămadă de rețete, jumătate din ele purgative şi cealaltă jumătate siropuri, şi cînd făcea vizită vreunui bolnav, după cum îi plăteau de bine, vîra mîna în sac şi scotea una, spu- nîndu-şi mai întîi în gînd : „Dea domnul să fie bună Γ

Şi aşa, îi dădea rețeta care-i cădea mai întîi sub mînă. [.....]

In ziua aceea, plictisit că nu mersesem decît două biete leghe (care pentru mine erau cele dintîi umblate într-o

viaţă), mi se păru că şi ajunsesem la antipozi şi că, asemeni faimosului Columb, descoperisem o lume nouă. Ajunsei la o circiumă asudat, prăfuit, şchiopătînd, trist şi mai cu seamă hămesit de foame, căci stătusem atîta vreme cu dinţii la stele, că-mi venea leşin de la stomac. Să tot fi fost pe la amiază ; cerui de mîncare şi-mi spuseră că n-aveau decît ouă. Nu era aşa de rău, dac-ar fi fost ouă, căci pezevenghea de hangiţă, fie din pricina că i le clocise căldura, fie că vulpea-i omorîse cloştile, nu mai avea decît pui în găoace şi, ca să nu le piardă de tot, le amestecase cu cele proaspete ; dar cu mine nu făcu aşa, căci cum mi le dete mie, să-i plătească ei Dumnezeu pentru fapta asta !

Mă văzu flăcăoaş cu caş la gură, bucălat şi rumen ; îi părui un nătăfleţ şi socoti că pentru mine sînt prea bune numai cele clocite. Mă întrebă :

— De unde eşti, coconaşule ?

Ii răspunsei că din Sevilla ; se apropie şi mai mult de mine şi, plesnindu-mă uşurel cu palma sub bărbie, îmi spuse :

— Şi-ncotro o pornişi, bobocule ? [...]

Ii răspunsei că mă duc la Madrid, şi să-mi dea iute de mîncare. Mă aşeză pe o laviţă şchioapă şi, pe o masă de piatră, îmi puse un ştergar cu care, se vede, curăţa- seră hornurile, împreună cu o solniţă făcută dintr-un hîrb de ulcior, o strachină din acelea de adăpat găinile, plină de apă, şi o jumătate de lipie mai neagră decît un anteriu. Pe loc îmi deşertă într-un blid o turtă de ouă. care s-ar fi putut chema mai bine o cataplasmă de ouă : omleta, pîinea, ulciorul, apa, solniţa, sarea, faţa de masă şi hangiţa, toate erau una. Dar cum eram hămesit, cu pîntecele deşert, cu maţele ghiorăind de parcă se mîncau unele pe altele, mă aruncai ca porcul pe ghindă, zvîn- tînd totul, deşi, la drept vorbind, simţii trosnindu-mi între dinţi oscioarele foarte fragede ale nefericiţilor pui, care mă cam gîdilară la gingii. E foarte adevărat că trufandaua asta mi s-a părut, după gust, că nu era la fel cu celelalte ouă, mîncate de obicei la marna acasă ; dar trecui peste asemenea gânduri, de foame şi de oboseală, mchipuindu-mi că trecerea în alte ţinuturi era pricina, şi că nu toate ouăle au acelaşi gust şi aceeaşi calitate ; şi în starea în care eram, mi se părură chiar un dar al norocului. Atît de adevărat este că foamea e cel mai bun bucătar şi nevoiaşul apucă orice cale o fi ! Mi se păru puţin lucru şi trecui repede peste el, mîncînd cu poftă de lup ; cu pîinea mă distrai ceva mai mult, mîncînd-o mai pe îndelete, pentru că fiind atît de rea cum era, fui nevoit

s-o mestec îndelung, dînd răgaz îmbucăturilor să lunece în stomac una cîte una ; o începui dinspre coajă, dar ajunsei repede şi Ia miez', care rămăsese necopt şi plin de gogoloaie ; dar oricum ar fi fost, 11-0 iertai nici atîtica, nici nu lăsai, din politețe, vreo fărâmă bietelor furnici, mai dihai decît dacă ar fi fost puțină şi bună.

Mai prinsei puteri în chipul acesta şi, de unde la venire picioarele oboseau purtindu-mi pînteeul, cu toate că era deşert şi nu cîntărea cine ştie cît, acum, fiind plin şi încărcat, îmi purta el picioarele. Şi astfel îmi urinai drumul mai departe, nu fără să-mi bat capul întrebîn- du-rnă ce putea fi sunetul acela, ca de castaniete, pe care-1 scoseseră jumările în gura mea. Tot sucii şi răsucii gîndul ăsta în minte, încît, pe măsură ce-1 urmăream mai cu zel, îmi veneau în cap mii de nenorociri, şi stomacul mi se răzvrătea cu cît trecea vremea, căci nu puteai bănui nimic care să nu-ți fi întors mațele pe dos, cînd vedeai ouăle atît de prost gătite, uleiul atît de negru încît părea plin de mucuri arse de candelă, plita murdară şi hangița urduroasă.

Zbătîndu-mă eu între atîtea gînduri mi se înfățişă deodată adevărul şi, după ce mai bătui încă o leghe de drum fără să-mi pot scoate din cap gîndul acela, simții că mi-era cu neputință să mă mai țin. Pentru că îmi veneau, ca unei femei însărcinate, tot soiul de rîgîieli şi
de sughițuri din stomac spre gură, pînă ce rămăsei fără nimic în burtă. Şi pînă în ziua de astăzi mi se mai pare cîteodată că-i simt pe bieții puişori piuindu-mi înlăuntru. Şedeam aşa, aşezat pe marginea şanțului de la gardul unei vii, şi-mi plîngeam nenorocul, pocăit de-a binelea de plecarea mea prost pusă la cale, că aşa e întotdeauna cu tinerii care aleargă după plăcerea clipei, fără să se gîndească ia neplăcerile viitoare.

CAPITOLUL IV

în care Guzmân de Alfarache spune ce i-a povestit un cărăuş care trecuse pe la hanul de unde plecase el în ziua aceea, şi convorbirea dintre ei.

Stam ruşinat şi dus pe gînduri, întins la pămînt şi sprijinit într-un cot, cînd se întîmplă să treacă pe-acolo un cărăuş care mîna o mulțime de măgari fără de nici o povară, ca să-i încarce cu burdufe de vin la tîrg, la Cazalla de la Sierra. Şi văzîndu-mă el aşa, tinerel, singur, necăjit, cum păream copil de oameni, începu să mă căineze — cum crezui atunci că făcea — şi să-mi plîngă necazul, întrebîndu-mă ce aveam, aşa că-i spusei ce mi se întîm- plase la han,

Dar n-apucai să termin bine ce-aveam de spus că izbucni într-aşa hohote de rîs, încît mi se urcă sîngele la cap de mînie, şi obrazul, care-mi

fusese pînă atunci alb ca al unui mort, mi se aprinse de ciudă. Cum nu eram însă în ograda mea, ci mă aflam dezarmat într-o pustie, mă stăpînii, ştiind că n-aş putea cînta cum mi-ar fi placul ; căci mare înțelepciune este să nu dai pe față ceea ce n-are leac, şi să faci haz de necaz ; iar cînd nu eşti sigur că ai s-o scoți la capăt, e mai bine să te opreşti
ea înainte de a începe. Pentru ca şi aşa, cîte capete atîtea păreri, şi mîndria e de sticlă şi se face cioburi. Fiindcă dacă mi-aş fi dat curs mîniei, poate că s-ar fi încumetat să-mi stea împotrivă şi, fără să pot spune că m-aventu- ram spre vreun cîştig, riscam, şi eram chiar sigur că nu puteam decît pierde. Căci trebuie să te fereşti de a-ți măsura puterile, şi de trebuie, pînă în cele din urmă, să te măsori cu cineva, apoi măcar măsoară-te cu oameni deopotrivă cu tine ; iar dacă ai de-a face cu mai-marii, cel puțin să nu fie mai prejos de tine şi nici să te poată juca în degetul cel mic, ca să te zdrobească. [...]

Dar oricît m-aş fi stăpînit, nu putui să nu-i arunc, îmboldit de furie :

— Ce-i, frate, mi-ai văzut cumva scufia de osîndit[1] pe creştet ? Ori de ce rîzi ?

El, fără să se poată opri din rîs, părea că, nici mai mult nici mai puțin, are să-1 lovească damblaua pe cît de avan hohotea, cu gura larg deschisă, cu capul dat pe spate şi cu mîinile ținîndu-se de burtă, fără să mai poată sta călare pe măgar, fiind mai-mai să pice la pămînt. De trei sau de patru ori încercă să răspundă şi nu izbuti, căci îl apuca din nou rîsuî, care încă îi mai zguduia tot trupul, ca un clocot.

Dumnezeu cu mila şi într-un ceas bun ! După o bună bucată de vreme, cînd se mai potoliră întrucîtva torentele acelea, că nici ale Tagului nu-s mai mari, sughițînd, cum putu şi el, îmi spuse cam poticnindu-se :

— Flăcăule, nu de întîmplarea ta nefericită rîd, şi nu necazurile tale m-au înveselit ; ci rîd de ceea ce a putut să pată, nu mai departe decît acum două ore, femeia aceea, la han. N-ai întîlnit cumva doi tineri care mergeau împreună, pe cît se pare, soldați amîndoi ? [...]

— Doi cu semnele astea — îi răspunsei — rămăseseră la han, dacă mi-aduc aminte bine, cînd am plecat

eu de-acolo, că tocmai picaseră şi de-abia apucaseră să ceară ceva de mîncare.

— Păi ăştia — zise cărăuşul — sînt cei care te-au răzbunat, şi de renghiul pe care i l-au jucat hangiței mă prăpădeam eu de rîs adineaori. Dacă ai cumva aceeaşi țintă ca mine, apoi urcă-te pe unul din măgarii ăştia, că * am sa- ți spun pe drum despre ce e vorba. [...]

Eu îi mulțumii, după cum se cuvenea, spunîndu-i cuvinte care mi se părură destulă plată pentru el, pentru că la fapte bune răsplată sînt vorbele bune, cînd n-ai altă monedă şi eşti un datornic nevoiaş.

Şi cu asta, oricît de prost călăreț eram, cavaler de-aî lui Papuc, şaua aceea mi se păru dusă pe umeri, ca o lectică, sau mai eurîncl mă socoteam urcat într-o caretă trasă de patru cai înaintaşi ; pentru că ajutorul la vreme de nevoie, „cît o fi el de puțin, mult ajută, şi un fleac de nimic ține loc de oricîte. E ca o î)ietricică aruncată în apă limpede, care face multe cercuri, din ce 111 ce mai mari, şi e cu atît mai de preț cu cît vine mai la timp, cu toate că totdeauna vine cînd trebuie, şi nu întîrzie dacă vine. Parcă mi se deschisese cerul. Mi se părea că arată la față ca medicul mult dorit de către bolnav. Spun *mult dorit* pentru că, aşa cum vei fi auzit spunîndu-se, cititorule, un medic are trei fețe : de om, cînd îl vedem şi n-avem nevoie de el ; de înger, cînd ne crapă măseaua după ajutorul lui ; şi de diavol, cînd ajung in acelaşi timp la capătul puterilor şi boala care te-a mistuit, şi punga cu care l-ai plătit, iar el, din interes, îi tot dă înainte cu vizitele, aşa cum i s-a întîmplat unui cavaler din Madrid, care, chemînd un doctor pentru anume boală, îi da cîte un scud de fiecare vizită. De la durere îşi putu lua rămas bun, dar de la doctor nu. Văzînd cavalerul că se însănătoşise şi doctorul nu mai contenea să-1 viziteze, se sculă într-o dimineață din pat şi se duse la biserică, iar cînd medicul veni şi nu-1 află acasă, întrebă unde se dusese. Nu lipsi un servitor tîmpit — că din păcate

sînt întotdeauna mai mulți decît trebuie, iar cînd e vorba să-ți fie de vreun folos nu-i nici unul — care-i spuse unde era bolnavul dus să asculte liturghia. Domnul doctor, îmholdindu-şi cît putu catîrul, ajunse acolo şi, um- bîînd să-1 caute, îl găsi şi-i spuse :

— Cum de-ai făcut dumneata asemenea excese : să ieşi din casă fără învoirea mea ! ?

Cavalerul, care pricepu ce căuta, ştiind că nu mai avea nevoie de el, vîrî mîna în pungă şi, scoțînd un scud, zise :

— Iari, domnule doctor, că, pe cinstea mea de cavaler, cu dumneata nu-mi merge să invoc sfințenia locului acestuia.

Vedeți pînă unde merge lăcomia unui medic lipsit de conştiință şi pînă unde tăria unei inimi nobile de hidalgo !

Eu îmi luai măgarul şi, făcîndu-ini vînt, îi sării în spinare. O luarăm la drum şi nu merserăm mult că, numai- decît, la o sută de paşi de-acolo, în acelaşi şanț, dădurăm peste doi clerici care stăteau, aşteptînd să-i ia cineva călare pînă la Cazalla. Erau de-acolo şi veniseră la Se- villa cu anumite daraveri la judecătorie. După ținută şi chip se vedea că duc o viață sfîntă, în sărăcie. Erau citiți şi vorbeau frumos, unul în vîrstă ca la treizeci şi şase de ani, celălalt de mai bine de cincizeci. II opriră pe cărăuş, se înțeleseră cu el şi, făcînd ca şi mine, se aburcară pe tamițele catîrilor, şi ne urmarăm drumul.

Aşa de tare îl stăpînea însă pofta de rîs pe bietul om, că de-abia îşi putea spune mai departe povestea, izbucnind în hohote de la o vorbă la alta [.....), rîzînd de trei ori mai mult decît vorbea.

Întîrzierea asta era pentru mine un chin, căci cine doreşte să afle un lucru ar dori să se încalece cuvintele unele peste altele ca să iasă toate deodată, cît mai repede, din gura celuilalt. Mare chef mi se făcuse să ştiu ce se întîm- pîase, şi mare poftă aveam să aud. Ardeam de nerăbdare să-1 ascult. De la atîtea pregătiri, mă aşteptam la cine ştie ce lucru mare. Bănuii că mistuise hanul un foc căzut din ceruri, arzîndu-i cu tot ce era într-însul, sau că tinerii îi dăduseră foc, prăjind-o de vie şi pe hangiță, sau că măcar, pînă una-alta, o atîrnaseră cu capul în jos de ramura vreu- nui măslin, trăgîndu-i o mie de bice şi lăsînd-o mai mult moartă decît vie ; pentru că hohotele acelea de rîs nu făgăduiau mai puțin, cu toate că, de-aş fi avut eu scaun la cap, n-ar fi trebuit să mă aştept ori să presupun că poate ieşi ceva ca lumea din gura cuiva care rîde cu atîta ne- stăpînire.

Fiindcă pînă şi rîs al cumpătat e într-un fel semn de uşurătate ; rîsul cu poftă, semn de neînțelepciune, de minte puțină şi de vanitate ; iar rîsul destrăbălat este acela al nebunilor care nu mai au pic de judecată, nici atunci cînd i-ar îndreptăți prilejul.

Aşa a vrut Dumnezeu, şi n-ai ce-i face, ca munții să nască un şoarece [13]. Ne spuse pînă în cele din urmă, cu o mie de nazuri şi de poticneli că, oprindu-se la han să be i puțintel vin în aşteptarea unui tovarăş al său, care rămăsese în urmă, văzuse cum hangița răsturnase într-o strachină o turtă de şase ouă, din care trei clocite pe de-a-n- tregul, iar celelalte nu chiar de tot stricate, şi li le pusese dinainte celor doi tineri, şi cum, începînd ei să şi-o împartă între ei, li se păruse că lucrul nu era chiar atît de lesnicios, fiindcă turta se împotrivea, bucățile luîndu-se unele după celelalte. Deschiseră mai bine ochii să vadă care putea fi pricina, pentru că nu li se păru a bună. Nu avură urnit de aşteptat pînă să descopere adevărul, pentru că omleta era cu dealuri şi văi, şi de n-ar fi fost sa mă mai aflu şi eu pe lume, pe nimeni altul nu l-ar fi putut înşela vederea ei. Dar eu, ca un copil ce eram, trebuie să fi luat prea puțin aminte la asta. Ei, care erau mai iscoditori ori mai isprăviți la minte, o puricară în aşa fel încît aflară într-însa trei gogoloaie, ca trei căpşoare de pui, încă neînchegate, şi cum puii erau ceva mai tărişori, nu mai încăpea nici o îndoială ; şi luînd ei unul dintre gogoloaie între degete începură să-1 desfacă, aşa că pasărea, chiar moartă, vorbi pe limba ei păsărească, şi chiar pliscul ei spuse pe de-a întregul al cui era. Cei doi acoperim deci strachina cu altă strachină, şi începură să şi vorbească la ureche.

Ceea ce-şi spuseră, n-am mai auzit, cu toate că numai- decît pe urmă s-a văzut. Fiindcă unul din ei zise pe dată :

— Ei, gazdoaie, mai ai şi altceva să ne dai ?

Ei îi vînduse cineva chiar în fața lor, nu de mult, un peşte. îl pusese jos, ca să-1 curețe, aşa că le răspunse :

— Vă dau din ăsta, dacă vreți, vreo două felii, că altceva n-am.

— Măicuță — îi ziseră ei — două felii să ni le frigi pe loc, pentru că vrem să plecăm, iar dacă n-ai nimic împotrivă, socoteşte cît cîştig vrei la tot peştele, şi avem să-1 luăm întreg să-1 ducem acasă.

---

[13] Aluzie la cunoscutul vers al lui Horațiu *„Parturiunt **montes,** nas- citur ridiculus mus"* *(Aria poetică,* **p.** 139. — Se opintesc munții şi se naşte un şoarece ridicol (lat.).

Ea zise că, aşa tăiat, fiecare felie de ton trebuia să-i aducă în pungă un real, nici un gologan mai puțin. Ei o țineau morțiş că nu, că ajungea un real drept cîştig la tot peştele. Căzură la învoială să-1 dea cu doi reali. Pentru că răul platnic nici nu socoteşte marfa care i se dă şi nici n-are rezerve cînd i se încredințează ceva.

Ei nu-i prea venea să-1 dea, cu toate că dorința de-a cîştiga patru reali, la doi cît plătise, doar pentru că îi lipsiseră o clipă din pungă, o ademenea. îl tăie felii şi le prăji două din ele, pe care le mîncară ; puseră ceea ce rămase într-un şervet de masă şi, după ce fură sătui, ne-mulțumiți, în loc să ceară socoteala ca să facă plata, făcură plata fără nici o socoteală ; pentru că unul din tineri, luînd strachina cu turta de ouă în mîna dreaptă, se duse drept unde stătea baba bucătelind un burdahan de oaie moartă, şi cu grozavă putere i-o trînti în obraz, frecînd-o cu ea pe ammdoi ochii şi lăsîndu-i-i îndureraţi şi orbiți, în aşa fel încît striga ca o nebună, fără să mai îndrăznească a-i deschide. Iar celălalt tovarăş, făcînd ca şi cum ar fi pedepsit-o pentru felul cum se purtase, îi presără pe față un pumn de cenuşă fierbinte. Pe urmă ieşiră ammdoi pe poartă, spunînd :

— iioțoaica bătrînă, aşa sînt -plătiți înşelătorii !

Ea rămase, ştirbă cum era, cu gura pungită, cu ochii înfundați, zburlită şi spurcată din cap pînă-n picioare, ca tăvălită prin făină, aşa cum se tăvălesc barbunii înainte de a-i frige, şi cu o atît de hazlie mutră, înciudată şi sălbăticită de mînie, încît cărăuşul nu se mai putea ține de rîs de cîte ori îşi amintea de dînsa. Cu asta îşi sfîrşi povestea, spunînd că avea de ce rîde de-aci înainte cîte zile i-o fi dat să trăiască pînă la capătul vieții lui.

— Iar eu am de ce plînge — îi răspunsei — o viață întreagă, că n-am fost bun de nimica şi am aşteptat să-mi vină răzbunarea prin mîna altuia. Dar fac jurămînt pe tot ce vrei că, dacă am zile, are să mi-o plătească ea, în aşa chip încît să pomenească o viață întreagă ouăle şi pe co- pilui care le-a mîncat.

Cei doi clerici se îngroziră de ce auziseră şi mă ținură de rău pentru ceea ce spusesem, şi anume că-mi era necaz că nu înfăptuisem o faptă aşa de urîtă. Erau împotriva mea ammdoi, şi cel mai hătrîn dintre ei zise :

— Sîngele tînăr îți dă ghes să spui ceea ce nobleţea dumitale va mărturisi curînd că e rău, şi trag nădejdea că Dumnezeu va rodi în

sufletul dumitale în aşa chip încît să te căieşti pentru ce-ai spus acuma şi să te porți mai bine în viitor. [...]

Vorbele lui cu cap şi învățătura pe care ne-o dădea ne ținură de urît pînă la Cantillana, unde ajunserăm aproape de asfințit, eu cu mare poftă de mîncare şi tovarăşul meu aşteptmdu-şi cina. Dar cina nu veni de fel. Clericii clor- mură în altă parte, ducîndu-se acasă la un prieten de-al lor, iar noi traserăm la han.

CAPITOLUL V

Despre ceea ce i se întâmplă lui Guzmân de Alfarache şla CantiUaiHi, cu un hangiu.

Cum îi lăsarăm pe tovarăşii noştri de drum, mi-1 întrebai pe al meu :

— încotro apucăm ?

El îmi răspunse :

— Am un cunoscut hangiu, ține casă mare şi e larg de mînă.

Şi mă duse la crîşrna celui mai mare pungaş din tot ținutul, unde nu se aflau de nici unele ca să mai pui pe limbă şi să-ți treci timpul şi, cum s-ar zice, trecusem de la moară 1a rîşniță şi dădurăm de Scylla fugind de Ca- rybda

Avea hangiul nostru pentru treburile casei un măgar de nădejde şi o iepşoară de Calicia. Şi cum nici oamenii, cînd îi împinge nevoia, nu se mai uită la frumusețe, la vîrstă sau la port, ci doar la fuste, chiar dacă femeile sînt răpănoase şi cu păduchi, nu e minune dacă se petrece acelaşi lucru între dobitoace. Erau întotdeauna alături, în acelaşi staul, la aceeaşi iesle, pe acelaşi izlaz, şi stăpînul lor nu-şi prea bătea mult capul să-i țină legați, ci anume îi lăsa slobozi, ca să le mai ajute şi cailor celorlalți, ai oaspeților de la han, să-şi învețe lecțiile la traista cu ovăz. Din asta, s-a întîmplat să rămînă iapa grea, tot ținîndu-i măgarului tovărăşie.

Este în Andaluzia o lege de necălcat, care nu îngăduie împreunare şi amestec de felul acesta, fiind prevăzute şi statornicite pentru fapt pedepse cît se poate de grele. Şi cum ia soroc născuse iepşoara un catîraş de toată frumusețea, hangiul ar fi vrut să tragă foloase de pe urma lui şi să-1 lase să crească. Cîteva zile îl ținu ascuns cu mare grijă ; dar cînd văzu că nu-i cu putință să nu-1 miroasă pînă la urmă careva, ca să nu ie dea duşmanilor lui apă la moară, temînau-se de pedeapsă şi hîlpav de cîştig fiind', se hotărî să-1 taie vineri noaptea. Făcu ciczvîrte carnea, o perpeli pe jeratic şi pregăti, ca feluri de mîncare pentru sîmbăta aceea,

măruntaie, limbă şi creier. Iar noi, cum am mai spus, ajunseserăm într-un ceas bun, pentru că oaspetele care pică o dată cu soarele la asfinţit are parte de onoruri, găseşte de cină şi un aşternut în care să hodinească. Şi după ce îşi deşeuă tovarăşul meu măgarii, începu să-şi îngrijească herghelia. Eu, atît de frînt de oboseală ajunsesem la han, încît, trîntindu-mă la pămînt, nu mă mai putui ridica de jos o bună bucată de vreme. Cînd trăsesem la han eram cu pulpele înţepenite, cu tălpile răsucite de-atîta călărie fără scări, cu şezutul bătucit ds trap, şi cu stinghiile dureroase, de părea că-η fiecare din ele mi s-ar fi înfipt cîte-un pumnal ; şi-mi simţeam parcă tot trupul dezbîrnat, mai chinuindu-mă pe deasupra şi o foame cumplită. Aşa că, atunci cînd sfîrşi tovarăşul meu să-şi vadă de herghelie, şi veni către mine, îl întrebai :

— N-ar fi cu cap să cinăm, prietene ?

El răspunse că-mi ieşise un porumbel din gură, şi că aveam tot dreptul, pentru că era şi timpul, mai ales că a doua zi îşi pusese în gînd să se scoale cu noaptea-n cap, ca să aibă vreme să ajungă de dimineaţă la Cazalla şi să-şi încarce măgarii cu burdufele de vin. Ii întrebarăm pe hangiu dacă avea ce ne da de cină. Răspunse că da, ba încă de-o cină domnească.

Omul era mare zurbagiu, deştept de frigea, vesel din fire şi foarte vorbăreţ, dar mai cu seamă hoţ nevoie-mare. Izbuti să mă înşele, căci, de îndată ce-1 văzui atît de prevenitor, cum nu-I cunoşteam dinainte, mi se păru om de încredere, şi cînd îl auzii spunînd că avea de toate şi se va îngriji de tot, îmi săltă inima de bucurie, iar în sinea mea începui să aduc slavă lui Dumnezeu, lăudîndu-i de o mie de ori numele binecuvîntat, pentru că după necazuri are grijă să dea omului şi desfătări, şi o dată cu bolile, leacuri, cum dă cer senin după furtună : fiindcă o dată ce-a trecut supărarea, vine şi voia bună, iar cina îmbelşugată şi gustoasă urmează prînzului sărac.

t . . . . . .
. j

Tovarăşul meu întrebă :

— Păi, spune-ne : ce-ai pregătit de mîncare ?

— Am tăiat ieri o viţică frumoasă — răspunse pişicherul — că de slabă ce era vaca, nemaiavînd păşune din pricina secetei care-a bîntuit ţinutul acesta, a trebuit s-o tai pînă a nu fi apucat să împlinească nici opt zile. Carnea i-am gătit-o toată. Porunciţi tot ce vă face plăcere !

După care, plesnind mulțumit din limbă, ridică un picior şi trase una ca-ŋ minge, lucru care mult mă desfătă, şi mă unse pe inimă să-1 aud spunînd că ne va da măruntaie de viţică, după care îmi lăsa gura apă numai închi- puindu-mi-le. Şi dînd de pămînt oboseala, mă înveselii Li faţă ca luna plină, şi-i spusei :

— Adu-ne ce ai poftă dumneata, jupîne.

Pe loc ne aşternu dinainte o faţă de masă curată, pe care puse o pîine mult mai puţin rea decît cea din trecut, un vin bunicel şi o farfurie de salată proaspătă, care nu era tocmai ce trebuia pentru nişte maţe aşa de spălate ca ale mele, dar şi pe asta i-o iertam, numai să vină mai repede cu burta de viţică sau barem cu un picioruş din faţă ; dar nu-mi făceam griji, căci premisele puteau înşela orice judecată, cît de înţeleaptă, şi pofta putea să-1 ameţească de cap pe orice biet înfometat.

/ o

Bine zice proverbul toscan atunci cînd ne sfătuieşte să ne încredem la fel de puţin în femei, în marinari şi în bir- taşi, ca şi în cei ce se laudă singuri ; pentru că de obicei, cei mai mulţi, luînd regula generală drept fapt şi făcînd socotelile pînă la capătul-capetelor, mint cu toţii. După 7* salată ne aduse eîte o farfurioară la amîndoi, şi puse în- tr-însa cîte o fărîmă de măruntaie cu sos. Spun ,,cîte o fărîmă" : se temea să ne pună mult deodată, pentru ca nu cumva belşugul de mîncare îndestulîndu-ne foamea, de îndată ce am fi fost cu stomacul plin să ne fi dat seama fără multă greutate de păcăleală. Pe cînd aşa, hrănindu-he cu ţîrîita, pîndea să vadă cu cîtă poftă a^em să dăm iama prin mîncare, şi ne stîrnea şi mai tare foamea, făcîndu-ne să dorim mai cu foc hrana.

De tovarăşul meu nici nu mai am ce spune, pentru că era născut între sălbatici, părinţii lui fiind din prostime, şi-i unseseră de mic cerul gurii cu vreun căţel de usturoi, pentru că oamenii de la ţară, mîrlanii, oricît ar fi de ştiute bunătatea şi curăţenia lor, cînd e vorba de gusturi nu prea ştiu să deosebească ce-i bun de ce-i rău. [...]

Dar dacă eu, băiat crescut în puf şi răsfăţat de părinţi cilibii şi cu gusturi fine, nu mi-am dat seama de înşelăciune, înseamnă că mare trebuie să-mi fi fost foamea, şi altă scuză n-am ca şă mă pot dezvinovăţi. Dorinţa de a mînca ceva bun era mai tare decît mine, şi toate celelalte nu mai aveau nici o însemnătate. Iuda de hangiu îmi dădea mîncarea cu picătura, ca din alambic : nu-i minune, căci chiar de-aş fi găsit şi mai mari cusururi mîncării, tot praznic domnesc mi-ar fi părut. Vorba ceea : ,,Foamea e cel mai bun bucătar !" Vreau să spun că mîncarea mi se păru ambrozie, şi stîrni în mine lăcomia. întrebai hangiul dacă mai avea şi altceva. Ne răspunse că ne putea prăji creieri în unt, cu jumări de ouă.

încuviinţarăm cu bucurie. Mai multă vreme ne trebui nouă pînă să rostim cu- vîntul ,5da" decît lui ca să se şi pună la treabă, aducîn- du-nile gata pregătite. Iar între timp, ca să nu ni se strîngă prea tare maţele, ca la caii de poştă care s-au adăpat năduşiţi, ne dădu să ne trecem vremea cu o mîncă- rică din măruntaie amestecate, avînd şi bucăţele de burtă într-însa. Nu prea îmi veni la socoteală, şi strîmbai din nas, pentru că îmi mirosise a paie putrezite. O spusei verde, lăsînd porţia mea cărăuşului, care intră în ea ca într-o vie nepăzită, după cules.

Nu-mi părea rău, ci dimpotrivă mă bucurai, zicîndu-mi că dacă-şi umplea burta cu asta, avea să-mi rămînă mie o porţie mai mare de creieri. Dar îmi ieşi de-a-ndoaselea socoteala, pentru că asta nu-1 împiedică să dea asalt cu tot acîta poftă jumărilor, ca şi cum de-o zi şi-o noapte 11-ar fi pus nimic în gură. Cînd fură puse pe masă jumările cu creieri şi văzu catîrgiul meu omleta, începu din nou să rîdă cum îi era obiceiul, ţinîndu-se ele burtă. Mult mă necăji lucrul acesta, crezînd eu că-i făcea plăcere să-mi împrospăteze amintirea celor păţite şi astfel să-mi strîmteze stomacul. Şi cum hangiul nu ne slăbea pe nici unul din ochi şi era tot numai urechi ca să-şi poată da seama ce ziceam de mîncarea lui, cînd îl văzu pe cărăuş 3ăsîndu-se în voia hohotelor de rîs într-un chip aşa de nepotrivit, se tulbură, bănuind că-i găbjise înşelătoria, pentru că aşa. fără de nici o pricină, la vremea aceea n-avea cum rîde de altceva. Şi cum vinovatul se simte întotdeauna cu musca pe căciulă şi se sperie şi de umbra lui, pentru că însuşi cugetul său vinovat îi aduce în faţa ochilor prevestirea pedepsei, orice fapt şi orice mişcare el le socoteşte îndreptate împotrivă-i şi crede că văzduhul răsună crăinicindu-i vinovăţia, care tuturora le este ştiută. Aşa că, bietul de el, cît o fi fost de hoţoman, de obişnuit cu asemenea blestămăţii şi de îmbătrînit în furtişaguri de tot soiul, de data asta feşteli iacaua de frică. Mai cu seamă că oamenii de teapa lui sînt de obicei cu toţii mişei şi fanfaroni.

De ce credeţi că jefuieşte omul, ucide, răneşte şi face nelegiuri ? Să vă spun eu : ca să-şi omoare prin ele spaima dintr-însul şi să-şi mai dea inimă, fiind slab de înger, întocmai cum fac cîinii că, vorba aia : care latră nu muşcă ! Sînt laşi, cu suflete de cîrpă şi lesne de băgat în sperieţi ; numai ce te încrunţi la ei şi-o rup la fugă.

Hangiul nostru se tulbură, aşa cum am mai spus, şi nu-i de mirare pentru un om care duce o viaţă păcătoasă să fie pradă spaimelor,

bănuielii şi cugetului necurat. îşi pierdu cumpătul şi nu mai ştiu încotro să apuce, aşa că zise :

— Mă jur pe tot ce vreți că e de viţică, n-aveți de ce rîde ! Vă aduc o mie de mărturii, dacă aveți nevoie !

Şi o dată cu vorbele acestea i se aprinse ca focul obrazul, făcîndu-i-se stacojiu, încît ai fi crezut că sta să-i ţîş- nească sîngele din fălci şi-i scăpărau mii de scîntei din ochii plini de mînie,

Cărăuşul, ridicînd spre el capul, îi zise :

— Cine te-a călcat pe coadă, frate ? Te-am întrebat eu cîți ani ai ? Oi fi avînd cumva tarif la han, care să arate lumii cîtă vreme şi de cîți bani are voie să rîdă muşteriul cînd îi vine lui poftă ? E cumva ceva de plătit, vreun bir pus pe hohotele de rîs ? Lasă-1 pe fiecare să plîngă, ori să rîdă, cînd îi vine lui, şi dumneata vezi-ți de banii ce ți se datorează ! Că eu sînt om care, de-ar fi să am pricină să-mi bat joc de ceva ce te-ar privi, ți-aş spune-o verde în față ! Mi-am adus doar aminte adineauri, din pricina ouălor ăstora, de alte ouă, pe care tovarăşul ăsta al meu le-a mîncat astăzi la trei poşte de aici, în alt han !

Şi cu asta se apucă să-i îndruge toată povestea, aşa cum o auzise de la mine, dimpreună cu ceea ce se petrecuse pe urmă sub ochii lui cu cei doi tineri, şi părea sa nu-şi mai încapă în piele de plăcere, ca un boier ce se scaldă în apă de trandafir, după cîte mutre, gesturi şi strîmbături făcea povestind.

Hangiul nu mai contenea să se - crucească, scoţînd tot. soiul de exclamaţii şi invocînd tot timpul numele lui Cris- tos, de-o mie de ori. Apoi, ridicînd ochii la ceruri, zise :

— Aibă-mă în pază maica precista, şi trăsnească-i Dumnezeu pe cei care-şi fac slujba în chip aşa de păcătos !

Şi cum slujba lui era să fure, de vreme ce şi-o îndeplinea cu atîta tragere de inimă, socotea că n-avea să-1 atingă blestemul pe care-1 azvîrlea altora, el furînd cum na se poate mai bine. Începu să joace teatru ; prefăcindu-se îngrozit şi uimit cum nu se mai poate, vocifera :

— Cum de nu-1 înghite pămîntul, hanul acela ? Cum de rabdă Dumnezeu o ticăloasă ca femeia aceea şi cum de n-o pedepseşte, trimiţîndu-i foc din cer ? Cum de mai trăieşte pe lume babornița, vrăjitoarea, cotoroanța aceea bătrînă şi nu se scufundă pămîntul cu ea ? Că toți muşteriii se plîng de ea, toți văd că o blestemă pentru felul in care se poartă ; unul nu iese mulţumit de la ea ; toți ies amărîți. Că ori sînt toți ticăloşi, ori e numai ea, fiindcă nu poate vina să fie a tuturor !

Din pricinile astea şi din alte pricini ca astea nu vrea nimeni să mai mîie între pereții casei ei, şi-şi fac toți cruce şi trec mai departe cu paşi mari. Şi zău că i-ar şedea bine jupuită de bice.
[.....] Doar i-au poruncit odată să nu mai facă pe hangița ! Nu ştiu cum de s-a întors la slujba asta şi n-au prins de veste s-o pedepsească. [.....] Trebuie că are ea vreo taină, fiindcă prea fură slobodă şi astăzi, cum a furat şi ieri, şi anul trecut ! Şi ce-i mai rău este că fură ca şi cum ar avea poruncă să fure. Aşa şi trebuie să fie, pentru că şi straja, şi iscoadele, şi poteraşul, şi alguazilul, toți o văd şi se fac că n-au văzut-o, şi că au orbul găinilor, şi unul nu-i zice nici du-te mai încolo, fiindcă ea îi mulțumeşte pe toți, şi-i unge cu ceea ce jupoaie de la alții. E nevoită să facă asta, că altfel s-ar duce naibii, şi iar ar pune mîna pe ea s-o plimbe pe măgar. Dar mai mult pierde nenorocita ştirbind bunul nume al hanului ; pentru că de-ar fi să se îngrijească aşa cum trebuie. în toate privințele, de oaspeți, s-ar grămădi toți la casa ei, şi din puțin-cîte-puținul lor ar face mult. Fiindcă adtuiîn- du-şi de pe toate cărările cîte un grăunte, îşi umple furnica pe tot anul grînarele ! Şi nimeni n-ar strînge-o de gît din pricina asta, lua-o-ar dracii de baborniță afurisită, că mare ticăloasă mai e !

Văzîndu-1 ajuns aici, crezui că nu mai are ce spune, dar o luă de la capăt zicînd :

— Lăudată fie preacurata fecioară Maria, că în casa mea, cu toată sărăcia, nu se încape furtişag ! Tot ce vînd, vînd drept ce este, nu dau drept iepure mița, nici oaia friptă drept batal. Curăția vieții e tot ce am mai scump pe lume, şi pot da ochi cu oricine pe pămînt fără să-mi fie ruşine. Să-şi ia fiecare ce-i al lui, şi nimeni să nu ră- mînă înşelat.

Se opri aici cu predica, şi bine făcu, căci, după cum o luase la galop, începusem să cred că avem să flămînzim din nou ascultîndu-1 şi are să ne mai trebuiască o cină ; dar puse punct cu vorbele astea, dîndu-ne drept sfîrşit al cinei cîteva măsline, mari cît nucile. îl rugarăm să ne pregătească pe a doua zi dimineața iarăşi puțină carne de "vițică, şi el îşi luă sarcina asta, după care plecarăm să ne căutăm culcuş pentru dormit, şi unde găsirăm pămîntul mai neted, întinserăm nişte prelate de catîri, drept aşternut pentru noaptea aceea.

CAPITOLUL VI

In care Guzmân de Alfarache spune pînă la capăt ceea ce i s-a inthnplat cu hangiul.

Nu ştiu dacă, de m-aş fi pomenit în mijlocul pieţelor Seville! sau la poarta mamei mele, duminică în zori cînd se crăpă de ziuă, s-ar fi aflat cineva care să mă mai recunoască. Pentru că atît de mare fu numărul puricilor care mă asaltară în somn, încît s-ar fi putut crede că şi pentru ei fusese un an de foamete, şi eu eram ajutorul ce li se dădea după secetă. Aşa că mă deşteptai a doua zi dimineaţa ca ridicat după vărsat de vînt ori pojar, fără să se afle părticică pe tot trupul meu, pe faţă ori pe mîini, unde să mai poate cineva înfige un vîrf de ac pe loc nepişcat. Dar norocul îmi fusese prielnic, căci cu osteneala călătoriei şi cu cît făcusem noaptea trecută scurtă la mînă răs- turnînd mai mult decît de obicei ulciorul pe gîtlej, putusem dormi, visînd numai paradisuri, fără să simt nimica, pînă cînd, deşteptîndu-se tovarăşul meu de grija liturghiei din zori pe care voia s-o audă, mai avînd în cap şi faptul că nu-i rămînea destul timp să bată şapte leghe cît mai avea de făcut, mă trezi şi pe mine. Ne scularăm amîndoi cu noaptea în cap, mai înainte de răsăritul soarelui. Şi pe loc, cerînd noi gustarea de dimineaţă, ne fură aduse bucatele.

Mie nu mi se păru la fel de gustoasă mîncarea cum i se păru lui, pentru că mestecam fiecare îmbucătură mai rău decît dacă ar fi fost piept aţos de păun. Dar el parcă nu mîncase niciodată ceva mai bun, şi nu mai contenea cu laudele. Trebuii să socotesc şi eu mîncarea drept gustoasă, ca să fac cheful celuilalt, punînd .pe seama lipsei mele de gust cusururile moştenite de viţica aceea de la măgarul ei de tată ; dar, la drept vorbind, carnea era tare, şi spunea singură ce hram ţine. Ml se păru lemnoasă şi lipsită de orice gust, iar puţinul pe care-1 înghiţisem la cină mi se oprise în gît şi nu-1 putusem mistui cît fusese noaptea de lungă. Şi trecînd peste frica de-a mă vedea dojenit de tovarăşul meu, îl întrebai pe hangiu :

— Carnea asta, cum de-i aşa de tare şi de rea la gust, că nu-şi poate vîrî nimeni dinţii în ea ?

— Da de unde, şeilor ! Se vede cît de colo că e proaspătă, şi de asta n-a intrat sosul în ea, răspunse hangiul.

Iar tovarăşul meu zise :

— Nu sosul e de vină, ci faptul că coconaşul ăsta a fost crescut tot cu colăcei de turtă dulce şi cu ouă proaspete : toate i se par tari şi fără gust.

Ridicai din umeri şi tăcui, părîndu-mi-se că eram în cu totul altă lume decît a mea, şi că a doua oară nu mai trebuia să dau loc la teatrul de ieri, dar nu fui mulțumit de răspuns. Ba chiar rămăsei puțin cam îngreţoşat, fără să-mi dau seama de ce. Şi atunci pe loc îmi veni în minte jură- mîntul făcut atît de tarn-nesam noaptea trecută, de hangiul care se bătea cu pumnii în piept că era viţică. Nu mi se păru a bună, şi pricepui că minţea, doar din faptul că simţise nevoia să se jure, căci adevărul nu cere niciodată jurăminte, decît numai la judecată şi în clipele de mare nevoie. Ce mai vorbă lungă, orice răspuns care vine înaintea întrebării dă de bănuit. Nu ştiu ce m-a apucat atunci, sau ce mi-a venit că, deşi încă nu-mi era gîndul la nimic rău, nu mă gîndii nici la vreun lucru bun. Era o toană a închipuirii mele, pe care n-am luat-o în seamă şi n-am făcut caz de ea.

Cerui socoteala. Tovarăşul meu zise s-o las pe seama lui, că se îngrijeşte el de plată. Mă dădui deoparte şi-i lăsai, crezînd că o face din prietenie şi că nu vroia să împartă cu mine o cheltuială atît de măruntă, aşa că-i rămăsei adînc recunoscător în sinea mea şi nu mai conteneam să-i cînt imnuri de slavă, pentru că se arătase atît de mărinimos de cînd mă găsise pe drum, dîndu-mi fără de nici o plată şi cal de călărit, şi masă pusă.

Mi se părea chiar că toate aveau să se întîmple la fel întotdeauna, şi că aveam să găsesc pretutindeni cine să-mi plătească hrana şi să mă ducă pe sus. Prinsei inimă şi începui să-mi pierd capul ca şi cum aş fi băut suc de aloe, uitînd tot ce lăsam în urmă. Şi ca să nu mi se spună şi mie ceea ce se spune de obicei, şi anume că iadul e plin de nerecunoscători, vrui să-i întorc binele cîtă vreme făcea ·el plata, adăpîndu-i măgarii. Pe urmă i-i adusei din nou la ieslea lor, pentru ca să mai apuce cîteva îmbucături cît aveam noi să le punem tarniţele în spinare, şi să-şi poată sfîrşi ovăzul. îl ajutai în toate acestea, mai frecînd pe deasupra şi măgarii pe la frunte şi pe la urechi. Pen- tra cîtă vreme aveam să fiu eu prins cu asta, îmi lăsasem pelerina pe ghizdurile unui puţ, de unde, întocmai ca tăciunele în foc sau fumul în vînt, se făcu nevăzută, că nu mai dădui ochi cu ea în veci şi nici de ştire nu-i mai aflai ! Bănuii mai întîi că, fie hangiul, fie tovarăşul meu, viind să-mi joace un renghi, mi-o ascunsesem. Dar nu era vorba de vreo glumă, pentru că îmi jurară pe toţi sfinţii că nu se afla la ei si că habar n-aveau nici cine o luase, şi nici unde putea fi. Mă uitai la poartă. Era zăvorită, că nu deschiseseră încă hanul. Nu se afla acolo, afară de noi doi, decît gazda.

Mi se păru cu neputință să dispară pelerina, şi crezul c-o pusesem în altă parte, unde nu-mi mai aduceam aminte că am pus-o. O căutai prin tot hanul, şi umblînd din tindă pînă-n bucătărie mă pomenii într-o curte, de din dos, unde era o baltă mare de sînge proaspăt, şi numaidecît alături de ea, întinsă, o piele de mînz de catîr, din care nu mai rămăseseră cu carne jşi oase decît picioarele, care tocmai trebuiau jupuite. Avea urechile mari, pleoştite, şi tot smocul de păr de pe frunte. Şi numaidecît alături de piele era căpățîna, din care nu lipseau decît limba şi creierii.

Bănuiala mea se adeverise. Intr-o clipă am dat fuga să-mi chem tovarăşul, căruia, arătîndu-i rămăşițele cinei şi gustării noastre de dimineață, îi spusei :

— Ce mai ai de zis acuma ? Nu-s astea turta dulce şi ouăle proaspete pe care le mănîncă oamenii în casa părintească ? Ia uite ce mai viţică, şi adu-ți aminte cum mi-o mai lăudai, ca şi dărnicia hangiului, de care erai atît de sigur ! Ce zici de cina şi de gustarea pe care ni le-a servit ? Bine s-a mai purtat cu noi cel care nu vinde mîța drept iepure şi nici oaia drept batal, cel care se poate uita fără să-i fie ruşine în ochii oricui pe lumea asta, cel care-o afurisea pe hangioaica mea, cu toate furtişagurile ei lao-laltă !

Cărăuşul rămase atît de ruşinat şi de nimic de ceea ce văzuse, încît nu mai putu scoate o vorbă şi, punîndu-şi capul în piept, începu să se pregătească de drum. Aşa îl întorsese pe dos treaba asta, încît toată ziua aceea, pînă ce ne despărțirăm, nu l-am mai auzit spunînd o vorbă, în afară de cele de rămas bun, şi chiar şi pe acelea le rosti fără sa se uite la mine, aşa cum veți vedea mai departe.

Cu toate că pentru mine era o lovitură, pe care şi-o poate închipui oricine ar trece prin ceva asemănător, totuşi, ca să zăgăzuiese cascadele de rîset care mă asaltau în clipa aceea, făcui haz de necazul meu, pentru că de aî lui nu-mi păsa cine ştie cît. Şi cu asta, mai spunîndu-mi eu şi că ar însemna să aiurez de mi-ar trece prin- cap că pelerina poate să nu fie la hangiu, mai prinsei puțină inima. Aşa de mare e virtutea rațiunii, că dă curaj laşilor îşi înzeceşte puterile. începui să i-o cer fără nici o glumă, să mi-o dea, şi el îmi răspundea, chicotind, că n-are de unde-o scoate. Îmi pierdui cumpătul şi mă văzui nevoit să-1 amenințcă~l dau pe mîna justiției ; dar nu suflai o vorbă de tot ce văzusem, şi nu-1 lăsai nici să bănuiască măcar că aş şti ceva. Cum mă vedea tinerel, sărăcuț şi lipsit de apărare, începu să facă pe grozavul cu mine, stri- gmdu-mi că avea să

mă biciuiască, şi alte insulte, vrednice de mişeii care-s de-o teapă cu el. Dar cum injuriile şi pe cei blînzi ca mieii îi fac să vadă negru înaintea ochilor, de la o vorbă grea la alta ajunserăm la lucruri mai grave, pentru că eu, cu slabele puteri ale puținilor ani pe care-i aveam, smulsei de la ghizdurile unui puț o jumătate de cărămidă şi i-o azvîiiii în cap, că de nu şi l-ar fi ascuns pe dată după un stîlp şi l-ar fi ajuns lovitura, cred că m-aş fi putut socoti răzbunat. Dar îmi scăpă de data asta, şi intră de-a fuga în odaia lui, de unde ieşi cu o spadă scoasă din teacă.

Vedeți şi dumneavoastră cine-mi sînt grozavii ăştia, că nu le-ajung brațele lor puternice şi vînjoase împotriva unora slabe şi firave ea ale mele ! Uită cu totul că iagăj duise să mă biciuiască, şi nu se mai gîndi decît că m-ar putea răpune cu puterea armelor, cînd eu nu eram decît un copilaş prostuț şi dezarmat. înainta spre mine, şi eu, temîndu-mă de ce-avea să se întîmple, pusei mîna pe
două pietroaie pe care le scosei din caldarîmul curții, iar
t
el, cînd mă văzu cu bolovanii în mînă, stătu locului şovăind. La zarva şi strigătele noastre care întorseseră tot hanul cu susul în jos, veni în graba mare toată mahalaua. Se umplu curtea de vecini, şi o dată cu ei intrară o grămadă de alți oameni, printre care străjile şi scribii justiției.

Erau prin partea locului doi a l c a z i ş i veniră amîndoi deodată. Fiecare căuta să tragă spuza pe turta lui, şi să ia el măsurile cerute de cazul acesta. Grefierii, ca să-şi facă ochi de cumătră față de dînşii, îi spuneau pe rînd fiecăruia din ei că lui îi revin măsurile de luat, şi-i asmuțeau pe unul împotriva celuilalt. Iar ca să se poată hotărî în competența cui intra cazul, începu pe loc alt război, alt tărăboi, nu mai puțin vitejeşte purtat decît al nostru, pentru că nu se lăsa mai prejos şi nici n-avea nici unui gură mai mică, şi-şi dezgropară unul altuia toți strămoşii, strigîndu-şi în gura mare ce mamă i-a născut, fără să le facă rabat nici propriilor lor neveste şi nici cuminecăturilor cu care acestea se grijiseră vreodată. Şi poate că nu mințeau întru nimic spunînd ce spuneau ! Dar irici n-aveau chef să se înțeleagă şi nici noi nu ne înțelegeam între noi.

Veniră la fața locului cîțiva regidori şi notabili ai oraşului, izbutiră să facă pe jumătate pace între ei şi mă luară de gît pe mine : că cel mai slab plăteşte totdeauna oalele sparte. Străinul, săracul, schilodul, cel fără de

adăpost şi căpătîi, cel fără rude la Ierusalim, pe acela pune mîna întîi şi-ntîi justiția !

Vrură cu tot dinadinsul să afle ce-a fost cu zurbaua aceea, şi din ce ne luaserăm ; din pricina asta mă traseră deoparte şi începură să-mi ia declarații peste declarații, aşternînd pe hîrtie tot ce spuneam ; le spusei ce se petrecuse, fără să ascund o iotă. Dar, curn s-ar fi putut să mă audă unii dintre cei ce se aflau prin preajmă, cerui să fiu lăsat singur cu alcazii, şi în taină le spusei toată tărăşenia cu mînzul de catîr.

Vroiră să se încredințeze mai întîi de adevărul spuselor mele ; dar, cum li se părea că este destul timp pentru toate, începură să ia măsurile trebuincioase vîrîndu-1 întîi şi-ntîi la gros pe hangiu, căruia nici prin gînd nu-i trecea care era adevărata vină pentru care fusese închis, crezînd bietul că era doar povestea cu pelerina, aşa că-şi rîdea de toate astea şi lua totul drept glumă, ştiind că n-avea cine mărturisi împotrivă-i şi nici cine-1 sprijini pe cărăuşul care spunea că mă văzuse el cu ochii lui intrînd la han cu pelerina. Dar cînd prinse de veste că ies la iveală una cîte una ciozvîrtele, pielea şi copitele catîraşului, îngheță tot ; aşa de mare spaimă îi intră în oase, încît, atunci cînd i se luară declarațiile, avînd în fața ochilor rămăşițele pămîn- teşti ale răposatului mînz, mărturisi din capul locului şi spuse tot ce săvîrşise, fără să tăgăduiască nimic, că nu mai avea curaj să facă aşa ceva. Pentru că e în firea oamenilor josnici, care duc o viață ticăloasă şi plină de păcate, să fie mişei, cum am mai spus, şi slabi de înger. Aşa că el, fără a mai fi supus la munci şi amenințări, spuse şi ce lapte supsese de la maică-sa, dînd pe față, fără să i se fi cerut, furturile şi înşelătoriile la care se de- dase, atît cîtă vreme ținuse hanul, cît şi înainte, cînd fusese cioban şi se îndeletnicise cu tîlhăriile de drumul mare, din care-şi adunase cheagul şi-şi încropise cu ce să se apuce de meseria de hangiu.

Eu, la toate astea stam cu urechile ciulite, ca să prind de veste dacă iese cumva la iveală pelerina mea ; dar el atîta pică prinsese pe mine, încît nu crîcni o vorbă despre asta. Degeaba făcui eu tot ce putui ca s-o scot la lumina zilei : nu mi-au fost de nici un folos strădaniile.

Cînd se sfîrşi cu luarea declarațiilor noastre, a cărăuşului şi a mea, fiindcă eram străini, furăm socotiți vinovați, iar dacă eu urma să fiu luat şi ținut închis din pricina certei cu hangiul — vorba aceea : „după

moarte şi bătaie" — fiecare din cei de faţă era de altă părere. Susţineau aşa, şi prelinseră asta cu tărie, grefierii. Dar unul din al- cazi găsi că fusesem în toate drepturile mele şi n-aveam nici o vină, şi-i întrebă ce mai vroiau la urma urmei de la mine, căci destul de pedepsit eram că rămăsesem dezbrăcat, după ce mi se furase pelerina. Cu asta îmi deteră drumul, ducîndu-1 la temniţă doar pe hangiu.

Legarăm deci măgarii, în şir, unul de coada celuilalt şi ne văzurăm de drum. Trecurăm pe unde ne aşteptau clericii, şi fiecare din ei îşi încălecă măgarul. Le povestii ce se petrecuse, şi rămaseră amîndoi miraţi, deplîngîn- du-mi paguba ; dar cum n-o puteau lecui ei, lăsară pe seama lui Dumnezeu să mă despăgubească. Eu şi tovarăşul meu, din pricina zarvei şi dîrdorii prin care trecusem, că mai mult fugisem decît plecasem de la han, ne lipsirăm în ziua aceea de slujba de dimineaţă. Eram obişnuit să iau parte la liturghie în fiecare zi, fiind de felul meu credincios. Insă de-atunci mi-a intrat în cap că asemenea începuturi nefericite nu puteau duce la vreun sfîrsit bun, şi nici nu putea să mi se întîmple ceva bun sau de folos. Aşa a şi fost, cum veţi vedea mai departe ; căci de la lucrurile care încep prin părăsirea căilor domnului, nu e nimic bun de aşteptat.

CAPITOLUL VII

Cum a fost arestat Guzmân de Alfaravhe pentru câ-l luaseră drept tîlJuir şi cum i-au dat drumul după ce şi-au dat seama cine este.

Mă plînsesem ieri de dimineaţă doar pentru un fleac de oboseală, acolo, şi pentru cei doi aproape-pui pe care-i mîncasem, costumaţi în haine de pelerini, cu mantie de omletă, ca să nu fie recunoscuţi. După aceea mi se întîm- plase să cinez burdahanul cu iz de paie al unui pui de catîr şi, culmea, mai mîncasem şi din carnea şi creierii lui, ceea ce însemna aproape că-mi mîncam însăşi carnea mea, fiind întrucîtva şi eu catîr, ca orice bastard, căci mai întotdeauna taţii lor sînt măgari şi, ca să pună vîrr tuturor nenorocirilor, mi se furase pelerina. Paguba măruntă îţi vîră frica în oase, iar paguba mare ţi-aduce amărăciune în suflet. Ce conjuraţie împotriva mea se pregătise ? Ce stea nefericită mă scosese din casa părintească ? Da, nici nu pusesem bine piciorul dincolo de pragul ei, că toate începuseră să-mi meargă de-a-ndoaselea, nefericirile fiind unele prevestirea celorlalte, trist augur a ceea ce avea să mai vină în

viitor, că se năpusteau asupra mea ca frigurile palustre, care te trec din atac în atac, fără să-ți lase nici măcar cîteva clipe între ele, să-ți mai poți trage sufletul. Viața omului ostăşie este pe acest pămînt : de nimic nu eşti sigur, şi nu-i stare care să dureze, nici plăcere desăvîr- şită, nici mulțumire adevărată : toate sînt deşertăciune şi închipuire ! [...]

La cîte nu mă gîndeam piecînd de la han, gol, batjocorit şi fără pelerină ! [.....] Mergeam cu toții căzuți pe gînduri. Pînă şi bietului meu cărăuş îi trecuse cheful de rîs şi incul, de cînd cu renghiul pe care ni-1 jucase hangiul. Mai adineauri zvîrlise cu pietre pe coperişul meu ;

dar, acuma, încrucişase braţele şi se lăsase păgubaş, văzînd că al său e de sticlă, Cu atît mai bine : înţelepciunea înseamnă gîndire ; pînă să rosteşti o vorbă, amesteci de trei ori în ciorbă, şi pînă să mişti clin mînă, te uiţi ce-ţi cade în căpăţînă ! Nu-i bine să te pui în calea primejdiei că, dacă eşti slobod la gură, celuilalt i se slobozesc mîinile, şi nu mai poţi şti unde se opresc lucrurile! [...] Nu-ţi face duşmani din cei pe care ţi i-ai putea face prieteni, pentru că nu-i bine să ai nici un duşman, oricît de slab ar fi el ; clintr-o scânteie iese pălălaia care-aprinde tot satul ! Ce lucru mai cinstit şi mai vrednic de oameni cumsecade şi de nădejde, viteji şi de viţă, decît să umbli pe cărările cumpătării, simţind cotul înţelepciunii, ca să nu-ţi sară cumva ţandăra şi să dai prilej de gîiceavă ! Nu vezi ce-a păţit cărăuşul ?

Umbla acum tăcut şi nu mai avea chef să rîdă de nimeni, ba se uita tot în pămînt, că de ruşine nu-i venea să se mai uite în ochii omului ! Bieţii clerici mergeau şi ei, rostindu-şi rugăciunile, iar eu gîndindu-mă la nenorocirile ce mă păşteau. Şi cum .umblam noi aşa, care de care mai cufundat în gîndurile lui, ne ajunseră din urmă doi poteraşi ce umblau să pună mîna pe un paj care furase de ia stăpînul şi senorul său o mulţime de bani şi de giuvaere, şi, după semnalmentele ce li se dăduseră, trebuie să fi fost vreun *alter ego* al meu.

Deci, cum mă văzură, începură să strige :

— Aha, pungaşule ! Aha, tîlharule ! Am pus mîna pe tine, nu mai ai cum ne scăpa, stai pe loc şi nu fugi î

Nici una nici două, mă dădură jos de pe măgăruş în pumni, mă legară şi, ţinîndu-mă sub pază, începură să percheziţioneze toată herghelia, crezînd că ar putea da de lucrurile furate. Luară prelatele, scotociră samarele, şi nu rămase ungher de tarniţă necotrobăit. Şi în vreme ce făceau asta îmi spuneau tot timpul :

— Haide, banditule, spune adevărul, că te spînzurăm dacă nu scoţi pe loc ce-ai furat !

Nici vorbă să mă asculte ori să-mi primească în vreun fel dezvinovăţirile, pentru că, să le fi spus altfel o lume întreagă, ei o ţineau una şi bună pe-a lor, că răufăcătorul eram eu. Şi din pumni, din ghionţi şi din îmbrînceli nu mă mai scoteau, mai mult ca să nu-mi dea răgaz să vorbesc şi să mă pot dezvinovăţi. Cu toate că mă durea de nu mai puteam, mă bucuram în sinea mea şi eram vesel că-i trăgeau şi

tovarăşului meu, ba încă şi mai îndesat decît mie, de două ori mai multe scatoalce, ca unui complice şi tăinuitor de furt ce ziceau că-mi este !

Ce ai de zis despre ticăloasa înclinare a oamenilor, de-a nu le mai păsa de propriile lor necazuri atunci cînd văd că ale duşmanilor lor sînt şi mai mari ? Nu-1 mai puteam vedea în ochi pe cărăuş, pentru că din pricina lui rămăsesem fără pelerină şi rnîncasem carne de catîr, aşa că răbdam cu mult mai uşor durerea, de vreme ce ştiam că şi pe el îl încolțea. Nu-1 mai scuteau din bătăi, ca să scoată banii de furat, şi-i strigau să spună unde-i pusese şi încotro îi ducea. Bietul om era nevinovat ca şi mine, şi nu ştia ce să facă. Mai întîi crezuse că la mijloc e o glumă, dar cînd se înteți grindina de pumni pe capul lui, dădu dracului şi răposatul şi satul, ieşit să-1 plîngă, şi numai de stat de vorbă cu mine ca să facem cunoştință nu i-ar mai fi ars acuma, de-ar fi fost s-o ia de la capăt. Arcaşii ne puricaseră toată îmbrăcămintea şi pe față şi pe dos, şi aurul furat de fel nu părea că are de gînd să iasă de undeva, cum nu părea că are de gînd să contenească nici asprimea pedepsirii noastre, de parcă ei ar fi fost judecătorii, aşa de crud ne biciuiau cu vorba şi cu fapta, spu- nîndu-şi de bună seamă că în felul ăsta se cheamă că anchetează !

Pînă în cele din urmă, obosiți să ne tot îmbiătească, şi noi la fel de obosiți să fim îmblătiți, ne puseră cătuşe la mîini ca să ne ducă înapoi la Sevilla. Ferească Dumnezeu să te faci vinovat de ceva împotriva celor trei sfinte : sfînta Inchiziție [14], sfînta Hermandad [15] şi sfînta Cruzada [16]. Iar, de se-ntîmplă cumva să n-ai nici o vină, păzească-te totuşi Dumnezeu de sfînta Hermandad. Pentru că celelalte două sfinte avînd, cum de fapt şi au, judecători drepți, care umblă să afle adevărul, sînt

---

[14], [2] Tribunalul Inchiziției existase în regatul Aragonului încă din secolul al Xlll-lea. Ferdinand şi Isabela îl introduc şi în Castilia după unificarea regatului, luînd delictele religioase de sub jurisdicția episco- pilor şi a legislației penale civile. Creată printr-un act regal la Sevilla în 1477, apoi recunoscută prin bulele papei Sixt al IV-lea, Inchiziția era cu totul diferită de tribunalul inchizitorial aragonez, şi ca să se distingă de acesta şi-a luat numele de „noua Inchiziție". Strîns legată de puterea regală, poseda o vastă organizație administrativă şi o reglementare foarte precisă a procedurilor. Organizației paralele a sfintei Frății (*Santa Hermandad)* îi revenea rolul de jandarmerie teritorială, patrulele ei de arcaşi urmărind delictele civile mai cu seamă la sate.

[16] *Santa Cruzada* (sfînta Cruciadă) era poliția coastelor peninsulei, amenințate veşnic de corăbiile musulmane ce-şi debarcau pentru jaf echipajele, invadînd uneori provincii întinse. De la o vreme, sfintei Cruzada i-au revenit şi recrutările pentru cruciadele antiislamice plănuite, recrutări pe care le-a organizat abuziv.

tobă de ştiinţă şi au conştiinţă, cu totul altfel sînt reprezentate de slujitorii lor; pe cînd sfinţii poteraşi — vorbesc de ei îndeobşte şi nu de fiecare în parte — sînt cu toţii o liotă de ticăloşi şi de nelegiuiţi, şi mulţi din ei ar fi în stare, pe-o nimica toată, să jure împotriva ta că ai făcut ceea ce nici tu n-ai făcut şi nici ei n-au văzut, şi asta numai pentru banii cu care-i mituieşte cineva ca să depună mărturie falsă, dacă nu chiar pentru un ulcior de vin ! Ce mai vorbă lungă, sînt tot din tagma copoilor, sticleţilor şi curcanilor, şi prin urmare pungaşi pînă-n măduva oaselor, sau cam pe-acolo, şi fură de sub ochi, cum vom spune mai departe, pentru că ei sînt în stat hoţi în văzul lumii. Iar tu, poteraş cumsecade, care mă ţii de rău că te bîrfesc şi spui că eşti om cinstit şi că-ţi faci slujba cum se cuvine, află că-ţi declar şi ţie, şi-o spun în faţa obştii, că eşti întocmai cum spui, de parcă te-aş cunoaşte ! Dar, între noi doi, prietene (şi să nu ne-audă nimeni) : Nu-i aşa că am dreptate sa spun ce spun despre tovarăşul tău ? Păi, dacă tu ştii că-i aşa şi dacă el e aşa, eu de el vorbesc şi nu de tine !

Apucasem să ne despărţim de preoţi, care o luaseră pe jos, ei pe drumul lor şi noi pe-al nostru. [, ... ♦] Eram istoviţi ca nişte ogari şi cu inima în cizme, cum poţi socoti şi tu că ai fi de ţi s-ar întîmplă aşa ceva.

Nu mai ştiu cum s-a făcut că unul din preafericiţii ucenici ai sfintei Hermandad îşi azvîrli ochii spre mine, şi-i strigă celuilalt :

— Hei, ho, stai ! Să-ţi spun ceva ! Cred că ne-am cam grăbit şi ne-am înşelat !

Celălalt răspunse :

— Cum aşa ?

— Nu ştii — îi întoarse cel dintîi vorba — nu ştii că ăl după care umblăm are degetul cel mare lipsă la mîna stîngă ? Păi, ăsta-i teafăr şi le are pe toate !

Mai citiră o dată mandatul de aducere ; semnalmentele îe înşirară unul cîte unul şi văzură că se înşelaseră aproape în toate. Fără îndoială că mare chef avuseseră să bată pe cineva, şi-1 luaseră în pumni pe cel dintîi ihtîimt. Ne dezlegară numaidecît şi, cerîiidu-ne iertare şi îngăduinţă, plecară şi ne lăsară plătiţi cum nu se poate mai bine pentru cît ne munciseră, fiindcă îi mai şterseră cărăuşului şi ceva părăluţe drept taxă de proces, ca să-şi poată ei drege glasul, spart de-atîta strigat, la cel dintîi han ce-aveau să întâlnească în cale.

Nu se află pe lume rău atît de rău încît să n-aibă şi o parte bună ! De nu mi-ar fi furat pelerina şi aş fi fost acuma înfăşurat într-însa, n-ar fi ajuns să-şi dea ei seama că aveam toate degetele la mînă, ori, cînd ar fi ajuns să vadă asta, ar fi fost prea tîrziu — după ce aş fi pătimit nu ştiu cîte cazne. Tot aveam un pic de noroc. Bătut, jefuit, înfometat, cu fălcile mutate din loc de pumni, cu gîtnl învineţit de strînsori, cu gura numai sînge de-atîtea scatoalce cîte mîncasem, iar tovarăşul meu, dacă nu mai rău decît mine, cel puţin tot atîta de procopsit, şi drept scuză : „iertaţi şi voi, fraţilor, că v-am luat drept alţii!" Băgaţi de seamă ce drăgălaşă cerere de iertare şi cu cît haz pică, la timp !

Cartea a doua CAPITOLUL II

Guzmân de Alfarache, părăsindu-l pe hangiul la care fusese argat se duce la Madrid şi se face picaro.

Fiind viaţa de argat la han o viaţă prea lină pentru mine, nu mi-a plăcut niciodată şi n-am socotit-o pe gustul meu. Era un drum doar, pînă una-alta ; n-aveam chef să fac mulţi purici în slujba aceea, chiar de-ar fi fost să pierd o mie de vieţi. Treceau pe la han călători tinerei, de vîrsta şi de înălţimea mea, sau cam pe-aproape, unii cu părăluţe în buzunar, alţii umblînd cu cerşitul. Şi-mi spuneam în mine :

„Păi, luarm-ar dracu, oi fi fiind eu mai mişel şi mai de nimica decît toţi ăştia ? Că nu mă dau pe vreunul din ei, şi nu-s fricos, să pier înainte de-a da piept cu viaţa !"

Îmi făcui inimă în felul ăsta, şi întîmpinai necazurile surîzînd, pentru că, de îndată ce-1 părăsii pe stăpînul meu hangiul, mă dusei să le fac vizite celor la care slujisem înainte, avînd în buzunar cîţiva bani de aramă, mărunţiş cîştigat în războaie drepte, prin comisioanele pe care le făcusem. Era puţin şi se mistui repede. începui să umblu cu bogdaprostea. Cîte unii îmi dădeau cîte o jumătate ele blanca, dar cei mai mulţi îmi ziceau : „Iartă-mă, băiete, dar n-am". Cu jumătăţile de blanca şi cu alţi bănuţi, care se mai adunau trăgînd la ele, în palma mea, puteam îmbuca ici-colo cîte ceva pe apucate, dar cu „iartă-mă, băiete" nu ieşeam la nici un capăt : pieream. Nu prea dădeau oamenii mult de pomană, şi nu era lucru de mirare, pentru că anul fusese foarte secetos, şi dacă şi Andaluzia era strîmtorată, apoi foametea creştea'cu cît pătrundeai mai adînc în regatul Toledolui şi nevoile se înteţeau cu cît te

depărtai de porturi şi urcai înlăuntrul ţării. Atunci am auzit pentru prima dată zicala : „Ferească-te Dumnezeu de boala care scoboară din Castilia [17] şi de foametea care urcă din Andaluzia".

Cum cerşitul îmi aducea venit atît de puţin şi-1 plăteam atît de scump, îmi intră frica în oase şi-mi pusei în gînd să nu mai cerşesc în veci, oricît de strîmtorat m-aş vedea, începui să mă lipsesc de cîte o părticică a costumaşului pe care-1 purtam. Prinsei a mă desfrunzi, despuindu-mă cînd de una cînd de alta, pe unele vînzîndu-le, pe aîtele înstrăinîndu-le, şi pe altele lăsîndu-le zălog pînă la întoarcere, în aşa chip încît, atunci cînd ajunsei la Madrid, intrai în capitală ca un ocnaş de toată frumuseţea, numai în nădragi şi-n cămaşă, şi aceea slinoasă, zdrenţuită şi roasă, pentru că de toate celelalte trebuisem să mă lipsesc ca să-mi duc zilele. Văzîndu-mă atît de flendurit, oricît m-aş fi străduit prin vorbe să mă laud căutîndu-mi un stăpîn pe care să-1 slujesc, nimeni nu se încredea în purtările mele şi n-avea chef nimeni să mă ia la casa lui şi în slujba lui, pentru că prea eram jegos şi despuiat. Mă luau toţi drept vreun hoţ de picaro, care avea, cu siguranţă, să-i fure şi nu mă primeau !

Văzîndu-mă în pragul pierzaniei, n-avui încotro şi începui să deprind meseria picarescă. Iar ruşinea care mă cuprinsese la început, cînd mă văzusem constrîns la asta, o pierdui pe drum : pentru că, de vreme ce eu umblam pe jos şi ea cîntărea atîta, n-o putusem căra cu mine, şi poate că mi-o luaseră chiar o dată cu gluga pelerinei. Aşa şi trebuie să fi fost, pentru că de cînd îmi furaseră pelerina mă apucaseră nişte dîrdîieli şi nişte friguri care erau semne ale bolii mele de mai tîrziu. Blestemată fie ruşinea care m-a părăsit şi pe care n-o mai aveam, pentru că de-atunci am început să mă simt bine, şi ceea ce socoteam înainte ruşinos acum mi se părea doar isteţ : pentru că n-au să poată fi niciodată prieteni şi n-au să poată pe veci face casă bună foamea şi ruşinea. îmi dădui seama că, în trecut, ruşinea era la mine doar micime de suflet, iar s-o mai fi păstrat în vremuri ca acestea ar fi însemnat să fiu prost şi să greşesc, ca un copil cu caş la gură, aşa că am scuturat-o de pe deget, cum scuturi o viperă ce te-ar muşca.

Mă întovărăşii cu alţi şoimuleţi de teapa mea, iuţi de mînă. Făceam ca ei, atîta cît mă pricepeam şi eu ; dar cum nu ştiam toate ponturile, mai mult le dam lor ajutor să lucreze, umblam pe urmele lor, băteam

[17] *El mal castillano* era numit, în secolul al XVI-lea, sifilisul, căruia i se spunea aşa în alte părţi decît în Castilia — aici numin- du-se *el mal frances* sau *el mal italiano.*

drumurile pe unde peregrinau ei, şi cu asta îmi cîştigam gologănaşii. Dădeam mai mult tîrcoale, şi încercam marea cu degetul. Mă învăţai cu supa mănăstirească[1], pe care o puteam avea neîndoielnic, în fiecare zi, dar pentru asta trebuia să fiu un foarte priceput ceasornicar, pentru că dacă întîrziam un minut, dreptul meu se prescria, rămînînd să trag nădejde pe a doua zi. învăţai astfel să fiu un oaspete cuviincios, care aşteaptă şi nu se lasă aşteptat.

Nu trecu mult şi începu să mă plictisească faptul că trebuia să fiu cu atîta grijă şi să pierd atîta vreme pe drumuri; în timpul ăsta m-am învăţat să joc arşice, bile, sici-bei şi palma. De-aici urcai la catul de mijloc şi

[1] Supa de la „masa săracilor", împărţită de pomană zilnic la mănăstirile din vremea aceea.

învăţai jocurile de cărţi cu „cincisprezece" şi cu „treizeci şi una", chiniola, şi „vezi-o şi fă-o". In scurta vreme îmi isprăvisem studiile şi trecui Ia cele superioare, lăsîndu-i pe toţi cu gura căscată de cacialmalele pe care ştiam să le trag. N-aş fi dat viaţa mea de pi caro pentru oricare din cele trecute, oricît de uşoare ar fi fost! îmi înălţasem cortul în capitală, şi din ceas în ceas simţeam că mi se ascute mintea, şi văzîndu-i pe alţii mai mici decît mine făcînd avere mare cu muncă puţină şi mîncînd fără să cerşească, nici să-şi aştepte hrana din mîini străine, căci pîinea asta e pîine a durerii, pîine plămădită cu sînge, chiar de-ar fi să ţi-o dea tată-tău, începui să adaug fire noi la năvodul deşteptăciunii mele. Din rîvna arzătoare de o asemenea slăvită libertate şi din dorinţa de-a nu mă vedea osîndit ca vagabond, cum erau alţii, am făcut tot ce-am putut ca să iau pe umerii mei sarcinile pe care tăria lor le putea răbda. Generoşi sint măgarii, de vreme ce le-a plăcut să îngăduie oamenilor a intra în cârdăşie cu ei şi s-au deprins a căra gunoaie fără să crîcnească, doar ca să Ie uşureze necazurile ; dar se află pe lume oameni căzuţi atît de jos încît le iau măgarilor scîrna din spinare, şi-o încarcă pe umerii lor, doar ca să aibă un ulcior ele vin mai mult de băut. Vezi pînă unde se întinde puterea vinului !

Dar, iăsînd asta, îţi mărturisesc că la început am fost cam sfios, nesimţindu-mă la largul meu şi mai cu seamă umblînd tot cu frica în sîn, pentru că, fiind lucruri pe care nu le mai încercasem niciodată în viaţă, nu mi se potriveau de la început ca o mănuşă, fiindcă tot începutul e

greu. Dar după ce m-am dedulcit la mierea picarescă, mă descurcam în meseria asta cu ochii închişi, şi veneam sfoară spre cîştig. Ce lucru frumos şi ce plăcut ! Fără degetar, fără ac şi fără ață, fără nicovală şi ciocan ori cleşte, fără orice altă unealtă, ci doar cu o paporniță sau

cu o glugă, ca frații de îa spitalul ,,Anton Martin" [18] — cu toate că nu prin fapte la fel de bune şi nici printr-o ținută la fel de sfîntă — îmi făceam slujba, slujindu-mă pe mine. Era ca o friptură fără oase şi ca un umăr liber de orice sarcină, îndeletnicire veselă şi lipsită de vreun soi de suferință.

Stăteam de multe ori să mă gîndesc la viața pe care o duseseră părinții mei şi la tot ce trăisem eu pînă la vîrsta fragedă la care ajunsesem. [...]

„Vai — îmi ziceam — ce greu apasă cinstea pe spinarea omului, că nu-i metal care să-i stea alături ! La cîte nu-1 sileşte pe nenorocitul care trebuie să şi-o păstreze ! Ce grijuliu şi cu ochii în patru trebuie să fie tot timpul ! Cîtă bătaie de cap are şi cîte spaime trage ! Cum trebuie să mai umble, ca dansînd pe funii subțiri şi înalte ! Printre cîte primejdii trebuie să navigheze ! In cîte necazuri nu intră, prin cîți spini şi mărăcini nu trebuie %să-şi sîngere trupul ! Pentru că cinstea trebuie să fie la adăpost de bîrfelile celor lipsiți de respect, ferită de gura lumii ca şi de mîna prea cutezătoare, de unii pentru că spun şi de alții pentru că fac lucrurile la care nu stă în puterea omului să se împotrivească.

Ce nebunie drăcească 1-a împerecheat pe om într-un chip atît de nepotrivit cu cinstea lui, de-1 face să-şi piardă mințile pînă într-atîta ? Ca şi cum n-am şti că onoarea este fiica virtuții, şi că atîta cît va fi virtuos, va fi şi onorat, fiind cu neputință să-mi ia cineva onoarea de nu mi-a luat mai întîi virtutea, care este sîrnburele ci. Singurul om pe lume care ar putea să mi-o ia ar fi - nevastă-mea, după cum socoteşte toată Spania, şi asta ar putea s-o facă doar luîndu-şi-o sieşi ; pentru că, de vreme ce femeia mea este totuna cu mine, onoarea mea
şi-a ei una sînt, şi nu două, aşa cum sîntem amîndoi un trup, şi tot restul sînt glume, născociri şi aiureli !

Fericită viață, viața care nu cunoaşte cinstea şi nici n-are habar de ea ! [...] Cîte chinuri pînă s-o dobîndeşti ! Cîte greutăți ca s-o poți păstra ! Cîte primejdii întîmpini purtînd-o prin lume ! Şi cît de uşor e de pierdut onoarea, în ochii obştii ! Iar dacă trebuie să te iei după părerile lumii, cinstea e unul din cele mai mari necazuri pe care ie poate trimite soarta pe capul celui ce-ar vrea să-şi facă veacul în linişte şi să nu pătimească în

[18] Călugări din ordinul Milosteniei *(Orden de la Caridad),* înființat de sfîntul Juan de Dios, care se aflau la spitalul ,,Anton Martin" şi cereau de pomană, umblînd cu coşurile prin oraş, ori punînd în glugă ce li se dădea.

viața asta î Şi cu toate că văd toți că aşa şi este, îşi dau viața pentru onoare, ca şi cum asta ar fi spre mîntuirea sufletului lor."

Nu-ți faci o onoare din a-1 îmbrăca pe cel gol, nici din a-1 sătura pe cel nevoiaş, nici din a-ți împlini cum se cuvine slujba, nici din altele multe pe care le ştii şi nu ți le mai spun, că le cunoşti şi tu singur prea bine, şi doar te faci că le-ai uitat, trecîndu-le sub tăcere, în credința că nu ți le-au priceput ceilalți — cu toate că-s lucruri ştiute de toată lumea şi, dacă renunț să le mai înşir aici e ca să nu te arăt cu degetul, — dar să ştii că îți faci o onoare din fumuri, ba încă nici măcar dintr-atîta !

Fă-ți o onoare din a întreține un spital cu ceea ce risipeşti în crîşme sau zvîrli pe fereastră, pentru că pui valtrapuri şi fireturi scumpe pe catîrii de călărit, şi la spitale moare gol creştinul, de frig. Caii tăi plesnesc de graşi ce sînt, şi-ți cad sărmanii semeni morți de slăbiciune la poartă ! Asta-i onoarea ce trebuie, pe bună dreptate, urmărită şi de care poți fi mîndru că o ai, pentru că ceea ce numeşti tu onoare e mai curînd trufie pe numele ei adevărat, sau nebunească prețuire de sine, care-i face pe oameni să se oftice şi să slăbească întocmai ca ogarii, hămesiți de atîta alergătură după umbra ei, în- setoşînd s-o dobîndească ca s-o piardă tot atît de repede, dimpreună cu sufletul lor, ceea ce ar trebui să ne fie temei de dureri şi de plîngeri.

CAPITOLUL IV

In care Guzmân de Alfarache [...] urmează să predice împotriva deşertăciunilor onoarei. [...]

[. . . . .]

Dar să ne întoarcem unde-am rămas şi să nu ne uităm vorba ! într-o zi duceam în papornița mea o ciozvîrtă de berbec unei calfe de cizmar. Găsii pe drum, din în- tîmpiare, nişte stihuri bătrîne, de cîntec vechi cu refrene, pe care, cum le citeam din mers, le şi cîntam cu jumătate de glas. Clientul meu întoarse capul şi zise, zîmbind :

— Lovi-te-ar afurisenia, putoare ce-mi eşti, n-oi fi ştiind cumva să citeşti ?

— Ba încă să şi scriu ! îi răspunsei.

Pe loc mă rugă să-i arăt cum să se iscălească, fiindcă mă va răsplăti cu bani buni. Eu îl întrebai^:

— Spune-mi, jupîne, iscălitura goală, de ce-ți doreşti s-o poți scrie, şi la ce-ți poate fi de folos ?

E1 îmi răspunse :

— La ce ? Cînd plec şi eu după treburi, sau cînd don Cutare, senorul meu, mă pune să-i fac ghetuțe la copii — şi spuse numele înaltului personaj — aş vrea să ştiu iscăli chitanțele, ca să nu poată zice despre mine că nu ştiu, cînd vine prilejul !

Aici s-a încheiat povestea, şi eu, vorbind îndelung cu mine însumi, mi-am spus în sinea mea, o bună bucată de vreme, cam aşa :

„De-aicea poți vedea, Guzman, ce însemnează onoarea, dacă şi unora ca ăstora le arde de ea ! Un fecior de nimenea, ridicat din pulberea pămîntuiui, vas de lut care se poate oricînd sparge, plin de plesnituri şi hîrbuit, neputincios să țină în el ceva, măcar o clipă, acum, după ce 1-a cîrpit soarta cu petice de cîrpă şi 1-a atîrnat de funia interesului, slujeşte la scosul apei din fîntînă şi pare de folos î Altul, feciorul lui Petrea Croitorul, căruia de bine de rău i-a lăsat tată-său de cheltuială ce a putut şi ce s-a priceput, sau un al treilea care, furînd, a avut ce da şi cu ce-şi unge zbirii, sînt azi toți oameni onorați, vorbesc cu tine de sus şi fac cârdăşie între ei. Au jilț prin casele unde intră şi şed în şa cînd umblă călare, făiindu-se pe străzi, iar alte dăți nu i-ar fi tocmit nimeni nici să țină catîrii de frîu ! Uită-te şi tu cîți oameni de nădejde sînt ținuți deoparte, şi cîți cavaleri de Santiago, Calatrava şi Alcantara \ din neamurile cele mai mari, şi cît de mulți alții din noblețea veche a lui Lain Caivo şi Nuno Rasura[19] au decăzut din ranguri ! Şi spune-mi : cine le dă unora onoarea de care-i lipseşte pe alții ? Faptul de a avea mai mult sau mai puțin avut ! Ce de- săvîrşit decan de facultate şi ce drăguț rector, avutul ! Cît de înțelept împarte el gradele universitare şi la ce iscusite examene ştie să pună oamenii !

Mai spune-mi şi altele : care-s datoriile celui care îşi cumpără o slujbă, sau ale celuilalt pe care banul 1-a întronat în *Sancta Sanctorum*[20] a lumii întregi ? Şi cum se simte omul cel înțelept, nobil, virtuos, cu principii sănătoase şi cu judecată limpede, citit şi trecut prin şcoli, stăpîn adevărat al lucrurilor, care, rămînînd fără de ele, se vede sărăcit, azvîrlit într-un colț, umilit şi nevoit să facă la întîmplare ceea ce nu se potriveşte cu dînsul, ca să nu decadă, înjosindu-se şi mai cumplit ? Multe-mi mai ceri să răspund, față de puținul la care ți-aş şti răspunde ! [...]

E poveste lungă, şi nu ne putem întinde. Toate-s cu susul în jos, toate făcute pe apucate, toate-s cum se în- tîmplă, şi încurcate ! N-ai să găseşti

---

[19] Juzi ai Castiliei din secolul al iX-lea, deveniți legendari.

[8] Sfînta-sfintelor, echivalentul latin al denumirii pe carc-o dădeau evreii părții celei mai venerate şi mai ascunse a templului.

om care să se poarte omeneşte en oamenii. Cn toţii trăim înşelîndu-ne unul pe altul şi mmcîndu-ne, şi sîntem ea pisica pentru şoarece sau, şi mai bine spus, ca păianjenul pentru viperă, despre care se zice că, atunci cînd o află lipsită de grija apărării, se lasă să alunece pe un fir, şi prinzînd-o de ceafă, o strînge cu putere, nemaislăbind-o pînă ce n-o ucide cu veninul lui î

Cartea a şasea CAPITOLUL VI

Guzman se însoară şi se stabileşte la Sevilla, unde-şi regăseşte mama.

întocmai ca acei scăpaţi din vreo primejdie de moarte, care, tot gîndindu-se mereu la ea, încă li se pare că n-ar fi · slobozi, îmi amintesc şi eu de multe ori (şi n-am să pot uita niciodată) viaţa mea netrebnică, şi mai cu seamă trecutul apropiat, starea-mi păcătoasă, cinstea terfelită, lipsa oricărei temeri de Dumnezeu, de-a lungul vremii cît mi se întîmpiară atîtea nenorociri. Mirmdu-mă de mine, cum de-am putut fi atît de nemernic, mai păcătos decît cel mai rău dintre oameni, gîndesc că nici unul din toţi cîţi fac umbră pămîntului nu s-ar fi învoit la ceea ce mă învoiam eu, bizuindu-mă pe josnicia nevestei mele, dîndu-i prilejul să fie o stricată după ce-i dădusem con- simţămîntul tacit şi chiar i-o cerusem cu tot dinadinsul, căci mîncarea, hainele şi întreţinerea casei de la ea le aşteptam, distrîndu-mă ca un pierde-vară şi găsind nedemn de mine să lucrez.

Cînd un om n-are încotro, cînd ştie şi se face a nu şti — sau din prea multă dragoste, sau din prea multă durere, sau ca să nu dea ioc unei nenorociri şi mai mari — nu e de mirare ; căci nu numai că purtarea lui s-ar putea să nu fie viciu, ci dimpotrivă, merit şi virtute, de vreme ce nu cu încuviinţarea sa, nici pentru că el ar fi dat prilejul, se întîmplă lucrurile ; dar cînd, aşa cum e cazul cu mine, nu numai că se înfrupta din păcat ci, de era nevoie, îi dădea apă la moară, cum se zice, nu ştiu dacă putea fi socotit orb, sau nătîng, sau fermecat, pentru că nu-şi dădea seama de păcat, sau, dacă-şi dădea seama, departe de a-i pune frîu, dimpotrivă, îl încuraja.

O, nebun, de o mie de ori nebun, care puţin mă sinchiseam de toate fără să încerc a lecui răul ce întina onoarea mea şi în care mi se complăcea nevasta, ghita- rista, pe care o lăsam să se distreze cu alţii, ba încă îi mai ţineam şi hangul.

De obicei, bărbaţii, ca să fie pe placul femeilor, obişnuiesc să le facă serenade, cîntîndu-le pe sub ferestre : nevastă-mea însă era din cele care sucesc ele capul bărbaţilor, ducîndu-se să petreacă şi să le cînte chiar la ei acasă. E limpede că atare nuri şi asemenea daruri sînt prin ele însele aducătoare de pofte ; aşadar, cum oare s-ar fi putut ca, aţîţîndu-i-Ie eu, să nu ajungă a rîvni la ele altcineva ? Ce judecată poate avea un om care-şi descoperă comorile faţă de hoţi ? Cu ce încredere mai poate dormi, cum de-şi mai poate găsi odihna, fără teama de-a nu se trezi prădat ? Să fi fost eu atît de naiv, încît ceea ce trece obişnuit drept slăbiciune să nu înţeleg că · o făceam din interes, lăudînd în conversaţii, în prezenţa acelora care urmăreau să intre în graţiile nevestei mele, meritele şi calităţile ei, cerîndu-i şi chiar impunîndu-i să-şi descopere cele mai ascunse părţi ale făpturii, umerii, braţele, picioarele, sînii şi aşa mai departe (mai bine tac, căci mă cuprinde ruşinea aducîndu-mi aminte !), ca să-şi poată ei da seama de era durdulie sau delicată, albă, oacheşă sau roşcovană. Se întorseseră oare toate de-a-ndoa- selea, că ceea ce altădată mă îngrozea, cu timpul, repe- tîndu-se, devenise lesne de răbdat şi de la sine înţeles pentru mine ? Nu numai că încuviinţam să primească vizite, dar chiar i le mijloceam şi, lăsînd-o cu ei în casă, mă duceam să mă plimb, vrînd să-i prostesc cu toate astea pe toţi, aşteptînd adică de ia ei să-mi dea a înţelege că mă credeau om bun şi îngăduitor, cînd de fapt eram rău şi stricat. O îndemnam să se ducă să ceară favoruri şi să-mi caute posturi, în casa unor persoane care ştiam că o doresc, şi mă făceam că nu bag de seamă şi că nu pricep nimic din infamia cu care se întorcea acasă, fie că le obţinuse, fie că nu. Vroiam ca lumea să creadă că acei care-i dădeau ospeţe, giuvaeruri, bani şi haine o făceau azvîrlindu-Ie în vînt, doar de dragul ochilor ei frumoşi sau din curată prietenie, fără gînd ascuns şi fără nici o altă pretenţie.

Ne plimbam prin Sevilla, în trăsură, Îăsînd caii la pas, ca lumea să poată vedea cum i se lăfăieşte în poală o căţeluşă, la care nevastă-mea ţinea ca la ochii din cap şi care era toată fericirea ei, căci pentru o femeie de lume un asemenea căţel e lucrul de căpetenie de care nu se poate lipsi, cum nu se poate lipsi un medic de mănuşi, un negustor de jocul de şah, un bărbier de ghitară şi un morar de scoc.

în acea vreme, nu mult după ce ajunseserăm cu mare trudă în oraş, după nenumărate ocoluri şi căutări, dădui de urma mamei mele, pe care se poate spune că o regăsisem prin glasul sîngelui ; căci, vorbind nevastă-mea cu nişte prietene de-ale ei, femei frumoase toate, şi în-

trebînd de dînsa, ajunse să afle că trăia în tovărăşia unei tinere drăguțe, a cărei mamă se bănuia a fi, din pricina dragostei cu care o înconjura şi a grijii ce-i arăta ; de fapt însă nu-i era mamă, căci nu mă avusese decît pe mine. Dezlegarea tainei acesteia nu era alta decît că, văzîndu-se singură, săracă şi înaintată în vîrstă, îşi alipi de suflet această fată, crescînd-o ca să-i fie de folos ; şi astfel, se îngăduiau una pe alta cum puteau mai bine. Eu, cînd aflai de ea, făcui tot ce putui ca s-o iau la mine ; dar dînsa nu se învoi, atît ca să nu-şi părăsească fetişcana pe care-o crescuse, cît şi ca să nu fie la cheremul noră-si, şi, oricît o rugai, îmi răspunse că niciodată nu s-au văzut stînd două săbii într-o teacă ; că nu-i era atît de greu să rabde singurătatea, cît i-ar fi fost de greu să fie tot timpul într-o tovărăşie care nu-i era pe plac ; că, deoarece niciodată nu s-a pomenit noră care să se împace cu soacra, socotea că mai bine are să se simtă ne- vastă-mea singură cu mine decît laolaltă cu ea. Dar dragostea de fiu atîta putere are, încît o înduplecai să se supună dorinței mele. Era mama mea, doream să o țin cum se cuvine şi să-i dau oarecare sprijin, căci, cu toate că eu îmi mai aminteam încă frumusețea şi prospețimea obrazului, cu care-o lăsasem la plecare, acum era atît de zbîr- cită, încît cu greu mai putea fi recunoscută. O aflai slăbită, îmbătrînită, fără dinți, uscată şi foarte schimbată la înfățişare. Mă uitam la ea, gîndindu-mă cum ruinează anii ! întorceam ochii spre nevastă-mea, şi-mi spuneam ; „Ţot aşa se va întîmpla şi cu ea, nu după multă vreme ; şi cînd vreo femeie scapă de urîțenia bătrâneții n-are să scape totuşi cu nici un chip de cea a morții". Despre mine îmi închipuiam acelaşi lucru, cu toate că trecîn- du-mi asta prin cap şi alte multe gînduri bune care mă frămîntau cîteodată, făceam tocmai ca acel ce intră să bea la tejgheaua vreunei cîrciumi, pe care-şi lasă numai- decît cana şi-şi vede mai departe de drum. Nu țineam mult gîndurile acestea, le consumam la botul calului, nedîndu-le niciodată răgaz să răsufle, pentru că acelea pe care le poftisem să stea erau îmbibate de pofte şi senzualitate.

La stăruințele mele, ajunseră să se adune laolaltă soacra şi nora. Pe maică-mea ați cunoscut-o, dacă nu din vedere, cel puțin din faptele ei, cărora le-a mers vestea, încît cu greu v-ați putea închipui o femeie cu mintea mai zdravănă, atît din naştere cît şi prin felul în care-a fost crescută, şi mai cu seamă prin mult încercata iscusință a preaplinilor săi ani.

105

Ii dădea bune sfaturi nurorii sale, să nu primească tineri din cartier, spunînd despre ei, ca să-i zugrăvească în culori urîte, că trag toate foloasele fără să dea în schimb nimic. Dacă li se sfîrşesc bucatele acasă ori n-au ce face, se înfiinţează la noi, şi le place să stea de vorbă pînă către miezul nopţii, pe pun'te masă, strînge-te masă ! fără alt temei decît că sînt din cartier. Despre pajii de la curte şi despre studenţi, spunea cam acelaşi lucru, asemănîndu-i cu nişte corbi, care adulmecă de departe carnea, şi nu-s buni decît s-o ciupească şi s-o sfîr- tece. Aşa predici îi ţinea şi aşa lecţii îi dădea, ca una ce din pîntecul maică-si ieşise gata învăţată. O tîra toată ziua după ea, că nu mai rămăsese în oraş colţ; nebătut de ele, stradă pe care să nu fi trecut, serbare la care să nu fi luat parte. Cînd veneau acasă, se întorceau cîte- odată cu fecioraşi de bani gata, altă dată cu elefanţi, alegînd dintre ei şi pe cei care i se păreau mamei mele mai buni de jumulit, căci ea, ca o înţeleaptă a pămîn- tului, toate le ştia, şi ca o bună călăuză, toate prin mîna ei le trecea. Atîtea făcu şi drese, încît o cunoşteau ca pe-un cal breaz cei din piaţa Sfîntului Francisc cu toate că se temea să aibă de-a face cu ei, pentru că dac-ai început să-ţi bagi în cîrcă cu scribii justiţiei, nu le mai dai de capăt, pînă te vîră unul în colivie. De aceea i se părea că trebuie să-i ocolească ; totuşi nu putură scăpa de ei, pentru ca, cu binele sau cu răul, prin ameninţări sau prin ifose, cum sînt ei absoluţi şi disoluţi (vorbesc numai de unii), exercită o tiranie mai mare decît Totila [2] şi decît Dionis ca şi cum pentru ei n-ar exista Dumnezeu.

In port, corăbii nu mai soseau ; oraşul devenise foarte avar, pungile rămîneau înnodate de mai multe ori la gură, iar noi, dimpotrivă, cu gurile căscate, murind de foame, vînzînd ca să mîncăm, şi mai cu seamă ca să plătim ; ne mergea rău, pentru că la fiecare raită ne descopereau, pentru fiecare copilărie ne făceau o mie de mizerii şi nu era picaro care să nu se fi dat la noi, unul pentru că era don Cutare, altul în numele lui don Cutărică... Nevastă-mea umbla înfricoşată, şi foarte plictisită de atîta socreală, pentru că, învăţată veşnic să aibă toată libertatea din partea mea, se vedea acum robită, nemai- fiind stăpînă pe voinţa ei ; dacă una vorbea, cealaltă urla, din fiecare ţînţar făceau un armăsar, şi iscau atîta tărăboi, încît, ca să nu iau partea nici uneia, îmi luam pelerina, de cum vedeam că se apropie furtuna, şi ieşeam de-a fuga în stradă, lăsîndu-le să se păruiască în voie.

Pe nevastă-mea o necăjea grozav faptul că nu-i luam partea, părîndu-i-se că, pe drept sau pe nedrept, trebuie să ţinem totdeauna cu ai noştri

şi că de avea sau n-avea dreptate, datoria mea era să fiu împotriva mamei, cu toate că nu s-ar fi cuvenit. Ajunse să mă urască, şi să nu mă mai poată vedea în ochi pînă într-atîta încît, găsind prilejul în persoana unui anume căpitan de galeră din Neapole, ancorată în port, schimbă dragostea mea pe-a lui şi, adunînd toți banii şi toate giuvaerurile de aur şi de argint pe care le aveam, înălță pînzele şi fugi în Italia, fără ca de atunci să mai am vreo ştire despre ea.

x^uzisem spunîndu-se că era cu adevărat nebun cel ce umbla să-şi caute nevasta o dată ce-1 lăsase, şi că soțul trebuia să întindă punte de argint pe unde să-i fugă duşmanul din casă. Socoteam că-mi va merge mai bine singur, decît într-o tovărăşie proastă, căci deşi era adevărat că eu singur îi îngăduisem cîte toate, trăind din asta, începusem să nu mai pot răbda să mă țină oricine de rău. Era puterea viciului, care m-a făcut totdeauna supus tuturor josniciilor ; şi fiind obişnuit să rabd afronturi încă de copii şi de tînăr, cu atît mai mult mi se păreau uşor de îndurat fiind om în toată firea. Nevastă-mea, plecînd, îmi făcu un serviciu, pentru că, nemaifiind silit s-o rabd, mă eliberam de păcatele zilnice ; n-o alungasem eu, plecase de bunăvoie, iar să o urmez era cu neputință, pentru că multe mi s-ar fi putut întîmplă dacă m-aş mai fi întors în Italia. Rămăsei, aşadar, cu maică-mea, şi începurăm să vindem mobilele care ne mai rămăseseră ca să avem ce mînca ; dar cum ne rămăseseră rnai multe zile decît mobile, nu după multă vreme nevoia începu să ne dea pinteni. Toate învățăturile bisericii se prăbuşiră pentru mine într-o singură zi ; neavînd ce să mai vînd, lipsin- du-mi şi banii de cheltuială, cu hainele rupte şi fără să le "pot înlocui, nu găsii alt mijloc de cîştig decît vechea mea meserie. Ieşeam noaptea la răspîntii şi, cînd mă în- torceam acasă, veneam acoperit cu două şi chiar cu trei pelerine, lucruri pe care le puteam rechiziționa cu mai puțin zgomot şi risc. Dimineața le găsea preschimbate în felurite veşminte mai mărunte. Le vindeam treptat, căutînd chipul cum să ne descotorosim mai uşor de ele.

Pe maică-mea n-o mulțumi felul acesta de viață, căci nu mai trăise niciodată aşa şi nu vroia să pățească vreo ruşine tocmai la bătrînețe. Aşa că se hotărî să se întoarcă la fetişcana ce-o avusese mai înainte, care atît de mult se bucură văzînd-o în casa ei, de parcă o dată cu mama i-ar fi intrat pe uşă toate noroacele. Eu mă înțelesei cu alte prietene, ca să trăim laolaltă, pînă cînd vor veni timpuri mai bune ; le serveam ponturi, le ajutam în diferite prilejuri cu prezența mea, mergeam cu ele prin satele şi tîrgurile vecine şi nu ne lipseau niciodată la întoarcere cîteva rufe, pe care uneori le şterpeleam cu coşuri cu tot de prin curțile oamenilor. Aveam în mahalale şi în Triana [1] case cunoscute unde, fără să intrăm în

oraş, puteam face cîte o haltă, pentru ca mai apoi, trep- tat-treptat, după ce le spălam şi le uscam, să luăm rufele trecînd din poartă-n poartă prin curți, sau de-a dreptul pe culmea zidurilor, după miezul nopții, cînd se mai răreau patrulele poliției. Pentru hainele de stofă bună şi de mătase, pe care puneam mîna, aveam telali cunoscuți cărora li le vindeam pe preț bun, fără să pierdem o para din costul lor, şi, o dată intrate în mîna lor, ştiau ei bine că erau bunuri inamice, cîştigate pe cîmpul de luptă, şi că trebuiau să le desfacă fără să poată fi cumva recunoscute, căci altfel o pățeau. Iar noi n-aveam altă obligație decît să le dăm marfa uscată şi în bună stare, acasă la ei şi cu uşile încuiate, liberi de orice vamă şi de alte angarale ; de aci încolo era treaba lor. Rufăria avea mai cu seamă preț bun, pentru că era mai uşor să fie dusă noaptea la telali în dugheană ; puteai să-ți cîştigi cu ea viața cinstit, şi ieşeai cu bine la capăt.

Dar, venind iarna, ploile se ținură lanț, încît nimeni nu mai ieşea din casă, şi noi nu mai aveam cum da vreo raită, aşa că eram foarte strîmtorați în privința banilor. Trecînd odată pe o stradă, şi văzînd o casă cu fațada dărăpănată, întrebai a cui era, şi mi se răspunse că a unei doamne văduve ; mă dusei acasă la ea şi-i spusei că, în- trucît n-avea chiriaşi, să-mi dea permisiunea să mă instalez eu, căci îi voi păzi casa. Ea, temîndu-se să nu-mi cadă zidurile în cap, îmi spuse să bag bine de seamă ce făceam, fiindcă s-ar putea dărîma pe neaşteptate, şi apoi casa era veşnic bîntuită de hoți ; îi răspunsei că puțin îmi păsa de asta, pentru că avea şi o cameră sigură sus, în care mă voi putea închide, şi pentru că săracii n-au de ce să se teamă, nici ce pierde, deoarece lor şi viața le e prea mult. îmi dete îngăduința cu dragă inimă, şi în răstimp de patru zile casa nu mai avea nici o uşă şi nici o clanță, măcar de leac ; a cincea zi mă dusei în Piața San Salvador şi pusei să se strige că aveam de vînzare», pentru cine va fi vrînd să le cumpere, patru sau cinci mii de țigle. Pe atunci nu se putea găsi o țiglă, oricît ai fi plătit ; veniră la mine într-un suflet trei-patru zidari, şi cel care apucă să mi le cumpere, puțin lipsi să nu fie tăiat cu cuțitele de ceilalți. Le lăsai la cinci maravedis bucata şi, ducîndu-i la casa unde mă pripăşisem, le arătai acoperişul, spunîndu-le că eu sînt administratorul şi că stă- pîna mea dorea să facă o terasă în locul acoperişului. O dată cu țiglele mele, le arătai de asemenea şi o parte din cele ale vecinilor ce-şi aveau casele zid în zid cu mine, şi care urmau să fie scoase şi ele ; îmi dădură şase sute de reali şi pe bună dreptate, căci numărul țiglelor se urcase la mai mult de cinci mii, şi râmaserăm înțeleşi să vină după ele a doua zi. Cum pusei mîna pe bani, alergai la stăpîna casei şi-i spusei că era mare păcat să consimtă ca

administratorul său, care-i vînduse toate uşile, să-î vîndă şi ţiglele de pe acoperiş. Ea se tulbură foarte, zi- cînd că n-avea nici un administrator şi că nu-şi putea închipui cine se apucase să facă una ca asta. Eu îi spusei atunci :

— Ca să poată înălţimea-voastră afla cine-a făcut-o, cum mie mi s-a" poruncit să ies din casă, şi cum mă şi mut azi în altă parte, căci mîine dis-de-dimineaţă vor veni să scoată şi să ducă ţiglele, să trimită înălţimea- voastră pe cineva acolo, sau să se ducă la faţa locului şi va vedea ce se petrece !

Spunînd acestea, îmi luai rămas bun de la ea, iar a doua zi, stăteam la un colţ, pîndind de departe să văd scandalul, care merita să fie văzut, căci în vreme ce unii smulgeau ţiglele acoperişului, biata femeie se dădea de ceasul morţii apărîndu-şi avutul : pînă la urmă îl dete în judecată pe bietul zidar care, nu numai că nu-şi luă ţiglele, dar mai plăti pe deasupra şi uşile.

Eu, după isprava asta, petrecui cîteva zile închis în casă, la gura sobei, pînă ce, trecînd primul val al tulburării, n-aveau să mă mai caute.

Intr-o zi se dete la San Augustin o serbare, şi cum asemenea prilejuri erau tocmai ce ne trebuia nouă, picai la timp ca să pun ochii pe un hidalgo cu buzunarul burduşit d<3 bani mai jos de mînerul spadei ; iar cînd trecu undeva mai la strîmtoare, i-o ridicai un pic şi, vîrîndu-i gheruţa în buzunar, făcui şprafca-n el, fără să-mi scape un real ; dar teama mă împiedica să scot mîna plină, căci atît de bogată era prada, încît nu s-ar fi putut să nu-mi cadă o parte din ea pe jos. Şi cum gangul era pardosit cu cărămizi, la cădere banii ar fi făcut sigur zgomot, aşa că-i lăsai să cadă pe toţi, şi ducîndu-mi mîna la buzunar, scosei repede din el o basma, strigînd în gura mare să se dea lumea deoparte, pentru că scoţîndu-mi basmaua mi se împrăştiaseră banii pe jos ; toţi făcură loc, şi bietul cavaler pe care-1 buzunărisem, cuprins de milă la auzul jelaniilor mele — căci mă plîngeam că trebuia să plătesc cu aceşti bani un negustor — se aplecă împreună cu mine la pămînt şi mă ajută să-i culeg, pînă într-o para ; îi mulţumii de patru mii de ori pentru bunătatea sa şi mă îndreptai încîntat spre casă.

Dar ulciorul nu merge de multe ori la apă ; furtişagul acesta mi-a adus pierzania, fiind cel din urmă pe care l-am făcut, şi cel care m-a costat mai mult dintre toate ; căci, cu toate că uneori mai puseseră mîna pe mine pentru asemenea fleacuri, din toate ieşisem basma curată ; cu banii îmi tîrguisem tot ce-mi dorea inima, căci nu era vorba de altceva decît să-mi cîştig de-ale gurii din cînd în cînd ; dar de data asta nu-mi priiră, încît mai bine m-aş fi lăsat păgubaş de ei.

Cum mă văzui în bani, începui să-mi bat capul, mai înainte de a-i cheltui, cum să fac rost de alţii, căci cu toate că, prin iscusinţa mea,

puteam ține piept oricăror nevoi, vroiam să mă pun la adăpost de griji. Găsind printre pungile pe care le şterpelisem doar cu cîteva părăluțe în ele una care mi se păru mai potrivită, mă apucai s-o garnisesc, şi punînd în ea şase escudos în cîte trei du- bloni de aur, cincizeci de reali de argint, un degetar de argint şi patru inele felurite, o dusei la mama mea, dăscălind-o cu de-amănuntul şi dîndu-i chiar în scris cum s-o folosească, fără să nesocotească măcar o iotă din tot ce-i spuneam, căci era de mare însemnătate ținerea ei de minte. Şi după ce fu ea bine lămurită de toate cîte le avea de făcut, mă dusei la chilia unui predicator renumit, care avea faima de a fi sfînt, şi-i spusei :

— Cuvioase părinte, sînt un biet străin. Am ajuns în oraşul acesta şi mă aflu aici nevoiaş cum nu se mai poate ; aş dori să intru slugă, dacă aş nimeri la vreo casă cinstită, unde să-mi pot găsi un pic de linişte sufletului ; doar atîta cer, şi nu rîvnesc la cine ştie ce simbrie ; căci cu o haină cuviincioasă şi cu hrană atîta cît să-mi țin zilele, mă socot mulțumit, şi n-am nimic alt să-mi doresc. Şi, cu toate că arăt atît de rupt şi de necăjit, încît de zdrențăros ce sînt nu văd cine s-ar învoi vreodată să mă primească în slujbă — deşi mi-ar prinde foarte bine prilejul acesta ca să fac față nevoilor — țin mai curînd să sufăr, nădăjduind în Dumnezeu, decît să-mi osîndesc sufletul jignind divina sa maiestate prin uzurparea unui bun străin. Ferească Dumnezeu ca bunuri ce nu-mi aparțin să-mi uşureze suferințele trupeşti lăsîndu-mi osîndită conştiința ! Ieşind azi-dimineață din casă, ca să-mi caut de lucru şi să-mi pot cumpăra o pîine, găsii pe jos, în mijlocul străzii, punga aceasta ; vrui să văd ce avea înăuntru şi, cînd auzii sunînd bani într-însa, o închisei la loc temîndu-mă ca slăbiciunea mea să nu mă silească a face ce nu se cuvine. Cuvioşia-voastră s-o primească, şi duminică, la predică, să facă cunoscut faptul credincioşilor săi. S-ar putea întîmpla să se afle acolo stăpînul ei care va fi avînd poate mai multă nevoie decît mine : ajute-1 domnul să şi-o găsească, căci eu nu doresc decît

bunuri din acele cu care divina sa maiestate poate fi slujită mai bine de mine, păcătosul.

Călugărul, cînd mă auzi şi văzu o întîmplare atît de nemaipomenită, începu să creadă că sînt un sfînt ; numai' cît nu-mi sărută zdrenţele, şi cu vorbe cereşti îmi spuse :

— Frate, mulţumeşte lui Dumnezeu că ţi-a dat minte limpede şi cunoştinţa puţinului preţ al bunurilor pămîn- teşti ; ai încredere, căci acel care ţi-a insuflat un gînd atît de bun îţi va hărăzi deopotrivă şi ceea ce are preţ mai puţin, şi socoteşte-te bogat prin făgăduinţele sale. Ei, care poartă de grijă pînă şi viermilor de apă, şi celor mai nefericite şi mai năpăstuite rîme şi gîngănii, cu atît mai mult îţi va veni ţie într-ajutor cu toate cele de care ai trebuinţă. Ceea ce faci e o faptă dumnezeiască, care-ţi dă dreptul ia admiraţia oamenilor şi dă prilej îngerilor să-1 laude că a creat un asemenea om : de la dînsul e darul, trebuie să-i fii recunoscător şi să înalţi pentru el glas de laudă, perseverînd pe calea virtuţii. Eu voi face ceea ce-mi ceri, şi treci pe aici într-una din zilele săptă- mînii care vine, căci am încredere în domnul, care-şi va arăta toată bunăvoinţa şi îndurarea faţă de tine.

Spunîndu-mi acestea, parcă-mi străpungea inima, căci mă gîndeam la marea lui sfinţenie şi la cugetul său drept, faţă de josnicia şi viclenia mea ; căci printr-un asemenea mijloc ticălos, eu căutam să-1 fac unealta furtişagurilor mele. îmi dădură lacrimile, încît crezu bunul călugăr că lăcrămam pentru Dumnezeu, şi începu şi el să plîngă. Lucrurile rămaseră aici pînă duminică, ziua tuturor sfinţilor, cînd el trebui să predice şi-şi cheltui cea mai mare parte din predică cu cazul meu, suind în slăvi fapta ce săvîrşi- sem pentru că ea se întîmplase unui om atît de nevoiaş ; o înflori pînă într-atîta încît le muie inima tuturor celor de faţă, care se grăbiră să mă miluiască. Se îmbulzeau care mai de care să mă răsplătească cu pomenile lor. Numaidecât, luni dis-de-dimineaţă, maică-mea se înfiinţă la
poarta mănăstirii şi întrebă de acel părinte, spunînd că avea cu el ceva foarte important de vorbit, şi portarul, văzînd-o atît de necăjită, i-1 chemă pe dată. Cînd se văzu în faţa lui îi apucă de amîndouă mîinile, de veşminte, căzîndu-i în genunchi ca şi cum ar fi vrut să-i sărute picioarele, şi-i spuse că punga era a sa, rugîndu-1 să i-o dea în numele măritului Dumnezeu. îi dădu toate semnalmentele ca una ce le învăţase cu atîta rîvnă, şi călugărul i-o înmînă, văzînd că vorbele ei sînt adevărate. Cînd maică-mea îşi văzu punga în mînă o deschise şi,

scoțînd un dublon din trei cîți erau înăuntru, i-1 dădu părintelui ca să mi-1 dea mie drept răsplată, adăugind şi patru reali ca să slujească două liturghii spre iertarea sufletelor din purgatoriu. în felul acesta puse mîna pe pungă, şi mi-o aduse pe dată la han, fără să lipsească din ea măcar o para chioară, căci chiar pusesem dinadins într-însa nişte flecuşteţe din acelea ce o puteau face să fie luată drept o pungă femeiască.

Două zile după ce se petrecură toate acestea, miercuri spre seară, mă dusei să-mi vizitez călugărul, şi găsii acolo adunate un cufăr întreg de haine, că aveam ce rupe zece ani la şir şi bani de cheltuială pentru cîteva zile. îmi dete totul cu multă voioşie, şi-mi spVise să mă înapoiez a doua zi, căci avea un loc bun pentru mine. Plecai şi mă întorsei cînd îmi spusese, iar dînsul, după ce mă întrebă dacă ştiam să scriu şi se încredință de iscusința mea, îmi spuse că o anume doamnă, al cărei bărbat era în Indii, căuta o persoană de încredere care să-i administreze averea din oraş şi moşiile, şi că, dacă lucrul era pe gustul meu, să-1 înştiințez ca să aranjeze lucrurile. Eu, pe loc, după ce-i mulțumii, îi spusei :

— Părinte, eu nu pot oferi decît munca mea, sîrgu- ința şi credința datorată stăpînei ; căci nefiind de prin părțile acestea, n-am pe nimeni care să mă cunoască ; dacă doamna aceasta vrea să-mi încredințeze averea ei, îmi va cere să-i aduc recomandația cuiva, şi n-am de

unde ; alt neajuns nu găsesc. Aşadar, să vadă cuvioşia- voastră, acum, ceea ce crede de cuviință că trebuie făcut.

El răspunse că e gata să se pună chezaş pentru mine, dacă numai atîta lipseşte. Primii cu dragă inimă, simțind că, pe calea aceasta, avea să-mi salte negoțul. Căci nu există pe lume lucru mai în stare să înşele pe un om drept decît sfințenia prefăcută a unui netrebnic.

CAPITOLUL VII

După ce Guzmân intră în serviciul doamnei, o jefuieşte. Este închis şi osîndit la galere pe tot restul vieții.

Aşa de mare este puterea obişnuinței, atît în strîmto- rarea suferinței cît şi în clipele cele mai fericite, încît fiind pentru unele neprețuită uşurare, căci le face mai lesne de răbdat, este pentru clipele fericite cel mai mare rău, căci te face să suferi şi mai aprig de amintirea lor, cînd îți lipsesc. Nu e putere ca s-o înfrîngă, şi stăpînirea ei se întinde asupra tuturor faptelor. Unii i-au dat numele de „a doua natură", cu toate că experiența ne arată că are

chiar mai mare putere decît natura, căci o corupe şi o distruge cu cea mai mare uşurinţă.

Abia acum văd cu cîtă uşurinţă îl păcălii pe sfîntul acesta ; şi nu fu singurul rău pe care-1 făcui, căci altul şi mai îngrozitor îi urmă, atunci cînd îl discreditai în ochii lumii, care-avea tot dreptul să nu se mai încreadă în el, cu toate că nu i s-ar fi putut pune nimic pe seamă, în afară de faptul că mă folosisem de el, şubrezind astfel buna sa reputaţie.

Mă vîrî în slujba acelei doamne, crezînd că o voi sluji cu toată credinţa, aşa cum îl îndreptăţeau să presupună faptele de înaltă moralitate de care dădusem dovadă.

Stăpîna îmi acordă o încredere foarte mare, Jăsîndu-mi pe mînă toată averea ei. Mă primi cu voie bună şi făcu din mine bunul şi familia ei, dîndu-mi o odaie cum se cuvine, un pat minunat şi toate cele de trebuinţă ; mă îndrăgi, nu ca pe un servitor, ci ca pe un bun ce i se cuvenea şi ca pe o persoană cu care credea că o dăruise Dumnezeu pentru multele ei merite. Din cînd în cînd îmi cerea să rostesc cîte un *Ave Maria* pentru sănătatea şi succesul soţului ei aflat departe. La toate acestea răspundeam ca un oracol, cu atîta evlavie, încît o făceam să verse lacrimi. Cu asta o păcălii, o furai şi mai cu seamă o necinstii, făcîndu-i casa de ocară, căci, avînd în casă pe lîngă sine o sclavă albă (pe care multă vreme o crezui liberă, atîtea vicleşuguri făcea, încă mai abitir decît mine), mă întovărăşii cu ea. Nu ştiu cum de ne mi- rosirăm, că nu ne trebui mult ca să ne recunoaştem : doar la cîteva zile după ce mă instalasem în casă, nu era putere care s-o îndepărteze din odaia mea, cu toate că faţă de toţi ceilalţi făcea pe mironosiţa, în vreme ce cu mine se arăta peste măsură de stricată, ca şi cum ar fi slujit pînă atunci în tractirul cel mai deocheat din lume. Şi făcu asta cu atîta isteţime că, în afară de mine, nimeni dintre ai casei, nici măcar stăpîna, nu ajunse să cunoască taina aceasta. Mă răsfăţa pînă într-

atîta, că în camera mea se adunau atîtea bunătăți, de parcă ar fi fost o cofetărie. Avea grijă să am schimburi albe, bine scrobite, curate şi frumos mirositoare ; stăpîna sa se bucura de asta, pentru că ne credea pe amîndoi sfinți. îmi dădea bani de cheltuială, fără ca eu să pot şti cît de puțin sigur de unde-i are, cine şi cum i-i dăduse. Şi cu toate că unele lucruri mi şe păreau foarte străvezii, ca să nu pierd foloasele nu vrui să fac pe curiosul cercetîndu-le ; şi ca să n-o pierd, cît timp aveam să rămîn acolo, ci s-o leg şi mai mult de mine, o îmbărbătam cu vorba făcînd-o să tragă nădejde că, de îndată ce vom avea cu ce, voi găsi chipul de-a o elibera, şi mă voi însura cu ea. Aceasta îi dădea imHoîd să înnebunească după mine, pentru că, după dragostea pe care mă prefăcui că i-o port, cu toate că era mare cutră, îmi luase în serios făgăduiala, ca şi cum eu n-aş fi fost bărbat şi ea doar o sclavă. Stăpîna mea nu ştia nimic despre afacerile sale şi nici nu mai ținea socoteala de ceea ce-i dădeam. Averea din oraş era în mîna mea, şi-i gospodăream totodată şi moşiile, culegîndu-le eu toate roadele ; pentru că planul meu era să-mi fac suma trebuincioasă, pentru a o putea porni apoi în lumea largă, cît mai departe de locurile acelea. Vroiam să plec în Indii şi aşteptam doar o corabie pe gustul meu ; dar nu mi-a fost dat să izbutesc, pentru că stăpîna mea deschise ochii asupra ruinei sale sigure, căci chiriaşii declarau eă-mi plătiseră, ciobanii că vindeam turmele, pivnicerii că le scoteam vinul din crame, iar ea nu vedea para chioară din toate acestea, fiindcă toți banii se îngrămădeau în buzunarele mele. Se hotărî să se sfătuiască între patru ochi cu un hidalgo ce-i era rudă, căruia îi spuse cît de rău îi gospodăream treburile, rugîndu-1 să găsească leacul cuvenit. El nu se osteni să-mi spună nici o vorbă şi, cum tocmai ridicasem în ajun recolta grădinilor de zarzavat, luîndu-mi grija, şi acum îmi făceam siesta foarte la largul meu, mulțumit de reuşită, mă pomenii cu un aiguazil care puse mîna pe mine şi, fără multă vorbă, doar cu făgăduiala că aveam să aflu eu pe urmă de ce şi cum, mă arestă şi mă duse la închisoare. Toate acestea fură făcute astfel încît să nu se işte mare scandal în casă sau în cartier, dacă cumva mi-aş fi dat drumul gurii, aflând din ordinul cui eram arestat.

Păşeam, aşadar, surprins şi uluit, pe drumul spre închisoare, socotind, ba că va fi venit vreo plîngere din Italia, ba că mă

urmăreau creditorii mei din Castilia, sau vreuna din victimele furturilor mele încă neispăşite din acel oraş. Şi cu toate că oricare dintre acestea putea fi prilej: de necazuri pentru mine, nu regretam nimic mai mult decît că trebuia să pierd postul ce deţineam, căci

renumele rău pe care mi l-ar fi atras arestarea mi-ar fi retras stima stăpînei şi n-aş mai fi fost primit înapoi. Dar, răbdare ! Slavă domnului că nenorocirea aceasta mi se întîmplase tocmai cînd mă aflam pe culme, şi cînd apucasem să-i duc puţin cîte puţin toate cîte le adunasem maică-mi, care trăia la casa ei, ca să mi le păstreze ; aşa că, atunci cînd îmi deschiseră lada, nu găsiră în ea decît o bulă papală veche de-un an, şi cîteva boarfe. Veniră la închisoare să-mi ceară socotelile, pe care le dădui atît cît le poate da cineva care nu face decît să încaseze tot timpul, fără să plătească niciodată. Nu există socoteli mai încurcate decît cele ce se întemeiază pe buna-credinţă. Sarcina mea spori cumplit, debitul rămînînd în alb. Deteră fuga la călugăr, povestindu-i întîmplarea ; el, ca un înţelept, nici nu mă condamnă, nici nu mă absolvi, pînă ce nu-mi dădu şi mie ascultare, vrînd să judece după ce avea să fie informat de către ambele părţi. Veni să mă vadă la închisoare, şi-i tăgăduii tot cu neruşinare, afirmînd că sînt acuzat pe nedrept prin mărturii false, şi că eram tot atît de nevinovat ca oricare altul pe lume de toată această afacere, aşa că trăgeam nădejde în Dumnezeu, care, precum îl liberase pe Iosif şi scosese la iveală nevinovăţia Suzanei, n-avea să-şi întoarcă faţa nici de la mine, lăsînd ca dreptatea mea să fie călcată în picioare ; dar că, pe de altă parte, nu numai pedeapsa aceasta, ci osînde mai mari meritau păcatele mele, pentru că eram vinovat de atîtea alte greşeli săvîrşite împotriva divinei sale maiestăţi.

Bunul călugăr, neştiind cui să mai dea crezare, rămase prostit şi, plin de îndoială, se hotărî să ia parte celui năpăstuit, ajutînd din doi pe cel mai slab. Mă mîngîie cu vorba, făgăduindu-mi tot sprijinul întru apărarea mea, şi încredinţînd necazurile mele domnului, care mi le va lua cu mîna lui, slobozindu-mă. îşi luă rămas bun de la mine şi se duse în biroul grefierului ca să pună o vorbă bună, rugîndu-1 în numele milei creştineşti să fie cu .UZ

multă băgare de seamă în procesul meu, căci mă socotea, fără urmă de -îndoială, un neprihănit.

Dar cînd grefierul îl auzi spunînd una ca asta, începu să-şi bată joc de el şi puse pe masă toate plîngeriie ce le avea împotriva mea. Dîndu-i amănunte despre proces, îi spuse cine eram, hoţiile pe care le săvîrşisem şi tertipurile de care mă foloseam ; atunci călugărul se

înfurie şi, cu naivitatea lui îngerească, fără să-şi închipuie cît rău îmi făcea, îi povesti grefierului ceea ce mi se întîm- plase cu el şi chipul în care mă cunoscuse şi care-1 hotă- rîse să-mi țină cu atîta căldură partea, ca să nu fie luat drept un om lipsit de minte, care îmbrățişa fără pricină apărarea cuiva. Cînd îl auzi, grefierul regretă din suflet răutatea mea, care mă apucasem să-mi bat joc de un om atît de adînc credincios. Pînă într-atîta se mînie pe mine şi pînă într-atîta i se aprinse furia că, dacă i-ar fi stat în putere, m-ar fi sugruma* pe loc. Părăsi biroul, se duse la locotenent[1] acasă, îi dădu raportul celor aflate, stîrnindu-i şi lui mînia împotriva mea. Şi necăjindu-se de ceea ce făcusem, ca şi cum le-aş fi adus chiar lor o asemenea ocară, mi-o adăugară la dosar, făcînd din ea un proces nou, prin care îmi agravară vina, şi spunînd alcadelui să mă vîre la carceră.

Ziua arestării nu mă surprinsese cu mîinile goale pînă într-atîta încît să-mi lipsească banii cu care să-mi pot susține tabăra şi începe războiul. Dar temnița e ca şi focul care Ie înghite pe toate, prefăcîndu-le în propria sa substanță.

In închisoarea cea dintîi, pînă cînd să se încredințeze că aveau dreptate să mă țină dator pentru tot ce furasem, mă şi făcusem cunoscut ; ne înțelegeam cu toții, eram ca frații, îi mulțumeam cu ce puteam şi mă coboram chiar în curte împreună cu ei, cu toate că totdeauna trăgeam cu coada ochiului dacă aş putea găsi vreo ieşire, şi aşteptam momentul potrivit s-o pot lua din loc în toată siguranța. Dar, de îndată ce mă văzui la carceră, şi după ce fui înconjurat şi acolo de douăzeci de apărători care toți scriau cu pana pe hîrtie cum mă chema şi cauza arestării, cerîndu-mi fiecare să le dau pricina mea pe mînă, căci unul spunea că e prietenul judecătorului, altul că e al grefierului, altul că în două ceasuri putea face să fiu eliberat pe cauțiune, nu mai ştiui ce să cred. Spunea un altul că procesul meu era o adevărată nălucire şi că-mi poate face vînt afară numaidecît, pentru şase reali ; fiecare se arăta stăpîn pe cauză, spunînd că are în mînă încuviințarea mea, unul din ei pentru că mă întovărăşise de îndată ce mă văzuse arestat, interesîndu-se pe loc de cazul meu ; celălalt pentru că îl rugasem să-mi cheme pe unul din prieteni, grefier pe lîngă această închisoare ; al treilea pentru că ei scrisese cel dintîi, şi o avea gata, petiția către locotenent; dar eu, în sinea mea,

îmi rîdeam de toți, pentru că-i cunoşteam şi ştiam cîte parale fac şi că nu trăiesc decît din ceea ce pot ciupi înainte de proces, pentru ca mai apoi să nu-i poți ajunge din urmă cu patru cai înaintaşi. Se găsi chiar unul dintre ei care, avînd de apărat un pungaş, veni să-i ceară bani ca să-i ia interogatoriul după ce el şi fusese trimis la galere.

Certîndu-se între ei, înghesuindu-se care mai de care să se ocupe de cazul meu, intră, făcîndu-şi loc cu coatele, preacinstitul şi priceputul domn avocat care mă mai apărase şi în alte împrejurări şi-mi zise :

— Aici era înălțimea-voastră ?

Ii răspunsei că da, de vreme ce mă arestaseră ; după care mă întrebă :

— Dar care-a fost cauza ?

Iar cînd i-o povestii, îmi răspunse :

— înălțimea-voastră să facă haz de toate astea, şi să tacă : aveți cumva ceva bani ca să-i dăm grefierului, să-mi înregistreze pe loe petiția către locotenent ca să vă pună în libertate pe cauțiune ? Iar dacă cumva nu puteți plăti pe loc, vă vom duce chiar mîine dimineață la tribunal, şi domnii aceştia vă vor elibera cît ai clipi. Eu voi vorbi cu unul dintre ei care mi-e bun prieten, şi nu va mai rămîne înălțimea-voastră aici nici o jumătate de zi.

Cînd ceilalți auziră una ca asta, începură să murmure :

— Ia te uită ! Frumos chip de-a lua un proces ! Stăm aici douăzeci de oameni, chinuindu-ne de două ore cu pricina clientului, şi iată că se-nființează unul la spartul tîrgului, venind ca la el acasă, să-şi ridice drepturile !

Avocatul meu le zise :

— Domnilor, chiar dacă -înălțimile-voastre veți fi lucrat la acest proces încă de-acum două luni, de îndată ce am ajuns eu aici, procesul trebuie să fie al meu, pentru că acest cavaler e marele meu prieten căruia i-am pledat pînă acum toate procesele. Puteți, aşadar, merge cu Dumnezeu şi lăsați-1 în pace.

Ei, cînd îl auziră, replicară :

— Ce drăguț, ce drăgălaş chip de-a pune mîna pe proces ! Să-ți fie de bine ! Ia te uită cu ce vine dumnealui să ne şteargă cîştigul de sub nas ! Felicitările noastre ! într-un ceas bun ! Cavalerul acesta are

să vadă singur cine are dreptate, şi va împuternici pe cine l-o tăia capul, n-avem de ce ne certa aici !

El că da, ceilalți că ba, se înflăcărară, pînă ajunseră să-şi strige unul altuia cine erau şi ce hram țineau fiecare, şi chipul în care îi jecmăneau pe arestați, colocviu care, pentru cine îi auzi, cuprindea multe învățăminte, căci nu-şi spuneau decît adevăruri, şi cît mai de la obraz ; şi era un caz obişnuit, de fiecare zi, şi cu fiecare arestat, ceea ce se întîmpla cu mine. După ce se liniştiră, mă apropiai de vechiul meu avocat şi-i cerui să facă el toate cele trebuitoare, căci îl voi plăti cum se cuvine ; îi dădui patru reali, şi nu mai veni să dea ochi cu mine cincisprezece zile. Ştiam eu bine c-aşa avea să facă, şi că nu venea aiei decît ca să-şi asigure coşnița zilei următoare şi să aibă cu ce ieşi în oraş. Dar n-aveam încotro şi trebuii să-1 aleg pe el, de teamă ca nu cumva, cum îmi ştia toate procesele din trecut, să mi le dea cu una cu două pe față, făcîndu-mă în două ceasuri recidivist cu o sută de dosare. Aşa că, de bine de rău, mai ca să tacă, mai ca să facă, eram silit să-1 plătesc, şi găsii mai cu cale să-mi fie el avocat, cu toate că procesul meu nu cerea cine ştie ce iscusință, dezbaterile putînd fi oprite toate prin plata banilor.

Dar mai pe urmă, cînd îmi puseră în spinare şi înşelăciunea cu călugărul, ceea ce îmi agravă acuzațiile, avui cu adevărat nevoie de el. Procesul începuse cu tot dinadinsul ; mă trecură sus, vroiră să mă pună în lanțuri, pe care mi le răscumpărai cu bani, plătind portarului în sarcina căruia rămîneau cînd ieşeam, şi băiatului care mi le punea la intrare ; grefierul mă ajută, petițiile porniră, solicitantul plăti, avocatul încasă ; îneet-încet, ca nişte lipitori, îmi supseră tot sîngeîe, pînă mă lăsară fără puteri. Rămăsei uscat ca strugurele după ce-i storci mustul în zăcătoare. Nu trebuie să trec sub tăcere purtarea sclavei mele în tot timpul acesta, căci în fiecare dimineață cînd se crăpa de ziuă, ploua mana asupra mea şi ea se gîndi la toate cîte mi-erau de trebuință, alinîndu-mi asprimea închisorii, pînă cînd locotenentul mă trimise la galere.

Cu ajutorul ei o dusei cum putui tot timpul caznelor de la gros, pentru că erau nenumărate cheltuielile, şi oricît de mult aş fi adunat eu, se topi totul ca sarea în apă.

Pe deasupra, maică-mea, văzîndu-mi pricina atît de prost apărată şi fără sorți de izbîndă, îmi spuse că fusese prădată de hoți,

deşi, după cîte auzii eu, nu vroia decît să rămmă ea cu banii. N-avui încotro şi trebuii să fac şi eu ce făceau toți ceilalți, intrînd în albia comună.

Venind ziua procesului, îmi lipsiră banii pentru o apărare inimoasă, n-avui de unde mitui pe grefier, judecătorul

m-ascultă plictisit şi avocatul trase chiar cîte va aghioase : căci reclamantul, dinspre partea lui, plătise tot. Cînd văzură că nu mai e suc în ciorchine, toate viespile se îm- prăştiară şi mă lăsară singur ; sentința prin care eram osîndit la biciuire şi la oprobriul public fu confirmată, şi mă trimiseră la galere pentru şase ani.

Văzîndu-mă, aşadar, ocnaş în toată puterea cuvîntului, cu totul părăsit şi fără nici o apărare, nu-mi mai rămase altceva de făcut decît să-mi joc rolul fără frică nici ruşine, ca un demn sclav al regelui, care n-avea nimic de-mpărțit cu mine. Totuşi, mă mîngîiai că şi pe tovarăşul meu cel mai drag, Soto, îl condamnară la fel, vîrîn- du-ne pe amîndoi în aceeaşi ciorbă. Şi cum ne aflam împreună în închisoare, în aceeaşi celulă, şi aveam de străbătut acelaşi drum, crezui că, ajutîndu-ne unul pe altul, ne va merge amîndorura mai bine ; dar, cum veți vedea mai departe, îmi ieşi pe nas. Era mare iubitor de zeamă de struguri, şi veşnic dădea pe gît cîte o cană, pînă cînd se făcea jumătate de dublu-decalitru, băut *de pro- fundis*aşa că văzîndu-se pus la păstrare, lipsa vinului îl făcu să se sminteasscă de groază, şi primele ore cîntă necontenit cu glas tare. Văzîndu-mă eu părăsit şi fără nici un folos din partea lui, deznădăjduit, vrui să-mi încerc norocul ; dar se vede că nu-1 aveam, încît mare minune a fost că nu s-a sfîrşit chiar atunci cu mine. Mă prefăcui bolnav timp de cincisprezece zile şi nu ieşii din celulă, nici nu mă ridicai din pat, şi la capătul lor, cum pusesem mîna pe nişte veşminte femeieşti, îmi dădui jos barba cu un brici şi, îmbrăcat astfel, îmbrobodit muiereşte şi cu obrazul proaspăt ras, alb cum eram şi palid, îndată ce se făcu seară ieşii trecînd prin amîn- două porțile coridoarelor, fără ca vreunul dintre portari să-mi spună vreo vorbă, deşi aveau amîndoi văzul bura şi ochii limpezi şi sănătoşi ; dar cînd ajunsei jos la poarta dinspre stradă şi vrui să păşesc pragul, îşi întinse un braț pe dinaintea mea, în pervazul uşii, portarul chior de-un ochi — dea domnul să-i chiorască şi celălalt, orbindu-1 — care mă apucă de mînă şi, privindu-mă, mă recunoscu pe loc şi începu să bată în poartă. Cum eram prevăzut cu un drăgălaş de cuțit, pentru orice întîmplare, vru soarta mea nenorocită să-1 scot într-un moment în care nu-mi putea fi de folos, aşa încît delictul meu deveni prin aceasta crimă, şi mă siliră să fac calea întoarsă, în- chizîndu-mă din nou sus ; îmi arseră încă un proces şi mă osîndiră pe viață ; şi fui mulțumit că avură politeța să nu mă aducă la judecată îmbrăcat cum eram, femeieşte, aşa cum aflasem că li se făcuse uneori altora. Fugisem de dracu şi dădusem de tat' su.

CAPITOLUL VIII

Guzmân de Alfarache este scos din închisoarea din Sevilla şi dus în port la galere. Ce i se întîmplă pe drum şi la capătul lui.

Ocnaş sînt, s-a sfîrşit cu mine ; trebuie să-mi duc viaţa deopotrivă cu cei ce-mi împărtăşesc soarta, şi să-i ajut ; trebuie să-mping şi eu la căruţă ca să mănînc laolaltă cu ei. Intrai şi eu în banda curajoşilor, a celor mai de doamne-ajută ; îmi îmbrăcai pantaloni albi, vestă colorată şi surtuc vărgat, trimise toate de ibovnica mea, sclava, care nădăjduia că, de îndată ce va trece numărul de ani la care fusesem osîndit, aveam să ies şi s-o răscumpăr. Cu asta şi cu ceea ce storceam de la noii arestaţi, duceam o viaţă uşoară, dacă se poate numi uşoară viaţa celor ca mine, cînd se află în asemenea lăcaş.

Îi dijmuiam pe toţi, împrumutam bani cu dobîndă, cîte un sfert de real de fiecare zi, îi escrocam pe cei ce intrau, făcîndu-le zile fripte, provocîndu-le diaree şi coşmare ; căci aici, cu toate că oamenii ştiu de Dumnezeu, nu se tem de el : şi-au pierdut şi cinstea, şi ruşinea, de parc-ar fi păgîni, mai ales că cea mai mare parte dintre cei ce ajung într-o asemenea mizerie sînt codoşi şi hoţi de drumul mare, oameni decăzuţi, şi dacă, printr-o minune sau printr-o năpastă, cade un om ca mine. cînd se întîmplă una ca asta înseamnă că i-a orbit Dumnezeu minţile ca, pe această cale, să-1 readucă la conştiinţa păcatului său, iar la vremea cînd ajunge să şi-1 cunoască şi vadă limpede, îl ajută şi-1 mîntuie.

Eu eram unul dintre aceştia şi, ca un barbar orbit, nu mă gîndeam decît cum să-mi întrebuinţez puţinii bani pe care-i aveam, arendînd una dintr-acele cantine ce se află prin închisori.

Dar, temîndu-mă ca, în ziua cînd am putea fi ridicaţi şi duşi, să nu rămîn cu investiţia pierdută, n-o făcui, şi avui dreptate. Căci, cum noi, osîndiţii la galere, ajunsesem la numărul de douăzeci şi şapte, şi cum răsturnam toată temniţa cu susu-n jos, îl apucă pe

alcayde [1] frica să nu cumva să-i tragem vreo cacialma şi să spălăm putina ; aşa că făcu tot ce putu ca să se scape de noi.

Intr-o luni de dimineaţă veniră să ne ridice. Şi după ce ni se dete fiecăruia din noi în scris sentinţa, ne puseră în fiare şi, legaţi în patru lanţuri, ne trimiseră unui comisar, ca să ne mîne încet-încet, cînd pe jos, cînd în căruţe, şi în felul acesta ieşirăm din Sevilla, jeluiţi foarte de fetişcanele care alergau după noi pe stradă, smulgîn- du-şi părul şi zgîriindu-se care mai de care cu unghiile pe obraz, ca nişte ibovnice care se respectă.

Iubiţii lor mergeau ca nişte mieluşei blînzi şi umili, cu pălăriile îndesate pînă peste ochi : nu mai aveau vitejia şi mîndria lor obişnuită, de lei neînfricaţi, pentru că nu mai aveau de ce să se prefacă. Nu pot tăgădui că-mi părea şi mie nespus de rău, aducîndu-mi aminte de vremurile bune petrecute în acest oraş, şi văzînd ce nevrednic fusesem de ele. Cu gîndurile acestea trecui pe străzile Seviliei ; maică-mea nici nu veni să mă petreacă, nici nu vru să mă vadă, aşa că numai eu fui singur între toţi.

Mergeam agale, cum puteam, aproape că nu înaintam, pentru că, dacă dădeam eu drumul pasului, tovarăşul meu de drum vroia să se oprească pentru cine ştie ce nevoi. Altul şchiopăta tîrîndu-şi un picior descălţat, şi toţi eram peste măsură de obosiţi. Oameni eram, şi ca atare nimic din ce-i omenesc nu ne era străin. O, mizerabilă condiţie umană ! La cîte felurite şi înjositoare mizerii ne vedem constrînşi !

Ajunserăm în regiunea colinelor, şi într-o dimineaţă, ieşind dintr-un şir de dealuri, nici nu apucasem să străbatem jumătate leghe cînd unul dintr-ai noştri zări un băieţaş ce venea spre noi minîrid o turmă de purcei de lapte ; şi, dînd cuvînt de ordine din om în om, ne repezi- răra asupra lor, de parcă ar fi fost corăbiile sultanului ; aşezîndu-ne noi toţi în chip de semilună, îi împrej- muirăm în aşa chip, încît, apropiindu-i capetele, purceii rămăseseră la mijloc ; şi după ce ne descotorosirăm de porcar, dîndu-i drumul, ne pomenirăm cu cîte-un purcel ele cap de om. Cu toate că bietul copil ţipă cît putu, ru- gîndu-se de comisar, cu lacrimi în ochi şi în numele lui Dumnezeu din cer, să ne poruncească a-i înapoia purceii, rămase fără ei ; căci comisarul făcu pe surdul, ca unui ce avea să tragă foloasele cele mai mari, şi noi o întinserăm cu prada.

Cînd fu să poposim, comisarul ne ceru să împărțim furtul cu el, căci, de vreme ce închisese ochii, avea şi eî tot atîtea drepturi cît fiecare din noi. Ceru să-i dăm un purcel, şi cînd fu vorba care din noi să i-1 dea pe-al său, se iscă un tărăboi de iad, căci între noi toți nu se găseau măcar trei care să fi avut mintea întreagă.

Cînd văzui răscoala asta, înțelegînd că aveam prilejul să-mi uşurez starea, fiind mai cu scaun la cap, zisei :

— Domnule comisar, poftiți, luați-1 pe al meu ; să fie al dumneavoastră ; şi dacă vă va plăcea, cum aveți atîta amar de gardieni, poruncească luminăția-voastră să mă desferece, şi vă voi răsplăti şi eu pryi dibăcia mîinilor mele, căci tot mi-a mai rămas ceva ştiință din vremea cînd eram un bucătar desăvîrşit.

Comisarul rămase foarte mulțumit de fapta asta şi-mi spuse :

— într-adevăr, de cînd mi te-au dat în seamă, am recunoscut în tine o anume noblețe, care trebuie că-ți vine din sîngele albastru, dacă nu mă-nşel ; îți mulțumesc de plocon, şi mă voi bucura să-1 mănînc aşa cum mi 1-a; dăruit !

Mă scoase din lanț şi, dîndu-mă în paza gardienilor, mă îngrijii eu de aci înainte de aprovizionarea cu cele necesare, dar, după puținul care se găsea pe acolo, nu putui decît să-i coc înăbuşit purcelul, cu ouă bătute şi cu sare. Mi-ar fi plăcut să i-1 fac umplut, dar îmi lipseau cele de trebuință, aşa că nu i-1 gătii decît în sos de ficăței, cum ^ştiui mai bine.

Se aflau prin preajma noastră, călătorind şi ei spre port, nişte drumeți, cărora nu le prea plăcu să ne întîl- nească, tot părîndu-le că nici în lanțuri, cum eram, nu puteau fi siguri de noi. Masa la care se aşezaseră să mă- nînce era o bancă lungă, întinsă lîngă o laviță de piatră ; mîncarea fu adusă odată pentru toată lumea. Se aşezară toți trei la rînd, şi comisarul le făcu cinste : unul din ei îşi luă cufărul, şi punîndu-şi-1 la picioare, sub masă, scoase din nişte desagi pe care-i avea brînză, plosca de vin şi o halcă de şuncă ; ca să le poată scoate mai bine, împinse ni£el mai înainte cufărul, lăsîndu-şi desagii între acesta şi picioarele Iui. Eu, văzînd că avea atîta grijă de cufăr, bănuii că nu fără pricină, aşa că, cerînd un cuțit de la hangiță, mi-1 strecurai între mînecă şi braț, şi, adu- cînd un ciubăr cu apă sub masă şi în el o garafă de vin pusă ia rece ca să-1 servesc pe comisar, de fiecare dată cînd mă aplecam să-i torn vin

meştream cîte nițel şi la cufăr ; pînă ce, zgîlțîindu-i broaştele şi dîndu-le o drăgălaşă muche de cuțit împreună cu o lovitură de lanțuri, scosei dinlăuntru două burduşele micuțe şi îndeajuns de grele, pe care mi le şi găzduii pe loc în pantaloni, şi îndată, aplecîndu-mă să pun înapoi broaştele, rămase totul în ordine, fără sa se vadă nici urmă de furt. Sfîrşiră de mîncat, se strînse masa şi, după ce fu făcută socoteala, străinii plecară ; rămaşi numai noi între noi, începurăm să ne aliniem ca să facem la fel cu ei. Tovarăşul meu Soto mergea înlănțuit în alt şir decît mine, şi nu puțin mă necăjea că nu puteam sta de vorbă cu el mergînd ; dar, mai înainte de a mă pune din nou în fiare, mă apropiai de el în taină şi-i dădui în păstrare cele două legături, aşteptînd un prilej mai bun ca să aflu ce aveau înăuntru. Le primi bucuros şi, omorîndu-şi purcelul, i le vîrî în coqD fără să-1 bage nimeni de seamă, şi-i înfipse cîteva frigărui în dreptul spintecăturii, ca să nu-i cadă pungile pe jos şi să şi le poată ține mai bine ascunse.

Iar cînd vroiră să mă pună din nou în lanțuri, eu îl rugai pe comisar să-mi facă binele de a mă pune laolaltă cu tovarăşul meu, şi el cu dragă inimă o făcu : scoase pe unul dintre cei ce mergeau în lanțul acela, şi ne puse alături. Mergeam păşind alene, după obicei, şi după ce făcurăm împreună cîțiva paşi îi spusei lui Soto :

— Ia spune, prietene, unde le-ai pus ?

El, ca şi cum nu m-ar fi recunoscut şi nici nu i-aş fi dat vreodată ceva, făcu pe niznaiul, încît bănuii că trebuie să fi băut, după obiceiul lui de-acasă, şi că uitase : mergeam, aşadar, amintindu-i din cînd în cînd, şi el tă- găduia mereu, pînă ce, ursuz, îmi spuse :

— Te-ai îmbătat, frate ? Ce-mi tot îndrugi şi ce-mi tot ceri ? Că nici nu te înțeleg, nici nu te cunosc.

Nu pot spune lovitura pe care am primit-o văzînd asemenea nerecunoştință din partea unui om căruia mereu îi dădusem atîtea, că ajunsesem să nici nu pot îmbuca ceva fără să împart cu el, şi orice ban avusesem îl făcusem pe din două, aşa că ştia foarte bine că şi de data asta avea să-şi aibă partea. Dar el tăgăduia prietenia noastră, ca şi ceea ce-i dădusem, vorbind de digestie proastă ; se tulbură la vorbele mele şi ridică vocea înju- rînd şi afurisindu-mă, încît comisarul fu silit să trimită un gardian ca să-1 pedepsească cu lovituri de băț. Eu, ştiindu-1 că mă avea de bine, îl rugai să-1 lase,

căci nu era în toate apele lui : la care comisarul voi să afle pricina necazului, încît văzînd eu că puteam rămîne lesne păgubaş de toate, îmi făcui socoteala : dacă-i spun comisarului ce se petrece, s-ar putea întîmpla ca, dacă nu tot, cel puțin o parte să-mi dea şi mie, şi tot voi pune mîna măcar pe ceva. Nu trebuie să rămînă tîlharul ăsta cu banii, rîzîndu-şi de mine. Mă hotărîi, aşadar, să-i povestesc cele întîmplate comisarului, care nu puțin' se bucură, lăcomindu-se să ne lase păgubaşi pe amîndoi, gînd ce i se născu pe loc. Porunci lui Soto să scoată numaidecât ceea ce-i dădusem, dar el tăgădui ca un brav ; atunci puse gardienii să-1 scotocească, şi ei îşi deteră toată silința, dar nu găsiră nici urmă ; îmi încjiipuii că făcuse şi el ca mine, dînd pungile altcuiva. Spusei comisarului că, fără îndoială, trebuie să fi împărțit prada între mai mulți din preajmă, de vreme ce eu îi dădusem cu adevărat şi fără nici o îndoială burduşelele.

Comisarul, văzînd că nici vorbele bune, nici amenințările şi nici alt leac nu foloseau, porunci să fie ridicat şi pus la cazne ; dar cum n-avea pe acolo alte unelte decît frînghiile, puse să-1 bată cu ele la părțile joase şi, înce- pmd Soto să se simtă strîmtorat, căei le avea atît de sensibile şi de delicate, el, care fusese întotdeauna slab de înger, mărturisi unde ascunsese beşicile. Pe loc îi înşfă- ră pureeluşul, aşa că rămase şi fără el şi, scoțînd pungile ca să vadă ce era în ele, găsiră în fiecare cîte un şirag de mătănii drăgălaşe, de mărgean, montate în aur, care trebuia să fi fost fiecare destinat altcuiva. Comisarul şi le vîrî în buzunar, făgăduindu-mi în schimb prietenia lui şl împlinirea oricărei cereri viitoare.

Soto era aşa de furios pe mine, încît fu nevoie să ne despartă din nou, dar, chiar şi despărțiți, tot îi puseră cătuşe la mîini pentru timpul cît avea să umble, pentru că de îndată ce găsea prilejul îmi căra la pumni cu nemiluita.

Chinuindu-ne aşa, ajunserăm la galere tocmai cînd se pregăteau să ridice ancora ca să plece în cursă, şi înainte de a ne îmbarca pe ele ne duseră la gros, unde petrecurăm noaptea mult mai strîmtorați decît acolo de unde veneam, căci închisoarea de aici era foarte plină şi neîncăpătoare. Dar, aşa sau altfel, n-avurăm încotro şi râmaserăm, pentru că nu puteam alege, oricît am fi vroit să avem de unde.

Comisarul vorbi cu ofițerii regali ; veniră împreună cu cei de pe galere şi cu alguazilul regal, şi după ce ne pre- dară şi ni se făcu apelul, îi dădură comisarului dezlegarea pentru toată marfa, iar acesta, spunîndu-mi că mă va mai vedea el cîndva şi că va fi bine de mine, îşi luă catîrul şi făcu pe loc calea-ntoarsă, de nici pînă astăzi nu l-am mai văzut.

Ca să trecem de la închisoare la galere, înainte de a ne scoate, ne împărțiră pe grupe. Ne căzu să fim puşi cîte şase într-una; şi păcatele mele vroiră ca unul din cei şase să fie Soto, tovarăşul meu. Ne deteră pe loc pe mîna sclavilor mauri, care veniră să ne ridice cu sulițele şi, legîndu-ne mîinile cu nişte funii aduse anume, plecarăm cu ei. Intrarăm în galeră, unde ne porunciră să ne

adunăm la pupă, pîiiă cînd căpitanul şi comisarul aveau să vină să ne împartă pe fiecare la banca lui. Şi cînd veniră, porniră să se plimbe pe cărarea dintre bănci, iar ocnaşii de pe o parte şi de pe cealaltă începură să ridice glasul, rugîndu-se să le dea cîte un alt loc ; unii spuneau că aveau alături un slăbănog de nimic ; alții că, toți cîți erau pe banca lor erau vlăguiți de puteri. Chibzuind ei cum se cuvenea să-i împartă mai bine, mie-mi căzu a doua bancă de la luminător, lîngă cabina comisarului, la picioarele catargului, iar pe Soto îl puseră pe banca de lîngă cîrmaci. Nu-mi fu la îndemînă să-1 văd atît de aproape de mine, pentru duşmănia din trecut, deoarece, de-atunci înainte nu ne mai puturăm niciodată înghiți unul pe altul ; el cel puțin, fiindcă era crud la suflet, căci eu niciodată nu i-am retras prietenia mea, nici n-am lipsit vreodată de la îndatoririle ei. Dar el aşteptase doar să se facă nevăzut comisarul, ca să se poată răzbuna, căci socotea că avea ce să-mi plătească pentru tot răul ce suferise.

Cînd ajunsei la banca mea, cei de pe ea îmi deteră bun-venit, un „bun-venit" pe care cu dragă inimă l-aş fi schimbat într-un „rămas bun", spus de mine lor ; îmi dădură hainele regale : două cămăşi, două perechi de izmene de cînepă, o vestă colorată, un halat de pînză şi o tichie tot colorată. Veni bărbierul şi-mi smulse, cu briciul, barba şi părul de pe cap, pe care-1 regretai mult, căci țineam la această podoabă. Dar îmi adusei aminte că aşa se întîmplă cu toate lucrurile la care ținem, şi că alții pierduseră bunuri mult mai de preț. întorsei ochii de la cele din fața mea şi mă uitai la cele din spate căci, cu toate că e adevărată vorba că nu există mizerie mai mare decît a unui osîndit la galere, nu mi se părea chiar atît de amarnică precum fusese mai înainte căsătoria mea, şi mă mîngîiai gîndindu-mă la cei mulți, care rabdă chinuri asemănătoare.

Băiatul ce dădea ajutor alguazilului se apropie numai- decît să-mi pună cîte-o brățăruşă la glezne şi la mîini, cu care mă legă de mai mulți tovarăşi, la aceeaşi vîslă. Mi se dete un tain de douăzeci şi şase uncii de arpacaş ; reuşii să fiu pus chiar din ziua aceea în porție la cazan, dar, cum eram nou şi n-aveam încă gamelă, primii terciul în strachina unui tovarăş. Nu îndrăznii să mănînc şi zeama, aşa că ronțăii arpacaşul uscat, ca un începător ce eram, pînă ce, cu vremea, aveam să mă călesc.

Munca pe atunci nu era cine ştie ce, căci cum galerele mergeau toate împreună, fiind şi foarte şubrede, turma osîndiților nu servea la altceva decît să vîslească într-o parte, cînd ne porunceau, ca să nu se împotmolească în nisip, tot mergînd pe lîngă țărm.

Toate hainele pe care le adusesem la galeră le strînsei grămadă laolaltă şi le vîndui. Făcui din ele ceva parale, pe care le pusei împreună cu puținul ce-1 adunasem la închisoare, şi nu ştiam cum nici unde să le țin, păstrîn- du-le ascunse, ca să-mi pot împlini cu ele unele nevoi ce s-ar fi putut ivi, sau ca să fac vreo cumpărătură, prin care să mă pot îmbogăți iar, cu alți şase maravedis, cînd se va ivi prilejul ; şi cum n-aveam nici cufăr, nici ladă, nici sertar încuiat unde să-mi pot păstra banii, începui să mă nelinişiesc, neştiind ce să fac cu ei. Să-i țin la mine, mi-era frică de cei din jur să-i dau unui terț, mă mai fripsesem odată. Văzînd totul în rău, fui nevoit să mă gîndesc bine, hotărînd că nu le puteam da mai bun ascunziş decît ținîndu-i pe inimă ; alții au inima unde-şi țin comoara, dar la mine era pe dos. Căutai ață, degetar şi ac şi-mi făcui o pungă, în care, îndesîndu-i bine, îi aveam, cum se spune, mereu sub ochi, feriți de prietenii lor — duşmanii mei — care mi-i tot adulmecau mereu, mai cu seamă un faimos tîlhar, tovarăş cu mine la vîslă. Dar de bine ce-i țineam la piept, nu-i fu cu putință să mi-i fure, oricît îmi scotocea el toate boarfele şi, cum nu prea aveam mult calabalîc, erau uşor de inspectat.

îmi scotocea prin cămaşă, prin halat, prin izmene, pînă ce dădea peste inimioara mea, căci cu adevărat inimă se putea numi, căldura ei încălzindu-mi sîngele cu care-o hrăneam. Se înverşunase să mă jefuiască, dar nici eu nu eram mai puțin hotărît a mă apăra, căci chiar dacă uneori mă dezbrăcăm de tot, mi-o puneam în aşa chip încît ar fi fost cu neputință să mi-o poată lua de sub mine fără să mă ridice pe sus. In chipul acesta o duceam înainte, şi trecuse destul timp de cînd eram pe galeră. Şi cum socoteam că, acolo unde se află un om, trebuie neapărat să se afle, pentru anumite prilejuri, şi vreun înger

păzitor, începui să caut din ochi pe cel care mi-ar fi putut sluji mie ca atare. Şi, după ce mă gîndii bine, nu găsii altul care să-mi vină mai la socoteală decît comisul, fiindu-mi mai stăpîn, căci cu toate că un căpitan de corabie e, într-adevăr, stăpînul şi capul tuturor, rangul lui nu-i îngăduie să se amestece cu turma ; oamenii de neam mare şi supuşi nu se vîră în fleacuri şi habar n-au de noi. Pe comis îl aveam mai aproape, şi ca atare puteam să-1 slujesc mai uşor, el fiind cel care avea pîinea şi cuțitul. In chipul acesta începui puțin cîte puțin să-1 servesc, cîştigînd din ce în ce teren, şi silindu-mă să le-o iau înainte altora, atît prin felul cum îl slujeam la masă cît şi făcîndu-i curat în cabină, ținîndu-i hainele în ordine şi spălîndu-i rufăria, încît nu după multă vreme îşi puse ochii pe mine. Eram foare mulțumit că el, comisul, catadicsea să mă vadă, părmdu-mi-se de fiecare dată cînd îşi arunca privirile asupra mea că-mi dă o bulă eu indulgențe pentru bici, şi că prin aceasta eram absolvit atît de vină cît şi de pedeapsă. Dar mă înşelam pentru că, cum oamenii sînt aspri din fire, aşa cum se şi cade pentru o asemenea slujbă, cei de teapa lui nu-şi apleacă ochii spre tine ca să-ți ia în seamă sau să-ți recunoască partea bună, ci dimpotrivă, ca să te pedepsească de ceea
ce ai iau în tine. Nu sînt oameni care să ştie a mulțumi cuiva, deoarece cred că li se datoreşte totul.

Noaptea îi omoram ploşnițele, îi masam picioarele, îi aeriseam cabina şi dădeam muştele afară, cu atîta zel că nu era pe lume principe mai bine servit, pentru că dacă principii sînt slujiți cu iubire, comisul se făcea servit de frică, căci nu lăsa niciodată din mînă biciul sau bîta ; şi cu toate că e adevărat că acest mod de a sluji nu-i atît de perfect şi de nobil cum. e celălalt, cel puțin e sigur că frica păzeşte mai bine bostănăria.

CAPITOLUL IX

Guzmân povesteşte mai departe ce i s-a întîmplat pe galeră şi mijlocul prin care s-a eliberat.

Din cîți ocnaşi erau pe galeră, nici unul nu se putea asemui cu mine, atît în felul cum eram tratat, cît şi în mulțumirea ce simțeam ştiind că sînt pe placul celor mari ; dar se întoarse roata norocului şi mă pomenii din nou jos, într-un chip cu totul neobişnuit şi necunoscut mie.

Se întîmplă în vremea -asta să vină a petrece pe galeră un cavaler ce avea acelaşi nume ca şi căpitanul, şi care se purta cu el ca o rudă, Era bogat, ştia să trăiască, şi purta Ia gît, după obiceiul militarilor, un lanț de aur, aproape la fel cu acela pe care-1 avusesem şi eu cîndva.

Mînca de obicei la pupă, avînd o veselă luxoasă de argint, şi valeți bine stilați. încă de a doua zi după îmbarcare, se pomeni că-i lipseau optsprezece verigi din lanț, care fără nici o îndoială prețuiau cincizeci de escudos. Socoti că n-avea cine s-o facă, desigur, decît vreunul din servitorii săi, pentru că ceilalți cîți intrau în cabina sa de la pupă erau persoane cunoscute, deasupra oricăror bănuieli. Cu toate astea, îi biciuiră, aşa ca să fie, pe toți servitorii căpitanului, dar verigile nu ieşiră la iveală de nicăieri, nici nu se putu da de urma celui care le furase, sau de chipul în care se întîmplase una ca asta. Şi pentru a fi scutiți de aci înainte de vreo întîmplare asemănătoare, căpitanul îi spuse rudei sale că cel mai potrivit lucru pentru tot timpul cît domnia-sa urma să mai rămînă pe corabie era să însărcineze cu îngrijirea hainelor şi giuvaeruriîor sale pe un ocnaş de încredere, curat şi îndatoritor, pe care era încredințat că-1 avea şi căruia nimănui nu i-ar putea trece prin cap că ar îndrăzni să se atingă măcar de un fir de păr. Cavalerului îi surîse ideea şi, bătîndu-şi ei capul cine din toți cei de pe galeră ar fi potrivit pentru el, nu găsiră pe altcineva decît pe mine, pentru că eram dezghețat la minte şi priceput în slujbă, fiind curat şi cu purtări frumoase. Cînd îi aduseră la cunoştință calitățile mele şi află că sînt băiat vesel şi hazliu, abia mai putu aştepta clipa în care voi trece la pupă. îl chemară pe comis care, pentru că i-o cerură, n-avu încotro şi trebui să mă dea, cu toate că se vedea că-i pare rău, căci se obişnuise să fie bine servit ; îmi făcură nişte legături foarte largi, şi cînd mă înfățişai cavalerului, se bucură să mă vadă şi să mă aibă în slujba lui, pentru că-i conveneau cum nu se poate mai bine statura, chipul şi dibăcia mea. Plictisit să mă vadă cu mîinile încrucişate ca o călugăriță, rugă pe căpitan să-mi pună cătuşe doar la o mînă, ceea ce se şi făcu. în chipul acesta eram mai sprinten şi-1 puteam servi mai bine, atît cînd venea vremea mesei, cît şi în cameră şi în celelalte locuri care îi erau puse la dispoziție în galeră. îmi deteră cu inventar hainele şi odoarele sale, pe care le ținui totdeauna în bună regulă. Cei de care şi eu şi el eram mai puțin siguri, şi de care ne temeam mai mult, erau valeții lui, pentru că, cum mie mi se dăduse în sarcină garderoba, puteau să fure cu uşurință şi nebănuiți de nimeni,
pe spinarea mea. Ei dormeau cu capelanul în tinda capelei, din care cavalerul luase o bancă în cabina sa, şi eu dormeam într-o cămăruță alături, unde erau păstrate anumite piese de veselă pentru ospețe, şi

ceva provizii. Mă simțeam foarte bine, căci deşi aveam mult de lucru, era foarte pe gustul meu să am pe mina cîte ceva cu care să le pot îndulci zilele ocnaşilor ce-mi erau prieteni. Şi, cu toate că aş fi dorit să-i dau dovezi de prietenie şi tovarăşului meu Soto, niciodată n-a fost chip să-1 îmblînzesc ; primea tot ce-i duceam, şi-mi făcea rău cît putea, discreditîndu-mă şi povestind pungăşiile şi şiretlicurile mele de pe vremea cînd fuseserăm arestați, căci mi le cunoştea bine din închisoare. Astfel încît, cu toate că eu, în ce mă privea, ştiam că mă schimbasem mult de atunci, pentru toți ceilalți care-1 auzeau, lucrurile spuse de el puteau fi luate drept bune, şi chiar dacă aş fi făcut minuni, mi le-ar fi pus pe seama cârdăşiei cu dracul. Era duşmanul meu şi nu lăsa să-i scape nici un prilej fără s-o arate, şi totuşi asta nu mă făcu să spun măcar o dată despre el vreo vorbă rea, nici să mă trec cu firea pentru toate cîte le vorbea pe socoteala mea. Dar tot îmi vîra cîte-un cui în inimă, acum, cînd singura mea dorință era să-mi slujesc stăpînuî, şi să-i fiu pe plac, crezînd că voi putea cîndva, prin el sau prin altul, datorită credinței mele în slujbă, să-mi redo- bîndesc libertatea.

Cînd stăpînuî meu ieşea afară, îi ieşeam întru întîm- pinare la scară şi-i întindeam mîna ca să scoboare treptele ; îi făceam scobitori pentru masă, cu atîta artă şi dibăcie, şi aşa de multe, că ajunse să trimită din ele plocon amicilor; îi țineam vesela de argint şi mai cu seamă vasele pentru băuturi atît de curate, că-ți era mai mare dragul să le priveşti ; vinul şi apa erau la el totdeauna reci, pe scaune perne moi de lînă, cabina curata pahar, că nu se găsea, oricît ai fi căutat în tot cuprinsul ei, măcar un purice, necum altă vietate de soiul ăsta.

Pentru că tot timpul liber din cursul zilei mi-1 ocupam doar cu vînătoarea ploşniţelor, astupînd găurile pe unde bănuiam că s-ar fi putut ascunde, nu numai pentru a le stupi pe ele, ci şi urmele lor rău mirositoare. Atîta sîrguinţă arătam, atît de bine mă purtam, încît stăpînul meu nu-şi mai pierdea vremea stînd de vorbă cu valeţii săi, dar cu mine discuta îndelung lucruri de mare importanţă. Totuşi, în relaţiile cu mine făcea ceea ce fae distilatorii : mă punea în alambic şi, cînd storcea din mine substanţa dorită, se retrăgea, sau, mai bine spus, se temea de mine, pentru că din pricina clevetirilor lui Soto nu-1 aveam cu totul în puterea mea. Cu toate acestea, oricît m-ar fi bîrfit el, eu aveam grijă să mă port bine, atît ca să-1 clau de ruşine scoţîndu-1 mincinos, cît şi pentru că n-aveam încotro, nevăzînd altă ieşire, o • dată ce mă hotărîsem să fac ceea ce făceam.

La masa de seară şi la ospeţe îi povesteam întîmplări pline de baz, avînd grijă să-i menţin veşnic buna dispoziţie, căci căzuse de cîteva zile într-o neagră melancolie, din pricina unei scrisori pe care o primise de la un mare personaj, faţă de care era cu deosebire obligat, şi care dorea foarte mult să-1 căsătorească.

Cei ce văd căsniciile altora şi nu se pot salva, căci din zece mii dacă scapă zece, găsesc mai de dorit starea de burlac, decît chinurile şi calamităţile căsătoriilor neizbutite.

Intr-o seară, aproape de ora mesei şi după ce se servi friptura ca de obicei, rămăsei prin preajma stăpînului meu, sorbindu-1 din ochi, ca să-i ghicesc gîndurile şi să i le previn, servindu-1 ; dar cu cît vegheam eu mai treaz, cu atît se înverşuna duşmanul meu Soto să mă nimicească. Căci, văzînd că nu ajunge la capăt cu mine, îşi cumpără răzbunarea cu bani, numai ca să-mi facă rău. Se împrieteni cu unul dintre servitori, care era pajul căpitanului, şi cu care se potrivea, căci interesele lui îl asmuţeau împotrivă-mi. îi făgădui o frumoasă pereche

de ciorapi de lină, pe care tocmai îi împletise, spunîndu-i că avea să i-i dăruiască dacă, servind odată la masă, va putea să fure vreun taler de argint şi să-I ascundă jos, în cămăruţa mea, fără ca eu să bag de seamă. Prin aceasta ar da două lovituri dintr-o dată : mai întîi, ar cîştiga ciorapii puşi ca preţ pentru asta, iar în al doilea rînd, el şi tovarăşii lui, valeţii, ar reintra în graţiile stă- pînului, lipsindu-mă pe mine de ele. Băiatului nu i se păru rău planul şi, găsind în aceeaşi zi prilejul să se scoboare în cămăruţă, puse mîna pe un vas de argint, pe

care îl ascunse în banca pe care dormeam eu, săltînd capacul şi vîrîndu-1 între perne. După ce se ridică masa, vrînd să adun argintăria ca s-o curăț, şi găsind-o mai puțină la număr, ameții căutînd vasul, şi cum nu-1 aflam, dădui sfoară-n țară că-mi lipsea, ca să fie căutat printre servitorii de la pupă. Căpitanul şi stăpînul meu crezură la început ce spuneam, dar cum duşmanul meu Soto începuse să pună fitiluri, pe loc le ajunseră la ureche spusele lui că, anume, eu însumi îl furasem, şi-acum vroiam să dau vina pe alții ca să rămîn cu vasul. La asta se mai adăugă şi stăruința pajului, a făptaşului, şi intrînd ei la bănuială, stăpînul meu îmi puse în vedere de mai multe ori să spun adevărul că, dacă nu, „întoarce foaia ; dar cum mă ştiam curat, nu-1 putui mulțumi cu altceva decît cu vorbe de dezvinovățire. Ticălosul de paj zise că trebuie să mi se inspecteze cămăruța* căci nu era cu putință să-1 fi ascuns în alt loc decît acolo, de vreme ce nu plecasem de la pupă, aşa că trebuia să se afle în locuința mea. Vorbele acestea li se părură tuturor cuminți şi, scoborînd în cămăruță, după ce o întoarseră cu susul în jos, găsiră vasul unde-1 pusese pajul şi, sco- ţîndu-1, spuseră că-1 furasem eu şi că-1 ascunsesem acolo, pentru că altcineva n-avusese cine. Cum faptul putea să pară adevărat şi cum eu mă încăpățînasem să tăgăduiesc, bănuiala lor se preschimbă în siguranță, şi-mi puseră furtul în spinare. Căpitanul îi porunci ajutorului de alguazil să-mi tragă cincizeci de bastoane, de care mă scăpă stăpînnl meu, intervenind ca să fiu iertat, căci era pentru prima dată, dar îmi atrase iuarea-aminte că, dacă mă mai prindeau vreodată cu şoalda, aveam să le plătesc pe amîndouă cu vîrf şi îndesat.

De atunci n-am mai înăițat fruntea, nici voios n-am mai putut fi : nu pentru ceea ce se petrecuse, cît de frica a ceea ce putea veni de aci înainte, căci cel ce-mi jucase prima farsă mi-o cocea el şi pe-a doua şi mai gogonată, văzînd că din prima scăpasem ieftin. Şi, temîn- du-mă de asta, mă rugai cu multă stăruință să ridice de pe capul meu sarcina ce-mi dăduseră, căci doream să i las altuia grija slujbei, socotind mai prielnică pentru mine ferecarea la banca vîslei. Crezură că tot ce făcusem se născuse din dorința ce aş fi avut-o de-a mă întoarce în serviciul primului meu stăpîn, comisul, şi cu cît îi rugam mai mult, cu atît se încăpățînau să susțină că, oricît de rău mi-ar fi părut, în serviciul acesta aveam să-mi sfîrşesc viața. „Săracul de mine — ziceam — cum să fac şi cum să dreg ca să mă pot păzi de trădători

? !" Făceam cît puteam şi cît stătea în mîna mea să fac, veghind cu o mie de ochi la fiecare fleac, şi niciodată nu era de ajuns, pentru că ştiam că, de îndată ce mă voi mai sălta niţeluş, aveam să cad din nou, fără doar şi poate.

într-o seară, venind stăpînul meu de-afară, ieşii să-1 primesc, ca întotdeauna, în capul scării ; în timp ce urca scările îi întinsei mîna şi îi scosei pelerina, spada şi pălăria, îi dădui rufăria şi halatul de damasc verde pe care-1 aveam totdeauna pregătit, şi plecai cu restul jos, punînd fiecare lucruşor la locul său. In aceeaşi noapte, fără să ştiu cum, cine sau în ce chip — căci dacă n-a fost opera diavolului, n-am să pot pricepe niciodată ce-a fost — cînd luai pălăria de unde o pusesem, o găsii fără ceaprazuri, între care se aflau şi unele de aur adevărat. Trebuie să se fi topit în aer, şi mi se întunecară minţile cînd o văzui dimineaţa fără ele. Făcui tot ce putui cău- tîndu-le, dar nu folosi la nimic. Nici la iveală nu ieşiră, nici de urma lor nu dădui. Cînd spusei toate astea stă- pînului meu, el îmi răspunse :

— Acum te cunosc eu, tîlharule, şi ştiu cine-mi eşti şi pînă unde poţi merge ! Dar să-ţi iasă din minte c-ai să ieşi la capăt cu prefăcătoriile, căci trebuie să scoţi ceaprazurile de unde ştii. Cînd a lipsit vasul de argint, puteai să crezi că nu-ţi băgasem de seamă năravul, pentru că mai mult îmi dădeai tîrcoale decît mă slujeai ; dar acum ai să le scoţi, dacă ţii la pielea ta, căci altfel ai să capeţi în fiecare zi cîte-o mie de lovituri, şi mai multe chiar, ca să te înveţi minte, şi niciodată n-ai să mai ai alt stăpîn pe galeră ; că dacă nu ţi-oi mai fi eu stăpîn, au să te azvîrle acolo unde meriţi şi unde te trag pungăşiile şi purtarea ta neobrăzată, căci dacă te-am luat cu binişorul cum am făcut pînă acum, n~a fost destul ca să te lepezi de firea ta de totdeauna : zi-i Guzmân de Alfarache, şi pace !

Nu ştiu cum să-ţi spun sau cum să-ţi împărtăşesc ceea ce simţii atunci, văzîndu-mă nevinovat şi năpăstuit de o vină cu aparenţa de adevăr. N-am răspuns o vorbă, negăsind-o, căci chiar dacă aş fi grăit ca din *Evanghelie,* rostită de gura mea nu i-ar fi dat mai multă crezare decît spuselor lui Mahomed. Tăcui, căci cuvintele care nu pot fi de folos oamenilor e mai bine să ne amuţească pe limbă, lăsînd inima să le spună lui Dumnezeu. Lui îi mulţumii şi-i dădui slavă în sinea mea, cerîndu-i să mă aibă în pază, căci nu-1 mîniasem cu nimic ; pentru că într-adevăr eram acuma atît de deosebit de cel ce fusesem, încît mai curînd cred că m-aş fi lăsat tăiat în o sută de mii de bucăţi decît să săvîrşesc cel mai uşor păcat de pe lume. După ce fură îndeplinite tot

soiul de stăruințe, şi văzură că prin nici una din ele nu ies ceaprazurile la iveală, căpitanul porunci ajutorului de alguazil să-mi dea atîtea lovituri cîte vor fi de trebuință ca să mă facă să mărturisesc furtul. Pe loc mă biciuiră, făcînd fiecare din ei ce putu, şi eu răbdai pînă ce nu mai putui, îmi cereau să vorbesc despre ceea ce nu ştiam, scoțînd din mine ceea ce ştiam, o dată cu sufletul, încît rugam cerul ca toate caznele acelea şi sîngele pe care-1 vărsăm sub crudele sfîrtecări ale bicelor să se adauge sîngelui nevinovat pe care şi-1 risipise pentru mine Dumnezeu, şi să-mi fie de folos pentru mîntuirea sufletului, pentru că socoteam că n-aveam să mai scap cu viață. Văzîn- du-mă în aşa stare şi atît de aproape de a-mi da duhul, cu toate că stăpînului meu i se părea mai mare cruzimea mea de a mă lăsa astfel biciuit, decît a sa de a o fi poruncit, mişcat totuşi de suferința mea, ceru să fiu lăsat în pace. îmi frecară tot corpul cu sare şi cu oțet tare, ceea ce îmi stîrni alte dureri şi mai mari. Căpitanului i-ar fi plăcut să mi se mai tragă şi pe burtă tot atîtea lovituri şi spunea :

— Nu ştiți dumneavoastră cine sînt tîlharii ăştia ! Sînt ca vulpile. Fac pe mortul în păpuşoi, dar cum te depărtezi nițel o iau la picior şi zburdă ca mînjii, iai pentru un real ar fi în stare să secase jupuiți de vii. Dar să ştie, cîinele, că ori dă ceaprazurile, ori viața !

Porunci să fiu dus de acolo în cămăruța mea, unde veneau să mă amenințe de-o mie de ori pe ceas, să scot ceaprazurile sau să mă pregătesc de noi chinuri, căci nu puteam să mă bucur de roadele furtului, de vreme ce aveam să fiu ucis în bătaie. Dar cum, de unde nu-i, nici Dumnezeu nu poate lua, n-avui cum îndeplini ceea ce mi se poruncea.

Atunci înțelesei ce înseamnă să fii ocnaş. Pricepui că fețele binevoitoare pe care mi le arătau unii sau alții erau pentru că-i slujeam cu iscusință şi-i distram cu glumele mele, şi nu pentru că țineau la mine. Cea mai mare durere pe care-o simții în nenorocirea aceasta nu era atîta durerea celor cîte le sufeream, nici durerea de-a vedea mărturia falsă ridicată împotrivă-mi, cît de a înțelege că toți mă socoteau vrednic de asemenea pedeapsă, şi că nu-i dureau chinurile mele. Trecînd cîteva zile de la această tortură, mai veniră o dată să-mi ceară zorzoanele, şi cum n-avui nici atunci de unde le da, mă scoaseră din cămăruță slăbit şi bolnav cum eram şi mă urcară sus, unde mă ținură multă vreme spînzurat de încheieturile brațelor şi bălăbănindu-mă în aer ; chin groaznic, în care crezui că-mi voi găsi

sfîrşitul, pentru că mi se slăbi inima încît abia mai bătea, şi mi se tăie răsuflarea. Mă scoborîră de acolo nu ca să-mi viu în fire; ci ca să mă trimită la alte chinuri : mă legară, după dorința căpitanului, de catarg, şi mă biciuiră pe pîntece şi pe piept cu atîta cruzime, ca şi cum cine ştie pe cine aş fi omorît : porunciră să fiu biciuit pînă voi muri. Dar temindu-se căpitanul că nu mai aveam mult pînă să-mi dau sufletul, şi că, de s-ar fi întîmplat una ca asta, avea să mă plătească regelui, găsi cu cale să se lase păgubaş numai de ceaprazuri, decît să le şi piardă şi pe deasupra să mai şi plătească. Porunci să fiu lăsat în pace şi dus de-acolo la infirmerie, unde să fiu apoi îngrijit. Cînd fui niţel mai întremat, încă li se păru că nu se răzbunaseră destul, căci tot mai credeau despre mine că am atîta răutate în suflet încît mai curînd eram gata să-ndur toate torturile şi bicele decît să pierd roadele furtului. Porunciră comisului să nu-mi dea iertare pentru nici o vină, ci dimpotrivă, să pună tot zelul, pedepsindu-mi de fiecare dată păcatele veniale, ca şi cum ar fi fost păcate de moarte [1] ; iar el, care atît aştepta ca să fie pe placul căpitanului, mă pedepsea cu o asprime neobişnuită. Dacă cumva, ca să-mi acopăr vreo nevoie, îmi vindeam porția într-o zi, mă biciuiau, schingiuindu-mă în aşa hal, de parcă într-adevăr ar fi vrut să sfîrşească cu mine. Şi, ca să aibă prilej mai bun s-o facă fără risc, îmi deteră în sarcină toată munca otgoanelor, cu amenințarea că

> orice greşeală va atrage după ea o pedeapsă zdravănă. Trebuia să vîslesc de cîte ori era nevoie, la fel cu ceilalți ocnaşi ; banca mea era ultima şi cea mai supusă intemperiilor, vara încinsă de soare şi iarna înghețată, galera avîndu-şi totdeauna capătul în bătaia vîntului.
>
> Şi, întocmai cum cel bogat şi mulțumit tinde întotdeauna să cadă cît mai jos cu putință, eu nu doream decît să mă pot ridica, pentru că ajunsesem la ultima treaptă a decăderii.
>
> Se întîmplă după gîndul meu.
>
> Tovarăşul meu Soto nu ajunsese la galere făcînd pomeni, nici predicînd credința lui Cristos printre necredincioşi ; îl tîrîseră aici faptele sale, căci la vremea lui fusese cel mai mare tîlhar ce se pomenise în Italia şi în toată Spania. O bucată de vreme fusese soldat şi cunoştea tot pămîntul, ca unul ce-1 străbătuse în lung şi-n lat. Văzînd el că galerele navigau pe Marea Mediterană şi se apropiau adesea de coasta Berberiei căutînd prăzi, îi veni în gînd să pună la cale, împreună cu cîțiva mauri şi ocnaşi din banda sa, o răscoală prin care să ajungă stăpînuî galerei. Pentru asta se şi aprovizionaseră cu nişte arme, pe care le ascunseseră sub băncile

lor, ridicînd pardoseala, cu gîndul să se folosească de ele la timpul potrivit. Dar cum nu-şi putea aduce planul la îndeplinire fără să mă aibă şi pe mine de partea lui, atît din pricina locului pe care-1 ocupam pe bancă, la vîslă, cît şi pentru că în sarcina mea erau otgoanele, i se păru cu cale să-mi dea socoteală de ceea ce plănuise, gîndindu-se că nici unuia dintre toți cei de pe corabie n-avea cum să-i convină mai mult decît mie — atît pentru că eram osîndit pe toată viața, cît şi pentru că mă tratau cu atîta asprime — orice ieşire din iadul în care mă aflam putîndu-mi-se părea o salvare. Ar fi vrut să-mi vorbească despre asta chiar Soto, dar nu putea : îmi trimise un mesager, cerîn- du-mi să ne împăcăm şi să iau parte la răscoală. Ii răspunsei că asta nu era o treabă la care să ne putem hotărî cu atîta uşurință, şi că să bage bine de seamă, socotind totul în amănunțime, pentru că ne expuneam în chipul cel mai grav şi n-aveam dreptul decît să ieşim cum se cuvine din asta, sau să ne pierdem viața. Maurului care-mi aduse solia nu i se păru de lepădat sfatul meu, şi spuse că va duce răspunsul lui Soto şi că se va întoarce iarăşi să-mi vorbească. între două solii, îmi făcui socotelile, şi cum îmi propusesem cu tărie să nu mai săvîrşesc niciodată vreun lucru rău şi nelegiuit, orice folos aş avea de tras din el, înțelesei că nu era încă timpul să le dau sfaturi, atît din pricina hotărîrii lor, cît şi pentru că, dacă aş fi lipsit dintre ei, temîndu-se să nu-i dau de gol, aveau să-mi scornească iarăşi cine ştie ce ca să se descotorosească de mine şi să se salveze dînşii, spunînd că eu, ca să scap de atîtea cazne, îi aț îțasem şi pe ei. Le dădui astfel numai răspunsuri bune şi mă pre- făcui c-aş fi de partea lor, pînă ce hotărîră să-şi aducă planul la îndeplinire dis-de-dimineață, în ziua Sfîntului loan Botezătorul. Şi cum eram în ajun, seara, venind un soldat să mă înlocuiască la vîsle, eu, ridicîndu-mă să-i dau pironul cu care să şi le fixeze, îi şoptii în taină : „Domnule soldat, fiți bun şi spuneți domnia-voastră căpitanului că viața şi onoarea lui merită să mă asculte ; numai două cuvinte, am să-i spun, în folosul maiestății- sale regelui, şi să poruncească numaidecît să fiu dus la pupă."

> Zis şi făcut. Cum mă găsii acolo, dădui pe față tot complotul, încît se cruci, şi aproape nu-i venea să creadă, părîndu-i-se că spuneam toate acestea ca să scap de caznele şi munca ce-mi dăduse, şi să capăt astfel iertare. Dar cînd îi spusei unde poate găsi armele şi cine şi cum le pusese acolo, mulțumi lui Dumnezeu că-1 scăpase dintr-o asemenea primejdie, făgăduindu-mi o răsplată

bună. Trimiseră pe căpetenia unei escadre [1] să inspecteze băncile pe care i le indicasem şi, căutînd armele sub ele, le găsiră.

Pe loc se şi făcu procesul vinovaților şi, ziua următoare fiind o sărbătoare atît de solemnă, amînară pedeapsa pentru a treia zi.

Vru soarta mea bună şi Dumnezeu să-mi vină într-ajutor şi să-mi chivernisească treburile cu mîna sa divină, pentru că, deschizînd ei o ladă ca să scoată steagurile ce urmau să fie urcate pe catargul cel mare şi pe trin- chet, atît în semn de bucurie pentru descoperirea complotului cît şi în cinstea sărbătorii, găsiră în fundul ei, într-o gaură de şoarece, şi ceaprazurile de aur ale stăpînului meu. Şi cum Solo, cerîndu-mi iertare de mărturia falsă ce ridicase împotrivă-mi cînd cu vasul de argint, declară deopotrivă la spovedania din urmă cum şi de ce furase ceaprazurile şi că, cu toate că îmi făgăduise prietenia lui, în fundul sufletului nu se gîndea decît să mă ucidă cu cuțitele de îndată ce avea să-i izbutească răscoala, înțelesei că Dumnezeu vroise să mă mîntuie de toate în ziua aceea. Pe Soto şi pe unui dintre tovarăşii săi ce fuseseră căpeteniile răscoalei îi condamnară să fie sfîşiați de patru galere. Pe cinci îi spînzurară, şi pe mulți alții, ce fuseseră aflați vinovați, îi osîndiră la galere pe toată viața, după ce mai întîi aveau să fie biciuiți în văzul lumii, cu toată trupa cerc împrejurul lor. Multor mauri li se scurtară nasurile şi urechile, ca să poată fi

recunoscuți, iar căpitanul umflă cît putu bunătatea, nevinovăția şi credința ce-o arătasem, cerîndu-rni iertare de felul cum mă tratase în trecut, şi porunci să fiu scos din fiare şi sa umblu pe galera ca un om liber, 'pînă ce va veni hîrtia de la maiestatea-sa, prin care să se poruncească eliberarea mea definitivă, căci aşa i se ceruse, şi aşa fusese sfătuit.

Pun punct şi dau sfîrşit aici povestirii acestor nenorociri ; cu viața nelegiuită mi-am încheiat socotelile. Cea pe care am dus-o în zilele cîte mi-au mai rămas o vei vedea, cititorule, în cea de-a treia şi cea din urmă parte, dacă cerul va vroi să-mi dea răgaz înaintea celei veşnice, în care cu toți nădăjduim. [21]

[21] Partea a treia a romanului *Guzmăn de Alfarache,* pe care Alemân plănuia, cum se vede, să o scrie, n-a mai fost scrisă niciodată.

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

Miguel de Cervantes Saavedra s-a născut la Alcalâ de He- nares în 1547, fiind unul din cei şapte copii ai unui hidalgo sărac, Rodrigo de Cervantes Saavedra, chirurg mediocrusurd şi împovărat de datorii, care se muta cu familia din oraş în oraş, în căutarea clientelei. Miguel învaţă la un colegiu din Madrid, de pe băncile căruia începe să scrie şi să publice versuri. în 1569 se află la Roma ca şambelan al nunţiului Ac- quaviva, iar în 1570 e înrolat în armată. la parte, în 1571, la faimoasa bătălie de la Lepanto, pierzîndu-şi mîna stîngă în luptă. în 1575 este făcut prizonier de piraţii din Alger, care-l ţin în robie cinci ani, fără să-l spînzure însă, cu toate că Cervantes pune la cale şi conduce în mai multe rînduri încercările de evadare ale tovarăşilor săi de sclavie. Viaţa şi-o păstrează datorită scrisorilor găsite asupra sa atunci cînd fusese luat prizonier, semnate de don Juan de Austria şi adresate regelui Filip al 11-lea, ceea ce face să fie considerat de corsarii mauri drept un personaj important, destinat unei răscumpărări bogate. Cum răscumpărarea întîrzia, Cervantes este îmbarcat pentru a fi trimis la Constantinopol ca rob pe viaţă, dar e salvat în ultimul moment. întors la Madrid, face parte din expediţia din Portugalia, în 1581, apoi e trimis în insulele Azore ; în sfîrşit, îl găsim la Cartagina, Oran şi Mostaganem, în nordul Africii, „în serviciul regeluC. Incepînd din 1587 parcurge Andaluzia ca proveedor [22] *al nutreţului armatei şi ca.*

[22] **Achizitor (sp.).**

rechizitor de grîne şi ulei, funcție mediocră şi obositoare, ca- re-i creează numai neajunsuri, dar îi dă prilejul să viziteze colțuri tăinuite şi îndepărtate ale Spaniei, să trăiască viața poporului şi să-i cunoască obiceiurile. Visul său este un post în Indii, care însă nu i se acordă. în schimb, în urma unor ne- reguli în registrele sale de socoteli, este închis la Castro del Rio, în 1593. Un an mai tîrziu îl găsim însă într-un post analog, în provincia Granada. încearcă să cîştige din nou bani scriind teatru, ceea ce nu-i reuşeşte, mai cu seamă pentru că intre timp marele dramaturg Lope de Vega acaparase scenele Spaniei. în 1597 e din nou în închisoare, de unde nu scapă definitiv decît în 1603, cînd se stinge procesul său de datorii fiscale. Succesul primei părți a lui Don Quijote, *tipărită în 1605, îi îmbunătățeşte întrucîtva pentru moment situația materială. Şase luni după apariția volumului, în iulie 1605, se şi epuizaseră cinci ediții. Un impostor, care semnează Avella- neda, publică o a doua parte, apocrifă, act de piraterie literară care grăbeşte însă publicarea adevăratei opere, în 1616, an în care Cervantes îşi scrie şi romanul său cavaleresc* Per- siles y Sigismunda, *publicat postum, căci tot în 1616, bolnav ele hidropisie, scriitorul moare, la vîrsta de 69 de ani.*

Nuvelele exemplare, *din care face parte şi cea aleasă pentru această antologie, au fost publicate în anul 1613, numele lor datorîndu-se ideii autorului de-a face din fiecare caz expus un exemplu profitabil din punct de vedere moral. Cervantes este scriitorul care introduce acest gen în Spania. Din cele douăsprezece nuvele, cîte compun volumul, multe au caracter picaresc ; ele au fost scrise în diverse epoci ale vieții autorului.* Căsătoria pe furate *este scrisă după 1600.* Colocviul clinilor *a mai fost tradus în romîneşte, singur, acum cîteva decenii, sub titlul* Cîinii din Valladolid.

CĂSĂTORIA PE FURATE

Din Spitalul învierii, care se află la Valladolid dincolo de Puerta del Campo, ieşea un soldat care, prin felul cum se servea de spadă ca de un baston, prin slăbiciunea picioarelor şi paloarea

chipului, arăta limpede că, deşi nu era prea cald afară, trebuie să fi asudat în douăzeci de zile toate veninurile dobîndite într-o singură oră.[23] Mergea cu paşi mărunţi şi poticnindu-se, ca un convalescent. In- trînd pe poarta cetăţii, întîlni un prieten de-al său, pe care nu-1 văzuse de mai bine de şase luni şi care, crucin- du -se ca şi cum i-ar fi ieşit în faţă vreo nălucă, îi spuse apropiindu-se :

— Ce-i cu domnia-voastră, domnule stegar Campu- zano ? E cu putinţă să fiţi domnia-voastră prin ţinuturile noastre ? Şi eu care vă credeam în Flandra, pentru că mai degrabă vă vedeam acolo, mînuind lancea, decît tî- rînd spada pe-aici ! Dar ce-i cu paloarea şi cu slăbiciunea asta ?

La care Campuzano răspunse :

— Dacă mă aflu sau nu în ţinuturile acestea, domnule licenţiat Peralta, ai răspunsul văzîndu-mă. La celelalte întrebări n-am ce răspunde, decît că ies din spitalul de colo, după ce am asudat veninul din patrusprezece rîn- duri de bube, cu care m-a garnisit o femeie, pe care, culmea, o luasem de nevastă, păcatele mele !

—Aşadar, v-aţi însurat ? întrebă Peralta.

— Da, domnule, răspunse Campuzano.

—N-o fi cumva din dragoste ? reluă Peralta ; căci asemenea căsătorii aduc întotdeauna după ele, fără întîr- ziere, căinţa.

—N-aş şti spune dacă din dragoste — răspunse stegarul — cu toate că aş putea afirma foarte bine c-a fost din nenorocire, căci din această *căsnicie,* sau mai bine zis *căznicie*, am ieşit atît de secătuit trupeşte şi sufleteşte, încît m-a costat patruzeci de rînduri de sudori ca să lecuiesc boalele corpului, iar pentru cele ale sufletului nu cred să existe leac care să-mi poată aduce uşurare. Dar pentru că n-are nici un rost să-ţi ţin discursuri în mijlocul drumului, să mă ierţi domnia-ta, şi ţi-oi înşira altă dată, aflîndu-ma mai la largul meu, toată povestea şi cele mai neobişnuite şi stranii aventuri pe care le vei fi auzit domnia-ta de cînd trăieşti.

—Dar nicidecum — făcu licenţiatul — ci dimpotrivă, vă rog să mă urmaţi acasă la mine, şi aici ne vom pocăi împreună, dat fiind că mîncarea ce mi se pregăteşte e cam de bolnav şi măsurată numai pentru doi, dar valetul meu se va mulţumi cu o plăcintă, iar dacă ne dă voie convalescenţa dumneavoastră^ cîteva felii de şuncă de

---

[23] **Aluzie la modul medieval de a „lecui" bolile venerice, prin sudaţir repetate.**

Ruta ne vor deschide pofta de mîncare, sporită pentru mine mai cu seamă de plăcerea de a vă invita, nu numai de data aceasta, ci ori de cîte ori veţi dori domnia-voastră.

Campuzano îi mulţumi de cinste şi primi să-i fie oaspete. Merseră la San Llorente, ascultară liturghia, apoi Peralta îl duse la el acasă, îi oferi ce-i promisese şi altele pe deasupra, şi-1 rugă, către sfîrşitul prînzului, să-i povestească întîmplările de care făcuse atîta caz.

Nu se lăsă rugat prea mult Campuzano, ci, dimpotrivă, începu să vorbească aşa precum urmează :

— Poate-ţi vei fi amintind domnia-ta, domnule licenţiat Peralta, că eu eram tovarăş de arme în oraşul acesta cu căpitanul Pedro de Herrera, care se află acum în Flandra.

— Sigur că-mi amintesc, răspunse Peraita.

— Aşadar, într-o zi — urmă Campuzano — pe cînd tocmai ne ridicam de la masă în hanul de la Solana unde locuiam, intrară două femei cu înfăţişarea atrăgătoare, urmate de două slujnice. Cea dintîi începu să vorbească cu căpitanul, în picioare, sprijinită de pervazul unei ferestre, iar cealaltă se aşeză pe un scaun în apropierea mea, cu voalul tras pînă sub bărbie, nelăsîndu-mă să-i văd faţa mai mult decît îngăduia ţesătura destul de puţin rară ; şi cu toate că o rugai să-mi facă favoarea de a se descoperi, n-a fost cu putinţă s-o scot la capăt cu ea, lucru care-mi aprinse şi mai mult dorinţa de a o vedea ; şi pentru a mi-o spori şi mai vîrtos, fie cu dinadinsul, fie din întîmplare, necunoscuta scoase de sub pelerină o mină albă, plină de giuvaeruri preţioase.

Eram pe vremea aceea foarte împopoţonat, cu lanţul acela gros pe care trebuie să mi-1 fi ştiut dumneata, cu pene şi surguci la pălărie, cu tunica militară ţipător colorată, şi pînă într-atîta de fercheş mă socoteam în nebunia mea, încît credeam că pot da gata toate femeile numai cît m-ar fi privit. Sigur pe farmecele mele, o rugai deci să se descopere, la care ea îmi răspunse :

— Nu încerca să fii nelalocul dumitale !... Am casa mea ; dă poruncă unui paj să mă urmeze ; căci, cu toate că sînt femeie cinstită, aşa cum n-ar lăsa să se creadă răspunsul meu, totuşi mi-ar

plăcea să văd dacă înțelepciunea îţi este deopotrivă cu eleganţa veşmintelor, în- găduindu-ţi bucuroasă să mă vezi mai pe îndelete.

li sărutai mîinile pentru marea favoare pe care mi-o făcea, în schimbul căreia îi făgăduii munţi de aur. Căpitanul îşi terminase şi el convorbirea. Doamnele plecară. Unul dintre oamenii mei le urmări. Căpitanul îmi spuse că ceea ce-i ceruse doamna era să-i ducă nişte scrisori în Flandra, adresate altui căpitan pe care-1 numea vărul său,

cu toate că el ştia bine că-i era numai ibovnic. Pe mine mă puseseră pe jeratic mîiniie albe ca neaua pe care le zărisem, şi muream de dorința de a-i vedea necunoscutei şi fața. Şi astfel a doua zi, omul meu servindu-mi drept călăuză, dobândii liberă intrare.

Găsii casa foarte bine mobilată, şi pe femeie, care avea ca la treizeci de ani, o recunoscui după mîini. Nu era grozav de frumoasă, dar vorba ei putea să-ți sucească bine capul, fiindcă avea un glas atît de suav, încît îți intra prin urechi direct în inimă. Petrecui cu ea ore lungi în convorbiri drăgăstoase ; făcui pe grozavul, mă împăunai, mă rotii cocoşeşte, îi făcui daruri şi promisiuni, şi mă dedai la toate demonstrațiile care mi se părură necesare ca să mă vadă cu ochi buni ; totuşi, cum ea era obişnuită să audă asemenea promisiuni şi oferte, ba chiar şi mai şi, părea că mai curînd îşi pleacă îngăduitoare urechea la spusele mele decît le crede. în sfîrşit, întrevederile noastre, patru zile cît nu contenii să-i fac la vizite, se risipiră în floricele, fără să mă fi putut apropia de culesul fructului dorit.

Tot timpul cît o vizitai, o găsii mereu singură în casă, fără cea mai mică urmă de pretinse rude sau de prieteni adevărați. O slujea o servitoare mai mult şireată decît proastă. într-un cuvînt, obişnuit să mă port în dragoste ca un soldat care se socoteşte mereu în ajunul mutării, grăbii pe doamna mea, dona Estefania de Caicedo,

pentru că acesta este numele celei care m-a legat, să-mi dea un răspuns.

— Domnule stegar Campuzano — îmi spuse ea — ar fi o prostie din partea mea să mă dau față de dumneata drept o sfîntă ; am fost o păcătoasă, şi mai sînt încă ; dar nu în felul în care .mă clevetesc vecinii, nici aşa cum mă văd cei care nu mă cunosc îndeaproape. Nici de la părinții mei, nici de la alte rrude n-am moştenit vreo avere, şi cu toate acestea casa mea face, aşa cum e mobilată, două mii şi cinci sute de ducați, bătuți pe muche, tot în lucruri care, de-ar fi să fie puse zălog, ar putea fi pe loc prefăcute în bani gheață. Cu zestrea asta caut un soț căruia să mă dărui şi căruia să-i fiu supusă ; deopotrivă cu jurămîntul de a-mi schimba felul de viață, i-aş aduce acestui bărbat o grijă cum nu s-a mai văzut, de a-i fi pe plac şi de a-1 sluji. Pentru că nici un principe nu poate avea bucătar mai priceput, nici care să ştie să dea gust bucatelor mai bine decît ştiu eu, atunci cînd, vrînd să dovedesc destoinicia mea în ale gospodăriei, am chef sa mă apuc de una ca asta. Ştiu să fiu îngrijitoare în casă, bucătăreasă în cuhnie şi doamnă în salon. Într-adevăr, ştiu să poruncesc şi ştiu să mă fac ascultată. Nu risipesc nimic şi string mult. Un real chivernisit de mine nu-şi scade, ci-şi sporeşte prețul. Rufăria pe care o am, multa şi de bună calitate, nu vine din prăvălii sau din ateliere : degetele acestea şi cele ale servitoarelor mele au tors inul, şi dacă s-a putut țese în casă ceva, în casă a fost țesut. Mă laud singură, pentru că nu încape ruşine în privința aceasta cînd te sileşte nevoia. Într-un cuvînt, vreau să spun că eu caut un soț care să mă apere, să-mi poruncească şi să mă respecte, şi nu un amant care să mă servească şi să mă înjure. Dacă domnia-ta accepți ceea ce-ți pot dărui, sînt aici cu tot ce am, gata să mă supun oricărei porunci, fără să mă pun în vînzare (pentru că asta înseamnă să te dai pe mîna mijlocitoarelor), căci nimeni nu se pricepe sa mijlocească mai bine decît părțile însele.

l **2**

Eu, care aveam pe atunci minții le nu în cap, ci în căi- cîie, făgăduindu-mi plăceri mai mari decît ceea ce-mi poate zugrăvi chiar închipuirea, şi avînd în fața ochilor toată bogăția zestrei pe care o şi vedeam prefăcută în bani gheață, fără să mai judec altceva decît ceea ce-mi dădea ghes dorința, care-mi ținea rațiunea în

cătuşe, îi răspunsei că *eu* eram fericitul muritor care trebuia să mulţumească cerului de a-i fi hărăzit, ca prin minune, o asemenea tovarăşă, pentru a o face doamnă şi stăpînă a voinţei mele şi a întregului meu avut, care nu era atît de

mic încît sa nu valoreze — cu lanțul acela pe care-1 purtam la gît şi cu cîteva alte giuvaere pe care le-aveam acasă, mai ales dacă m-aş mai fi uşurat şi de anume podoabe militare — cel puțin două mii de ducați, iar aceştia, puşi laolaltă cu cei două mii şi cinci sute ai săi, erau prea îndestui ca să ne putem retrage la țară, trăind în satul unde-mi aveam eu obîrşia, şi unde mai aveam unele rădăcini, avere care, pusă în valoare, cu banii noştri şi prin vînzarea roadelor la timpul lor, ne-ar fi putut asigura o viață plăcută şi liniştită.

Zis şi făcut, hotărîrăm logodna pe loc, şi se făcură strigările prin care ne declaram amîndoi celibatari, şi în cursul a trei zile de sărbătoare, care căzură una după alta laolaltă cu Paştele, toată lumea luă cunoştință de ele, iar în a patra zi ne cununarăm, aflîndu-se de față la nuntă doi dintre prietenii mei, şi un tînăr pe care ea mi-1 prezentă drept vărul său, căruia eu mă declarai bucuros să-i fiu rudă, vorbindu-i cu multă cuviință, aşa cum îmi fuseseră pînă atunci purtările toate față de mireasa mea, fără să bănuiesc că ascunde planuri atît de trădătoare şi ițe atît de încîlcite, încît e mai bine să nu vorbesc despre ele, pentru că, deşi nu-ți spun acum decît adevărul, nu sînt totuşi adevăruri care să se poată mărturisi altfel decît la spovedanie.

Servitorul meu îmi mută cufărul de la han acasă îa nevastă-mea şi închisei în el, în fața ei, minunatul meu lanț ; îi mai arătai încă trei sau patru, dacă nu la fel de mari, de-o lucrătură mai fină, deopotrivă cu alte trei sau patru inele felurite. îi arătai veşmintele mele de gală şi penajele bogate şi-i încredințai pentru cheltuiala casei cei patru sute de reali cîți îi aveam. Şase zile m-am lăfăit în casă ca ginerele vînător de zestre la socrul cel bogat, şase zile care au fost luna mea de miere. Călcam pe covoare somptuoase, mototoleam cearşafuri de olandă, cinam la lumina candelabrelor de argint. Dejunam în pat, mă sculam la ora unsprezece, la douăsprezece mîncam şi la

două îmi făceam siesta pe pernele divanelor scunde. Dona Estefania şi slujnica îmi căutau tot timpul în coarne. Valetul meu, de unde pînă atunci fusese tot ce cunoscusem mai greoi şi mai leneş, se prefăcuse într-o căprioară sprintenă, iar dacă dona Estefania lipsea de lîngă mine, putea fi găsită la bucătărie, preocupată să poruncească feluri care să-mi trezească pofta de mîncare şi să le însufleţească pe celelalte ; cămăşile, gulerele şi batistele mele, stropite din belşug cu apă de flori de portocal şi cu eucalipt, erau un adevărat Aranjuez înflorit, aşa de frumos miroseau.

Trecură aceste zile în zbor, cum trec anii ce stau sub jurisdicţia vremii. In acest timp, văzîndu-mă atît de bine întreţinut şi servit, îmi schimbasem în bine planul viclean cu care intrasem în joc. La capătul acestor şase zile, într-o dimineaţă, pe cînd eram încă în pat cu dona Estefania, se auziră strigăte şi lovituri puternice la poarta dinspre stradă. Servitoarea se aplecă pe fereastră, şi, retrăgîndu-se îndată, strigă :

— Fie binevenită ! Aţi văzut că s-a întors mai curînd decît ne scrisese deunăzi ?

— Cine s-a întors, femeie ? o întrebai.

— Cine ? răspunse ea. Stăpîna mea, dona Clementa Bueso, întovărăşită de cavalerul don Lope Melen- dez de Almendârez, cu doi servitori şi cu Hortigosa, doica ei, pe care-o luase cu sine.

— Du-te, fato ! Ce bucuroasă sînt! Du-te şi le deschide! spuse atunci doiia Estefania ; şi dumneata, domnule, dacă mă iubeşti, nu te tulbura şi nici nu răspunde în locul meu, orice-ai auzi vorbindu-se împotriva mea.

— Dar cine-ar putea spune, mai ales de faţă cu mine, ceva care să te ofenseze ? ! Lămureşte-mă ce fel de oameni sînt aceştia, căci mi se pare că te-a tulburat venirea lor.

— N-am timp să-ți răspund acum, spuse dona Este- fania. Află numai că tot ceea ce se va petrece aici va fi ticluit cu un anumit scop pe care-1 vei afla mai pe urmă.

Şi cu toate că aveam chef să răspund la toate acestea, nu-mi dete timp doiia Clementa Bueso, care intră în odaie, îmbrăcată într-o rochie de mătase verde gofrată, cu multe găitane de aur, cu o pelerină scurtă din aceeaşi stofă şi la fel împodobită, cu o pălărie cu pene verzi, albe şi roz, prinse într-o bogată agrafă de aur bătută cu pietre, şi cu un voal fin care-i acoperea jumătate din obraz. Cu ea

intră şi don Lope Melendez de Almendârez, într-un costum de călătorie nu mai puțin elegant şi bogat.

Doica Hortigosa fu prima care deschise gura, zicînd :

— Hristoase, ce-mi văd ochii ! Patul stăpînei mele, dona Clementa, ocupat, şi mai cu seamă de un bărbat I Aşa minune nu s-a mai pomenit în casa asta ! Pe cinstea mea, şi-a cam luat-o în cap dona Estefania, sigură cum era de prietenia stăpînei mele !

—: Ai dreptate, Hortigosa — răspunse dona Clementa — cu toate că eu, numai eu sînt de vină ; n-am să mai greşesc altă dată luîndu-mi prietene care nu-ți sînt prietene cu adevărat decît atunci cînd le vine lor la socoteală.

La toate acestea dona Estefania răspunse :

— Nu te supăra, dona Clementa, şi află că e la mijloc o taină, dacă vezi tot ce vezi în casa asta, taină pe care atunci cînd o vei afla, ştiu că nu-mi vei mai găsi nici o vină şi că nu vei mai avea de ce te plînge.

In timpul acesta eu îmi trăsesem încălțămintea în picioare şi mă îmbrăcasem, iar dona Estefania, luîndu-mă de mînă, mă duse în altă cameră, şi acolo îmi destăinui ca amica aceasta a ei vroia să-i joace o farsă acelui don Lope cu care venise, şi cu care vroia să se mărite ; şi anume farsa era să-1 facă să creadă că toată casa, cu toate cîte se aflau în ea erau ale ei, şi că avea de gînd să i le aducă drept zestre ; o dată căsătoria făcută, puțin îi mai păsa dacă avea să se descopere păcăleala, atîta încredere avea în dragostea lui don Lope.

— Pe urmă are să-mi dea înapoi tot ceea ce-mi aparține, şi nu i-o va lua nimeni în nume de rău nici ei şi nici oricărei alte femei, de-a fi căutat să se mărite cu un om de vază, chiar dacă pentru asta a trebuit să născocească un asemenea vicleşug.

Eu îi răspunsei că era un mare 'semn de prietenie din partea ei ceea ce făcea, şi că mai întîi se cuvenea să deschidă bine ochii, pentru că s-ar fi putut întîmpla apoi să fie nevoie de ajutorul justiției ca să reintre în stăpî- nirea averii sale. Dar ea îmi răspunse cu atîta bun-simț, arătîndu-mi cît de îndatorată era față de dona Clementa, şi încă pentru lucruri mult mai însemnate, încît, împotriva voinței mele şi trecînd peste judecata mea sănătoasă, am fost nevoit să mă înduplec, cedînd dorinței ei. Mă asigură apoi că

toată farsa n-avea să dureze mai mult de opt ziîe, pe care le vom petrece în casa unei alte prietene de-a ei.

Punîndu-ne amîndoi toaleta la punct, ea se duse să-şi ia rămas bun de la dona Clementa Bueso şi de la senor don Lope Melendez de Almendârez, apoi îi ordonă valetului să pună mîna pe cufărul meu şi s-o urmeze, ceea ce făcui şi eu, fără să-mi iau rămas bun de la nimeni.

Dona Estefania trase la casa unei prietene, şi înainte de-a intra şi eu, stătu o bună bucată de vreme de vorbă cu dînsa, iar cînd sfîrşi de vorbit ieşi o servitoare şi ne spuse, mie şi valetului, să intrăm. Ne cluse într-o cameră strimtă, în care erau două paturi atît de apropiate, încît păreau unul şi acelaşi, nemairămînînd între ele nici un pic de spațiu, iar cearşafurile lor se atingeau. într-adevăr, râ-maserăm aici şase zile, în care timp nu petrecurăm o oră fără să ne ciorovăim, eu imputîndu-i prostia pe care o făcuse lăsîndu-şi casa şi avutul, chiar dacă în locul prietenei ar fi rămas propria sa mamă.

Neghiobia asta îmi venea în cap în fiecare clipă, pînă într-o zi cînd gazda, în vreme ce dona Estefania plecase spunînd că vrea să vadă cum stau lucrurile cu casa ei, veni să mă întrebe care era cauza ce mă făcea să mă cert necontenit cu nevastă-mea, şi ce-a putut ea să facă aşa de grozav încît să i-o scot veşnic pe nas, adăugind că trebuie să fi fost mai curînd o mare gogomănie, decît o dovadă de prietenie, cum spuneam eu. îi povestii totul din fir-a-păr, şi cînd ajunsei să-i spun că mă căsătorisem cu dona Estefania, care avea cutare şi cutare zestre, şi că fusese o naivitate să-şi lase casa şi tot avutul donei Cle-menta, chiar dacă făcuse asta cu intenţia demnă de a o ajuta să facă o partidă atît de strălucită cum era don Lope, gazda începu să se crucească şi să-şi scuipe-n sîn cu atîta grabă şi cu atîţia „doamne-fereşte de muierea păcătoasă", că fui copleşit de-o tulburare neînchipuită.

La urmă, îmi spuse :

— Domnule stegar, nu ştiu dacă îmi calc pe conştiinţă descoperindu-vă ceea ce-mi pare că mi-ar încărca-o pe veci dac-aş tăcea ; dar, fie ce-o fi, în faţa lui Dumnezeu dreptatea iese ca untdelemnul la suprafaţă şi minciuna cade la fund ca drojdia. Adevărul este că dona Clementa Bueso e adevărata stăpînă a casei şi a avutului care v-a fost adus ca zestre. Minciună este tot ceea ce v-a spus dona Estefania, pentru că ea n-are nici casă, nici

avere, nici haine, în afară de ceea ce-i pe ea. Şi ceea ce i-a dat îndemnul şi răgazul să vă joace o astfel de festă a fost vizita donei Clementa la nişte rude ale sale în cetatea Plasenciei, de unde a făcut un pelerinaj de nouă zile la sfînta fecioară din Guadalupe, timp în care şi-a lăsat casa în grija donei Estefania, pentru că, într-adevăr, sînt foarte bune prietene. Deşi, la drept vorbind, n-are nici o vină biata femeie, că la urma urmei tot ce-a făcut a făcut ca să poată cîştiga încrederea unui bărbat atît de nobil ca domnul stegar.

Cu acestea puse capăt convorbirii, şi eu începui să-mi ies din fire, şi fără îndoială aş fi ajuns într-o stare jalnică dacă îngerul meu păzitor ar fi întîrziat numai atîtica să-mi vină într-ajutor, dînd ghes inimii să-mi spună să bag de seamă că eram creştin, şi că cel mai mare păcat al oamenilor este deznădejdea, care de la diavol vine. Acest gînd, insuflat de cugetul meu bun, mă mai întări întrucîtva ; dar nu într-atîta încît să nu pun mîna pe mantie şi pe spadă şi să plec în căutarea donei Estefania, cu hotărîrea de-a o pedepsi cu toată străşnicia. Soarta însă, care n-aş putea spune dacă-mi era prielnică sau potrivnică, orîndui să n-o găsesc pe dona Estefania nicăieri, oricît am căutat-o. Mă dusei în catedrala San Lîo- rente, îmi încredinţai necazul sfintei fecioare, mă aşezai pe o bancă cu spătar şi, abătut cum eram, mă cuprinse un somn atît de greu, că nu m-aş fi deşteptat nici pînă astăzi dacă nu mă trezeau alţii. Pornii copleşit de gînduri şi de temeri spre casa donei Clementa, pe care o găsii instalată în pace ca o adevărată stăpînă ce era. Nu îndrăznii să-i spun nimic, fiind de faţă şi şeilor don Lope. Mă întorsei la casa gazdei mele, care mă încunoştinţă că-i spusese donei Estefania cum că eu aflasem toată tărăşenia, şi că ea o întrebase ce mutră făcusem aflînd o asemenea veste, că ea îi răspunsese „fioroasă", adăugind că după părerea ei plecasem de acasă cu gînduri rele şi cu hotărîrea şi mai rea de a o căuta. îmi mai spuse, în sfîrşit, că dona Estefania, aflînd acestea, îmi luase tot ce se afla în cufăr şi plecase, fără să-mi lase măcar o singură haină de schimb.

Pînă aici mi-a fost ! Mă pedepsise Dumnezeu pentru păcatele mele! Mă dusei să-mi văd cufărul, şi-1 găsii căscat ca un mormînt care-şi aşteaptă leşul şi care negreşit ar fi fost al meu, dac-aş mai fi avut minţile la locul lor ca să-mi pot da seama şi să înţeleg o năpastă atît de grozavă.

– Mare pacoste — zise Ia acest punct al povestirii licenţiatul Peralta — să-ţi fure dona Estefania atîtea lanţuri şi atîtea inele ! Asta este, curat vorba ceea : şi bătut, şi cu banii luaţi... *et caetera.*

– Nu mi-a dat mare bătaie de cap treaba asta — răspunse stegarul — pentru c-aş putea spune şi eu ca eroul din poveste : „Gîndea că mă păcăleşte el, don Simeque, însurîndu-mă cu fiică-sa cea şpanchie, dar las' că şi eu sînt pe jumătate damblagit!"

– Nu văd în legătură cu ce aţi putea domnia-voastră spune una ca asta ! se mira Peralta.

– Legătura este — răspunse stegarul — că toată acea grămadă de lanţuri, inele şi agrafe, să tot fi preţuit laolaltă vreo zece-doisprezece escudos.

– Da de unde, sări licenţiatul, cînd singur cel pe care îl aveaţi la gît părea să fie de mai bine de două sute de ducaţi aur.

– Aşa ar fi fost — răspunse stegarul — dacă adevărul ar fi corespuns aparenţelor, dar cum nu e aur tot ce luceşte, lanţurile, inelele, giuvaeruriie, agrafele mele se mulţumeau să nu fie decît produsele alchimiei. Erau cu toate acestea atît de bine plăsmuite, că numai focul sau tăişul le-ar fi putut da pe faţă şiretlicul.

– In felul acesta — spuse licenţiatul — şi domnia- voastră şi dona Estefania v-aţi tras pe sfoară.

– Şi ce mai trageri pe sfoară ! răspunse stegarul. Cu toate astea eu sînt în pagubă, domnule licenţiat, pentru că ea se poate lepăda de lanţurile mele false, pe cînd eu, de lanţul căsătoriei, nu. Fiindcă într-adevăr, orice-aş face, ea-mi rămîne nevastă şi e tot avutul meu.

– Fiţi mulţumit, domnule Campuzano — zise Peralta — şi spuneţi slavă domnului că e un avut cu picioare, şi c-a putut fugi, căci nimic nu vă sileşte să-i luaţi urma.

– Aşa e — răspunse stegarul — totuşi, fără s-o caut, nici să-i iau urma, o regăsesc mereu în mine, şi ori- unde-aş fi, afrontul care mi s-a făcut îmi stă-n gît.

– Nu ştiu ce să vă răspund — zise Peralta :— dar v-aş aminti două versuri din Petrarca :

„Che chi prende diletto di far frode, N on si de lamentat saltri Vinganna

Ceea ce înseamnă în bătrîna noastră limbă :

„Pe cine-l trage inima să-nşele, Să nu se plîngă de-l înşeală alții."

– Eu nu mă plîng — răspunse stegarul — dar mă căiesc, căci vinovatul nu-şi uşurează pedeapsa numai pentru că-şi cunoaşte vina. Văd bine c-am săpat groapa altuia şi-am căzut singur în ea, fiind cel înşelat, cînd eu am vrut să înşel ; totuşi nu pot să-mi surghiunesc pînă-ntr-a- tîta inima încît să nu-mi pese de mine. în sfîrşit, ca să rnă întorc la cazul meu, la romanul meu — pentru că se poate da numele acesta povestirii pățaniilor mele — trebuie să-ți spun c-am aflat că o dată cu dona Estefania plecase şi vărul care fusese de față la nunta noastră, şi care, încă de multă vreme, era dulcele ei ibovnic. N-am mai căutat-o, pentru că nu mi se urîse cu binele. M-am mutat, schimbînd hanul, şi-mi schimbai şi părul fără să-mi las năravul, pentru că în cîteva zile începură să-mi cadă sprincenele şi genele, şi puțin cîte puțin îmi căzu tot părul, încît devenii chelbos înainte de vreme, din pricina unei boale numită alopesie, cu alt nume, mai limpede, pecingine. Mă pomenii jumulit în toate felurile, fără cea mai mică urmă de barbă pentru pieptănat, ori de bani de cheltuială. Boala se ținu în pas cu mizeria ; şi cum sărăcia dă brînci onoarei, ducînd pe unii la spînzurătoare şi pe alții la spital, iar altora le dă ghes să bată la uşile duşmanilor lor cu rugăminți şi plecăciuni, ceea ce este una

din cele mai mari nenorociri ce pot veni pe capul unui rătăcit, pentru ca, îngrijindu-mi boala, să nu-mi stric hainele — care urmau să mă acopere de glorie atunci cînd voi fi sănătos — sosind timpul cînd se fac sudații la Spitalul învierii, intrai acolo, unde mă făcură să asud patruzeci de rînduri de sudori. M-au asigurat c-am să mă vindec, dacă ştiu să mă feresc. Eu spadă am. Cît priveşte restul, voia lui Dumnezeu !

Licențiatul îşi reînnoi făgăduielile de a-i Veni într-a- jutor, rămînînd minunat de cîte auzise.

— Nu te minuna dumneata de atîta lucru, domnule Peralta — zise stegarul — fiindc-aş avea de povestit şi alte întîmplări care trec dincolo de orice închipuire, pentru că sînt în afară de marginile firești ale lucrurilor. Ajungă-ți să ştii dumneata doar atîta, că din pricina lor socotesc că nu mi-au fost în deşert toate nenorocirile, pentru c-am avut parte, intrînd în spital, unde am văzut lucrurile de care vorbesc, de asemenea minuni, încît dumneata sau oricine altcineva, acum sau altă dată, n-are să le poată crede.

Toate aceste introduceri şi înfloritele tîrcoale pe care le dădea stegarul faptelor ce văzuse, înainte de a le povesti, înflăcărau curiozitatea lui Peralta în aşa chip încît, cu tot atîtea floricele, acesta îl rugă să-i spună de îndată minunăţiile care-i rămăseseră nepovestite.

— Trebuie să fi văzut dumneata, desigur — zise stegarul — doi cîini care, cu două felinare de gît, se plimbă noaptea cu călugării Fraternităţii de la Capacha lumi- nîndu-le drumul cînd aceştia umblă să ceară de pomană.

— Sigur că i-am văzut, răspunse Peralta.

— Trebuie de asemeni să fi auzit dumneata — reluă stegarul — ceea ce se povesteşte despre ei : că, adică, dacă din întîmplare li se zvîrle de la ferestre şi le cade în stradă vreun ban, ei aleargă numaidecît să lumineze şi să-1 caute, şi se opresc tot a^a, în faţa ferestrelor de unde ştiu că le vine îndeobşte pomana, şi umblă cu atîta supunere, încît pe drum par mai curînd miei decît cîini, în vreme ce la spital sînt ca leii, păzind casa cu mare străşnicie şi credinţă.

— Am auzit spunîndu-se — zise Peralta — că toate acestea ar fi adevărate ; dar nu văd cam ce poate sau ce trebuie să mă minuneze într-asta.

— Dar ceea ce am să-ţi spun acum de ei — urmă Campuzano — e în măsură să-ţi stîrnească mirarea, aşa că, fără să te cruceşti nici să spui că nu e cu putinţă, dumneata pregăteşte-te să crezi. Eu i-am aCizit şi aproape văzut cu ochii mei pe aceşti doi cîini, care se numesc unul Scipion şi celălalt Berganza, într-o noapte, penultima în care mai trebuia să asud, culcaţi în dosul patului meu pe o rogojină învechită ; şi la miezul nopţii, în beznă, fiind treaz şi tot gîndindu-mă la întîmplările trecute şi la nenorocirile mele prezente, auzii alături vorbind, şi ciulii urechea să ascult, ca să văd dacă puteam ajunge să recunosc pe cei ce sporovăiau şi despre ce anume, şi curînd descoperii că cei care vorbeau erau cei doi cîini : Scipion şi Berganza.

Nu-şi sfîrşi bine vorba Campuzano cînd licenţiatul, ridicîndu-se de pe scaun, zise :

— Să vă ferească Dumnezeu de ceasul rău, senor Campuzano ; pînă aici stăteam la îndoială dacă să cred sau nu cele povestite despre căsătoria dumneavoastră, dar ceea ce-mi spuneți acuma despre cîinii pe care i-ați auzit vorbind mă face să mă hotărăsc mai curînd a nu le mai da crezare nici celorlalte ! Pentru Dumnezeu, domnule stegar, să nu vă mai apucați a povesti asemenea prăpăstii altcuiva, care v-ar fi mai puțin prieten decît mine !

— Nu mă crede dumneata atît de ageamiu — replică Campuzano — încît să nu pricep că animalele nu pot vorbi decît printr-o minune. Ştiu foarte bine că gaițele, dumbrăvencile şi papagalii, dacă vorbesc, nu spun decît cuvinte învățate pe de rost, şi doar pentru că aceste animale au limba potrivită să le poată rosti, dar că aceasta nu înseamnă că ar putea vorbi şi răspunde vorbe pe-n- țeles şi cu judecată, aşa cum rostiră cîinii aceştia. Eu însumi, după ce i-am auzit, de multe ori m-am îndoit dacă trebuia sau nu să dau crezare urechilor mele şi-am vrut mai curînd să cred că visasem lucrurile pe care le constatasem fiind treaz, prin toate cele cinci simțuri cîte s-a îndurat să-mi dea Dumnezeu, auzind, ascultînd, în- țelegînd, urmărind şi, în sfîrşit, scriind totul, fără să scap înțelesul nici unui cuvînt. De unde se poate trage înde-ajuns dovada care să te-mpingă a te încredința de adevărul spuselor mele. Lucrurile despre care vorbiră fură multe, felurite şi însemnate, demne mai curînd de buzele unor bătrîni savanți decît de boturile unor cîini. Aşa că, de vreme ce eu nu le-aş fi putut născoci din capul meu, am ajuns să cred, cu toată părerea de rău şi împotriva voinței mele, că nu visam şi că dulăii vorbeau cu adevărat.

— Păcatele mele — făcu licențiatul — s-or fi întors vremurile Măriei Castana cînd vorbeau dovlecii, sau ale lui Esop [24], cînd vorbea cocoşul cu vulpea şi dobitoacele toate între ele.

---

[24]Fabulist grec (sfîrşitul secolului al VII-lea — începutul secolului al VI-lea î.e.n.) ; scrierile sale au un pronunțat caracter alegoric şi moral.

— Unul dintre dobitoace aş fi eu, şi poate cel mai mare dobitoc — răspunse stegarul — dacă m-aş apuca să cred că s-au întors vremurile acelea, şi totuşi tot atît de dobitoc aş fi dacă n-aş vrea să cred ceea ce am văzut cu ochii şi auzit cu urechile mele, şi ceea ce aş îndrăzni să jur cu jurămînt atît de straşnic încît să fie silită să mă creadă necredința însăşi. Totuşi, presupunînd că m-aş fi păcălit, şi că totul n-ar fi fost decît un vis, şi faptul de a susține că era real n-ar fi decît aiureală, nu ți-ar face plăcere, domnule Peralta, să le citeşti, scrise sub forma unui colocviu, lucrurile pe care cîinii aceştia, sau oricine va fi fost în locul lor, le-au rostit în acea noapte ?

— Cum văd că dumneavoastră — replică licențiatul — nu vă mai bateți capul să mă convingeți că erau chiar cîini cei pe care i-ați auzit vorbind, voi asculta acest colocviu cu foarte multă plăcere, mai cu seamă că, fiind scris cu talentul domnului stegar Campuzano, sînt încredințat că trebuie să fie foarte reuşit.

— Mai e aici ceva — zise alferezui [25] — căci cum eram foarte atent şi aveam judecata liberă, iar memoria subtilă, limpede şi curată — grație atîtor stafide şi alune cu care mă hrănisem — am ținut minte totul pe de rost, şi am scris a doua zi aproape cu cuvintele pe care le-am auzit, fără să caut floricele retorice ca să-1 împodobesc, nici să-ncerc a-1 face mai savuros prin adaosuri sau omisiuni. Convorbirea a ținut nu o singură noapte, ci două la rînd, cu toate că eu n-am, pînă acum, scrisă mai mult de una, care este viața lui Berganza, iar pe cea a tovarăşului său Scipion, povestită în "noaptea următoare, am de gînd s-o scriu abia cînd voi vedea că i se dă crezare acesteia, sau că, cel puțin, nu e disprețuită. Colocviul îl am în sîn. I-am dat forma de dialog, ca să nu fiu nevoit să tot repet mereu „zise Scipion, răspunse Berganza", expresii care obişnuiesc să lungească scrierile.

Şi, spunînd acestea, scoase din sîn un caiet şi-1 puse în mîinile licențiatului, care-1 luă rîzînd şi parcă făcînd haz de tot ceea ce auzise şi de ceea ce avea de gînd să citească.

---

[25] *Aljerez* înseamnă de fapt stegar, aşa cum s-a tradus mai sus, dar, de unde în alte armate stegar putea fi orice militar, indiferent de grad, acesta era la spanioli un grad anume, în jurul celui de căpitan.

— Eu mă instalez — zise stegarul — în fotoliul ăsta, cît timp dumneata vei citi, dacă doreşti, aceste închipuiri şi aiureli, care n-au în ele nimic bun decît că poți să le arunci de îndată ce te plictiseşti.

— Dumneavoastră faceți cum aveți chef — zise Peralta — căci eu cît ai clipi din ochi am şi sfîrşit cu cititul.

Stegarul se întinse pe fotoliu, licențiatul deschise caietul şi văzu că la început stătea scris titlul acesta :

COLOCVIU CARE A AVUT LOC ÎNTRE SCIPION ŞI BERGANZA, CÎINI AI SPITALULUI ÎNVIERII CARE SE AFLĂ ÎN CETATEA VALLADOLID, DINCOLO DE PUERTA DEL CAMPO [...]

Scipion : Prietene Berganza, să lăsăm în noaptea asta spitalul în paza domnului şi să ne retragem aici în singurătate, pe țoalele astea, unde vom putea să ne bucurăm neştiuți de nemaivăzuta favoare pe care cerul ne-a făcu t-o amîndorura în acelaşi timp.

Berganza: Frate Scipion, te aud vorbind şi ştiu că îți vorbesc şi eu ; cu toate astea nu-mi vine s-o cred, căci mi se pare că pentru noi a vorbi trece dincolo de marginile firescului.

Scipion : Cu toate astea e adevărat, Berganza, şi miracolul ăsta e cu atît mai mare, cu cît nu numai că vorbim, dar vorbim cu rost, ca şi cum am fi în stare să judecăm, cînd de fapt n-avem judecată, deosebirea între dobitoc şi om fiind aceea că omul e un animal rațional, pe cînd dobitocul e irațional.

Berganza : Pricep prea bine tot ce spui, Scipion, şi faptul că tu vorbeşti şi că eu înțeleg e pentru mine prilej de nouă admirație şi de necontenită minunare. E foarte adevărat că, de cînd trăiesc, am auzit de mai multe ori susținîndu-se că noi am avea anumite prerogative, pînă într-atîta încît unii păreau să țină a ne atribui un instinct natural, atît de viu şi atît de ascuțit de multe ori, încît lasă să se vadă că-i lipseşte puțin pînă să poată arăta că şi noi avem un nu ştiu ce, o fărîmă de minte în stare de-a raționa.

Scipion: Ceea ce am auzit eu preamărit şi lăudat de toată lumea este grozava noastră ținere de minte, marea noastră credință, recunoştința pe care o purtăm stăpînilor ; şi merge lumea pînă acolo încît să ne zugrăvească de obicei ca pe simbolul prieteniei. Trebuie să fi văzut, dacă ai băgat de seamă, că pe mormintele de marmură împodobite cu statuile celor îngropați acolo, cînd sînt bărbat şi nevastă, se aşază între ei, la picioare, chipul unui cîine, în semn că soții şi-au păstrat în viață prietenie şi neştirbită fidelitate.

Berganza : Ştiu că au existat cîini atît de recunoscători încît s-au aruncat, împreună cu leşurile stăpînilor lor, în mormînt ; alții au rămas pe mormintele unde le erau îngropați stăpînii, fără să se

depărteze de lîngă ele şi fără să mănînce, pînă ce li s-au sfîrşit zilele. Ştiu de asemenea că, după elefant, cîinele ține primul loc în ceea ce priveşte părerea că ar avea judecată. Vine apoi calul şi, cea din urmă, maimuța.

Scipion : Aşa e, totuşi trebuie să mărturiseşti că nici n-ai văzut, nici n-ai auzit vreodată spunîndu-se că ar fi grăit vreun elefant, vreun cîine, vreuii cal sau vreo maimuță, de unde-mi dau cu părerea că vorbirea asta a noastră atît de neaşteptată se numără printre acele lucruri care se cheamă minuni, şi care, cînd se întîmp:ă să se arate, experiența adevereşte că vreo nenorocire deosebită îi amenință pe oameni.

Berganza : In chipul ăsta, nu-mi va fi greu să iau drept semn miraculos ceea ce am auzit zilele trecute de la un student, pe cînd treceam prin Alcalâ de Henares.

Scipion : Ce-ai auzit ?

Berganza : Că din cinci mii de studenți care urmau anul ăsta la universitate, două mii studiau medicina.

Scipion : Şi ce concluzie tragi din asta ?

Berganza : Trag -concluzia, sau că aceşti două mii de medici vor avea bolnavi de îngrijit — ceea ce ar însemna un adevărat flagel şi o mare pacoste — sau că vor muri de foame.

Scipion : Totuşi, fie ce-o fi, e sigur că noi vorbim. De-o fi sau nu minune ceea ce a hotărît cerul să se întîmple, nici o înțelepciune sau iscusință omenească n-o poate împiedica : aşa că n-avern de ce ne pune să discutăm noi cum şi pentru ce vorbim. Mai bine-ar fi ca ziua, sau mai curîncl noaptea aceasta, s-o luăm drept binevenită, şi, pentru că ne aflăm la largul nostru pe țoalele astea şi nu ştim cît ne va ține norocul, să ştim să profităm de el stînd de vorbă toată noaptea fără să dăm răgaz somnului să ne strice cheful, căci de atîta vreme tinieam după aşa ceva.

Berganza : Cît despre mine, de asemenea, de cînd am prins atîta putere cîtă să pot roade un os, mă ştiu dornic de-a vorbi, ca să pot da glas atîtor lucruri pe care mi le adunam în minte, unde ele, de vechi şi de multe ce erau, ori mucegăiau, ori le uitam. Dar acum, că ra-ara îmbogățit pe negîndite cu acest dumnezeiesc dar ai vorbirii, vreau să mă bucur de el şi să profit cît voi putea mai mult, grăbindu-mă să spun tot ce-mi va veni în minte, oricît de fără şir şi de amestecat,

pentru că nu ştiu cînd mi se va lua înapoi acest bun, pe care-1 socotesc împrumutat doar.

Scipion : Să facem în chipul următor, prietene Berganza : noaptea asta să-mi povesteşti tu viaţa ta şi împrejurările prin care ai ajuns unde te afli acum ; iar dacă mîine noapte ne vom găsi laolaltă tot cu darul vorbirii, îţi voi povesti-o eu pe a mea. Pentru că e mai bine să-ţi treci timpul povestind de-ale tale, decît amestecîndu-te în viețile altora.

Berganza : Scipion, totdeauna te-am socotit ca pe un amic şi ca pe un înțelept, dar acum te socotesc mai mult ca oricînd, pentru xcă, în calitate de amic, vrei să-mi povesteşti aventurile tale şi să le afli pe ale meîe, iar în calitate de înțelept, ai hotărît timpul în care vom avea să ne desfăşurăm amintirile. Mai întîi, însă, vezi dacă ne aude cineva.

Scipion : Nimeni, după cîte ştiu ; este pe aici prin preajmă un soldat pe care-1 tratează punîndu-1 să facă sudații, dar, în halul în care e, cred că mai degrabă are chef de dormit decît să tragă cu urechea.

Berganza : Aşadar, dacă pot vorbi în toată siguranța, ascultă-mă. Şi dacă te voi obosi cu cele ce-ți voi spune, ceartă-mă sau spune-mi să tac.

Scipion: Poți vorbi pînă cînd se crapă de ziuă, sau atîta timp cît nu ne aude nimeni, căci eu te voi asculta cu plăcere, fără-să te opresc decît «atunci cînd va fi de trebuință.

Berganza : Mi se pare că întîia oară cînd am văzut soarele a fost la Sevilia, şi anume în abatorul oraşului, ce se află dincolo de Puerta de la Carne ; de unde mi-n- chipui — dacă nu cumva şi din ceea ce-ți voi spune mai - tîrziu — că părinții mei trebuie să fi fost dulăi dintre aceia pe care-i cresc preoții oficianți ai acelor abatoare, sacerdoții pe care oamenii îi numesc măcelari. Cel dintîi pe care l-am cunoscut de stăpîn fu unul Nicolae Cîrnu, băietan voinic, cu cherestea straşnică şi .iute la mînie, cum sînt toți cei care şi-au ales meseria asta. Acest Nicolae ne învăța, pe mine şi pe alți cățelandri crescuți împreună cu dulăii bătrîni, să ne repezim la tauri şi să-i ținem de urechi. Cu multă uşurință devenii neîntrecut în această artă.

Scipion : Nu mă mir, Berganza. Căci, răul fiind o înclinare naturală, e lesne să înveți a-I săvîrşi.
î69

Berganza : Ce să-ți spun, Scipion frate, de tot ce-am văzut în acest abator şi de cele ce se petrec acolo, lucruri ieşite din marginile fireşti ! Mai întîi de toate, poți bănui că toți cîți lucrează 111 hale, de la cel mai mic pînă la cel mai mare, sînt oameni cu cugetul încăpător, fără

Temuşcări şi fără suflet, care nici de oameni nu se ruşinează şi nici de dreptatea cerului nu se tem. Cei mai mulți sînt desfrînați, adevărate păsări carnivore de pradă : se hrănesc, ei şi prietenele lor, din ceea ce fură. în toate diminețile zilelor de dulce, înainte de-a se crăpa de ziuă, se îngrămădesc în abatoare o mulțime de muieruşte şi de copii, toți cu săculețe, pe care, aducîndu-le goale, le umplu la plecare cu hălci de carne, iar slujnicele, bucătărese sau fete în casă, duc cu ele ciozvîrte întregi. Nu e dobitoc omorît din care pleava asta să nu-şi ia dijma pe alese, dintre bucățile cele mai bune şi mai gustoase. Şi cum în Sevilla nu există monopolul cărnii, fiecare poate pune în vînzare ce-i place : vita ucisă întîi e uneori cea mai bună, alteori cea de mai puțin preț. Convenția asta atrage totdeauna mulțimea. Stăpînii vitelor se roagă de oamenii buni de care ți-am vorbit nu să nu-i fure (ceea ce ar fi cu neputință), ci să fie cumpătați atunci cînd sfîrtecă şi taie carnea vitelor ucise, pe care le ciopîrțesc şi le ciuntesc de parc-ar fi sălcii sau butuci de viță. Dar nirnic nu mă mira mai mult, nici nu-mi părea mai îngrozitor decît să văd cum aceşti măcelari ucid cu aceeaşi uşurință un om ca şi o vacă. Pentru un fleac de nimica, nici una, nici două, mi-ți înfig un cuțit cu prăsele galbene în burta unui creştin, cum ți-ar înjunghia un juncan. Minune dacă trece o zi fără certuri şi răniri, şi chiar fără omoruri. Toți se fălesc cu vitejia, şi care mai de care se laudă cu isprăvile lor de codoşi ; nu e unul să nu aibă în piața Sfîntuli/i Francisc un înger de pază, a cărui bunăvoință e cîştigată cu fleici şi limbi de vacă. In sfîrşit, am auzit un om de spirit spunînd că regele mai avea de cucerit în Sevilla trei lucruri : Calea de la Caza, unde sînt lupanarele ; Costanilla cu portul si abatorul. [26]

Scipion : Dacă pentru a povesti telul de a ii ai stăpîni- lor pe care i-ai avut şi viciile meseriei lor trebuie să în- tîrzii de fiecare dată ca

---

[26] Sevilla, capitala Andaluziei, fusele sub stâpînire maură multă vreme. Regele Sancho al IV-lea cel Brav a cucerit-o în secolul al XIII-lea, dar oraşul acesta, cu o bogată negustorime maură şi spaniolă, şi-a păstrat mult timp un soi de independență, conducîndu-se prin cortesuri. Supunerea acestui trufaş municipiu devenind o pro-.

acuma, frate Berganza, nu ne rămîne decît să ne rugăm cerului să ne dea darul vorbirii cei puțin timp de-un an, şi chiar atunci mă tem că, aşa cum ai început, n-ai s-ajungi nici la jumătatea povestirii. Mi-ar place să iei în seamă un lucru, de care ai să te încredințezi cînd îți voi povesti aventurile vieții mele : că unele din povestiri închid tîlcul în ele însele ; altele în felul în care sînt povestite. Vreau să zic că sînt unele care te mulțumesc chiar dacă sînt spuse direct, fără introduceri şi cuvinte înflorite ; pe cînd altele cer să fie îmbrăcate în cuvinte potrivite, întărite prin gesturile m"i- nilor şi prin mimica feței, şi de asemenea prin schimbarea glasului, devenind din nimic ceva, şi din dezlînate şi lîa- cede. cu miez şi gustoase. Nu uita această povață şi ține seama de ea în cele ce mai ai de povestit.

Berganza : Aşa voi face dacă voi putea, şi dacă-mi va da pace marea ispită de-a vorbi pe care-o simt; deşi mi se pare că numai cu foarte mare greutate mă pot stăpînL

Scipion : Pune-ți frîu limbii, căci în ea stau cele mai mari primejdii ale vieții omeneşti.

Berganza : îți voi spune deci că stăpînul meu mă învață să port un coş în gură şi să-1 apăr de oricine ar fi încercat să mi-1 ia. Mă învață, de asemenea, unde era casa prietenei sale, şi cu asta scuti servitoarea ei să mai vină la abator, pentru că eu le căram în zorii zilei tot ce furase el peste noapte. Şi într-o zi, cînd de-abia se lumina, harnic cum eram, grăbindu-mă să-i duc porția, mă auzii chemat pe nume de la o fereastră ; ridicai ochii şi văzui o fată frumoasă cum nu se mai poate ; mă oprii un pic,

biemă pentru regii spanioli, proverbul acesta popular, la care se referă aici Cervantes, este o aluzie, tîrzie şi glumeață, la spiritul ele insurecție tradițional al Sevillei. Piața Sfîntului Francisc, unde era sediul organelor administrative şi polițieneşti, era considerată singura porțiune din Sevilla aparținînd efectiv puterii regale.

şi ea coborî ia poartă în stradă şi mă chemă din nou. Eu mă apropiai, ca şi cum aş fi căutat să aflu ce vrea de la mine. Nu vroia altceva decît să-mi ia ceea ce purtam în paner şi să-mi pună în loc o gheată veche. Atunci îmi spusei în gînd : „Carnea la carne trage". Fata, luîndu-mi carnea, îmi zise : „Du-te, Gavilân sau cum te-o fi che- mînd, şi spune-i Iui Nicolae Cîrnu, stăpînuî tău, să nu se încreadă în animale, căci lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba !" Puteam, de bună seamă, să-i

smulg ceea ce-mi luase ; totuşi n-am vrut s-o fac, ca să nu pun botul rneu măcelăresc şi murdar pe mîinile acelea albe şi curate.

Scipion : Foarte bine ai făcut, căci este o prerogativă a frumuseții să fie totdeauna respectată.

Berganza : Aşa făcui şi eu, şi aşa mă întorsei la stăpînuî meu, fără carne şi cu gheata în coş. Părîiidu-i-se că m-am întors prea repede şi văzînd gheata, ghici păcăleala, scoase o custură şi-mi repezi o lovitură de care, clacă n-aş fi ştiut să mă feresc, n-ai mai auzi acum întîmplarea asta şi nici altele, pe care nădăjduiesc să ți le povestesc. îmi luai picioarele la spinare şi, depănînd pînă-mi scâpărară, fugii rmneînd pămîntul prin dosul bisericii San Bernardo, pe cîmpia lui Dumnezeu, încotro vedeam cu ochii. Noaptea aceea dormii sub cerul liber şi a doua zi soarta îmi scoase în cale o turmă de oi şi de berbeci. Eu, cum o văzui, mă bucurai, crezînd că mi-am găsit, în sfîrşit, un rost, căci mi se părea firesc şi nu se poate mai nimerit pentru un cîine să păzească oile, operă care închide în ea o virtute tot atît de mare ca şi aceea de a apăra şi de a proteja de puternici şi de trufaşi pe cei umili şi slabi de înger. Nici nu mă văzu bine unul dintre cei trei ciobani ce păzeau turma, că mă şi chemă strigînd : „Cuțu ! Cuțu ! Cuțu !" Iar eu, care nu aşteptam altceva, mă apropiai de el cu capul plecat şi dînd din coadă. El îmi netezi spinarea cu mina, îmi deschise gura, scuipă în ea, mi se uită la măsele şi-mi prețui vîrsta, spunînd celorlalți păstori că, după toate semnele, păream a fi un cîine de soi. In clipa aceea se apropie stăpînul turmei, călărind pe deşelatele o iapă sură, purtînd lance şi scut, încît părea mai curînd păzitor al coastei atacate de corsari mauri, decît baci.

— Ce cîine e ăsta, că pare să fie de rasă ? întrebă el pe cioban»

— Puteți fi încredințat, domnia-voastră — răspunse ciobanul — că l-am ciocănit eu bine, şi nu-i semn care să nu făgaduiască şi să nu arate că e un cîine de preț. Ne-am pomenit cu el aici şi mă întreb al cui o fi, cu toate că ştiu bine că nu poate fi de pe la turmele din împrejurimi.

— Dacă e aşa — răspunse stăpînul — pune-i pe ioc zgarda lui Leoncillo, cîineîe care ne-a murit, şi pune-] în porție ca şi pe ceilalți, mîngîindu-1 cît vei putea mai drăgăstos, ca să prindă drag de turmă şi să rămînă la noi.

Spunînd acestea plecă, iar ciobanul pe loc îmi trecu pe după grumaz o zgardă bătută în cuie de oțel, după ce-mi dăduse mai întîi, într-o strachină, o porție zdravănă de supă cu lapte, şi-mi puse şi un nume, chemîndu-mă Barcino[27]. Mă văzui, aşadar, sătul şi mulțumit, cu acest al doilea stăpîn şi cu noua mea slujbă. Mă arătai harnic şi treaz păzitor al turmei, fără să mă depărtez de ea decît la vremea siestelor, pe care ni le petreceam fie la umbra vreunui arbore, a vreunui mal ori a unei stînci, fie la umbra bălăriilor, la marginea vreunui pîrîiaş din multele ce curgeau pe acolo. Ceasurile astea de răgaz nu se scurgeau pentru mine în lenevie, pentru că le foloseam ca să-mi readuc în minte multe lucruri, mai cu seamă din viața pe care o dusesem la abatoare şi din aceea a stăpî- nului meu şi a tuturor celor deopotrivă cu el, subjugați toanelor nesăbuite ale ibovnicelor lor ! O, ce de lucruri

[1] *Barcino* — cenuşiu, sui (.sp.;.

[27] Şoimule (sp.).

[27] Referire la poetul satiric latin Juvenal.

ți-aş putea spune acum din cîte învățai ia şcoala acelei măcelărese, țiitoarea stăpînului meu ! Totuşi ie voi trece sub tăcere, ca să nu mă iei drept un flecar şi un bîrfitor.

Scipion : Cum nu-mi sînt străine spusele unui mare poet dintre cei vechi, că e greu să nu scrii satire [1], voi consimți să te las să bîrfeşti nițel, dar nu pînă la sînge : vreau să spun, să semnalezi, dar nu să răneşti, nici să ucizi pe cineva scoțîndu-i la iveală păcatele ; căci clevetirea nu e bună, cu toate că face pe mulți să rîdă, dacă omoară măcar pe unul singur. Şi dacă poți place fără ea, te poți socoti înțelept.

Berganza : Iți voi urma sfatul şi voi aştepta cu mare nerăbdare să se apropie vremea povestirii tale ; căci cine ştie să desluşească atît de bine şi să îndrepte greşelile pe care le fac povestindu-mi aventurile te lasă să nădăjduieşti că şi le va povesti pe ale sale în aşa chip, încît să instruiască şi să amuze totdeodată.[2]

Aşadar, înnodînd firul întrerupt al povestirii, spuneam că, în tăcerea şi singurătatea siestelor mele, printre alte lucruri, socoteam că n-avea cum fi adevărat tot ce auzisem povestindu-se despre viața păstorilor, cel puțin a acelora despre care ibovnica stăpînului meu citea în nişte cărți, cînd mă duceam eu la dînsa acasa, toate despre păstori şi păstorițe, despre care se spunea că îşi petreceau toată viața cîntînd din gură, din cimpoaie, din flaute, din lăută şi din alte instrumente nemaipomenite. Mă oprisem cîteodată s-o aud citind, şi citea cum păstorul din Amfriso cînta dumnezeieşte şi fără de seamăn, lăudînd pe Beli- sarda cea fără de pereche, şi că nu era în toți munții Arcadiei vreun arbore lîngă trunchiul căruia să nu se fi oprit, cîntînd de cînd răsărea soarele în brațele Aurorei, pînă cînd se culca în brațele zeiței Tetis ; şi chiar după ce îşi întindea neagra noapte, pe fața pămîntuiui, cernitele şi întunecatele sale aripi, el nu-şi potolea bine-cîntatele şi şi mai-bine-plînsele sale jelanii. Nu-i lăsa printre liniile necitite nici pe păstorul Elicio, îndrăgostit, dar lipsit de îndrăzneală, despre care zicea că, fără să aibă grijă nici de turma sa şi nici de dragoste, se amesteca în treburile altora. Mai povestea despre marele păstor din Filida, pictor unic al unui portret, care fusese mai puțin fericit decît încrezător. Despre leşinurile lui Sireno şi despre căințele Dianei, zicea că mulțumea lui Dumnezeu şi în^e- leptei Felicia care, cu apa sa vrăjită, descurcase nodul intrigilor şi lămurise labirintul

potrivniciilor. [28] îmi aduceam aminte de alte multe cărți, toate o apă şi-un pământ, pe care o auzisem citindu-le, dar care nu erau demne de a fi ținute aminte.

Scipion : Te văd profitînd de poveţele mele, Berganza : rîzi, înțeapă şi treci, păstrîndu-ți cugetul curat, chiar dacă limba ta n-o lasă să se creadă.

Berganza : în treburi de acestea limba nicicînd nu şchioapătă, dacă n-a şchiopătat rnai întîi cugetul ; totuşi dacă, din nebăgare de seamă, s-ar întîmpla să fiu răutăcios şi să bîrfesc, voi răspunde celui care m-ar certa ceea ce a răspuns Mauleon, poet tont şi academician burlesc al Academiei Imitatorilor, unuia care-i rugase să-i spună ce însemna „*Dcurn de Deo* Adică : „Dă cui îți dă".

Scipion : E un răspuns de om sărac cu duhul. Dar tu, dacă eşti înțelept sau vrei să fii, nu trebuie să spui niciodată un lucra de care să trebuiască să te dezvinovățeşti. Hai, zi-i mai departe !

---

[28] Toate numele proprii se reterâ Ja personaje clin *Cele şapte cărți ale Dianei,* romanul portughezului Jorge de Montemayor, care a introdus în Spania genul pastoral.

Berganza : Spuneam că toate cîte ți le-am povestit şi încă multe altele mă făcură să văd chipul diferit de a trăi şi de a fi al păstorilor mei, față de acela pe care auzisem că-1 au păstorii de care se vorbea în cărți. Pentru că, dacă şi ai mei cîntau, cîntecele \or nu erau armonioase şi bine compuse, ci cîte un „Stai, lupe, nu mă mînca" şi altele ca acestea, şi nu în sunet de cimpoaie, lăute şi cobze, ci în zgomot de pietre lovite una de alta, sau de castaniete, Şi nu cu voci subțirele, nici sonore, nici admirabile, ci cu glasuri răguşite, în aşa chip încît fiecare în parte sau toți împreună parcă nu cîntau, ci urlau sau rîgîiau, Cea mai mare parte din zi şi-o treceau păduchindu-se sau cîrpindu-şi opincile. Nu-şi spuneau nici Amarilis, nici Fiii da, nici Galatea, nici Diana şi nu se afla printre ei nici un Lisardo, Clauso, Hiacinto sau Riselo : se numeau doar Anton, Dominic, Pavel sau Laurențiu. De unde am tras încheierea pe care, după socoteala mea, toată lumea trebuie s-o creadă : că toate acele cărți sînt curate năz-drăvănii, scrise pentru desfătarea trîndavilor, şi n-au nici pic de adevăr. Căci de-ar fi avut cît de cît, vreo urmă din viața aceea fericită, din cîmpiile acelea cereşti, din pădurile mărețe, din munții sfinți, din grădinile încîn- tătoare, din pîraiele limpezi şi din izvoarele cristaline aş fi afîat şi eu, trăind între păstorii mei, împreună cu galanteriile acelea pe cît de cinstite pe atît de bine declamate, şi cu leşinurile în care cădeau cînd vreun păstor, cînd vreo păstoriță, în sunetele de cimpoi ale unuia, sau ele flaut ale celuilalt.

Scipion : Destul, Berganza, întoarce-te mai bine la oile tale,

Berganza : Iți mulțumesc, Scipion prietene, pentru că dacă nu m-ai fi povățuit să iau aminte, m-aş fi lăsat dus de vorba mea aprinsă şi nu m-aş mai fi oprit pînă nu ți-aş fi zugrăvit conținutul unei cărți întregi dintre acestea, care mă înşelaseră. Dar va veni şi vremea cînd o voi putea spune mai bine decît aici şi cu argumente mai puternice.

Scipion : Vezi-ți mai bine lungul nasului şi nu-ți face iluzii, Berganza. Vreau să spun : nu uita că eşti un animal lipsit de rațiune, şi că dacă acum arăți ca şi cum ai avea un dram, am hotărît între noi că nu poate fi decît o minune nemaivăzută.

Berganza : Aşa ar fi dacă m-aş mai alia în neştiința mea de ia început ; dar acum, că mi s-a deşteptat 111 minte tot ce am de gînd să-ți spun aşa cum ți-am făgăduit la începutul convorbirii noastre, nu

numai că nu mă mir de faptul că vorbesc, dar mă sperii de ceea ce-mi rămîne încă nerostit.

Scipion; N-ai putea spune deci, de-a dreptul, ce-ți veni acum în minte ?

Berganza : E o istorie întreagă, care mi s-a întîmpiat cu o mare vrăjitoare, discipolă a vestitei Camacha de Montilla,

Scipion : Spune-mi-o, înainte de-a depăna mai departe povestea vieții tale.

Berganza : N-am s-o fac, fii fără grijă, decît la timpul său. Ai răbdare şi ascultă rînd pe rînd aventurile mele, care astfel îți vor fi mai pe plac, dacă nu cumva ți-a venit cheful să le afli încheierea înaintea începutului.

Scipion ; Nu lungi vorba şi povesteşte ce vrei şi cum vrei.

Berganza : Spuneam, aşadar, că mă simțeam bine în slujba de păzitor al turmei, părîndu-mi-se că mănînc o pîine cîştigată cu sudoarea frunții, şi că trîndăvia, rădăcină şi mamă a tuturor viciilor, 11-avea nici în clin nici în rnînec cu mine, din pricină că, dacă în timpul zilei n-aveam de lucru, nopțile nu dormeam pentru că lupii ne tot dădeau tîrcoale, silindu-ne să fim cu ochii în patru. Nici nu strigau bine ciobanii : „Lupul, Barcino !" că şi alergam în fruntea tuturor celorlalți cîini în partea în care arătau că e lupul : străbăteam văile, cercetam munții, pătrundeam pînă-n străfundul pădurii, săream peste prăpăstii, luam de-a curmezişul drumurile, iar dimineața mă întorceam la turmă fără să fi găsit picior de lup, gîfîind, sfîrşit de oboseală, cu blana zdrențuită, cu labele pline de spini şi găseam la stînă sau o oaie ucisă, sau vreun berbec sugrumat şi pe jumătate mîncat de lup. Deznădăjduisem văzînd cît de puțin foloseau credința şi hărnicia mea. Cînd venea stăpînuî turmei, îi ieşeau în cale ciobanii, întîmpinîndu-1 cu pieile dobitoacelor ucise ; el învinovățea pe ciobani de nebăgarea lor de seamă şi le cerea să fie pedepsiți cîinii care se leneviseră. Plouau asupra noastră loviturile, şi asupra lor ocările. Şi astfel, văzîndu-mă într-o zi pedepsit fără vină, şi socotind că nici credința, nici grija şi curajul meu nu erau în stare să-i vină lupului de hac, mă ho- tărîi să-mi schimb obiceiul, nemaiîndepărtîndu-mă să-î caut, cum obişnuiam, pentru a-i alerga pe urme părăsind turma, ci rămînînd la stînă; pentru că, de vreme ce lupul venea aici, aici se

cuvenea să fie prins. în fiecare săptămînă se dădea alarma şi într-o noapte neagră avui norocul să văd lupul de care turma n-avea cum să se păzească. Mă pitii în dosul Unui tufiş pînă trecură cîinii ceilalți, ortacii mei, şi apoi pîndii de aici şi văzui cum doi ciobani pun mîna pe un berbec dintre cei mai buni din turmă şi-1 omoară, în aşa chip încît să pară a doua zi de dimineață că lupul i-a fost într-adevăr călăul. înlemnisem şi rămăsesem fără suflare văzînd că lupii erau ciobanii şi că turma o nimiceau tocmai aceia care trebuiau s-o păzească. Pe loc dădeau socoteală stăpînului lor de isprava lupului şi-i înmînau pielicica şi o parte din carne, cea mai mare şi mai bună mîncînd-o ei. Din nou îi înjura stăpînuî şi din nou plăteau cîinii oalele sparte. Nici urmă de lupi. Turma scădea. Mult aş fi vrut să pot vorbi : eram mut. Toate astea mă umpleau de mirare şi de spaimă : „Feri-mă, doamne !" îmi ziceam în sinea mea. Cine-ar putea găsi leacul la atîta răutate ? Cine-ar putea fi atît de puternic încît să dea pe față că apărătorii te jefuiesc, că străjerii dorm, că încrederea te fură şi că cel pus să te păzească te ucide ?

Scipion: Şi bine spuneai, Berganza. Căci nu există mai mare şi mai iscusit tîlhar decît cel din casa ta, şi astfel mai adeseori mori de mîna celor în care te mcrezi, decît de a celor de care ți-e frică. Totuşi, nenorocirea este că oamenii nu pot trăi pe lume dacă nu se încred unii în alții. Dar destul despre asta ; n-am chef să fim luați drept predicatori. Treci mai departe.

Berganza : Trec mai departe, spunîndu-ți că mă ho- tărîi să părăsesc acea slujbă, cu toate că mi se părea bună, şi să găsesc alta unde, chiar dacă n-aş fi fost răsplătit pentru că o îndeplineam cu sîrguință, cel puțin să nu fiu pedepsit. Mă întorsei la Sevilia şi intrai în slujba unui negustor bogat.

Scipion : In ce chip îți găseai stăpînii ? Pentru că, de obicei, după moravurile de astăzi, cu greu îşi găseşte un om cumsecade stăpîn căruia să-i slujească. Stăpînii pămîn- tului sînt cu totul altfel decît stăpînul din cer. Aceştia, ca să primească un servitor, mai întîi îi caută obîrşia, îi pun la încercare iscusința, îi studiază înfățişarea şi merg pînă la a-i număra țoalele cu care se îmbracă. Pe cînd, pentru a intra în slujba lui Dumnezeu, cel mai sărac este cel mai bogat, cel mai umil de cea mai bună obîrşie, şi n-are decît să se hotărască cu inima curată

a-1 sluji, că pe loc îl şi înscrie în cartea darurilor sale, care sînt aşa de multe şi de mari, încît omul nici nu ajunge să şi le dorească.

Berganza : Scipion prietene, toate astea sînt predici.

Scipion : Aşa mi se pare şi mie, şi de aceea tac.

Berganza : Mă întrebai în ce chip îmi găseam stăpînii. Am să-ți aduc aminte că umilința este substratul şi temelia tuturor virtuților şi că fără ea nici una nu-i cu putință. Ea toceşte neajunsurile, învinge greutățile şi este un mijloc ce ne conduce la ținte strălucite. Din duşmani face prieteni, domoleşte mînia furioşilor şi ruşinează mîndria trufaşilor ; e mama modestiei şi sora cumpătării. In sfîr- şlt, cu ea viciile nu pot triumfa, pentru că în blîndețea şi nesupunerea sa săgețile păcatelor îşi pierd ascuțişul şi se bontesc.

La ea recurgeam deci cînd căutam să intru în serviciul vreunei case, după ce mai întîi chibzuisem şi examinasem bine dacă e o casă care să mă poată hrăni şi în care să poată avea loc un dulău ca mine. Mă apropiam de poartă şi cînd mi se părea că cel care intra era vreun străin, îi lătrarn ; iar cînd venea stăpînul aplecam capul şi, dînd din coadă, mă guduram pe lîngă el, lingîndu-i încălțămintea. Dacă mă primea cu lovituri, le suferam şi cu aceeaşi supunere mă guduram față de cel care mă lovea, încît nici unul nu mai dădea în mine, văzîndu-mi încapăilnarea şi ținuta nobilă. în chipul acesta, după două încercări rămîneam al casei; îi slujeam cu credință şi mă iubeau mult. Nimeni nu m-a alungat vreodată, dimpotrivă, întotdeauna eu m-am hotărît să plec sau, mai bine zis, să fug ; şi în nenumărate rînduri mi-am găsit stăpîni la care aş fi şi astăzi, dacă soarta potrivnică nu m-ar ti persecutat.

Scipion : Tot în felul în care ai povestit îmi găseam şi eu stăpînii ; parcă ne-am fi citit unul altuia gmdurile.

Berganza : Ne-am mai întîlnit şi în altele, dacă nu mă înşel, şi ți le voi povesti la vremea lor, aşa cum ți-am făgăduit. Dar acum ascultă ce mi s-a întîmplat după ce am părăsit stîna, lasînd-o în mîinile blestemaților acelora.

Mă întorsei la Sevilla, cum spuneam, unde nenorociții îşi află refugiu şi sărăcimea sprijin, pentru că în viitoarea oraşului, nu numai că încap cei mici, dar nici cei mari nu sar în ochi. Mă proțăpii la poarta casei unui negustor şi mă purtai după obiceiul meu, dîndu-mi

toată silința, sfîrşind prin a rămîne acolo fără prea multă bătaie de cap. Mă primiră ca să mă țină ziua legat în dosul porții şi slobod noaptea. "Slujeam cu multă grijă şi sîrguință : lătram la străini şi mîrîiam la cei care nu-mi erau bine cunoscuți, nu dormeam noaptea, dînd tîrcoale curților, urcîndu-mă pe terase, făcîndu-mă santinelă a casei mele şi chiar a celor străine. Stăpînului meu îi plăcu atît de mult cum îl serveam, încît porunci să fiu bine tratat şi să mi se dea drept tain pîinea şi oasele care se aruncau de la masa lui, împreună cu resturile de la bucătărie, la care eu mă arătam recunoscător răcînd sărituri la nesfîrşit cînd îmi vedeam stăpînul, şi mai ales cînd se întorcea acasă, încît toate aceste dovezi de dragoste pe care i le dădeam şi toate tumbele îl făcură să ordone să fiu iăsat liber şi ziua şi noaptea. Văzîndu-mă slobod, alergai la el, ocolindu-1 voios, fără să îndrăznesc a-i sări cu labele pe haine, pentru că rni-aduceam aminte de fabula lui Esop, în care acel măgar atît de măgar vroi să-i dea stăpînului său semnele de dragoste pe care văzuse că i le dă o că-țeluşă preferată ce-i fusese dăruită, mîngîieri care numai cît nu-i atraseră moartea în bătăi. Pe cît mi se pare, în fabula asta ne este dat să înțelegem că grațiile şi nurii unora nu le stau bine altora : să facă tumbe paiața, să jongleze şi să se răsucească histrionul să facă gălăgie derbedeul, să imite cîntecul păsărilor şi feluritele gesturi şi acțiuni ale animalelor şi ale oamenilor omul de nimic, ce doar la atîta se pricepe, dar să n-o facă omul de omenie, căruia nici una din aceste iscusințe nu-i poate da credit mai mare sau nume mai cinstit.

Scipion : Destul. Mai departe, Berganza, te-am înțeles prea bine.

Berganza : De-ar da Dumnezeu să mă înțeleagă şi cei pentru care o spun, aşa cum o înțelegi tu... Am nu ştiu ce bunătate firească, care face să mă doară mult cînd văd un cavaler făcînd pe paiața şi lăudîndu-se că ştie să joace arşici şi zaruri, sau că ştie ca nimeni altul să dănțuiască *chacona* Cunosc un cavaler care se mîndrea că, rugat de un țîrcovnic, tăiase din hîrtie treizeci şi două de flori ca să ie aplice pe un monument funerar, pe pînză de doliu, şi care făcu atîta caz de acest lucru, că-şi lua toți prietenii să le vadă, ca şi cum i-ar fi dus să le arate armele şi podoabele duşmanilor, puse pe mormîntul părinților şi strămoşilor lui.

Negustorul de care vorbesc avea, aşadar, doi fii, unul de doisprezece şi altul în preajma a paisprezece ani, care studiau gramatica într-un colegiu al iezuiților [29] ; se duceau la şcoală, plini de seriozitate, însoțiți de un preceptor şi de paji care le duceau cărțile şi ceea ce se cheamă vademecum [2]. Văzîndu-i cum treceau cu atîta alai, călări dacă era vreme frumoasă, în trăsură dacă ploua, mă gîndeam la simplitatea cu care tatăl lor se ducea la bursă ca să-şi vadă de afaceri, neluînd cu el alt servitor decît un negru, şi cîteodată înjosindu-se să încalece un catîr care nici măcar nu era bine înşeuat.

Scipion : Trebuie să ştii, Berganza, că este un obicei şi o modă printre neguțătorii din Sevilla, şi chiar din celelalte oraşe, să-şi arate rangul şi bogăția nu în persoana lor, ci în aceea a fiilor lor ; pentru că li-e umbra mai mare decît statura, şi cum numai printr-o minune mai pot pricepe altceva în afară de contracte şi polițe, pe ei se tratează cu modestie. Dar cum ambiția şi bogăția mor să se dea pe față, acestea izbucnesc în fiii lor, pe care-i tratează şi-i întreține ca şi cum ar fi feciori de principi ; sînt unii chiar care le fac rost de titluri, punîndu-le pe piept blazonul care deosebeşte oamenii de neam, de plebe.

Berganza : Ambiție să fie, dar e o ambiție generoasă să pretinzi a-ți îmbunătăți starea, fără să păgubeşti pe cineva.

Scipion : Haicla-de, rareori, dacă nu niciodată, îți poți împlini ambiția fără să fie în dauna cuiva.

Berganza : Parcă făgăduisem să nu bîrfim.

Scipion : Păi, nu bîrfesp pe nimeni,

Berganza ; Acum ajung să-mi dau seama de adevărul spuselor de atîtea ori auzite. Un clevetitor blestemat tocmai termină să sfîrtece zece familii şi să bîrfească douăzeci de oameni cumsecade, şi dacă cineva îl dojeneşte pentru cele auzite, răspunde că el n-a crîcnit o vorbă, iar dac-a spus ceva n-a făcut-o cu gînd rău, că de i-ar fi trecut prin minte că ar putea jigni pe cineva, n-ar mai fi spus nimic. Pe legea mea, Scipion, multe trebuie să ştie şi stă- pîn trebuie să mai fie pe el cel ce are de susținut două ore de conversație, ca să nu ajungă pînă la granița bîrfelii ; pentru că eu bag de seamă în ceea ce mă priveşte pe mine, simplu animal cum sînt, că doar la patru fraze spuse, îmi vin pe limbă mulțime de cuvinte înțepătoare şi calomnioase, ca musculițele

[29] Actor de comedie şi de farsă în teatrul antic, adeseori saltimbanc şi scamator.

la oțet ; drept care mă întorc şi-ți spun ceea ce ți-am mai spus şi altă dată, că îndemnul de-a face răul ca şi cel de a-1 spune îl moştenim de la strămoşii noştri şi-1 sugem o dată cu laptele mamei. Asta se vede limpede la copilul care de-abia şi-a scos brațele din scutece, că-şi şi ridică mîna dînd semne că vrea să se răzbune pe cel ce, după judecata sa, îl supără ; şi mai totdeauna cea dintîi vorbă articulată pe care-o rosteşte este să-i strige doicii sau maică-si „curvă".

Scipion : Acesta este adevărul, şi-mi mărturisesc greşeala, rugîndu-te să mă ierți, căci şi eu te-am iertat altă dată. Să nu mai pomenim de asta şi să căutăm a nu mai bîrfi de acum înainte. Reia-ți povestirea. Erai la alaiul cu care fiii negustorului, stăpînuî tău, se duceau la şcoală, la colegiul fraților lui Isus.

Berganza: Pomenească-mă întru împărăția sa ; şi, cu toate că mi se pare destul de greu să mă las de bîrfit, mă gîndesc să folosesc un leac pe care am auzit că-1 folosea un mare păcătos care, căindu-se de prostul său obicei de a afurisi, de fiecare dată cînd i se întîmplă să blesteme, după ce se pocăise, se ciupea de braț sau săruta pămîntul, drept canon pentru vina sa ; cu toate acestea nu contenea să afurisească. Aşa şi eu, de fiecare dată cînd voi păcătui împotriva sfatului pe care mi l-ai dat, de a nu bîrfi, şi împotriva intenției mele de-a nu cleveti, am să-mi muşc vîr- ful limbii, ca să mă doară şi să-mi aduc aminte de vina mea, şi să nu cad din nou în păcat.

Scipion : Cu un asemenea leac, dacă te foloseşti de el, cred c-ai să te muşti de-atîtea ori de limbă încît ai sără- mîi fără ea, aşa că n-ai să mai ai cum bîrfi.

Berganza : Cel puțin, eu îmi voi da din partea mea toată silința, şi cerul să mă ajute în slăbiciunea mea. Şi cum ziceam, fiii stăpînului meu lăsară într-o zi un caiet în curte, unde tocmai mă găseam eu : şi cum eram învățat să duc coşul măcelarului, făcui la fel cu vademecumul şi mă luai după ei, cu intenția de a nu-1 lăsa din gură pînă la colegiu. Totul se întîmplă cum o dorisem : stăpînii mei văzîndu-mă venind cu catastiful în gură, apucat cu delicatețe de cureluşă, porunciră unui paj să mi-1 ia ; dar eu nu mă învoii şi nu-1 iăsai pînă ce nu intrai în sala de cursuri, ceea ce pricinui rîsetele tuturor studenților. Mă apropiai de cel mai mare dintre stăpînii mei şi, cu multă curtenie, pe cît mi se părea, i-1 pusei în mînă, rămînînd apoi

aşezat pe labele de dinapoi la uşa clasei, măsurînd din creştet pînă-n tălpi pe profesorul de pe catedră. Nu ştiu ce are în ea virtutea încît, oricît de puțin mi-a fost dat mie să mă apropii atunci de ea, cu foarte puțin mai mult clecît de loc, numaidecît m-a cuprins dorul de a vedea iubirea, măsura, solicitudinea şi iscusința cu care acei Binecuvîntați părinți şi profesori îi învățau pe copii, îndreptînd fragedele mlade ale tinereții lor ca să nu se încovoaie nici să apuce scrîmh pe drumul virtuții, pe care li-1 descopereau deopotrivă cu cel al literelor. Priveam cum îi dojeneau cu blîndețe, cum îi pedepseau cu milă, cum îi însuflețeau prin pilde, cum îi îmboldeau cu premii ş.i-i ridicau cu dragoste şi, în sfîrşit, cum le zugrăveau urîciunea şi grozăvia viciilor, şi în aceiaşi timp frumusețea virtuților pentru ca, urîndu-le pe primele şi îndrăgindu-le pe cele din urmă, să ajungă la scopurile pentru care fuseseră crescuți.

Scipion: Frumos vorbeşti, Berganza, pentru că şi eu am auzit spunîndu-se despre aceşti binecuvîntați oameni că, în ceea ce priveşte politica lumii, nu sînt alții mai pricepuți decît ei, iar drept călăuze şi paznici ai drumului spre ceruri, puțini le pot sta prin preajmă. Sînt nişte oglinzi în care se reflectă cinstea, sfînta credință catolică, înțelepciunea unică şi, în sfîrşit, adînca umilință? temelie pe care se ridică tot edificiul sfințeniei.

Berganza : Toate sînt aşa precum le spui. Şi, ca să-mi reiau povestirea, am să-ți spun că stăpînii mei prinseră chef să le port eu totdeauna catastiful, ceea ce făcui cu multă plăcere. Astfel, duceam o viață de rege, şi chiar mai bună, căci n-aveam atîtea griji, din pricină că elevii începură să se joace cu mine şi mă obişnuii cu ei pînă într-atîta, încît îmi vîrau mîiniie în gură, iar cei mai mărunți mă şi călăreau. îşi aruncau beretele sau pălăriile pe care eu le aduceam înapoi, fără să le murdăresc şi dînd semne de mare bucurie. Se întreceau să-mi dea ele m în care care cît putea, şi le plăcea să vadă cum sfărî- mam nucile şi alunele, la fel cu maimuțele, Îăsînd jos cojile şi ronțăind miezul. Unul din ei, ca să mă încerce, îmi aduse într-un coş o grămadă de salată, pe care o mîncai ca şi cum aş fi fost un om. Era vreme de iarnă, cînd go- goşile şi zaharicaîele invadează Sevilla, şi mîncam atîiea încît multe din lucrurile băieților fură zălogite sau vîn- dute pentru dejunul meu. într-un cuvînt, duceam o viață de

student, dar fără înfometare şi fără rîie, ceea ce este tot ce se poate cere mai mult unei asemenea vieți ; căci, dacă rîia şi foamea n-ar fi atît de legate de viața studențească, n-ar fi printre vieți alta mai plăcută şi mai uşoară, pentru că în ea merg mină în mînă virtutea şi distracția, iar tinerețea trece în învățătură şi în veselie.

Din această glorie şi din această pace veni să mă smulgă o doamnă care, pe cîte ştiu, se numeşte rațiunea de stat, şi care, atunci cînd se face ascultată, multe alte rațiuni trebuie să tacă. Se întîmplă că domnilor profesori li se păru că jumătate de oră dintre o lecție şi alta, elevii şi-o petreceau nu revăzîndu-şi temele ci jucîndu-se cu mine ; de aceea, recomandară stăpîniior mei să nu mă mai ia cu ei la colegiu. Ei ascultară şi eu mă întorsei ia vechea mea slujbă de paznic al porții, acasă ; bătrînul meu stăpîn nemaiaducîndu-şi aminte de favoarea pe care mi-o făcuse spunînd să fiu lăsat slobod ziua şi noaptea, gîtul meu cunoscu din nou lanțul şi trupul meu rogojina pe care mi-o puseră îndărătul porții.

Vai, prietene Scipion, de-ai şti ce greu este să suporți trecerea de la o stare fericită la una mizerabilă ! Priveşte : cînd nenorocirile şi lipsa se țin lanț şi vin cu nemiluita, ori sfîrşesc repede o dată cu moartea, ori şirul lor fără capăt te face să te obişnuieşti a le răbda, ceea ce-ți poate sluji la urma urmei ca o uşurare. Dar cînd de la o soartă nenorocită şi neajutorată ajungi pe negîndite să te bucuri de altă soartă, înfloritoare, veselă şi plină de plăceri, ca să te întorci nu peste mult la starea cea dinții şi la nenorocirile şi chinurile de la care ai plecat, durerea e atît de mare încît, dacă nu ni se stinge viața, e doar pentru a ne chinui mai mult trăind.

In sfîrşit, ce să-ți mai spun, mă întorsei la porția mea cîinească şi la oasele ce-mi erau aruncate de o negresă, slujnică în casă, dijmuite şi acestea de două pisici care, uşoare şi libere, îmi puteau şterpeli cu uşurință tot ce nu cădea înlăuntrul teritoriului la care-mi da dreptul lungimea lanțului meu. Scipion frate, deie-ți cerul tot ce doreşti, numai lasă-mă să filozofez nițel, fără să te superi, pentru că, dacă nu spun acum lucrurile care-mi vin în cap, povestea are să mi se pară stearpă şi fără nici un rost.

Scipion : Bagă de seamă, Berganza, să nu fie vreo ispită a diavolului pofta asta de-a filozofa care zici că ți-a venit, pentru că bîrfeala n-are văi mai bun sub care să-şi acopere şi să-şi mascheze răutatea decît stăruința de a da drept sentințe filozofice tot ce rosteşte calomniatorul ; a vorbi de rău înseamnă a dojeni ; şi a corecta defectele celorlalți, chipurile, a arăta un zel lăudabil ; dar nu există viață de clevetitor pe care, examinînd-o şi scuturînd-o, să n-o afli plină de vicii şi de necuviințe. De vreme ce ştii toate astea, filozofează acum cît pofteşti.

Berganza : Poți fi sigur, Scipion, că n-am să mai vorbesc de rău pe nimeni, pentru că aşa am hotărît. Aşadar, întîmplîndu-se să trîndăvesc toată ziua şi cum trîndăvia e mama cugetării, mă apucai să-mi readuc în minte anumite maxime latineşti care-mi rămăseseră din cele pe care le auzisem cînd mă duceam cu stăpînii mei la colegiu. în chipul acesta, pe cît mi se părea, mă aflam ceva mai bogat în judecată şi mă hotărîi, ca şi cum aş fi putut vorbi, să mă folosesc de ele în ocaziile ce mi s-ar fi oferit, totuşi în alt chip decît aşa cum obişnuiesc să se folosească anumiți ignoranți. Există oameni care, în conversațiile lor, presară din cînd în cînd cîte-o scurtă şi sentențioasă maximă latină, dînd să înțeleagă celor care nu-i pricep că sînt mari latinişti, cînd ei abia ştiu să decline un substantiv sau să conjuge un verb.

Scipion : Asta mi se pare mult mai puțin grav decît ceea ce fac cei ce ştiu într-adevăr latineşte, printre care se află unii atît de lipsiți de tact încît, vorbind cu un cizmar sau cu un croitor, îi îneacă în fraze latineşti.

Berganza : Din care putem trage concluzia că tot atît păcătuieşte cel ce citează maxime latine față de cei ce le ignoră, ca şi cel ce ie papagaliceşte, ignorîndu-le el însuşi.

Scipion; Mai e un lucru ce trebuie luat în seamă : există unii pe care faptul de a fi latinişti nu-i scuteşte să fie măgari.

Berganza : Se îndoieşte cineva ? E clar : pe vremea romanilor, cînd toată lumea vorbea latina ca limbă maternă, putea să se găsească foarte bine vreun dobitoc pe care vorba latinească să nu-1 scutească de prostie.

Scipion : Ca să ştii tăcea spanioleşte şi vorbi latineşte, e nevoie de multă înțelepciune, frate Berganza.

Berganza : Aşa este ; pentru că se poate spune tot aşa de bine o nerozie în latineşte ca în oricare limbă romanică, şi întrucît mă priveşte am văzut literați tonți, şi grămătici greoi la minte, şi vorbitori de limbi romanice ce-şi împestrițează graiul cu latina, încît cu multă uşurință pot părea lumii netoți, şi asta nu o dată, ci în repeta le rînduri.

Scipion : Să lăsăm asta. Dă drumul la filozofiile tale.

Berganza : Le-am şi spus. Sînt astea pe care tocmai le-am terminat de rostit.

Scipion : Care ?

Berganza : Astea despre latinişti şi romanişti pe care eu le-am început şi tu le-ai sfîrşit.

Scipion : Bîrfelii îi spui ţu filozofie ? Asta era deci ? Canonizeaz-o, Berganza, canonizează blestemata plagă a bîrfelii, şi dă-i numele care-ți place ; căci bîrfeala ne va scoate nouă numele de cinici, ceea ce înseamnă, nici mai mult nici mai puțin, decît cîini bîrfitori[30]. Pe viața ta, taci odată, şi urmează-ți povestirea.

Berganza : Cum s-o urmez dacă trebuie să tac ?

Scipion : Vreau să spun s-o povesteşti cum se cuvine, fără să faci din ea o caracatiță, tot adăugîndu-i la cozi !

Berganza : Vorbeşti folosind termeni improprii : nu se cheamă cozi ceea ce are o caracatiță.

Scipion : Iată greşeala pe care-a comis-o cel care pretindea că nu-i ruşine nici păcat să le spui lucrurilor pe nume, ca şi cum n-ar fi mai bine, atunci cînd nu eşti obligat să ie numeşti, a le indica prin cireumioeuții şi ocoluri care să tempereze repulsia cauzată de auzul numelor lor proprii. Cuvintele oneste sînt un semn de onestitate pentru cel care le rosteşte sau scrie.

Berganza : îmi place să te cred, şi continui spunînd că soarta, nemulțumită de-a mă fi despărțit de studiile mele şi de viața atît de plăcută şi de cumpătată pe care o duceam pe timpul lor, nemulțumită

---

[30] Cinicii — filozofi din antichitate, al căror nume vine de la cu- vîntul *kyon, kynos* (gr.) cîine), cu care unii dintre ei, Menip de pildă, se mîndreau că se aseamănă în felul de viață ce duceau.

şi de a mă fi ţinut legat în dosul unei porţi şi de a-mi fi făcut parte, în schimbul generozităţii studenţilor, de micimea de suflet a negresei, hotărî să mă lovească pînă şi în ceea ce-mi mai rămînea din linişte şi din repaos.

Vezi, Scipion, poţi fi sigur şi încredinţat, cum sînt şi eu, că pe nenorocit nenorocirile îl caută şi-1 află, chiar de s-ar ascunde în cele mai îndepărtate văgăuni ale pămîn- tului. Spun asta pentru că negresa casei era îndrăgostită de un negru, rob şi el, care dormea în gangul ce se află între poarta dinspre stradă şi cea dinspre curte, după care stăm eu, şi nu se puteau întîini decît noaptea, iar pentru asta furaseră sau contrafăcuseră cheile ; şi aşa, aproape în fiecare noapte, negresa cobora şi, ajutată de tăcerea mea, pe preţul multor lucruri pe care le fura, în- chizîndu-mi gura cu vreo bucată de carne sau brînză, îi deschidea harapului cu care nu pierdea de fel vremea. Cîteva zile dărniciile negresei îmi sufocară conştiinţa, pentru că mi se părea că fără ele mi s-ar lipi coastele şi aş ajunge din dulău ogar. Dar pînă la sfîrşit, mînat de firea mea cinstită, căutai să corespund datoriei pe care-o aveam faţă de stăpînuî meu, pentru că eram în slujba lui şi-i mîncam pîinea, şi să fac aşa cum se cuvine să facă nu numai cîinii cinstiţi, renumiţi pentru fidelitatea lor, ci toţi acei ce slujesc.

Scipion : Asta da, Berganza, asta poate trece drept filozofie, pentru că sînt vorbe pline de adevăr şi de judecată înţeleaptă. înainte deci, şi nu mai pune coardă — ca să nu greşesc iar şi să zic coadă — povestirii tale.

Berganza : Mai întîi, aş vrea să te rog să-mi spui, dacă ştii cumva, ce vrea să zică filozofie ; căci, cu toate că-i rostesc numele, nu ştiu ce este ; îmi clau cu părerea doar că trebuie să fie ceva bun.

Scipion : Iţi voi lămuri pe scurt. Acest substantiv se compune din două cuvinte greceşti, care sînt : *filos* şi *sofia. Filos* vrea să zică iubire şi *sofia* — ştiinţă. Aşa că filozofia înseamnă *dragoste de ştiinţă,* iar filozof, *iubitor de ştiinţă.*

Berganza : Multe mai ştii, Scipion ! Cine dracu te-a-n- văţat pe tine substantivele greceşti ?

Scipion : într-adevăr, Berganza, eşti cam simplu, dacă poţi face caz ele atîta lucru ; pentru că astea le ştiu şi copiii de şcoală, şi sînt de

asemenea oameni ce se sume- țese a şti limba greacă fără să o ştie, cum ştiu latina, igno- rînd-o.

Berganza : Asta spun şi eu, şi aş dori ca atare oameni să fie vîrîți într-un teasc, cum fac portughezii cu negrii din Guineea, şi să-i stoarcă de sucul ştiinței, ca să numai umble să înşele lumea cu greceasca lor eîrpită şi cu maximele lor pseudolatineşti.

Scipion: Acum într-adevăr, Berganza, poți să-ți muşti limba, iar eu o să mi-o tai de-a binele^, căci tot ce spunem nu-i decît clevetire.

Berganza : Ei, că n-oi fi eu obligat să fac ceea ce am auzit spunîndu-se despre unul din Tir, numit Corondas, care a scos o lege cum că nimeni să nu intre între zidurile cetății sale înarmat, fără să plătească cu capul. Dar, uitînd de asta, intră a doua zi în sala de consiliu încins cu spadă. îi atraseră atenția, şi adueîndu-şi aminte de legea statornicită chiar de el, pe dată îşi scoase sabia din teacă şi-şi străpunse cu ea pieptul, fiind astfel cel dinții care o făcu, cel dintîi care o călcă şi cel dintîi care~i suferi rigorile. Ceea ce am spus eu n-are chiar tăria unei legi, ci este doar promisiunea că îmi voi muşca limba cînd mi se va mai întîmpla să bîrfesc. Pe lîngă asta, în ziua de azi lucrurile nu mai merg cu străşnicia din antichitate : acum, faci o lege azi, şi mîine o calci, şi poate că-i mai bine să fie aşa. Acum, abia făgăduieşte unul că se lasă de păcate, că într-o clipă cade în altele şi mai mari. Una e să lauzi disciplina şi alta să i te supui ; căci, într-adevăr, de la vorbă la faptă e o mare distanță. Muşte-şi dracul limba, eu n-am chef să mi-o muşc, nici să fac asemenea isprăvi, aşezat cum sînt pe o țoală unde nu mă vede nimeni care să-mi poată lăuda hotărîrea ce mi-ar fi spre cinste.

Scipion : Pe cîte văd, Berganza, dacă ai fi om, ai fi un ipocrit şi toate faptele pe care le-ai face ar fi fățarnice, false şi cu gînd ascuns, acoperite de haina virtuții numai ca să fii lăudat de alții, cum se întîmplă cu toți fariseii.

Berganza: Nu ştiu ce-aş face atunci. Dar ştiu ce-aş vrea să fac acum : n-aş vrea de loc să mi-o muşc, pentru că-mi rămîn atîtea lucruri de spus încît nu ştiu nici cum, nici cînd voi jxitea ajunge la capăt, mai temîndu-mă pe deasupra şi că la răsăritul soarelui va trebui să rămînem în întuneric, lipsiți fiind din nou de darul vorbirii.

Scipion : Cerul să se înduplece ! Urmează-ți povestirea şi nu te mai îndepărta de la drumul mare cu digresiuni nesăbuite, şi astfel, oricît de lung ar fi, ai să ajungi mai repede la capăt.

Berganza : Spuneam aşadar că, văzînd necuviința, lipsa de cinste şi şărlătănia acestor negri, mă hotărîi, ca un servitor cumsecade, să-i împiedic prin mijloacele cele mai potrivite, şi reuşii atît de bine că-mi ieşi pe nas.

Negresa scobora, cum ți-am spus, să se drăgostească cu negrul, încrezîndu-se în muțenia mea, datorită bucăților de carne, pîine sau brînză pe care mi le arunca. Multă putere au plocoanele, Scipion...

Scipion: Multă, dar nu te "depărta, treci mai departe,

Berganza : Mi-aduc aminte că pe vremea studiilor mele am auzit din gura perceptorului un proverb de~al latinilor, căruia ei îi spun „adagiu", şi care suna : „*Habei bovem in lingua*

Scipion : Ah ! La dracu acum şi cu latineasca ta ! Aşa de repede ai uitat ceea ce spuneam noi mai adineauri împotriva celor care îşi împănează conversațiile spaniole cu vorbe latineşti ?

Berganza : Latineasca asta vine aici de minune. Căci trebuie să ştii că atenienii se foloseau, între alte monede, de un ban bătut cu chipul unui bou, şi cînd vreun judecător nu vorbea sau nu făcea ceea ce era drept şi just, pentru că era mituit, spuneau : „Are boul pe limbă".

Scipion : Nu văd cum se aplică aici.

Berganza : Cum nu vezi, dacă plocoanele negresei mă făcură să tac timp de mai multe zile, încît nici un vroiam, nici nu îndrăzneam să latru cînd seohora să se întfinească cu amorezul ei, harapul ? De asta spun că mare putere au plocoanele !

Scipion : Mare... ți-am spus ; şi dacă nu m-aş teme să fac aici o digresiune largă, ți-aş dovedi cu o mie de exemple cît de mult pot plocoanele ; dar poate că-ți voi spune vreodată, dacă cerul îmi va da timp, loc şi grai ca să-ți povestesc viața mea.

Berganza : Deie-ți Dumnezeu tot ce vrei, dar ascultă. In cele din urmă bunele mele intenții triumfară asupra blestematelor de plocoane ale negresei. Scoborîndu-se într-o noapte foarte întunecoasă la petrecerea ei obişnuită, sării pe ea fără să latru, ca să nu-i tulbur pe cei din casă, şi într-o clipă îi făcui bucăți toată cămaşa şi-i sfîşiai o coapsă. Gluma asta fu de ajuns ca s-o țină mai mult de opt zile în pat, sub

cuvînt c-ar fi avut nu ştiu ce boală. Se însănătoşi şi în noaptea următoare reveni, iar eu reluai lupta şi, fără să o muşc, îi zgîriai tot corpul de arăta ca şi cum ar fi fost trecută prin dărac. Bătăliile noastre se desfăşurau pe tăcutele, şi din ele ieşeam totdeauna învingător, iar negresa zdrențuită şi furioasă. Plictiselile ei începură să se vadă curînd pe blana şi pe pielea mea. Se răzbună pe porția mea şi pe oasele ce mi se cuveneau, iar ale mele ieşeau la iveală din ce în ce mai mult, mai ales la nodurile şirei spinării. Cu toate astea,, luîndu-mi mîncarea nu-mi putea lua şi lătratul. Atunci negresa, ca să sfîrşească odată cu mine, mi-aduse un burete fript în unt. Eu prinsei şiretlicul şi înțelesei că era mai rău decît dac-aş fi înghițit şoricioaică, pentru că mîncîndu-1 ți se umflă în stomac şi nu-ți mai iese din el decît o dată cu viața. Părîndu-mi-se deci cu neputință să mă feresc de atacurile unor duşmani atît de înverşunați, mă hotărîi să pun pămînt şi ape între noi, ştergîndu-mi-i de dinaintea ochilor. Aflîndu-mă într-o zi liber, fără să-mi mai iau ziua bună de la cineva dintr-ai casei, purcesei la drum, şi nu făcui nici o sută de paşi că îmi scoase soarta în cale pe alguazilul — despre care-ți spuneam la începutul povestirii mele că era foarte prieten cu stăpînul meu dintîi, Nicolae Cîrnul — care, cum mă văzu, mă şi cunoscu şi mă chemă pe nume. îl recunoscui şi eu şi, dacă mă chemă, mă apropiai de el, făcîndu-i gingăşiile ritualului meu obişnuit. El mă luă de gît şi, adresîndu-se celor doi sergenți ai săi, le zise :

— Ăsta e faimosul cîine de pază care-a fost al unui bun prieten al meu. Să-1 ducem acasă.

Se bucurară gardienii, spunînd că dacă eram cîine de pază am să le fiu de folos tuturor. Vroiră să mă lege ca să mă ducă, dar stăpînul meu spuse că nu era nevoie, şi că voi merge singur, pentru că-1 cunoşteam.

Am uitat să-ți spun că zgarda cu cuie de oțel, pe care-o luasem cu mine cînd plecasem de la stînă, mi-o şterpelise un țigan la o crîşmă, şi că umblasem fără ea chiar de cînd intrasem în Sevilla. Dar alguazilul îmi puse o zgardă de piele castanie, bătută în ghinturi de alamă. Gîndeşte-te, acum, Scipion, la roata schimbătoare a norocului meu : mai ieri eram student şi acum mă vedeam gardian.

Scipion : Aşa-i mersul lumii, şi n-ai de ce să începi a te jelui de cotiturile sorții, ca şi cum mare distanță ar fi de la un ucenic de măcelar jjîni\ la unul de gardian. Nu pot să sufăr şi-mi ies din răbdări cînd aud cum se pling de soartă unii oameni care n-au cunoscut alta mai bună decît simpla expectativă de a deveni scutieri! Cu ce blesteme nu o blestemă, cu cîte sudalme n-o acoperă, şi nu de altceva, decît ca să creadă cel ce-i ascultă că dintr-o situație prosperă, fericită şi înaltă, au ajuns la cea mizeră şi înjositoare în care sînt văzuți.

Berganza : Ai dreptate ! Trebuie să ştii că acest algua- zil legase prietenie cu un grefier de care nu se mai despărțea. Erau amîndoi încurcați cu două muieruşte, femei nici măcar aşa şi aşa, ci chiar de nimic ; e adevărat că erau destul de frumuşele, dar dezmățate şi prefăcute ca alea de prin taverne. Ele le serveau drept nadă şi momeală ca să pescuiască pe uscat, în chipul următor : se îmbrăcau în aşa fel încît fereastra vălului le descoperea obrazul, şi se vedea de la o bătaie de flintă că sînt femei destrăbălate. Umblau veşnic la vînat după străini, şi cînd se apropia iarmarocul din Cadix sau din Sevilla, se apropia şi valul cîştigurilor lor, nerămînînd un singur negustor breton cu care să nu se aibă bine. Şi abia cădea vreun slinos în lațul acestor curățele, că-1 şi înştiințau pe algua- zil sau pe grefier unde şi la ce han trag, iar cînd erau împreună, aceştia năvăleau şi-i luau ea din oală, pentru delictul de concubinaj. Totuşi, nu-i duceau niciodată la carceră din pricină că străinii îşi răscumpărau totdeauna osînda cu bani.

Se întîmplă deci ca dona Colindres, căci aşa se numea amica alguazilului, să pescuiască un breton, unsuros pînă peste cap ; aranjă eu el un chef şi o noapte la han ; dete de veste amicului său, şi abia se despuiaseră, cînd alguazilul, grefierul, doi gardieni şi cu mine dădurăm buzna. Se tulburară amanții, alguazilul umflă cît putu delictul, poruncindu-le să se îmbrace pe loc ca să-i ducă la gros,

la care bretonul se arătă atît de îndurerat, încît grefierul — împins de caritatea creştină — interveni, şi prin rugăminții le sale îi reduse

pedeapsa la plata a numai o sută de reali. Bretonul ceru pantalonii bufanți pe care şi-i pusese pe un scaun la picioarele patului, şi unde îşi avea banii cu care urma să-şi plătească libertatea, dar pantalonii nu ieşeau la iveală, şi nici n-aveau cum ieşi, pentru că, de îndată ce intrasem eu în cameră, ajungîndu-mi pe la nas un iz de slănină ce mă făcuse să uit multe necazuri, îi descoperisem cu mirosul şi aflasem, într-un buzunar al lor, o faimoasă halcă de şuncă, pe care, pentru a o putea savura în linişte şi a mă bucura de ea, dusesem pantalonii în stradă, şi o înfulecasem acolo după pofta inimii. Cîrid mă întorsei în cameră, îl aflai pe breton vociferînd şi cerînd într-un jargon pocit şi amestecat, cu toate că se înțelegea foarte bine ce spunea, să i se dea înapoi pantalonii, căci avea în ei cincizeci de *escuti d'oro in oro* [31]. Grefierul îşi închipui că i-i furaseră sau dona Colindres, sau gardienii ; alguazilul se gîndi la fel : îi chemă deoparte, dar nici unul nu mărturisi şi se jurară dîndu-se cu toții dracului. Văzînd eu ce se întîmpla, mă întorsei în stradă, unde lăsasem pantalonii, cu gîndul să-i aduc înapoi, pentru că mie banii nu-mi puteau fi de nici un folos ; dar nu-i găsii, căci îi luase, de bună seamă, vreun trecător norocos. Văzînd alguazilul că bretonul n-avea bani să se răscumpere, începu să dispere, şi se gîndi să stoarcă de la gazdă ceea ce nu putea lua de la breton.

O chemă, şi ea veni, pe jumătate goală, şi auzind jelaniile şi strigătele bretonului, iar pe Colindres văzînd-o despuiată şi plîngînd, pe alguazil furios şi pe grefier plin de scîrbă, în vreme ce gardienii făceau la stînga tot ce se găsea prin cameră, nu-i prea plăcu. Alguazilul îi porunci să-şi acopere goliciunea şi Să vină cu el la închisoare, pen- tru că primea în casă bărbați şi femei cu faimă proastă.

Atît i-a trebuit. în acel moment vocile se îngroşară şi harababura crescu de neînchipuit. Căci gazda zise :

— Domnule alguazil şi domnule grefier, cu mine nu vă merge. Am mirosit eu toată afacerea. - Nu faceți pe nebunii şi pe furioşii ! Tacă-vă gura şi duceți-vă cu Dumnezeu. Că de nu, pe crucea asta, încep a stropi grădina de pe fereastră, să ştie tot tîrgul ce hram țineți şi care-i chichirezul poveştii ăştia. Că mi ți-o cunosc eu pe dona Coliridres şi

---

[31] Scuzi dc aur curat. Bretonul pronunță greşit, în loc de ***escudos*** — cum e în spanioleşte — ***escuti.***

ştiu bine că de luni de zile domnul alguazil îi e protector. Nu mă faceți să sporovăiesc mai departe : dați-i înapoi banii acestui domn, şi să ne mulțumim cu anta ! Fiindcă eu sînt femeie cinstită, măritată după un nobil cu diplomă şi cu *„perpenam rei de memoria*' [32], şi cu pecețile ei de plumb. Slavă domnului, că fac slujba asta cu toată curățenia sufletului şi fără ocara aproapelui. Am tarif bătut în cuie, unde poate să-1 vadă toată lumea ; cu mine nu merg chestii de astea, şi, vă jur pe Dumnezeu, ştiu să mă descurc. A naibii să fiu dacă intră cu ştirea mea femei la oaspeții hanului ! Doar ei țin cheile camerelor, şi n-oți vrea să am ochi de linx şi să văd prin şapte pereți.

[32] Pronunțare scîiciată după *„perpetua rei de memoria*" (spre veşnica amintire a faptei), sau *„pereni rei de memoria*", cuvinte cu care încep de obicei diplomele de noblețe.

Rămaseră trăsniți stăpînii mei auzind predica pe care le~o ținea hangița şi văzînd cum se pricepea să le citească în cartea vieții. Totuşi, dîndu-şi seama că numai de la ea mai puteau stoarce banii, se încăpățînau s-o ducă la închisoare. Degeaba lua ea mărturie cerul de nedreptatea şi samavolnicia ce i se făcea în lipsa bărbatului său, un hidalgo atît de nobil. Bretonul zbiera după cei cincizeci de *eseu ti.* Gardienii se încăpățînau să spună că nici nu văzuseră pantalonii şi că nici n-ar fi îngăduit Dumnezeu una ca asta. Grefierul, tăcut, insista pe lîngă alguazil să cerceteze îmbrăcămintea donei Colindres, pe care o bănuia că ar deține cei cincizeci de scuzi, pentru că avea obiceiul de a scotoci prin buzunarele şi prin căptuşeala hainelor celor cu care avea de-a face. Ea spunea că bretonul era beat şi că de bună se&mă mințea cu neruşinare în chestia cu banii.

Într-un cuvînt, se făcuse atîta harababură, cu strigăte şi sudăJmi, că nu era chip de împăciuire, şi nici că s-ar fi împăciuit vreodată treburile, dacă n-ar fi intrat în cameră tocmai în clipa aceea locotenentul comenduirii care, trecînd să inspecteze hanul, fusese atras de gălăgie şi venise întins pe urma strigătelor. întrebă de pricina scandalului. Hangița i-o înfățişă cu de-amănuntul ; spuse cine era nimfa Colindres, care între timp se îmbrăcase, bătu toba şi dete în vileag prietenia ei cu alguazilul, le trădă vicleşugurile şi chipul lor de a fura ; se dezvinovăți pe sine, tăgăduind că ar fi intrat vreodată în hanul său, cu ştirea şi voința sa, vreo femeie uşoară ; se canoniză drept sfîntă, iar pe bărbatul său drept preafericit, şi porunci unei slujnice să alerge şi să-i aducă din cufăr diploma de noblețe a soțului, ca s-o vadă domnul locotenent, spunîn- du-i că din ea se va putea vedea că nevasta unui bărbat atît de nobil nu putea săvîrşi nimic rău, şi că dacă se îndeletnicea cu închiriatul camerelor mobilate o făcea pentru că n-avea încotro, şi numai Dumnezeu ştia cît de împovărată este, şi cît ar fi dat ea să aibă o rentă cît de mică, în stare să-i asigure pîinea cea de toate zilele, atît cît să-şi ducă viața şi să nu mai fie silită să facă o asemenea meserie.

Locotenentul, obosit de atîta vorbărie, dar şi de fumurile ei de noblețe, îi spuse :

— Iubită precupeață de mindire, îmi place să cred că soțul dumitale are documente de noblețe, de vreme ce singură spui că e un hidalgo de tractir.

— Şi încă foarte onorat — răspunse hangiţa — căci ce obîrşie pe lume, oricît de nobilă ar fi ea, nu s-a hrănit din dijme şi din narturi ?

— Tot ce-ţi pot spune, soră dragă, esce să te găteşti de drum, căci ai să vii cu mine la închisoare.

Noutatea asta o făcu să se prăbuşească la pămînt. îşi zgîrie faţa cu unghiile, ţipînd şi mai tare. Cu toate astea, locotenentul, sever pînă la capăt, îi vîrî pe toţi la gros : adîcă pe breton, pe Colindres şi pe hangiţă.

Pe urmă am aflat că bretonul a mai pierdut, pe lingă cei cincizeci, încă zece scuzi, la care fusese condamnat ; hangiţa plăti încă o dată pe-atîta, iar Colindres ieşi liberă pe poartă, fiind găsită basma curată, şi chiar în ziua cînd o eliberară pescui un marinar care plăti şi pentru breton, prin acelaşi vicleşug. Ca să vezi, Scipion, cîte şi ce mari neajunsuri s-au putut naşte din lăcomia mea.

Scipion ; Mai bine spus, din josnicia stăpînului tău.

Berganza : Ascultă deci, pentru că de aci încolo vine partea cea grasă, cu toate că nu-mi vine la îndemînă să-i vorbesc de rău pe alguazili şi pe grefieri.

Scipion : Dă-i drumul, căci a vorbi de rău pe unul nu înseamnă a-i vorbi de rău pe toţi. Dă-i drumul, căci există mulţi şi chiar foarte mulţi grefieri, fideli şi leali, dornici de-a face plăcere cuiva fără să dăuneze altora. Dă-i drumul, căci nu toţi lungesc procesele, nici nu duc toţi poşta între părţi, nici nu iau mai mult decît li se cuvine, nici nu umblă să afle şi să scormonească în viețile altora, ca să le aducă apoi pe masa de judecată, nici nu se înţeleg toţi cu judecătorii, cum s-ar zice : „Fă-mi tu barba, că eu te pieptăn" ; şi, nici alguazilii nu sînt toţi în cărdăşie cu vagabonzii şi pungaşii, nici n-au toţi prietene de teapa celei a stăpînului tău, pentru găinării. Mulţi, chiar foarte mulţi, sînt nobili de felul lor şi se poartă ca nişte adevăraţi hidalgos. Nu sînt toţi fanfaroni, necuviincioşi, rău-crescuţi şi tîrîie-brîu, ca cei ce umblă prin crîşme măsurînd lungimea spadelor la străini, pentru ca, găsindu-le mai lungi numai cu cît ar fi grosimea unui fir de păr, să le şi sară în spinare. Dă-i drumul, că nu toţi lasă să le scape omul
la fel de uşor cum au pus mîna pe el şi nu toţi se fac şi arbitri, şi avocaţi, după cum le vine la îndemîoă.

Berganza : Stăpînul meu țintea mai sus, altul îi era drumul. Vroia să treacă drept un viteaz, drept unul care face capturi faimoase ; îşi susținea vitejia fără să-şi pună în pericol persoana, dar în dauna pungii. într-o zi se încumetă să țină el singur piept la şase vestiți pungaşi ungă Puerta de Jeres, fără ca eu să-1 pot ajuta cu nimic, pentru că aveam Ia gură o botniță de sfoară, căci aşa mă purta ziua, iar noaptea mi-o scotea, Mă minunai văzîndu-i îndrăzneala, vitejia şi repeziciunea ; aşa intra şi ieşea printre cele şase spade ale hoților, de parcă ar fi fost vergi de răchită. Minunat lucru era să-i vezi uşurința cu care ataca, loviturile de spadă pe care le dădea, apărările, calculele, privirea ageră ce-l ajuta să se ferească spre a nu fi atins. într-un cuvînt, el crescu în opinia mea şi în a tuturor celor cîți asistară sau aflară de încăierare, ca un nou Rodomonte [33] ; îşi purtase adversarii de la Puerta de jeres pînă la marmurele fațadei colegiului clădit de maestrul Rodrigo, adică mai mult de o sută de paşi. îi lăsă aici închişi şi se întoarse să culeagă trofeele care fură trei teci de sabie cu care plecă îndată la Comenduire unde, dacă nu cumva am uitat, asistent era pe atunci licențiatul Sarmiento de Valladares, vestit pentru distrugerea Saucedei.

Pe drum pe unde trecea, oamenii se uitau la stăpînul meu arătîndu-şi-1 cu degetul, ca şi cum ar fi spus : „Acesta este bravul care s-a încumetat să se lupte singur cu floarea vitejilor Andaluziei !" Făcînd ocolul Cetății ca să se lase văzut, iată că trecu şi ziua, şi noaptea ne ajunse la Triana, pe o şosea alături de „Moara Pulberii" ; şi după ce stăpînul meu se încredință — cum se spune în jargon

[1] Personaj, devenit legendar, din poemul epic *Orlando Furioso,* al scriitorului italian Ariosto, şi întrebuințat în mod curent pentru a desemna lăudăroşenia şi fanfaronada ridicolă a celor ce-şi povesteau isprăvile de arme, umflîndu-le.

-— dacă *mi* 1-a ginit careva, intră într-o casă, iar eu după el, şi ne aflarăm într-un patio laolaltă cu toți eroii bătăliei de dimineață, fără mantii ori spade şi dizblehuiați ca vai de ei ; iar unul, care trebuie să fi fost gazda, ținea într-o mînă un ulcior mare şi în cealaltă o cogeamite oală de crîşmă, pe care umplînd-o mereu cu vin generos şi spumos,

---

[33] Porecla cea mai nimerită pentru o gazdă de hoți : *monipodio* nu este un nume propriu, cum s-ar crede, ci un substantiv comun, însemnînd „matrapazlîc" sau ceva asemănător.

r

închina pentru toată gaşca. Cum îi văzură pe stăpînuî meu, se şi repeziră cu braţele deschise, şi toţi închinară pentru dînsul, iar el bău cu fiecare la rînd, şi-ar mai fi băut şi cu alţii dacă s-ar mai fi aflat pe acolo vreunul, fiind de felul lui om îndatoritor şi dornic de a nu supăra pe nimeni pentru atîta lucru.

Dac-aş încerca să-ţi povestesc acum tot ce se petrecu acolo, chefui pe care-1 traseră, încăierările pe care şi le povestiră, furturile despre care pomeniră, femeile cu care se lăudară şi cele de care spuneau că trebuie să te fereşti, laudele ce şi le aduseră unii altora, vitejii absenţi care fură pomeniţi, iscusinţa la dueluri — care aici îşi atinse culmea, cînd ei se ridicară, la mijlocul chiolhanului, pentru a pune în practică reţetele ce şi le oferiră reciproc, duelând cu mîinile — cuvintele alese de care se foloseau şi, în sfîrşit, mutra gazdei pe care toţi îl respectau ca pe un tată şi stăpîn, ar însemna să mă pierd într-un labirint de unde n-ar mai fi cu putinţă să ies cînd aş vrea. In sfîr- jşit, apucai s-aud cu toată certitudinea că stăpînuî casei, căruia îi ziceau Monipodio era gazdă de hoţi şi staroste de codoşi, şi ca marea ispravă ce o făcuseră împreună cu stăpînuî meu fusese pusă la cale din timp pînă la cele mai miei amănunte ale retragerii şi lăsării tecilor de spadă, pe care stăpînuî meu le plăti aci în bani peşin, împreună cu tot ceea ce spuse Monipodio că mai costase şi chiolhanul, care nu se încheie decît la revărsatul zorilor, spre marea bucurie a tuturora ; culmea petrecerii fu momentul

în care vîndură stăpînului meu pe un bandit venetic, marfă nou-nouță, care tocmai picase în Cetate. Trebuie că era mai destoinic decît ei şi de invidie îl vîndură. Stăpînul meu îl prinse în noaptea următoare, luîndu-1 din ' pat goi-goiuț, şi văzui după mutra lui că, dac-ar fi fost el îmbrăcat cum trebuie, nu s-ar fi lăsat prins aşa, cu ana cu două. Cu această captură ce o mai făcu după încăierare, crescu faima laşului care era stăpînul meu, mai fricos decît un iepure, şi care numai prin chefuri şi chiolhanuri plătite îşi susținea faima de a fi viteaz · tot ceea ce cîştiga cu meseria şi cu iscusința i se scurgea printre degete şi se ducea pe copca fanfaronadei.

Totuşi ai răbdare şi ascultă acum o istorie care i se întîmplă, la care nici nu adaug, dar nici nu scot măcar o iotă.

Doi hoți furară la Antequera un cal frumos. îl aduseră la Sevilla şi, ca să-1 vîndă fără grijă, se folosiră de-o viclenie care, după părerea mea, e şi isteață, şi înțeleaptă : traseră la hanuri diferite, şi unul din ei se adresă justiției, arătînd, printr-o petiție, că Pedro de Losada îi datora patru sute de reali împrumutați, aşa cum reieşea dintr-o țidulă semnată cu numele său, pe care,o înfățişa.

201.

Porunci atunci locotenentul să-şi recunoască țidula numitul Losada şi, dacă şi-o recunoaşte, să i se ia lucruri de aceeaşi valoare, ori să fie închis. Formele acestea căzură în sarcina stăpînului meu şi a prietenului său, grefierul. Hoțul îi duse la hanul unde trăsese celălalt, şi pe loc acesta îşi recunoscu iscălitura şi-şi mărturisi datoria, dînd drept gaj, pentru executarea ei, calul, pe care văzîn- du-1, stăpînului meu îi crescu inima ; făcu ochii mari şi-l înscrise în gînd pe numele său, în caz că s-ar vinde. Pungaşul declară polița scadentă, şi calul fu pus în vînzare şi adjudecat la cinci sute de reali, adică la a treia parte din cît îşi făcuse stăpînul meu socoteala că ar putea da ca să şi-l cumpere. Calul prețuia atîta şi încă jumătate pe deasupra ; totuşi, cum afacerea consta în a face vîn-

zarea cît mai repede, marfa fu adjudecată la prima strigare. Unul dintre pungaşi puse mîna pe banii care nu i se datorau şi celălalt pe dovada de plata de care n-avea nevoie, iar stăpînul meu rămase cu calul, care deveni pentru dînsul mai primejdios decît armăsarul Seyan pentru posesorii săi. Pungaşii îşi luară repede valea şi, după ce stăpînul meu puse

la punct harnaşamentul şi podoabele calului, nu mai tîrziu decît peste două zile, apăru călare pe el, în Piaţa San Francisco, mai împopoţonat şi mai umflat în pene decît ar fi arătat un ţăran în hainele de duminică. I se făcură mii de complimente pentru tîrgul încheiat, spunîndu-i-se că bidiviul preţuia cel puţin o sută şi cincizeci de ducaţi, tot aşa cum un ou preţuieşte un maravedi, şi el, călare, făcînd fel de fel de volte şi de figuri, îşi continua reprezentaţia în teatrul pieţei de care povestesc.

Fiind el încă la acrobaţiile lui de saltimbanc, iată că se apropiară doi oameni, bine făcuţi şi şi mai bine îmbrăcaţi, dintre care unul spuse :

— Slavă domnului ! Iată-1 pe Picior-de-fier, calul meu, care mi-a fost furat acum cîteva zile la Antequera !

Toţi cei ce erau cu el, adică patru servitori, mărturisiră că aşa stăteau lucrurile şi că, într-adevăr, acela era Picior-de-fier, calul ce-i fusese furat. Alguazilul căzu din cer, stăpînului lui Picior-de-fier îi sări ţîfna, se cerură dovezi, şi cele pe care le aduse acesta fură atît de convingătoare, încît sentinţa ieşi în favoarea lui, şi stăpînul meu rămase fără cal. Se află farsa şi iscusinţa hoţilor, care vînduseră chiar cu ajutorul organelor justiţiei ceea ce furaseră, şi mai toţi se bucurară că pînă la urmă lăcomia putuse să-i vină de hac stăpînului meu.

Nu se opri aici nenorocirea lui : căci în noaptea aceea ieşind să patruleze însuşi asistentul Comenduirii, căruia îi ajunsese la ureche că prin mahalaua San Julian mişunau răufăcătorii, traversînd el o răspîntie văzu un om trecînd în fugă ; prinzîndu-mă atunci de zgardă şi asmu- ţindu-mă, asistentul îmi spuse :

— Hoţul, Gavilân ! Şo pe el, Gavilân băiete, prinde hoţul!

Eu, care mă cam plictisisem de răutăţile stăpînului meu, vroind să îndeplinesc ceea ce îmi poruncea domnul asistent, mă aruncai fără şovăială asupra propriului meu stăpîn şi, fără să se poată apăra, îl trîntii la pămînt, iar dacă nu mi l-ar fi luat, m-aş fi

răzbunat pentru patru ; dar mi-1 luară, spre marele necaz al amîndorura.

Gardienii vroiau să mă pedepsească, ba chiar să mă omoare în bătăi, şi ar fi făcut-o, dacă asistentul nu le-ar fi spus :

— Să nu se atingă nimeni de el ; cîinele n-a făcut decît ceea ce i-am poruncit eu.

Toți înțeleseră şiretlicul, iar eu, fără să-mi mai iau rămas bun de la cineva, ieşii printr-o gaură a zidului în cîmp, şi înainte de a se crăpa de ziuă eram în Mairena, sat ce se află la patru leghe de Sevilla. Vru steaua mea cea bună să aflu aici o ceată ele soldați care, după cîte auzii, mergeau să se îmbarce pentru Cartagina, Printre ei se aflau patru derbedei dintre prietenii stăpînului meu, iar toboşarul era un fost gar&an, mare poznaş de felul lui, cum sînt mai toți toboşarii. Mă recunoscură toți, şi toți îmi vorbiră, întrebîndu-mă de stăpînul meu, ca şi cum aş fi putut să le răspund. Dar cel care îmi arătă mai multă dragoste fu toboşarul, şi aşa mă hotărîi să rămîn cu el dacă-i va fi fost voia, şi să joc piesa pînă la capăt, chiar dacă ar fi fost să mă ducă în Italia sau în Flandra ; pentru că mi se pare, şi cred că şi ție la fel, că deşi o zicală veche spune : „Cine-n sat e codaş e codaş şi la oraş", totuşi, călcînd pămînturi străine şi ciocnindu-te de oameni feluriți, ajungi să fii mai înțelept.

15*

Scipion : Ceea ce spui e foarte adevărat. Mi-aduc aminte c-am auzit de la un stăpîn al meu, pe care-1 credeam foarte deştept, că faimosul grec Ulise căpătase renume de om înțelept numai fiindcă străbătuse mări şi țări, şi se lovise de fel de fel de oameni şi de felurite neamuri. Aşa că nu

pot decît să laud intenția ta de-a te fi dus acolo unde te-ar fi luat.

Berganza; Se vede treaba că pentru a adăuga una mai mult la poznele sale, toboşarul începu să mă învețe a dănțui în sunetul tobei şi a face şi alte maimuțăreli, destui de greu de învățat pentru alt cîine decît mine, cum ai să auzi îndată. Cum sfîrşisem ceea ce aveam de făcut în ținutul acela, înaintam puțin cîte puțin ; nici un comisar nu ne punea oprelişti ; căpitanul era tînăr, totuşi bun creştin şi adevărat cavaler ; stegarul părăsise curtea şi Sala Pajilor de-abia de cîteva luni ; sergentul era şiret şi isteț, şi foarte priceput în conducerea unei companii de la locul plecării pînă la îmbarcare. In companie se aflau o mulțime de pungaşi guralivi, care făceau fel de fel de necuviințe prin satele pe unde treceam, ce răsunau de blesteme pentru cine nu le merita. [...]

In sfîrşit, în mai puțin de cincisprezece zile, cu talentul meu şi cu sîrguința ce-şi dădea cel pe care mi-1 alesesem de stăpîn, învățai să sar de-un cot în cinstea regelui Franței şi să nu mă clintesc din loc la numele crîşmă- riței hoațe. Mă învață să fac piruete şi volte ca un cal napoiitan, şi să mă învîrt la roata ca un catîr de moară, şi încă multe altele care, dacă nu m-aş fi gîndit să le dau în vileag cu socoteală, ar fi putut naşte îndoiala dacă cel ce le făcea nu era cumva vreun diavol cu chip de cîine. Mă botezaseră „cîinele-savant" şi nici nu ne stabileam bine într-o nouă reşedință că, bătînd toba, stăpînul meu şi începea să cutreiere tot satul, făcînd strigare că oricine doreşte poate veni să vadă minunatele isprăvi şi istețimea cîinelui-savant în cutare casă, sau în cutare han, unde se plătea, pentru a fi văzute, între opt şi patru marave- dis, după cum era poporul de avut. Cu această publicitate nu rămînea ins în tot satul care să nu vină să mă vadă, şi nu ieşea nici unul fără să se minuneze sau nemulțumit că m-ar fi văzut. Stăpînul meu triumfa şi-şi ospăta regeşte şase camarazi. Lăcomia şi invidia deşteptă în derbedeii aceştia dorința de a mă fura, şi n-aşteptau decît prilejul s-o facă. Căci arta de a-ți cîştiga pîinea prin trîn- dăvie e o artă ce găseşte mulți amatori în tot locul : de asta sînt atîția saltimbanci în Spania, atîția păpuşari, atîția vînzători de ace şi de cîntece noi, al căror întreg capital n-ar ajunge să-i hrănească măcar o zi, chiar dacă şi l-ar vinde şi cu toptanul. Cu toate astea, nici unii, nici alții nu ies din ospătarii şi din cîrciumi tot anul, de unde trag concluzia că din cu totul altă parte decît din meseria lor izvorăşte rîtrl beților la care se dedau. Toată pleava asta de vîntură-lume nu e

folositoare nici sieşi, nici celorlalți : sug vinul ca bureții, trăiesc ca gărgărițele în pîine.

Scipion : Destul, Berganza 1 Să nu ne întoarcem la ce-am mai spus. Zi-i mai departe, căci noaptea trece şi n-aş vrea ca la răsăritul soarelui să ne găsim în beznă, lipsiți de darul vorbirii.

Berganza : Ascultă dar. Cum nu e greu să adaugi cîte ceva la ceea ce-i gata născocit, stăpînul meu, văzînd cît de bine ştiam să imit armăsarii napolitani, îmi făcu un şabrac de piele aurită şi o şa micuță, pe care mi-o potrivi pe spinare, iar deasupra ei puse o păpuşă reprezentmd un om, cu o lance de cavalerie, şi mă învăță să alerg drept către un inel pus între doi pari, iar în ziua în care trebuia să alerg, dădea veste prin sat că astăzi cîmele-savant va lua cercurile în lance şi va face alte noi şi nemaivăzute minunății, pe care de altfel le făceam din proprie inițiativă, cum se zice, ca să nu-mi dau stăpînul de ruşine. Ajunserăm astfel, cu etapele noastre dinainte socotite, aproape de Montilla, oraş al faimosului şi marelui creştin, marchizul de Priego, senior al casei de Aguilâr y de Montilla. îl încartiruiră pe stăpînul meu, aşa cum vru el, într-un spital. Dădu pe loc sfoară în țară şi, cum faima despre iscusința şi ştiința cîinelui-savant o luase înaintea veştilor, în mai puțin de o oră curtea se umplu de lume. Se bucură stăpînul meu văzînd că secerişul se arată bogat, şi se dovedi în ziua aceea mai poznaş decît dracul. Numărul cu care începeam serbarea erau salturile mele prin- tr-un cerc de butoi : mă îndemna prin întrebările obişnuite, şi cînd înclina o vărguță de răchită pe care o ținea în mînă, era semn că trebuia să sar ; dacă o ținea sus, trebuia să stau locului. Primul îndemn din ziua aceea — zi demnă de ținut minte între toate ale vieții mele — fu să-mi spună :

— Hai, Gavilân, prietene, sari pentru bătrînul încă verde pe care-1 cunoşti, şi care-şi căneşte barba ; dacă nu vrei, sari pentru pompa şi alaiul donei Pimpinela de Pla- fagonia care-a fost tovarăşa tinerei galiciene ce servea la Valdeastilias[34]. Ei, nu-i pe placul tău îndemnul asta, fiule Gavilân ? Atunci saltă pentru

---

— Numele unei localități imaginare, însemnînd „Valea cozilor de sapă" sau „a ciomegelor".

bacalaureatul Pasil- las [35], care se dă drept licențiat, fără să fi dobîndit acest titlu. O, o ! Leneş mai eşti. De ce nu sari ? Iți ghicesc şi-ți înțeleg eu vicleşugurile. Hai, saltă atunci pentru lichiorul de Esquivias, tot atît de faimos ca şi cel de Ciu- dad Real, San Martin şi Ribadavia !

Lăsă în jos vărguța şi eu sării, înțelegînd intențiile lui păcătoase. Se întoarse pe urmă către public şi cu glas tare strigă :

[35] **Nume ticluit :** *pasillo* **înseamnă coridor, gang, pasaj, dar şi scenetă de teatru care se dădea la sfîrşitul unei reprezentații dramatice grele. Bacalaureatul poreclit astfel avea, deci, vechimi literare,**

— Să nu credeți, luminăției-voastre, preaînalt senat, că-i lucru de glumă ce ştie cîinele acesta. L-am învățat douăzeci şi patru de numere şi pentru cel mai simplu dintre ele ar veni şi şoimul în zbor ; vreau să spun că pentru a-1 vedea pe cel mai neînsemnat ai de ce străbate treizeci de leghe. Ştie să dănțuiască sarabanda şi chacona mai bine decît cea care le-a născocit ; bea o litră de vin fără să lase o picătură ; intonează un *sol-fa-mi-re*, tot atît de bine ca un țîrcovnic. Toate aceste lucruri şi altele multe care-mi mai rămîn de spus, le veți vedea lumină- țiile-voastre în zilele cît va mai rămîne aici. Pentru moment să ne mai facă un salt savantul nostru, şi să intrăm în miezul programului.

Cu asta îşi lăsă auditoriul, pe care-1 numise senat, cu răsuflarea tăiată, aţîţîndu-i dorința de a vedea toate cîte le ştiam. Stăpînuî meu se întoarse spre mine şi zise :

— Intoarce-te, fiule Gavilân, şi cu agilitatea şi înde- mînarea ta plină de grație desfă salturile pe care le-ai făcut ; dar fă în aşa fel ca ştiința ta să cinstească amintirea vestitei vrăjitoare despre care se spune c-a trăit în satul acesta.

Nici nu sfîrşi bine aceste cuvinte, că stăpîna spitalului, care după cît se părea era o bătrînă de mai bine de şaizeci de ani, ridică glasul strigînd :

— Pungaşule, şarlatanule, pui de lele ce-mi eşti, mincinosule, unde-ai auzit de vreo vrăjitoare pe-aiei ? Dacă vorbeşti de La Camacha, ea şi-a plătit păcatele, şi acum este acolo unde ştie Dumnezeu că e. Dacă vorbeşti de mine, fecior de curvă ce-mi eşti, află că nu sînt şi nici n-am fost vrăjitoare în viața mea, iar dacă mi s-a dus faima c-aş fi fost, asta-i datorită numai martorilor mincinoşi şi domniei bunului-plac, ca şi judecătorului prost informat şi hrăpăreț, căci ştie toată lumea viața de canon şi de căință pe care-o duc, nu pentru vrăjitoriile ce le-aş fi făcut, ci pentru alte multe păcate săvîrşite de păcătoasa de mine. Aşa că, toboşar caraghios, afară cu tine din spital ! Dacă nu, pe viața mea de creştină, am eu grijă să faci aripi la picioare.

Şi spunînd acestea, începu să strige aşa de tare şi să-i spună atîtea cuvinte de ocară stăpînului meu, încît îl zăpăci şi-1 băgă în sperieți. Într-un cuvînt, nu îngădui cu nici un chip să mergem mai departe cu serbarea.

Nu-i prea păsa stăpînului meu de scandal, pentru că rămăsese cu banii, şi hotărî să amîne pentru altă zi şi în alt han ceea ce nu izbutise în acesta. Lumea plecă bles- temînd-o pe bătrînă şi adăugind la poreclele ei de vrăjitoare şi de babă pe cele de cucuvea şi de ciumă. Cu toate astea, noi râmaserăm la hanul ei peste noapte ; şi întîlnindu-mă baba singur în curte, îmi spuse :

— Tu eşti oare, fiule Montiel ? Să fii cumva chiar tu, fiule ?

Inălțai capul privind-o îndelung. Văzînd asta, ea veni la mine cu lacrimi în ochi şi, aruncîndu-mi brațele pe după gît, m-ar fi sărutat pe bot dacă aş fi lăsat-o ; clar mi-a fost scîrbă şi n-am consimțit.

Scipion : Bine ai făcut, căci nu e o plăcere, ci un chin, să săruți sau să te laşi sărutat de o babă.

Berganza : Cele ce-ți voi povesti acum, ar fi trebuit să ți le spun la începutul povestirii mele, şi astfel am fi fost scutiți de mirarea ce ne-a pricinuit-o faptul că ne-am trezit vorbind. Pentru că trebuie să ştii că baba mi-a spus :

— Fiule Montiel, vino după mine şi vei afla odaia unde locuiesc. Fă în aşa fel ca noaptea asta să ne vedem singuri la mine, căci voi lăsa uşa deschisă ; şi afiă că am să-ți spun multe cu privire la viața ta, şi asta spre marele tău folos.

Eu plecai capul în semn de înțelegere, din care pricină ea sfîrşi prin a se convinge că eu eram cîinele Montiel, cel pe care-1 căuta aşa cum mi-a mărturisit pe urmă. Rămăsei uimit şi aiurit de vorbele bătrînei, aşteptînd noaptea ca să văd în ce stă taina sau minunea care o făcea să-mi vorbească în acest fel şi, cum auzisem că i se spunea vrăjitoare, aşteptam de la întrevederea şi convorbirea cu ea lucruri mari.

Veni, în sfîrşit, ceasul cînd trebuia să ne mtîînim în camera unde locuia, care era întunecoasă, strimtă şi joasă, luminată doar de flacăra sfioasă a unui opaiț de lut. Bătrîna înteți flacăra, se aşează pe o laviță şi, trăgîn- du-mă aproape de ea şi ținîndu-mă strîns, fără să spună nici o vorbă, începu să mă îmbrățişeze, iar eu eram cu ochii-n patru ca nu cumva să mă pupe. Cel dintîi lucru pe care mi-1 spuse fu :

— Mare nădejde trăgeam ca, înainte de a mi se închide ochii ăştia pentru somnul cel din urmă, cerul să-mi îngăduie a te vedea. Fiul meu, acum că te-am văzut, vie şi moartea, să mă scape de viața asta chinuită. Trebuie să ştii, fiule, că în oraşul ăsta a trăit cea mai vestită vrăjitoare ce s-a aflat pe lume, căreia i-au zis La Camacha de Montilla. Atît de neîntrecută a fost 111 meseria ei, încît unele ca Erihto Circe [36] sau Medeea [37], de care aud spunîndu-se că s-au scris atîtea, nu i-au ajuns nici la degetul cel mic. Ea îngheța norii cînd vroia, acoperind cu ei fața soarelui, şi cînd îi venea chef însenina

[36] Vrăjitoare renumită pentru frumusețea şi puterea farmecelor sale, care, cu ajutorul unei baghete magice, îşi transformă iubiții în porci ; Ulise a obținut de la ea retransformarea lor în oameni.

[37] Vrăjitoare din Colchida care 1-a ajutat pe Iason să cucerească lîna de aur.

cerul cel mai turbat ; aducea într-o clipă oamenii din țări îndepărtate ; ştia să repare de minune domnişoarele care nu fuseseră cu băgare de seamă în păstrarea fecioriei ; acoperea pe văduve în aşa chip, încît să poată fi necinstite cu toată cinstea ; desfăcea casele femeilor măritate şi mărita pe cine vroia ea ; în decembrie culegea din grădină trandafiri proaspeți, iar în ianuarie secera grîu. Dacă vroiai să-ți răsară aişor într-o covată, pentru ea era cel mai uşor lucru din lume, după cum tot atît de uşor îi era să-ți arate într-o oglindă sau în unghia cuiva, pe cei vii sau pe cei morți pe care ai fi dorit să-i vezi. 1 se dusese vestea că schimba oamenii în animale şi că odată se slujise timp de şase ani de un dascăl pe care-1 făcuse măgar în carne şi oase, ceea ce eu niciodată n-am putut pricepe cum s-a putut întîmpla ; pentru că ceea ce se ştie

despre magicienele antice, care preschimbau oamenii în dobitoace, se pare că nu era altceva decît că ele, după cît spun învățații cei mari, prin frumusețea lor şi prin voluptăți atrăgeau oamenii să le iubească şi-i supuneau aşa de bine puterii lor, servindu-se de ei după plac, încît ajungeau aidoma dobitoacelor. în tine însă, fiul meu, experiența îmi arată contrariul : căci se ştie bine că eşti o ființă rațională şi te văd în chip de cîine, prin puterea acelei ştiințe ce se chema „precipitare", care face ca un lucru să treacă drept altul. Dar oricum ar fi, ceea ce mă doare este că nici eu, nici mama ta, care am fost disci- pole ale meşterei La Camacha, n-am ajuns niciodată să ştim cîte ştia dînsa, şi nu din lipsă de talent, de iscusință, sau de curaj, căci nu ne lipsea nimic din toate astea, ci din cauza răutății ei, pentru că n-a vrut să ne învețe niciodată lucrurile mari, păstrînd doar pentru ea taina lor. Maică-ta, fiul meu, se numea La Montiela, şi, după La Camacha, fu cea mai vestită. Pe mine mă cheamă La Cannizares, şi dacă nu sînt tot atît de învățată ca ele două, cei puțin îmi dau tot atîta silință ca oricare din ele. Adevărul este că marele curaj de care dădea dovadă mama ta, trăgînd un cerc şi intrînd în el ca să se înconjoare cu o legiune de demoni, nu i l-ar fi întrecut nici chiar La Camacha. Eu am fost întotdeauna mai sfioasă : m-am mulțumit să conjur cîte-o jumătate de legiune numai. Totuşi (odihnească-se amîndouă în pace acolo unde sînt), cînd e vorba de pregătit alifii cu care ne ungem noi, vrăjitoarele, nu mă dau bătută de nici una din ele, nici nu m-aş da pe toate cîte urmează şi respectă astăzi regu- lele noastre ; căci trebuie să ştii, fiule, că de îndată ce am văzut, cum văd şi azi, că viața zboară pe aripile uşoare ale vremii şi se apropie sfîrşitul, m-am hotărît să mă las de toate uneltirile vrăjitoreşti, în care eram vîrîtă pînă peste cap de ani de zile ; nu mi-a mai rămas

decît curiozitatea ghicitului, viciul cel mai greu de părăsit. Mama ta făcu la fel : se lăsă şi ea de multe vicii; multe fapte bune făcu în viaţa asta ; dar pînă la sfîrşit muri tot vrăjitoare, şi nu muri de vreo boală, ci de durere, pentru că aflase că La Camacha, care fusese învăţătoarea ei, o piz- muia pentru că începuse să i se suie în cap, ştiind tot atît de multe cîte ştia şi dînsa. A fost un fleac de nimic, căruia n-am putut să-i dau de rost : mama ta fiind însărcinată şi venindu-i ceasul să nască, La Camacha îi servi drept moaşă, primind în mîiniie ei ceea ce născu. Arătîn- du-i apo.i că născuse doi căţei, strigă de cum îi văzu : „Ehei ! E ceva la mijloc, ceva necurat, soră Montiela ; eu îţi sînt prietenă. Voi tăinui o asemenea naştere. Nu te gîndi decît să te faci bine, şi fii sigură că nenorocirea asta va rămîne înmormîntată în tăcere. Şi nu te frămînta pentru întîmplarea asta. Doar nu te îndoieşti cumva că eu am de unde şti că, în afară de Rodriguez hamalul, amicul tău, cu altul de mult nu te-ai mai culcat ; aşa că această naştere cîinească vine din altă parte şi închide o taină."

Mama ta şi cu mine, care mă aflam de faţă, râmaserăm mirate de ciudata întîmplare. La Camacha plecă luînd cu ea căţeii ; eu rămăsei cu mama ta ca s-o ajut să mănînce, şi ei nu-i venea să creadă că era adevărat ce i se întîm- plase. Apropiindu-i-se La Camachei sfîrşitul şi fiind în ultimul ceas al vieţii, o chemă pe mama ta şi-i povesti cum îi preschimbase copiii în căţei, ca să se răzbune de unele necazuri ce i le făcuse ; totuşi, să nu piardă nădejdea : „pentru că atunci cînd se vor gîndi mai puţin, s-or întoarce la starea dintru început ; dar asta n-are să se în- tîmple mai înainte ca ei să vadă cu ochii lor cele ce urmează :
„Se vor întoarce-n forma lor dintîi

Cînd vor vedea o mină[bărbătească
Pe cei trufaşi şi falnici ruinîud
*Şi ridicînd pe cei umili, de jos/**

Aşa vorbi La Camacha către mama ta pe patul de moarte, cum ți-am spus. Mama ta îşi însemnă în scris şi în minte cele spuse, şi eu le învățai pe de rost, gîndin- du-mă că s-ar putea întîmpla să vină timpul a le destăinui vreunuia dintre voi. Şi ca să vă pot cunoaşte, îi strig pe toții cîinii de culoarea ta şi îi chem pe numele mamei tale, fără să mă gîndesc că ar avea de unde-1 şti, ci ca să văd dacă răspund, cu toate că sînt chemați cu un nume atît de diferit de al celorlalți cîini. Astăzi după-masă, cum te văzusem făcînd atîtea şi cum auzeam că ți se spune cîineie- savant, şi mai ales văzînd cum ridicaseşi capul privin- du-mă cînd te strigai în curte, m-am încredințat că tu trebuie să fii un fiu de-al Montielei, căruia cu multă plăcere îți aduc la cunoştință întxmplările acestea, precum şi chipul în care ai să te poți întoarce la starea ta dintîi — chip pe care mi-ar plăcea să-1 ştiu tot atît de uşor ca acela despre care vorbeşte Apuleius [38] în *Măgarul de aur*, ce consta doar în a mînca un trandafir. Dar schimbarea ta, totuşi, trebuie întemeiată pe acțiunile altora, şi nu pe străduințele tale.

Tot ce ai de făcut, fiule, este să te rogi lui Dumnezeu în adîncul inimii tale şi să aştepți ca acestea — pe care nu vreau să le numesc profeții, ci divinații — să se în- tîmple curînd şi în chipul cel mai prielnic. Căci, de vreme ce meştera La Camacha le~a rostit, ele se vor întîmpla fără nici o îndoială, şi tu, împreună cu fratele tău, dacă e viu, vă veți vedea precum doriți. Ceea ce mă doare pe mine este faptul că mă simt atît de aproape de sfîrşitul vieții şi că nu-mi va mai fi îngăduit să "apuc ziua aceea. De multe ori am vrut să-mi întreb *țapul* care va fi sfîrşitul aventurii voastre ; totuşi nu m-am învrednicit, pentru că la nimic din ce-1 întrebam nu răspundei de-a dreptul, ci numai prin vorbe întortocheate şi cu mai multe înțelesuri, aşa că pe acest domn şi stăpîn al nostru n-am să-1 mai întreb nimic, pentru că amestecă un adevăr cu o mie de minciuni şi, după cît am dedus din răspunsurile sale, el nu ştie nimic sigur despre ceea ce se va întîmpia în viitor, ci face numai presupuneri. Cu toate astea ne ține atît de legate pe noi, vrăjitoarele, încît, orice fel de feste ne-ar juca, nu-1 putem părăsi. Ne ducem să-1 vedem

[38] Cunoscut scriitor latin, născut in jurul anului 125 şi mort spre sfîrşitul secolului al II-lea.

foarte departe de aci, pe o cîmpie întinsă, unde ne adunăm nenumărați vrăjitori şi vrăjitoare, şi acolo ne dă să mîncăm bucate dezgustătoare, şi se petrec o seamă de lucruri pe care, într-adevăr, pe Dumnezeul meu şi pe sufletul din mine, nu-mi pot îngădui să le povestesc, pînă într-atât sînt de scîrboase şi de grețoase, şi n-aş vrea să-ți rănesc cu ele auzul tău neprihănit. ,

Unii sînt de părere că noi nu mergem ia aceste ospețe decît în închipuire, şi că demonul face să ni se nălucească chipurile tuturor acelor lucruri pe care socotim apoi că le-am trăit aievea ; alții spun că nu, şi că într-adevăr luăm parte la eîe în carne şi oase, şi după cîte cred, amîndouă părerile sînt adevărate, dat fiind că nici noi nu ştim cînd mergem într-un chip şi cînd în altul ; pentru că toate cele ce se petrec în închipuirea noastră sînt atît de în- deaievea, încît n-ai cum să le deosebeşti de ceea ce se întîmplă atunci cînd sîntem acolo cu adevărat, adică în carne şi oase. Experiențe de felul ăsta au făcut domnii inchizitori cu unele dintre noi, ținîndu-le închise, şi cred că şi-au dat seama cît de adevărat e ceea ce spun. Tare aş mai vrea, fiule, să îndepărtez de la mine atare păcate, şi pentru asta am făcut tot ce mi-a stat în putință : m-am retras în slujba de ospitalieră[39], îngrijesc de săraci, şi unii mor dîndu-mi mie viață prin ceea ce-rni lasă sau prin ceea ce găsesc eu între zdrențele lor datorită grijii ce o am de a le cotrobăi prin îmbrăcăminte. Mă rog

[39] Surorile ospitaliere erau membre ale anumitor orcline religioase înființate în timpul crucialelor. îngrijeau bolnavii, infirmii şi pelerinii care poposeau în diferite oraşe.

puțin şi numai în public. Clevetesc mult şi în taină. îmi convine mai bine să fiu ipocrită clecît păcătoasă pe față : aparența faptelor mele bune de astăzi şterge din amintirea celor care mă cunosc faptele rele din trecut. într-adevăr, evlavia de fariseu nu dăunează nimănui, decît doar celui care-o foloseşte. Ia seama, fiule Montiel, la sfatul pe care ți-l dau : fii bun de cîte ori vei putea, şi dacă trebuie să fii rău, dă-ți cel puțin osteneala, de cîte ori vei putea, să nu pari aşa. Vrăjitoare sînt, nu ți-o tăgăduiesc ; vrăjitoare şi magiciană fu şi maică-ta, şi nu-ți pot tăgădui nici asta ; totuşi bunele aparențe ale amîn- dorura puteau să ne cîştige încrederea întregii lumi. Trei zile înaintea morții ei fuseserăm amîndouă într-o vale a munților Pirinei, la un sabat măreț ; şi cu toate astea, cînd muri, muri cu atîta seninătate şi atît de uşor, că dacă n-ar fi fost unele strîmbături pe care le făcu un sfert de ceas înainte de a-şi fi dat sufletul, s-ar fi părut că se află pe un pat de cununie plin de flori. O ardea în inimă dorul celor doi fii, şi nu se învoi niciodată, nici pe patul de moarte, să-i dea iertare La Camachei, atît de tare şi de neînduplecată era cînd lua o hotărîre. Eu i-am închis ochii şi am dus-o pînă la groapă ; aici am părăsit-o ca să nu o mai văd niciodată, cu toate că n-am pierdut nădejdea de a o mai vedea înaintea morții, pentru că a început să umble vorbă prin sat că au şi văzut-o cîțiva inşi cutreierînd cimitirele şi răscrucile sub fel de fel de înfățişări, şi cine ştie dacă n-o voi întîlni şi eu vreodată, şi n-o voi întreba dacă nu-mi porunceşte să fac poate ceva pentru a-i uşura cugetul.

Fiecare cuvînt din cîte îmi spunea baba, lăudîndu-mi-o pe aceea despre care afirma că mi-ar fi fost mamă, era o lance care-mi străpungea inima, şi mare chef aş fi avut să sar pe ea s-o sfîrtec bucățele cu dinții. Iar dacă n-am făcut-o, a fost ca să n-o găsească moartea într-o atît de jalnică stare.

In sfîrşit, îmi mărturisi că în noaptea aceea avea de gînd să se ungă ca să se ducă la unul din sabaturile obişnuite şi că, de îndată ce va fi acolo, vroia să-şi întrebe stăpînul cîte ceva din ceea ce urma să mi se întîmple. Mi-ar fi plăcut să aflu ce fel de unsori erau acelea

despre care vorbea, şi parcă mi-ar fi ghicit gîndul, căci răspunse ca şi cum aş fi întrebat-o, spunînd :

— Acest unguent cu care ne ungem noi, vrăjitoarele, este făcut din sucuri de iarbă, răcite pe cît se poate, dar nu e amestecat, aşa cum se spune în popor, cu sîngele copiilor pe care-i omorîm. Ai putea foarte bine să mă întrebi ce gust şi ce folos poate avea diavolul să ne facă să omorîm creaturi fragede o dată ce ştie că, fiind botezate şi neavînd nici un păcat, se duc de-a dreptul la ceruri, iar el se necăjeşte de fiecare dată cînd îi scapă cîte-un suflet de creştin ; la asta nu ți-aş şti răspunde altceva decît ceea ce spune proverbul : „Sînt oameni care-şi scot amîndoi ochii, pentru ca duşmanul să-şi scoată unul singur !" Poate că urmăreşte şi nenorocirea părinților, ucigîndu-le copiii, cea mai mare nenorocire care se poate închipui. Dar ceea ce îl munceşte mai cu seamă este să ne facă să săvîrşim la fiecare pas cîte un păcat din cele mai crude şi mai perverse, şi Dumnezeu îngăduie asta, ca să ne pedepsească ; pentru că fără îngăduința sa, e*u am văzut din experiență că diavolul n-are putere nici asupra unei furnici. Atît de adevărat este ce spun, că odată, ru- gîndu-1 eu să nimicească o vie a unui duşman al meu, îmi răspunse că n-avea putere să se atingă nici măcar de o frunză din ea, pentru că nu vroia Dumnezeu. Din asta poți înțelege, cînd eşti om, că toate nenorocirile ce vin pe capul lumii, pe capul țărilor, cetățenilor şi popoarelor, morțile năprasnice, înecurile, căderile, în sfîrşit, toate relele pe care se spune că le aduce ceasul rău, vin din mîna celui-preaînalt, din voința şi cu îngăduința sa ; iar relele şi pagubele care se spune că se trag din păcate sînt pricinuite de noi înşine. Dumnezeu nu poate greşi, de unde tragem încheierea că noi singuri sîntem autori ai păcatului, săvîrşindu-1 sau cu gîndul, sau cu vorba, sau cu fapta, toate acestea fiind tot cu îngăduința lui Dumnezeu şi spre osînda noastră, cum am mai spus-o. Ai să te întrebi acum, fiule, dacă cumva mă înțelegi, cine m-a făcut pe mine teoloagă, şi poate chiar îți vei zice : „Va- scrisul mamei ei de curvă bătrînă ! De ce nu se lasă de vrăjitorie, dacă cunoaşte atîtea, şi de ce nu se întoarce la Dumnezeu, dacă ştie că-i mai grăbit să-i ierte păcatele decît să i le îngăduie ?" La asta îți răspund, ca şi cum m-ai fi întrebat, că obişnuința viciului devine o a doua natură, iar viciul vrăjitoriei pătrunde în sînge şi în carne, şi în chiar dogoarea lui aprinsă se face un frig ce îngheață inima sloi şi o adoarme zăvcrînd-o pentru credință, de unde se naşte apoi o

uitare ele sine, că nu-şi mai aminteşte nimeni înfricoşătoarele ameninţări ale lui Dumnezeu, nici raiul pe care i-1 făgăduise. într-adevăr, fiind un picat ai cărnii- şi al gîndului, el are puterea să amorţească toate simţurile, să le absoarbă şi să le răpească, nelăsîn-du-le să-şi facă datoria aşa cum se cuvine ; şi astfel, rămînînd sufletul nefolositor, lînced şi destrămat, nu poate să se ridice pînă la contemplarea vreunui gînd frumos ; ci, lăsîndu-se prăvălit în prăpastia mizeriei sale, nu mai caută să întindă mîna către cea a domnului, care i-o dă, doar din mare mila sa, ca să se poată ridica şi izbăvi. Eu am un asemenea suflet, întocmai cum ţi-am zugrăvit aci : toate le văd şi toate le înţeleg ; şi cum voluptatea ţine în cătuşele ei voinţa, am fost şi voi rămîne totdeauna rea.

Dar să lăsăm asta şi să ne întoarcem la unsori. Spuneam că sînt aşa de reci, încît ne lipsesc de toate simţurile dacă ne ungem cu ele, şi rămînem la pămînt întinse şi goale, şi atunci se spune că trăim în închipuirea noastră toate cîte ni se par că se petrec cu adevărat. Alteori, de îndată ce sfîrşim a ne unge, ni se pare că ne schimbăm chipul şi, transformate în cocoşi, bufniţe sau corbi, ne ducem la locul unde ne aşteaptă stăpînuî, şi aici ne reluăm forma dintîi şi ne bucurăm de voluptăţi pe care nu ţi le spun, căci sînt de aşa natură, încît mintea se scandalizează numai cît şi le aminteşte, şi de asemenea limba refuză să le povestească. Şi totuşi, sînt o vrăjitoare şi-mi acopăr cu mantaua ipocriziei toate multele mele păcate. Adevărul este că, dacă unii'mă respectă şi mă cinstesc ca pe o femeie virtuoasă, nu lipsesc nici dintre aceia care să-mi strige, la mai puţin de două degete de ureche, numele sabaturilor ce li le-au băgat în cap, din pricina furiei, un judecător coleric, care pe timpuri şi-a făcut de lucru cu mine şi cu maică-ta, dîndu-şi mînia în seama unui călău, iar acesta, pentru că nu încercasem să-1 corupem, s-a purtat cu spinările noastre cu toată asprimea pe care i-o îngăduiau deplinele sale puteri ; dar astea sînt lucruri trecute, cum trecătoare sînt toate lucrurile. Amintirile se şterg, viţile nu se mai întorc, limbile obosesc, aventurile noi fac să cadă în uitare cele vechi. Azi sînt doftoroaie, ospitalieră, şi dau numai dovezi de viaţă cinstită. Unsorile mele-mi dau clipe frumoase ; nu sînt atît de bătrînă încît să nu mai pot trăi un an, căci n-am decît şaptezeci şi cinci, şi cu toate că nu pot posti la vîrsta mea, nici merge în pelerinaj, căci nu mă ţin picioarele, nici nu pot da pomană pentru că-s săracă, nici face binele cu gîndul, pentru că prea mi-e dragă clevetirea (şi ca să

poți cleveti trebuie mai întîi să gîndeşti clevetirea, aşa că gîn- durile mele veşnic vor fi rele), cu toate astea ştiu că Dumnezeu e bun şi milostiv, şi că ştie el ce are să fie cu mine. Destul acum, să punem capăt vorbăriei ăsteia, căci încep să mă întristez într-adevăr. Vino, fiule, să vezi cum mă ung, căci orice jale e ma"i uşor de răbdat cînd eşti sătul ; ziua bună prinde-o cînd se-arată, căci cine rîde nu plînge ; vreau să spun că, chiar dacă plăcerile pe care ni le dă diavolul sînt înşelătoare şi false, totuşi ni se par plăceri, şi plăcerea e chiar mai mare cînd ți-o

închipui decît cînd o guşti, cu toate că adevăratele plăceri ar trebui să fie tocmai dimpotrivă.

Isprăvind această lungă litanie ea se ridică şi, luînd opaițul, intră într-altă cămăruță, şi mai strimtă. O urmai muncit de mii de gînduri felurite, şi minunat de ceea ce auzisem şi de ceea ce nădăjduiam să văd.

La Cannizares agăță opaițul în perete şi, cu multă grabă, se dezgoli pînă la cămaşă, apoi, trăgînd dintr-un ungher o oală smălțuită, vîrî mîna în ea şi, mormăind printre dinți, se unse din tălpi pînă-n creştetul dezbro- bodit. înainte de-a termina cu unsul îmi spuse că, fie că-i va rămîne corpul în cameră, lipsit de simțire şi țeapăn, fie că va dispare, să nu mă sperii, şi să nu cumva să n-o aştept pe loc pînă dimineața, pentru că voi afla noutăți despre ceea ce mai aveam de trecut pînă să ajung om. îi răspunsei, înclinînd din cap, că aşa voi face, şi cu asta îşi sfîrşi unsul şi se întinse la pămînt ca moartă. îmi apropiai gura de a ei şi văzui că nu mai răsufla de loc.

Trebuie să-ți mărturisesc adevărul, prietene Scipion, şi anume : că mă cuprinse o groază nemaipomenită văzîn- du-mă închis în încăperea strimtă, dinaintea mea cu forma aceea neînsuflețită pe care vreau să ți-o zugrăvesc cum m-oi pricepe mai bine. Era lungă de mai mult de şapte picioare ; o anatomie toată numai de oase, acoperită cu o piele neagră, păroasă şi scorțoasă ; pîntecele, tuciuriu şi tăbăcit, îi acoperea părțile ruşinoase, atîrnîn- du-i chiar pînă la jumătatea coapselor ; sînii păreau două băşici de vacă, uscate şi crețe ; buzele înnegrite, dinții rari şi găunoşi, nasul coroiat şi cu muchii, ochii căzuți în fundul capului, creştetul chelboşit, obrajii scofîlciți, gîtlejul subțiat şi pieptul scobit. într-un cuvînt, era ca dracul de slăbănoagă. Mă pusei să o examinez timp îndelungat şi, pe măsură ce o priveam, îmi intra frica în oase, gîndindu-mă la spectacolul înfricoşător al trupului ei şi la îndeletnicirea diavolească a sufletului ei. îmi veni chef s-o muşc ca să văd dacă-şi revine în simțiri, dar nu găsii pe tot trupul o porțiune care să nu-mi stîr- nească greață ; totuşi, înfrîngîndu-mi sila o apucai de un călcîi şi o tîrîi pînă-n curte, dar nu dădu nici un semn că ar avea simțire. Aici însă, văzînd cerul, la loc deschis cum eram, îmi trecu frica ; cel puțin se potoli în aşa fel, încît găsii în mine puterea de a aştepta să văd ce-mi pregătea dusul

şi venitul blestematei aceleia, şi ce avea să-mi povestească despre viitoarele mele aventuri. Intre timp mă întrebam în sinea mea : „Cine o fi făcut-o pe cotoroanța asta atît de înțeleaptă şi atît de rea ? De unde ştie ea care sînt nenorocirile aduse de ceasul rău şi care cele atrase de păcat ? Cum de înțelege şi vorbeşte atîta de Dumnezeu, cînd meştereşte atîta cu dracul ? Cum de păcătuieşte cu atîta răutate, fără să aibă scuza neştiin- ței ei ?"

Cu asemenea gînduri trecu şi noaptea, şi ziua ne găsi pe amîndoi în mijlocul curții, ea fără de simțiri şi eu alături, stînd pe labele de dinapoi, şi privind atent la înfățişarea ei înspăimîntătoare şi hidoasă. Ieşind din spital şi văzînd acest tablou, lumea spunea : „A murit evlavioasa Cannizares : priviți cît de descărnată şi slabă era, de atîta post şi pocăință !" Alții, cu mai multă minte, îi luară pulsul, şi văzînd că bătea şi că nu era moartă, îşi dădură seama că era în extaz, răpită de vreo viziune. Se găsiră însă şi unii care să zică : „Curva asta bătrînă trebuie să fie fără îndoială vrăjitoare, în puterea vreunei unsori, pentru că sfinții nu fac niciodată asemenea forme ruşinoase de extaz, şi pînă astăzi, printre noi cei care-o cunoaştem, are mai mare faimă de vrăjitoare decît de sfîntă". Cei mai curioşi se apropiară ca s-o înțepe cu ace, de la tălpi pînă la creştet ; nici de data asta nu s-a trezit adormita, şi nu şi-a venit în fire pînă la ceasurile şapte din ziuă ; şi cum se simți ciuruită de ace, muşcată de căl- cîie şi murdărită de tîrîitură, văzîndu-se afară din ca-

rnera ei, sub atîția ochi străini care o aținteau, socoti, cum de fapt şi era, că eu fusesem autorul ruşinii ei. Aşa că sări pe mine, şi punmdu-mi amîndouă mîmile în gît, se înverşună să mă sugrume, strigînd :

— Păcătosule, nerecunoscătorule, răule, împietrituîe ! Asta e plata pentru tot ce-am făcut pentru maică-ta, şi pentru binele pe care mă gîndeam să ți-1 fac ?

Eu, văzîndu-mă în primejdie să-mi pierd viața între ghearele acelei vajnice harpii, mă smuncii şi, apucînd-o de burțile ei revărsate peste genunchi, o scuturai şi o tîrîi prin toată curtea, în vreme ce ea urla ca din gură de şarpe cerînd s-o scape cineva din colții acestui duh rău.

La aceste vorbe ale cotoroanței, cei mai mulți crezură că eu trebuie să fiu vreun drac, dintre cei ce au totdeauna de împărțit ceva cu bunii creştini, şi unii săriră să mă stropească cu aghiasmă, alții nici nu îndrăzneau să se apropie de mine, iar alții strigau cît puteau că trebuie să mă descînte ; baba gemea şi eu încleştam dinții. Hărmălaia creştea, iar stăpînul meu, care venise în fugă atras de larmă, se arătă deznădăjduit auzind că se vorbeşte de mine ca de-un drac. Unii, care nu se pricepeau să dezlege vrăji, veniră în fugă cu trei-patru ciomege, cu care începură să-mi binecuvînteze spinarea ; gluma asta mă cam înfurie. Lăsai baba şi din trei sărituri ajunsei în drum, iar din şi mai puține ieşii din oraş, urmărit de-o mulțime de găligani, care alergau strigînd : „La o parte, c-a turbat cîinele-savant I" Alții ziceau : „De unde să turbeze ? E dracul cu chip de cîine."

Cu alaiul ăsta, pierii din sat, fugind ca grindina de clopot, încît fără doar şi poate muîți dintre cei ce mă urmăreau se încredințară că eram drac, atît din pricina celor ce. mă văzuseră făcînd, cît şi din pricina vorbelor spuse de babă cînd se trezise din blestematul ei de somn. îmi dădui atîta osteneală să fug şi să mă fac nevăzut din ochii lor, încît crezură că dispărusem ca un diavol ; în şase ore bătui douăsprezece leghe, şi ajunsei la o şatră de țigani, pe o cîmpie de lingă Granada. Aici îmi mai trăsei sufletul puțin, pentru că unii dintre țigani mă recunoscură drept cîinele-savant şi mă primiră cu mare bucurie, ascun- zîndu-mă într-o peşteră ca să nu mă găsească cineva, dac-aş fi fost căutat ; asta — după cîte am aflat mai pe urmă — cu intenția de-a cîştiga de pe urma mea, cum făcuse şi toboşarul ce-mi fusese stăpîn. Douăzeci de zile am rămas cu ei, timp în care am aflat şi mi-am însemnat viața şi obiceiurile lor ; aşa că, fiind demne de cunoscut, trebuie să ți le povestesc şi ție.

Scipion : Mai înainte de a trece mai departe, Berganza, nu-i rău să ne oprim la ceea ce ți-a spus vrăjitoarea, şi să verificăm dacă poate fi adevăr minciuna gogonată căreia îi dai tu crezare. Ascultă, Berganza : ar fi o mare prostie să crezi că La Camacha putea preschimba oamenii în dobitoace şi că țîrcovnicui ar fi slujit-o, sub formă de măgar, nu ştiu cîți ani spunea ea că o servise. Toate astea şi cele de-o seamă cu ele nu sînt decît baliverne, minciuni sau înşelătorii drăceşti. Căci, dacă nouă ni se pare că avem acum vreun dram de înțelegere şi de rațiune, pentru că vorbim, fiind cu toate astea cîini cu adevărat, sau sub chip de cîini, parc-am spus odată că e un fapt miraculos şi nemaivăzut şi că, cu toate că-1 pipăim, nu trebuie să-i dăm crezare, pînă cînd urmările lui nu ne vor arăta ce trebuie să credem şi ce nu. Vrei să-ți dai seama şi mai bine ? Socoteşte puțin de ce lucruri deşarte şi de ce condiții neroade susținea La Camacha că va depinde reîntoarcerea noastră în prima formă ; şi tot ceea ce ție trebuie să ți se pară profeții nu-s decît vorbe de clacă şi sporovăieli bătrâneşti, ca istoriile cu calul fără cap şi cu vergeaua virtuților, care se spun la gura sobei în nopțile lungi de iarnă. Pentru că, de-ar fi mai mult decît atîta, condițiile sînt împlinite — dacă nu cumva cuvintele trebuiesc luate într-un sens care am auzit că se cheamă ale- goric, sens care nu vrea să spună cum sună litera ci altceva, ce, cu toate că diferă, are oarecare asemănare. Astfel, a spune :

„Se vor întoarce-n forma lor dintîi
Cînd vor vedea o mină bărbătească
Pe cei trufaşi şi falnici ruinîndu-i
Şi ridicînd pe cei umili de jos" —

dacă o iei în sensul în care-am spus — mi se pare că vrea să explice că ne vom recăpăta forma originară cînd vom vedea pe cei ce mai ieri erau pe culmea roții norocului, răsturnați astăzi şi căzuți în dizgrație, disprețuiți tocmai de cei ce-i respectau mai mult; şi tot aşa, cînd vom vedea că alții, care cu cîteva ceasuri înainte n-aveau pe lumea asta alt rost decît să sporească numărul oamenilor, se ridică acum atît de sus pe culmile norocului, că nici nu-i mai putem vedea ; şi dacă mai întîi nu-i vedeam de mici şi de obidiți ce erau, acum nu le mai putem ajunge cu prăjina la nas, atît de măreți se

ţin. Şi dacă în asta constă condiţia întoarcerii noastre la chipul de care vorbeşti, apoi asta am văzut-o şi pînă acum, şi o tot vedem la fiecare pas, de unde trag încheiere că nu în sens alegoric, ci în sens literal trebuie luate versurile La Camachei. Dar nici cel puţin în asta nu poate sta leacul nostru, pentru că noi ele multe ori am văzut ce spun versurile şi sîntem tot atît de cîini precum vezi. Aşa că La Camacha a fost o mincinoasă perfidă, La Cannizares o impostoare, iar La Montiela o toantă, o răutăcioasă şi o hoaţă, fie-mi cu iertare, dacă din întîmplare o fi mama amîndorura, sau a ta, căci eu n-am nici un chef să-mi fie mamă. La o adică, trebuie să spun că sensul adevărat al versurilor va fi privind vreun joc de popiei, în care cu multă repeziciune cad cele ce stau în picioare şi se ridică cele căzute, cu ajutorul mîinii puternice a celui care joacă. Gîndeşte-te deci,

> dacă în cursul vieţii noastre am văzut sau nu jucînd popiei şi, dacă am văzut, gîndeşte-te dacă asta ne-a făcut să fim oameni, în caz că e adevărat că am fi.
>
> *Berganza* : Ai dreptate, frate Scipion, şi eşti mai deştept decît credeam. Din tot ce ai spus îmi vine în gînd că tot ce s-a întîmplat pînă acum şi tot ce ni se întîmplă e doar un vis, şi că sîntem cîini. Totuşi, nu-i un motiv să nu ne bucurăm de acest dar al vorbirii pe care-1 posedăm şi de privilegiul neobişnuit de a schimba păreri ca oamenii, atîta vreme cît vom fi în stare ; aşadar, să nu te obosească ceea ce-ţi voi povesti în legătură cu ţiganii care m-au ascuns în peşteră.
>
> *Scipion :* Cu dragă inimă te ascult, ca să te oblig să-mi asculţi şi tu, cînd îţi voi povesti, dacă cerul va îngădui-o, întîmplările vieţii mele.
>
> *Berganza* : Viaţa pe care-o dusei pe lîngă ţigani mi-am petrecut-o observînd nenumăratele vicleşuguri, prefăcătorii şi furtişaguri, cu care se îndeletnicesc. [.....]
>
> Obişnuiau să-şi povestească loviturile pe care le-au dat şi tertipurile de care s-au folosit. Astfel, un ţigan povesti odată în faţa mea, celorlalţi, renghiul jucat unui ţăran şi furtişagul ce-i izbutise într-o zi :
>
> Ţiganul acesta avea un măgar berc, şi pe ciotul de coadă ce-1 mai avea, îi trase într-o zi pielea altei cozi, care în chipul ăsta părea să fie coada cea adevărată. 11 scoase la tîrg, îl vîndu unui ţăran pe zece ducaţi, şi după ce încheie tîrgul şi-şi căpătă banii, îi spuse că dacă dorea să cumpere alt măgar, frate cu acesta, şi tot atît de bun ca şi el, poate să i-1 aducă, vînzîndu-i-1 pe un preţ mai scăzut. Ţăranul îi răspunse să meargă după el şi să-1 aducă, iar pînă se va întoarce, el îl va duce pe cel cumpărat la staul. Se urni din loc

ţăranul, şi ţiganul după el ; făcu ce făcu şi găsi prilejul nimerit de-a fura ţăraniJui măgarul pe care abia i-1 vînduse ; chiar în aceeaşi clipă îi scoase coada falsă, lăsîndu-1 doar cu ciotul acela belit,

îi schimbă căpăstrul şi frîul şi avu neobrăzarea să se întoarcă, să-1 caute pe ţăran ea să i-1 cumpere ; îl găsi, mai înainte ca acesta să-şi fi dat seama că-i lipseşte primul măgar, aşa că, fără multă vorbă, îl cumpără şi pe al doilea. Plecară la grajd să facă plata, şi aici dobitocul găsi un dobitoc mai puţin ; şi cu toate că era foarte dobitoc, bănui el că ţiganul i-1 furase şi nu vru să-i plătească. Alergă ţiganul după martori, şi îi aduse pe cei ce cumpăraseră căpăstrul primului asin, care jurară că ţiganul vînduse ţăranului un măgar cu coadă lungă, cu totul deosebit de acesta pe care i-1 vindea acum. La toată întîm- plarea se afla de faţă şi un alguazil care luă partea ţiganului cu atîta bună-credinţă, încît gospodarul trebui să plătească măgarul de două ori.

Povestiră alte multe furturi, şi toate, sau cele mai multe, de vite, în care se pare că ţiganii sînt mari meşteri şi în care au multă practică. [...]

După vreo douăzeci de zile vrură să mă ducă în Mur- cia. Trecui prin Granada, unde se afla căpitanul al cărui toboşar îmi fusese stăpîn. Cum aflară ţiganii, mă închiseră într-o încăpere a hanului la care trăseseră, li auzii spunînd din ce pricină ; nu-mi mirosi a bine calea pe care apucaseră, aşa că hotărîi să spăl putina, ceea ce şi făcui. Ieşind din Granada, nimerii în grădina unui maur, care mă primi cu plăcere, şi eu rămăsei cu şi mai mare plăcere, crezînd că n-avea să-mi ceară nimic mai mult decît să-i păzesc grădina, slujbă, după socoteala mea, mai puţin trudnică decît păzitul unei stîni ; şi cum n-aveam să ne certăm pe simbrie, îi fu

uşor maurului să-şi găsească slugă căreia să-i poruncească şi mie stăpîn căruia să-i slujesc. Rămăsei cu el mai mult de-o lună, nu pentru că-mi plăcea viața de acolo, ci pentru că vroiam s-o cunosc pe-a stăpînului meu. [. . . ■ . . . « « « . .] *Scipion:* [...] Zi mai departe !

Berganza : Cum stăpînul meu era un zgîrie-brînză —- aşa cum sînt toți cei de tagma lui — îmi țineam zilele cu pîine de mei şi cu nişte resturi de fiertură din ierburi, mîncarea lor de obşte ; totuşi, cerul îmi înlesni să rabd această mizerie într-un chip cu totul ciudat, cum vei auzi îndată. In fiecare dimineață, o dată cu zorile, sosea să se aşeze lîngă trunchiul unui arbore cu rodii, din care erau mulți în grădină, un tinerel care pă^ea să fie student, îmbrăcat într-un postav nu atît de negru şi nici atît de păros, încît să nu pară cenuşiu şi tuşinat. Se căznea să tot scrie într-un cărțoi, şi din cînd în cînd îşi plesnea cîte o palmă pe frunte şi-şi rodea unghiile holbîndu-se la cer ; alteori rămînea aşa de dus pe gînduri, că nu mişca nici mîinile, nici picioarele, şi nici chiar genele, atît de adînc îi era extazul.

O dată mă apropiai de el, fără să prindă de veste. II auzii murmurînd ceva printre dinți, şi după o bună bucată de vreme strigă cu glas tare :

— Slavă ție, doamne ! Asta-i cea mai reuşită octavă pe care-am scris-o de cînd trăiesc !

Şi scriind ceva, grăbit, în terfeloaga sa, dădea semne de mare mulțumire. Toate astea îmi deteră să înțeleg că nefericitul era poet. îi arătai drăgălăşeniile mele obişnuite, ca să-1 asigur de supunerea mea ; mă întinsei la picioarele lui, iar el, după "ce-şi luă grija, se cufundă din nou în gînduri şi reîncepu să se scarpine în cap şi să cadă în extaz, trezindu-ss apoi ca să scrie cele cugetate.

în vremea asta intră în grădină alt tinerel, elegant şi fercheş, cu nişte hîrtii în mînă, din care citea din cînd în cînd. Se apropie de primul şi-1 întrebă :

— Ai terminat prima jomadă ?

— Tocmai scriu sfîrşitul, răspunse celălalt, mai fericit decît îşi poate închipui cineva.

— în ce chip ? stărui al doilea.

— în chipul următor, răspunse primul : Iese sancti- tatea-sa papa în odăjdii pontificale, cu doisprezece cardinali, toți îmbrăcați

în violet, pentru că atunci cînd s-a întîmplat cazul povestit de anecdota comediei mele era pe vremea lui *mutatio caparum* [40], epocă în care cardina'ii nu se îmbrăcau în roşu, ci în violet ; astfel încît, cuveniri- du-se în toate chipurile să păstrăm adevărul, aceşti cardinali ai mei trebuie să iasă îmbrăcați în violet, şi acesta e un punct foarte important în comedia mea : sînt sigur că n-ar fi fost băgat în seamă, căci aşa se săvîrşesc 1a fiecare pas o mie de greşeli şi de inadvertențe. Numai eu singur dintre toți n-aş fi putut cădea în această greşeală, pentru că am citit tot *Ceremonialul roman,* din scoarță-n scoarță, doar ca să-mi dau seama cum trebuie să fie îmbrăcați.

— Dar de unde vrei — îi întoarse celălalt vorba — să ia directorul meu costume violete pentru doisprezece cardinali ?

— Dacă-mi scoate măcar unul singur din ei — răspunse poetul — dracu să mă ia dacă-i mai dau comedia. Grijania... se poate să pierd un efect atît de grandios ? în- chipuie-ți de pe acum ce vîlvă are să facă într-un teatru, apariția unui suprem pontifice însoțit de doisprezece cardinali gravi, şi de tot atîtea alte fețe bisericeşti, în alaiul pe care n-are cum să nu-1 aducă cu sine. Slavă domnului, va fi unul din cele mai frumoase şi mai înălțătoare spectacole ce s-au văzut vreodată la teatru, chiar de-am număra şi *Buchetul Darajei*[41] !

---

[40] **în perioada postului Paştelui cardinalii îşi pun odăjdii de culoare violet, în loc de roşu, în semn de doliu,**

[41] *Buchetul Darajei (El Ramillete de Daraja)* **este titlul unei comedii de Cervantes în chipul acesta, autorul colocviului face o autoapreciere laudativă. Subiectul comediei i-a fost inspirat de povestirea** *Ozmin şi Daraja,* **aflată în cartea I a romanului lui Mateo Alemân,** *Guzmân de Alfarache*, **ca un episod narat de unul din personajele cărții. Este o temă maură, din epoca cuceririi Granadei sub Ferdinand şi Isabela.**

înțelesei, în felul acesta, că unul era poet şi celălalt actor. Actorul sfătui pe poet să mai taie vreun cardinal, dacă nu vroia să împiedice pe director să-i joace piesa. La asta poetul răspunse că trebuie să-i fie recunoscător dacă n-a adus pe scenă tot conclavul c&re se aflase adunat o dată cu săvîrşirea memorabilului act pe care pretindea că-1 împrospătează în amintirea lumii prin preafericita sa dramă. Comediantul pufni în rîs şi-l lăsă cu îndeletnicirile sale, ca să-şi vadă de cele proprii, şi anume, de studierea unui rol dintr-o nouă comedie. Poetul, după ce mai scrise tirade din magnifica sa piesă, scoase din buzunar, cu gesturi măsurate şi încete, cîteva coji de pîine şi vreo douăzeci de boabe uscate de strugure, pe care cred că le şi numără, şi chiar mă îndoiesc că erau atîtea, pentru că împreună cu ele scosese şi cîteva fărîmitUri. Scutură gogoloaiele de pîine şi le aruncă, şi mîncă apoi stafidele una cîte una cu cotoare cu tot, pentru că nu-1 văzui aruncînd nimic, mestecîndu-le cu cojile de pîine care, îmbibate de praful buzunarului, păreau mucegăite şi erau atît de tari încît, cu toate că se înverşuna să le mestece, trecîndu-şi-le dintr-o parte în alta a gurii de mai multe ori, nu-i fu cu putință să-şi vîre dinții în ele, ceea ce îmi veni mie la socoteală, pentru că mi le aruncă, zicînd :

— Cuțu, cuțu ! Na, şi să-ți fie de bine !

„Ia te uită — îmi spusei în mine — ce mai nectar şi ambrozie îmi dă acest poet, dintre cele cu care spun ei că se hrănesc zeițele-muze şi Apolo al lor, acolo, în Olimp !"

într-un cuvînt, de cele mai multe ori mare e mizeria poeților, dar şi mai mare era nevoia în care mă găseam, căci mă obliga să mănînc ceea ce el disprețuia.

Cît dură compunerea comediei, veni. mereu în grădină şi nu-mi lipsiră cojile de pîine, pentru că le împărțea cu mine cu multă dărnicie. Ne duceam apoi la fîntînă unde eu lăpăiam cu limba iar el bea dintr-un păhăruț, potolin- du-ne setea ca nişte regi. Dar poetul dispăru şi foamea-n mine crescu pînă într-atît încît mă hotărîi să părăsesc

pe maur şi s-o iau razna prin oraş în căutarea norocului ; căci cel ce-î caută îl găseşte.

Intrînd în oraş, văzui cum tocmai ieşea din vestita mănăstire Sfîntul Ieronim poetul meu care, de cum mă văzu, veni spre mine cu brațele deschise, iar eu alergai spre el, dîndu-i noi dovezi de mulțumire şi bucurîndu-mă că-1 găsesem. Atunci, pe loc începu să-mi arunce bucăți de pîine, mai proaspete decît acelea pe care obişnuia să le aducă în grădină, încredințîndu-le dinților mei fără să le mai fi trecut prin ai săi, şi datorită acestui fapt îmi potolii foamea eu bucate noi. Codrii de pîine proaspătă

şi faptul că-1 văzusem ieşind pe poarta sus-numitei mănăstiri îmi dădură imbold să-mi suspectez poetul ca avînd muze ruşinoase aşa cum au mulți alții. El îşi luă drumul spre oraş şi eu îl urmai cu hotărîrea de a-1 lua de stăpîn, de va fi vroit, închipuindu-mi că din resturile castelului său am să-mi pot aproviziona tabăra [42], pentru că nu există pungă mai mare şi mai bună decît aceea a milosteniei, ale cărei mîini darnice nu sînt niciodată goale. Aşa că nu mă împac cu proverbul care zice : „Mai mult dă zgîreitul decît prăpăditul", ca şi cum zgîrcitul ar putea dărui ceva, aşa cum face sărmanul cel darnic, care, într-adevăr, chiar cînd n-are nimic de dat, tot îți dă voia lui bună.

Dintr-una-ntr-alta ajunserăm acasă la un director de teatru care, pe cît mi-aduc aminte, se numea Anguio cel Rău, ca să se deosebească de un alt Anguio, nu director, ci actor, cel mai drăguț din cîți au avut pe atunci şi au astăzi teatrele. Se adună toată trupa să ascuke piesa stăpînului meu — căci aşa mi-1 socoteam — şi pe la jumătatea primei jornade, unul cîte unul şi doi cîte doi ieşiră cu toții, afară doar de autor şi de mine, care serveam drept public. Comedia era aşa fel făcută încît, chiar mie, care eram măgar în chestii de literatură, mi se păru că o compusese însuşi Satana, spre totala ruină şi osîndă a poetului, care şi începuse să spumege văzînd singurătatea în care îl lăsase auditoriul. Dar asta nu era nimic, căci, în sinea lui, el asculta glasul sufletului său profetic, care-i spunea că-1 mai amenințau şi alte nenorociri, ceea ce se şi întîmplă o dată cu întoarcerea tuturor actorilor, mai mulți de doisprezece, care, fără multă vorbă, puseră mîna pe poetul meu, şi de n-ar fi fost autoritatea directorului, care se interpuse cu rugăminți şi strigăte, fără îndoială că l-ar fi snopit în bătaie. Eu ieşii din

---

[42] „A-şi aproviziona tabăra din resturile mîncărurilor de la castel" e o zicală medievală spaniolă, provenind din experiența militară a epocii. Cînd o tabără ostăşească se aşeza prin preajma unui castel, era sigur că soldații vor avea ce mînca.

întîmplarea asta înfricoşat, directorul dezamăgit, comedianții cu chef şi poetul turbînd de ciudă ; cu multă răbdare, deşi cu fălcile puțin cam mutate, îşi culese comedia de pe jos şi, punîndu-şi-o în sîn, spuse printre dinți, cu jumătate de gură :

— La ce bun să dai mărgăritare porcilor ? !

Fără să mai adauge vreun cuvînt, plecă plin de demnitate. Eu, de ruşine, nici nu vrui, nici nu putui să-1 urmez, şi bine făcui, pentru că directorul îmi făcu atîtea drăgă- lăşii, încît mă simții obligat să rămîn cu el, şi în mai puțin de o lună ajunsei mare actor de intermezzo [43], şi mare vedetă de tablouri vivante. îmi puseră un frîu tivit cu aur şi mă învățară să sar pe scenă la cine vroiau ei. în chipul acesta, cum orice intermezzo obişnuieşte să se sfîrşească, de cele mai multe ori, prin lovituri de baston, în trupa stăpînului meu se sfîrşea prin asmuțirea mea, şi eu nă-

[43] **Un intermezzo (în spanioleşte** *entremes)* **era o mică piesă hazlie, într-un act, jucată între două jornade (sau acte) ale unei drame serioase, pentru destinderea spectatorilor. Cervantes a scris 13** *entre- meses* **şi sînt din cele mai reuşite opere dramatice ale marelui poet.**

văleam şi-i dădeam peste cap pe toţi, lucru care-i făcea pe ignoranţi să rîdă şi-i aducea mare cîştig patronului.

Oh, Scipion, cine ţi-ar putea spune cîte am văzut în această trupă şi-n celelalte două companii de comedianţi în care am jucat! Dar, de vreme ce nu-i cu putinţă să reduc totul la o povestire scurtă şi succintă, va trebui s-o las pe altă dată, dacă cumva vom găsi vreo zi în care să mai putem schimba o vorbă. Vezi cît de lungă a fost povestirea mea ? Vezi cît de multe şi felurite au fost aventurile mele ? Iei în seamă călătoriile mele şi nenumăraţii mei stăpîni ? Dar tot ce-ai auzit nu înseamnă nimica pe lîngă tot ce ţi-aş putea povesti din cîte am văzut şi am cunoscut şi din cele de care m-am putut încredinţa, cu privire la acest soi de oameni, despre caracterul, viaţa, moravurile, truda, îndeletnicirile şi trîn- dăvia lor, precum şi despre ignoranţa şi isteţimea ce-i împodobesc, pe lîngă alte mii de lucruri, bune unele de spus la ureche şi altele de proclamat în public, şi toate doar ca să fie însemnate undeva, spre a deschide ochii multora care idolatrizează chipuri cioplite şi frumuseţi artificiale şi pieritoare.

Scipion : întrevăd îndeajuns de bine vastul cîmp care ţi s-a descoperit şi cu care ai putea să-ţi lungeşti povestea, dar sînt de părere să mi le spui altă dată, cînd vom avea mai mult răgaz şi mai multă linişte.

Berganza : Aşa voi face. Ascultă î

Cu una din trupe ajunsei în această cetate numită Valladolid, unde, în cursul unui intermezzo, mă alesei cu o rană care fu cît p-aci să mă treacă pe lumea cealaltă ; nu putui să mă răzbun pentru că purtam botniţă, iar mai tîrziu, cu sînge rece, nu mai vroiam ; pentru că răzbunarea premeditată dovedeşte cruzime şi micime de suflet. Mă obosi jocul acesta nu atît pentru că era o corvoadă, cît pentru că vedeam în el lucruri care se cereau deopotrivă pedepsite şi îndreptate ; şi cum mie îmi stătea în putinţă mai mult să-1 deplîng decît să-1 lecuiesc, hotărîi să-1 părăsesc, şi astfel îmi veni în gînd să mă călugăresc, cum fac cei ce se leapădă de viciile lor cînd

nu le mai pot practica — cu toate că şi asta e bine s-o faci, chiar şi mai tîrziu, decît niciodată.

Şi cum zic, văzîndu-te într-o noapte ducînd felinarul bunului creştin Mahudes, mi-ai părut mulţumit de aceste îndeletniciri cinstite şi sfinte şi, plin de bune îndemnuri, rîvnii să-ți calc pe urme. Cu această lăudabilă intenție ieşii înaintea lui Mahudes, care pe loc mi te şi dădu de tovarăş şi mă aduse la acest spital. Şi pentru ca să-ți povestesc cîte mi s-au întîmplat aici — şi mi s-au întîmplat destule — mi-ar trebui destul timp ; mai cu seamă pentru cele auzite de la patru bolnavi pe care soarta şi nevoia îi aduse în acest spital, culcîndu-i în patru paturi apropiate. Dă-mi voie să-ți spun, căci povestea-i scurtă şi nu rabdă să fie umflată, potrivindu-se aici de minune.

Scipion : Desigur că-ți dau voie. încheie repede : căci, pe cît mi se pare, nu mai e mult pînă la ziuă.

Berganza : Cum îți spun, în cele patru paturi din capătul acestei infirmerii, erau culcați : într-unui un alchimist, într-altul un poet, în al treilea un matematician şi în al patrulea unul din cei cărora li se spune arbitri.

Scipion: Mi-aduc aminte c-am văzut asemenea inşi pe-aici.

Berganza : Aşadar, într-o zi, la ora siestei, vara trecută, pe cînd erau închise ferestrele, iar eu mă înăbuşeam sub patul unuia din ei, poetul începu să se jelească şi să-şi deplîngă soarta. Şi întrebîndu-1 matematicianul de ce se tînguie, îi răspunse că de soarta lui cea nenorocită.

— Cum să n-am de ce mă plînge — urmă el — dacă, după ce c-am păzit cu străşnicie toate recomandabile lui

Horațiu din *Poetica* sa, de a nu scoate opera la lumină decît după ce au trecut zece ani de cînd ea a fost compusă, ba mai mult, eu am una la care am lucrat douăzeci de ani şi pentru care aştept de doisprezece — operă măreață ca subiect, nouă şi admirabilă c

invenție, cu episoade pline de haz, minunat împărțită pentru că începutul se leagă cu sfîrşitul şi cu miezul, constituind un poem înălțător, eroic, sonor, plăcut şi substanțial — cu toate astea nu găsesc un principe căruia să i-1 dedic ? Vreau să spun, un principe care să fie inteligent, darnic şi mărinimos ! Nenorocită epocă şi depravat secol trăim !

— Despre ce tratează cartea ? întrebă alchimistul.

Poetul răspunse :

— Tratează despre ceea ce n-a pomenit arhiepiscopul Turpin, cînd a scris despre regele Arthur al Engliterei, şi mai conține şi un supliment al *Istoriei căutării sfîntidui Graal*, ssris[s] în versuri eroice, parte în octave, parte în vers liber. Dar totul în proparoxiton [44], vă asigur, şi ante- proparoxitone substantivale, fără admisiunea nici unui verb.

— Eu — răspunse alchimistul — nu mă prea pricep în poezie, aşa că n-aş putea prețui exact nenorocirea de care se plînge înălțimea-voastră. Doar că, oricît de mare ar fi, nu poate egala pe a mea, care constă în aceea că, numai din lipsa instrumentelor sau a unui principe care să mă sprijine şi să-mi pună la îndemînă rechizitele pe care le reclamă ştiința alchimiei, nu stau eu acum printre mormane de aur şi de bogății ce ar întrece chiar pe cele ale lui Midas [45], Crassus [46] şi Cresus [47].

233

---

[44] *Proparoxiton* **— termen tehnic întrebuințat în prozodie pentru a marca accentuarea anumitor cuvinte ;** *oxiton* **este cuvîntul accentuat pe ultima silabă,** *paroxiton* **pe penultima,** *proparoxiton* **pe antepenultima,** *anteproparoxiton* **pe a patra silabă de la sfîrşit etc. A rima cuvinte anteproparoxitone este cel mai greu fel de a face versuri rimate, căci cuvinte aie căror ultime patru silabe, de la accent şi pînă la sfîrşit, să fie identice, sînt, în toate limbile, foarte reduse ca număr. De aici mîndria acestui poet.**

[45] Rege legendar al Frigiei, căruia Bacchus i-a dat darul de a preschimba în aur tot ce atingea, ceea ce l-ar fi făcut să moară de foame cu toate averile ce obținea, dacă zeul nu s-ar fi îndurat să-i reia darul, poruncindu-i să se scalde în fluviul Pactol, care, spune legenda, de atunci înainte ducea nisipuri aurifere.

*** Marcus Licinius Crassus (115—53 î.e.n.) — patrician roman, unul din cei mai bogați oameni ai vremii sale.**

[47] Ultimul rege al Lydiei (secolul al XVI-lea î.e.n.) — celebru prin bogățiile sale, provenite din prelucrarea nisipurilor aurifere ale rîuhii Pactol.

— A făcut înălțimea-voastră, domnule alchimist — interveni în acest punct matematicianul — experiența de a scoate argint din alte metale ?

— Eu — răspunse alchimistul — e drept că nu l-am scos pînă acum ; totuşi ştiu că se scoate realmente şi că mie îmi mai trebuiesc două luni ca să duc la bun sfîrşit piatra filozofală, cu ajutorul căreia se poate face argint şi aur chiar din pietre.

— Inălțimile-voastre şi-au cam exagerat nenorocirile — zise atunci matematicianul — pentru că, la urma urmei, unul are o carte de dedicat şi altul e în preajma descoperirii pietrei filozofale, prin care va ajunge tot atît de bogat cum au ajuns toți acei care au urmat calea aceasta. Dar ce să spun eu de a mea, care-i atît de unică încît nu se poate măsura cu altceva ? Douăzeci şi doi de ani au trecut de cînd umblu să aflu punctul fix[48], şi aci îl prind, aci îl scap, iar cînd mi se pare c-am pus mîna pe el şi că nu-mi poate scăpa cu nici un chip, cum nu bag de seamă, mă şi găsesc atît de departe de el încît rămîn trăsnit. Acelaşi lucru mi se întîmplă şi cu cvadratura cercului [49], pe care era cît p-aci s-o găsesc, încît nu-mi clan socoteala cum de n-o şi am în buzunar. Şi aşa, cazna mea se aseamănă cu a lui Tantal [50], care stă lîngă fructe şi moare de foame, stă scufundat în apă şi piere de sete. Acum îmi pare că mă izbesc de adevăr, pentru ca într-o clipă să mă aflu atît de departe de el încît mă văd nevoit să urc din nou muntele a cărui pantă tocmai am sfîrşit s-o cobor, cu uneltele meseriei mele în spinare, ca un nou Sisif[51].

Pînă atunci arbitrul păstrase tăcerea, dar o rupse în acest moment zicînd :

— Patru bocitori, care l-ar putea boci şi pe sultan, a adunat sărăcia laolaltă în acest spital, şi reneg meseriile şi slujbele care nu-şi întrețin nici nu-şi hrănesc omul. Eu, domnilor, sînt arbitru, şi am dat maiestății-sale, cu diferite prilejuri, multe şi felurite sfaturi, toate spre folosul şi înflorirea regatului său ; am şi acum gata un memoriu prin care îl rog să-mi semnaleze o persoană

---

[48] **Aluzie la Arhimede care ceruse un punct fix ca să răstoarne lumea.**

[49] **Vestită falsă problemă care a torturat mințile medievale : cons- truirea unui cerc pătrat şi demonstrarea provenienței cercului din poligoane simple.**

[50] **în mitologia greacă, rege legendar al Lydiei. pedepsit de zei — pentru vina de a fi încercat să fure nectar şi ambrozie de la masa**

căreia să-i comunic un proiect născocit de mine, de natură să înzdră- venească pe de-a-ntregul finanțele țării[52] ; totuşi, după cele ce mi s-au întîmplat cu celelalte memorii, mă aştept ca şi acesta să sfîrşească la gunoi. Dar pentru că înăl-

zeilor spre a le da muritorilor — să stea în veci pe malul unui lac

ţimiie-voastre nu mă socotesc un smintit, cu toate că proiectul meu devine în chipul acesta public, vreau să vi-1 împărtăşesc. Iată-1 :

E vorba să se voteze în cortes ca toţi vasalii maiestăţii- sale, de la vîrsta de paisprezece pînă la şaizeci de ani, să fie obligaţi a posti o dată pe lună cu pîine şi apă, şi asta într-o zi anumită care se va alege şi arăta ; şi toate proviziile de fructe, carne şi peşte, vin, ouă şi legume, pregătite pentru acea zi, să se prefacă în bani şi să i se dea maiestăţii-sale, fără să lipsească o para, sub garanţie de jurămînt. Cu aceasta, în douăzeci de ani, se va libera de datorii şi de ipoteci ; pentru că dacă se face socoteala, cum am făcut-o eu, să tot fie în Spania mai bine de trei milioane de inşi de vîrsta asta, başca infirmii, cei mai bătrîni sau mai tineri, şi nici unul dintre ei n-are cum să cheltuiască în fiecare zi, judecind pe puţin, sub un real şi jumătate ; haide, să zicem că nu cheltuieşte mai mult de un real, dar mai puţin nu se poate, chiar de-ar mînca numai halva. Ei bine, vi se pare domniilor-voastre puţin lucru să-ţi iasă în fiecare lună cîte trei milioane de reali ca prin farmec ? Şi pe deasupra, asta ar fi şi în folosul celor ce postesc, pentru că postind vor ti pe placul cerului, servindu-şi în acelaşi timp regele, sau ar putea posti pentru sănătatea lor trupească. Acesta este proiectul meu, limpede ca lumina zilei , banii s-ar putea strînge prin mijlocirea parohilor, fără a mai fi nevoie de perceptori şi de agenţi fiscali care aduc statului numai daune.

Rîseră toţi de inovaţie şi de inovator, şi nici el nu se putu opri să nu rîdă de năzdrăvăniile spuse, iar eu rămăsei încremenit auzindu-i, socotind că cea mai mare parte din oamenii care au dat în doaga acestuia mor în spitale.

Scipion : Ai dreptate, Berganza. Vezi dacă ţi-a mai rămas ceva de spus.

Berganza.: Numai două lucruri, cu care îmi voi sfîrşi povestirea, căci mi se pare c-au început să se ivească zorile.

Mergînd călugărul meu într-o seară să ceară pomană în casa corregidorului[53] acestui oraş, care e un mare cavaler şi un bun creştin, îl găsirăm singur şi mi se păru că pot profita de prilejul acelei singurătăți, ca să-i dau anumite sfaturi în legătură cu cele auzite de la un bătrîn bolnav din acest spital despre felul în care s-ar putea stăvili cunoscuta destrăbălare a fetelor fără căpătîi care, ca să nu muncească, se dedau la rele atît de rele, încît spitalele sînt ticsite toată vara cu decăzuții care au de-a face cu ele ; plagă intolerabilă şi care cere un leac prompt şi eficace. Şi, cum spuneam, vrînd să-i fac cunoscut părerea mea, ridicai glasul, uitînd că nu puteam vorbi, şi în loc de a rosti cuvinte înțelepte, lătrai cu atîta putere şi pe un ton atît de înalt, încît corregi- dorul, plictisit, îşi strigă lacheii să mă dea afară din sală cu ciomegele, iar unul din aceştia, venind în fugă la strigătele stăpînului — mai bine ar fi fost surd — puse mîna pe o strecurătoare de aramă care-i veni la îndemînă şi mi-o azvîrii între coaste, în aşa hal încît port şi astăzi urmele loviturii.

Scipion : Şi te plîngi de asta, Berganza ?

Berganza : Păi n-am oare de ce mă plînge, dacă şi pînă astăzi mă doare, cum ți-am mai spus, şi dacă mi se pare ca buna mea intenție nu trebuia răsplătită astfel ?

Scipion : Ascultă, Berganza : nimeni nu trebuie să-şi vire nasul unde nu-i fierbe oala şi nici să-şi ia asupră-şi sarcini pe care nu i le-a dat nimeni. Trebuie să ții socoteală că niciodată sfatul săracului, oricît de bun ar fi, n a fost luat în seamă şi că cel umil şi sărman nu trebuie

[53] **înalt magistrat spaniol, avînd aproape funcția de guvernator al unui ținut sau oraş. Numele vine de la *corregir* — a corija, a îndrepta greşelile cuiva.**

să se surneţească a da sfaturi celor mari şi puternici, care cred că nu mai au nimic de învăţat. Săracul să nu-şi dea pe faţă înţelepciunea, căci mizeria şi lipsa sînt umbrele şi norii care o întunecă, şi dacă din întîm- plare e descoperită, ea trece drept prostie şi e privită cu dispreţ.

Berganza : înţelept vorbeşti; şi de vreme ce sînt umblat şi păţit, fii sigur că de acum înainte îţi voi urma sfaturile.

Tot aşa, într-altă noapte, am intrat în casa unei cucoane nobile, care avea în braţe o căţeluşă, dintre cele de ţinut în poală, atît de mică încît putea fi ascunsă în sîn şi care, cînd mă văzu, sări din braţele stăpînei sale şi se repezi la mine lătrînd cu atîta furie că nu se lăsă pînă nu mă muşcă de un picior. Stăteam privind-o liniştit şi dispreţuitor şi-mi spuneam în mine : „De te-aş prinde eu în stradă, potaie, ori nu te-aş lua în seamă, ori te-aş face bucăţi cu dinţii". Pilda aceasta mă făcu să văd că pînă şi laşii şi cei care se sperie şi de umbra lor sînt îndrăzneţi şi obraznici cînd se simt protejaţi, îngăduindu-şi să jignească pe cei ce preţuiesc mai mult decît ei.

Scipion : O dovadă care arată adevărul celor ce spui ne dau unii mărunţei care, la umbra stăpînilor lor, îşi permit să fie obraznici ; iar dacă din întîmplare moartea sau alt accident al sorţii doboară arborele sub care se aciuaseră, pe loc se descopăr şi se dau pe faţă ca nişte oameni de nimic, pentru că într-adevăr n-au carate aur de pus în gaj, afară de cele împrumutate de la stăpînii şi garanţii lor. Virtutea, ca şi bunul-simţ, rămîne însă totdeauna unul şi acelaşi lucru : cu sau fără haine, cu sau fără tovarăşi, n-are nevoie de sprijin, nici nu cere podoabe. Preţuieşte prin sine însăşi, fără ca laudele să o facă să nu-şi mai încapă-n piele şi fără ca piedicile să o descurajeze. E adevărat că poate să sufere în preţuirea lumii, dar nu în realitatea adevărată a ceea ce merită şi preţuieşte. Şi cu asta să punem capăt convorbirii noastre,

căci lumina ce pătrunde prin aceste crăpături vesteşte că s-a luminat de mult de ziuă. Noaptea care vine, dacă nu ne va fi

părăsit cumva acest mare dar al vorbirii, va fi rîndul meu să-mi povestesc viața.

Berganza \ Aşa să fie, şi bagă de seamă să te afli tot aici ; căci am credința că cerul n-are să ne ia darul vorbirii, ca să ne putem spune multele adevăruri ce au rămas negrăite acum, din lipsă de timp.

*r

Licențiatul sfîrşi de citit colocviul o dată cu deşteptarea stegarului din somn. Licențiatul spuse :

— Cu toate că acest colocviu e o născocire şi n-a avut niciodată loc, mi se pare că e foarte bine compus, încît domnul stegar poate continua, scriind pe cel de al doilea.

— Părerea dumitale — răspunse stegarul — mă încurajează şi-mi dă îndemn să scriu, fără să mă mai cert cu dumneata dacă au vorbit sau nu cîinii.

La care licențiatul răspunse :

— Domnule stegar, să nu mai reîncepem această discuție. Am înțeles artificiul colocviului şi invenția, şi gata. Haidem pe Espolon [54] să ne recreăm ochii trupului, după ce mi i-am recreat pe cei ai spiritului.

— într-un ceas bun ! zise stegarul.

Şi cu asta plecară.

---

[54] **Promenadă din Valladolid, aleasă drept loc de întîlnire, încă de pe vremea cînd oraşul fusese reşedință regală, de elegantele şi eleganții oraşului.**

VICENTE ESPINEL

Vicente Martinez Espinel *(1550 – 1624), muzician (compozitor şi violist virtuos), poet şt prozator, aparține generației lui Cervantes şi a lui hope de Vega, acesta din urmă fiindu-i protector şi prieten intim. Lui Espinel i se atribuie introducerea tipului prozodic al „decimei' (strofa de zece rînduri în două rime) în poezia spaniolă, şi tot lui, inovația chitarei cu cinci corzi. Întocmai ca autorul lui* **Don Quijote,** *a fost şi el captiv în Alger, episod pe care-l povestește în* **Marcos de Obregon,** *scriere presupusă autobiografică, în care viața de contraste, cu urcuşuri şi cohorîşuri, a scutierului se mărturiseşte la persoana întîi, cu ajutorul ficțiunii unui personaj, un ermit, ce-i solicită în timpul unei furtuni povestirea, avînd rarul prilej de a adăposti, în sihăstria în care s-a retras, o ființă umană, constrvns la început de intemperii să-i fie public, şi captivat apoi de tîlcul adînc uman al spuselor povestitorului.*

E o viață lipsită de orice element senzațional, o viață banală, ca atîtea altele, viața lui Espinel însuşi, scutierul ducelui Medina-Sidonia, lipsită de orice eroism, în mijlocul societății spaniole a Secolului de aur, dar străbătută de dând rar al observației realiste a autorului şi de o mare sete de cunoaştere a lumii şi a tîlcului vieții în genere. Protagonistid romanului acestuia, s-a spus, e mai puțin un **picaro** *în sensul tradițional, cît un reporter cuminte şi înțelept, care observă şt investighează tot ce-i pune viața dinainte, şi care, trăind alături de vagabonzi, vorbeşte ca un erudit laureat al universităților vremii. Cunoscînd viciile, le zugrăveşte mai puțin cu ura fa-*

Miicului, moralizator în numele credinței intolerante, cît cu înțelegerea indulgentă a umanistului care cunoaşte limitele etice ale ființei şi conştiinței omeneşti, iar atunci cînd îşi exercită forța satirică, o face în numele celor mărunți şi oropsiți, la adresa puternicilor ce-i oprimă, demascîndu-i cu tărie, sub aparența umilității unui sfat cuminte dat nevoiaşilor oprimați, aşa cum procedează în finalul episodului ales spre a figura în această antologie, unde n-am reținut decît scurtul fragment al descrierii vieții studenţeşti, în cu totul alt registru afectiv decît o fac Cervantes, Alemân sau Quevedo.

La vida del escudero Marcos de Obregon *s-a publicat în 1618, cuprinzînd trei părți* **(relaciones)** *în care capitolelor li se spune* **descansos** *(tihnă, pauză), numerotate fără să li se dea titluri. De fapt, e vorba de pauzele de la sfirşitul capitolelor, sau de „zăbava desfătătoare" a povestirii lor P Greu de spus. Digresiunea morală şi predica, plictisitoare într-unele scrieri picareşti, se scurtează la Espinei şi se întreţes, în împletitura episoadelor narate, cu o notă personală mucalită, care a făcut mai tîrziu, în secolul al XVIII-lea, deliciul unui mare scriitor francez, Lesage, al cărui* **Gil Bias de Santillane** *(scris între 1715 şi 1747) este inspirat copios de romanul acesta, dar cu intenție satirică mult mai accentuată.*

..Scris într-o limbă uşoară şi limpede, ca să nu dea bătaie de cap cititorului şi să-1 poată înțelege", *aşa cum se declară singur, în epilog, romanul a devenit popular în Spania timpului la toate nivelurile sociale.*

VIAȚA SCUTIERULUI MARCOS DE OBREGON Cartea I

CAPITOLUL XI

[· · .....

...Ajunserăm la Salamanca, unde măreţia universităţii aceleia mă făcu să uit tot ce mi se întîmplase. Îmi crescu inima văzînd că mi se pot bucura ochii de tot ce-mi umpluse urechile stîrnindu-mi curiozitatea prin trufaşa faimă pe care-o au în lume academiile acelea, care-au
redus la tăcere toate celelalte şcoli ale pămîntului. [. _ ....]

Incepînd să beau din apa rîului Tormes, rece ca gheaţa, şi să mănînc pîinea aceea aleasă, mă umplui de rîie, cum li se întîmplă tuturor mîncăilor, ba încă în aşa hal, încît într-o noapte, pe cînd îmi studiam lecţia la primele elemente de logică, începui să-mi scarpin

pulpele picioarelor, afumate de nişte cărbuni pe care-i aprinsesem într-un hîrb de ulcior şi, cînd prinsei de veste ce făceam, mi le aflai aşa de nenorocite, că, de atîta apă cîtă scurgeau zgîrieturile, puteam fi luat drept un alambic, şi vreme de cincisprezece zile se purtară picioarele mele ca răzvrătiţii, nedîndu-mi întru nimic ascultare şi fiind cu totul lipsite de respectul cuvenit stăpînului lor ; necaz în care în chip firesc se văd căzuţi începătorii la Salamanca, pentru că pîinea de-acolo fiind prea albă, plămădită dintr-o făină măcinată din fruntea griului, şi foarte bine coaptă, iar apa uşoară şi rece, beau fără de nici o socoteală şi mănîncă pînă ce se umplu de blînde, dînd unii în rîie cîinească şi alţii în rîie căprească, precum şi trebuie să se întîmple, pentru ca neofiţii ce încep a umbla în şcoli la Salamanca să aibă grija a trăi în cuvenita cumpătare, căci li se prea pot trage dintr-una ca asta cine ştie ce pierderi de sînge primejdioase, şi cu toate că oriunde schimbă oamenii de la o zi la alta apa de băut şi hrana trebuie să aibă grijă a se deprinde pe încetul cu ele, mai cu deosebire e nevoie de asta la Salamanca, întîi şi întîi din pricina răcelii apei, care te pătrunde pe nesimţite, şi în al doilea rînd pentru că studenţii sînt obişnuiţi cu răsfăţul de-acasă, de la părinţi şi din locul lor de baştină, iar la vîrsta lor frageda mai uşor sînt supuşi unor asemenea necazuri ; afară de cazul că, începîndu-şi viaţa de studenţi cu grija asta, cumpătarea îi ţine teferi-sănătoşi şi le înviorează mintea.

Orgiile de mîncare şi de băutură nu pot duce la nimica bun şi nu-s lucruri cuminţi ; căci, într-adevăr, cumpătarea te face să afli mai multă plăcere în mîncăruri decît pot procura înseşi mîncărurile în sine, iar prin cumpătare se mai domoleşte şi înclinarea tinerilor spre desfrîu ; eu însumi m-am repezit cu atîta nestăpînire la pîinea şi apa din Salamanca, încît de sărbătoarea Naşterii mîntuitorului m-am pomenit cuprins de nişte fierbinţeli înspăimîntătoare ; l-am chemat pe doctorul Medina, profesor preaînvăţat al universităţii noastre, şi cel dintîi lucru pe care l-a făcut a fost să poruncească a nu mi se mai da apă. Degeaba i-am spus eu să bage de seamă ce face, că eram din fire om repede la mînie, natură colerică şi cu sîngele aprins ; el îmi răspunse, ca şi cum mi-ar fi destăinuit cine ştie ce mare ispravă de-a lui :

— Oricine ştie că doctorul Medina opreşte bolnavii să bea apă !

Fierbinţelile crescură şi leacul se dovedi nefolositor, începu să-mi dea atunci zeamă de orz fiert, care nu fu nici ea de vreun folos, pentru că însănătoşirea colericilor ca mine, atunci cînd au fierbinţeli, stă doar în apa rece

băută la timp, şi în două-trei lăsări de sînge, nu prea îmbelşugate ; aşa că, depinzînd însănătoşirea mea doar de lipsa oricărei oprelişti la băut apă, ei nu-mi lăsară un strop în toată locuința. Mă îmbăiară însă, într-o apă vîscoasă de murdărie, şi uitară în odaie ciubaraşui în care mă-mbăiasem, aşa că eu, cum mă vedeam încolțit de sete şi muream să beau apă, şi cum atît de greu mai puteam îndura arşița, mă ridicai din pat cum putui, ca să caut apă, şi negăsind nici de leac, pusei mîna pe ciubărul de apă, care se răcise ca gheața, şi nici una nici două o dădui pe gît ; rămase apoi balia goală pe scaun, şi pîntecele meu umflat ca o pînză de corabie latină \ cu vîntul în pupa ; dar nu pentru multă vreme, căci în mai puțin de un sfert de ceas începu stomacul să mi se întoarcă pe dos, şi azvîrli afară atîta amar de înghițituri nemistuite, că de goală ce-mi rămase burta o puteam acum îndoi ca pe căptuşeala hainelor, împăturind-o. Veni a doua zi de dimineață doctorul, şi văzu ciubăraşul mult mai plin decît îl lăsase, pentru că-mi descărcasem în- tr-însul nourul furtunii din stomac. Mă întrebă cum mă mai simt şi-i răspunsei că mor de foame. îmi luă pulsul şi, văzînd că nu mai am fierbinţeli, se minună de schimbarea asta, zicînd :

– O, miraculoasă baie ! Alt leac ca ăsta n-a fost născocit pe lume : nu s-a întîmplat să-1 prescriu cuiva fără să-i facă bine şi să nu-i ia boala cu mîna !

– L-or fi folosit toți cum l-am folosit şi eu, zisei.

– Baia asta — urmă doctorul — împrospătează şi alină, întărind lăuntrul omului, aşa cum îl întăreşte şi pe dinafară.

– Şi cum o prescrieți domnia-voastră celorlalți ? întrebai eu.

– Călduță — răspunse el — şi cuprinzînd tot trupul pe dinafară.

Corabie cu pînze pătrate, care se umflă mai tare decît cele triunghiulare.

– Păi, mai bine daţi-le-o la toţi rece, şi pe dinăuntru, ca s-o bea — zisei eu — că pe mine în chipul ăsta m-a lecuit, şi are să le fie şi lor mult mai de folos.

Iar după ce-i povestii totul cum s-a întîmplat, zise :

– *Piectum ab errore* [55], şi repetă cuvintele acestea de patru-cinci ori, după care, făcîndu-şi într-una la cruci, plecă şi mă lăsă teafăr-sănătos.

Sînt pe lume medici atît de cruzi, încît pe un biet bolnav coleric ca mine şi arzînd ca jarul, îl lasă să i se aprindă ficaţii şi să-i secе oasele, pentru că li se pare lor că, oprindu-i să bea apă, vor ajunge mai curînd să isprăvească şi cu boala, şi cu bolnavul.[...]

La Ronda am cunoscut un cărămidar care de patruzeci şi patru de ani nu pusese în gură pic de apă, şi spunea cu mult haz că doar n-avea să bea el licoarea în care se scîrnăvesc broaştele. Dar odată se întoarse aşa de însetat şi de ostenit încît, ca să-i treacă, bău o vadră de apă rece, care în douăzeci şi patru de ore îl lăsă întocmai ca pe lutul din care-şi frămîntase toată viaţa olanele. Ăstuia nu i se potrivea leacul cu apă, mai întîi pentru că nu era de fel obişnuit cu ea, şi-n al doilea rînd pentru că n-avea stomac de om coleric ; dar celui căruia îi este necesară apa, apa îi e leacul.

CAPITOLUL XII

Dacă toate chinurile şi nevoile cîte le cad pe cap studenţilor, le-ar pătimi ei la altă vîrstă decît cea a tinereţii, cînd rabdă necazurile astea, nu s-ar afla pe lume viaţă de om care să poată îndura atîtea lipsuri şi atîtea neplăceri prin cîte trec ei de obicei ; dar întîmplîndu-îi-se acestea în copilărie şi în adolescenţă, vîrsta cea mai ferită de griji şi de dureri, pot face haz de necaz, veselin- du-se şi rîzîndu-şi de toate nevoiie prin care trec în răstimpul cît ii se coace mintea şi li se face capul tobă de carte, fiindcă nădejdea răsplăţii te ajută să le rabzi pe toate. Nu e unul care să nu-şi făgăduiască marea cu sarea, în anii dintîi ; cînd, începînd să guste, sau mai bine zis să se dezguste de chipul cum ajung acolo scrisorile şi banii, mai din întîrzierea cărăuşilor, mai din pricină că-i şi uită cîteodată părinţii şi rudele lor, cea mai mare parte din ei cad în ghearele deznădejdii, pierzîndu-şi tăria de înger, şi încep a se înjosi, mai cu seamă aceia care, de săraci ce sînt, n-au cine să-i ajute cu cele trebuincioase sau măcar cu o parte din ce le trebuie că, nu mai încape îndoială, tare-i mai

[55] **Ieşit bine din greşeală (lat.;.**

secătuieşte sărăcia pe cei ce vin la învăţătură plini de gînduri bune. Lipsa de hrană şi de cărţi, veşmintele zdrenţuite, şi dispreţul pe care-1 aduc cu sine toate acestea au făcut din multe şi mari inteligenţe oameni mişei, ursuzi, stingheri şi dezgustaţi de viaţă, ba chiar măcinaţi sufleteşte pentru că se văd lipsiţi de roadele nădejdii trase atîta vreme de-a surda. Dinspre partea mea, mărturisesc că neliniștea ce stătea în firea mea — că aşa m-am născut — şi pe lîngă asta slabul sprijin ce l-am găsit la alţii în anii studenţiei, mi-au frînt puterile voinţei şi n-am mai putut lucra atîta cît ar fi fost cu cale ! Şi cum la vîrsta asta dorinţele tinereţii cer hrană din belşug, nu-i niciodată sătul omul cu ce-a- pucă !

Mi-aduc aminte că odată, după ce mi-am mîncat porţia de la pensiunea Gâlvez, am mai mîncat şi şase plăcinte de un real, într-o plăcintărie foarte bună, ce se afla aproape de cîmpul duelurilor[56]. Gîndiţi-vă, ce poftă pe nevoiaşii de la Salamanca! [...] Eram după asta trei tovarăşi în mahalaua Sfîntului Vicente, atît de bogaţi în nevoi, încît cel mai puţin obijduit eram eu, ca unuia căruia nu-i lipseau armele regelui[57], datorită lecțiilor de cînt pe care le dădeam ; şi chiar că le dădeam, bietul de mine, fiindcă atît de prost mi se plăteau lecțiile de cînt, încît mai curînd puteam spune că erau date decît plătite, ba încă date dracului pomană. Ne mai mîngîiam noi văzînd de ce împărțeală dreaptă a merindei între noi trei aveam parte şi, cu toate că pot părea copilării nevrednice de scris aici, ba chiar nedemne măcar de amintit şi de povestit, vreau să vă împărtăşesc una din ele, ca să nu se descurajeze cei ce s-ar socoti pe viitor la fel de plini de talent ca şi de sărăcie, fiind arşi de dorul învățăturii ; pentru că, atunci cînd faci haz de necaz, poți răbda lipsurile care de obicei îți dau pinten la vremea studiilor, iar cînd îi vedem pe alții răbdînd chinuri şi mai mari, mai scade ceva din tăria durerilor noastre. Lipsurile şi necazurile altora — chiar dacă-ți sînt povestite doar ca să iei pildă de la ele — te mîngîie în parte de nenorocirea ta. [...]

Ne găsirăm într-o noapte ca în atîtea altele, ajunşi aşa de lefteri şi la capătul răbdărilor, încît o pornirăm de acasă pe jumătate deznădăjduiți, fără să fi pus nimic în gură, fără o luminare ca să ne vedem unul pe altul, fără foc, ca să ne mai dezmorțim, la o vreme cînd geruia de se făcea sticlă apa vărsată pe uliță. Eu mă dusei la un elev de-al meu, care-mi dădu două ouă şi-o pîiniță ; mă întorsei cu

[56] **Duelurile oficiale se țineau pe o anumită cîmpie de la marginea orașului.**

[57] **Pe o față a monezilor erau bătute armele regale, adică blazonul casei respective.**

ele foarte mulțumit acasă, unde-mi găsii tovarăşii tremurînd de frig şi morți de foame, încît nu mai îndrăzneau, cum spun copiii, nici măcar să vînture în vatră pumnul de cenuşă caldă păstrată pentru vreme de nevoie. Le spusei ce aduceam, şi ieşiră pe dată să caute ceva vreascuri ca să întețească tăciunii de sub spuza : se întoarseră degrabă, foarte mulțumiți că găsiseră un lemn destul de lung, pe care îl puserăm peste puțin jeratic rămas în cenuşă, şi suflarăm cît puturăm toți trei, dar lemnul nu vroia de iei sa se aprindă ; ne puserăm atunci din nou toți trei pe suflat, o dată şi încă o dată, dar lemnul tot neaprins rămase, în schimb odaia ni se umplu de un fum care duhnea groaznic.

Azvîrlii o hîrtie în spuză, ca să işte. un pic de lumină in odaie şi, cînd se aprinse, ne descoperi că lemnul era un picior descărnat de catîr, care numai cît nu ne-a întors mațele pe dos de scîrbă, căci de unde pînă atuncea nu mîncaserăm neavînd ce, de-aici încolo nu mai puturăm îmbuca nimic şi din pricina asta, dar şi de greața ce-o simțeau stomacurile noastre ; fiindcă, trebuie să aflați, se găsi între noi unul care să se curețe pe amîndouă părțile deodată de tot ce nu mîncase la prînz şi de tot ce nu cinase, vărsînd pînă ce-i țîşni sîngele pe gură, iar cel c are găsise lemnul umbla să-şi taie mîna de ciudă. Măr- t irisesc că lucrurile acestea nu-s, într-adevăr, din cele uare trebuie povestite ; dar cum pot fi spre mîngîierea celor aflați întru nevoie, şi cum gîndul meu de căpetenie este să învăț oamenii să rabde, să îndure munci şi să sufere nenorociri, poate să-mi fie trecută cu vederea şi în- tîmplarea asta, pe lîngă cele pe care nu le povestesc. Tot ceea ce este scris, spre învățătura noastră este scris, şi chiar de-i vorba de lucruri umile, noi trebuie să ie cunoaştem, nu pentru ele însele, ci pentru urmările lor. Trebuie să ne aducem aminte că nici pildele mărețe nu folosesc toate, după cum din lucrurile mărunte nu totdeauna lipseşte înțelepciunea. La fel de bună primire îşi află fabulele lui Esop, ca şi stratagemele lui Corneliu Tacit[58], şi mai multă desfătare afli poate, uneori, într-o smochină mică decît într-un cogeamite pepene ; de aceea am şi povestit o copilărie ca asta ! Pentru că, dacă este să vorbim de lipsurile îndurate în timpul studenției, care sînt foamea, lipsa de

[58] **Cornelius Tacitus (54 — 12U; — celeDru istoric îaun.**

veşminte şi viaţa grea, şi poveştile spuse trebuie să fie pilde de cruntă sărăcie, ca să-1 poată alina pe cel ce suferă.

Nu s-a oprit aici aventura nopţii aceleia de pomină, căci ieşind noi la uşa dinspre stradă, fiindcă nu mai puteam răbda duhoarea lemnului aceluia catîresc, trecu pe-acolo, ca să-şi facă rondul, corregidorul, care pe atunci era don Enrique de Bolanos, boier de viţă înaltă, cavaler curtenitor şi mare şugubăţ, care ne întrebă :

— Ce-i cu voi, băieţi ?

Eu îmi scosei pălăria, arătîndu-mă la faţă, şi, făcînd o temenea pînă la pămînt, îi răspunsei :

— Sîntem nişte bieţi studenţi, pe care însăşi casa noastră ne-a aruncat în stradă !

Tovarăşii mei stătură tot cu pălăriile în cap şi cu glugile trase fără să se arate respectuoşi faţă de oamenii justiţiei. Asta îl umplu de mînie pe corregidor, care zise :

— Duceţi-i la arest pe neruşinaţii ăştia !

Ei, ca nişte neştiutori ce erau, se vorbiră între ei :

— Dacă ne duc la arest, ne-am luat grija !

Puseră mîna pe ei şi-i duseră pe strada Sfînta Ana la vale. Eu, cu toată umilinţa de care eram în stare, îi spusei cavalerului :

— In genunchi te rog, măria-ta, să nu-i vîri la gros pe nenorociţii ăştia, că de-ai şti măria-ta în ce hal sînt, nu le-ai mai afla nici o vină !

— Vreau să văd — zice corregidorul — dacă-s eu în stare să-i învăţ pe nişte studenţi ce-i buna-cuviinţă.

— Pe ăştia — îi întorsei eu vorba — dacă le dai de mîncare şi-i scuteşti de frig, îi faci măria-ta mai cuviincioşi decît poate fi un indian din Mexic !

Şi băgînd eu de seamă că mă ascultă cu multă bunăvoinţă, îi povestii, pe deasupra, păţania cu fiertul ouălor şi cu afumătoarea la care intrasem toţi de pe urma jertfelnicului catîresc. Făcu mare haz de povestea asta — că era om paşnic din fire — şi, pe socoteala unor spade confiscate de la nişte studenţi vagabonzi, le umplu la amîndoi burta de plăcinte şi de caltaboşi, precum şi de suc de cîrciumioară, iar de mine se arătă milostiv cum nu se mai poate de atunci încolo. [..... .....]

Aşa mi-am dus viaţa trei-patru ani, pînă ce mi se dădu un loc în colegiul San Pelayo, unde erau pe-atunci senor don Juan de Llanos de Valdes (care, acum cînd scriu rîn- durile de faţă este membru al Consiliului Suprem al Inchiziţiei, dimpreună cu fraţii săi, la fel de mari savanţi cît de viteji cavaleri sînt), şi senor Vigil de Quifîones, care

prin virtuțile şi meritele sale este acum episcop de Valladolid ; şi acolo, la colegiu, în fiecare sîmbătă, avem seri de discuții de teze din care-aş fi putut trage foloase, dacă sărăcia părinților mei şi dorința mea de a-i sluji nu m-ar fi pus pe drumuri, după o scrisoare din partea lor, ca să mă duc să-mi iau în primire moştenirea pe care mi-o lăsa o rudă — adică slujba de capelan.

Plecai deci din Salamanca fără banii care-ar fi fost de trebuință ca să încetez de-a fi calic, cum eram silit să fiu.

[.....j

FRANCISCO DE QUEVEDO Y VILLEGAS

*Francisco Gomez de Quevedo y Villegas s-a născut la Madrid în anul 1580, dintr-o familie de mari aristocrați. Atît tatăl cît şi mama sa ocupau posturi înalte la curte. Orfan de timpuriu., independent şi bogat, Francisco de Quevedo studiază, **în-** cepînd cu anul 1596, la Universitatea din Alcalâ de Henares, teologia şi dreptul, iar după unii biografi şi medicina. Duce viață de curtean pînă la 1611 cînd se îmbarcă pentru Sicilia, ca să scape de urmările unui duel. Este un timp ministru de finanțe al viceregelui Neapoluluidar se compromite într-un complot împotriva ducelui de Savoia şi este silit să renunțe la cariera politică. Retras în castelul său din La Mancha, în localitatea Torre de Juan-Abad, trimite de aici nenumărate săgeți, prin scrisul său polemic, mai-marilor zilei, necruțînd **nici** pe rege şi nici chiar pe papă, care este silit, în 1630, să-şi revoce una din bule, în urma atacurilor lui*

Quevedo. Un pamflet la adresa regelui, favoritei sale şi primului său ministru, contele-duce de Olivares, îl azvîrle, la 1639, în temniță, la mănăstirea San Marcos de Leon, în condiții excepțional de grele. După patru ani de regim celular, iese ruinat fiziceşte. Quevedo nu s-a bucurat niciodată de o sănătate înfloritoare ; era şchiop cle mic şi miop. Moare la 1645, la Villanueva de los Infantes.

Activitatea sa literară a fost considerabilă, extinzîndu-se la toate genurile : poezie lirică şi mai ales satirică ; opere dramatice ; tratate de politică, de morală şi de teologie ; pamflete şi polemici ; opere istorice ; traduceri din clasici şi proză bur- ***lescă.*** *Definindu-se însuşi drept un suflet picaresc* **(anima api- carada),** ***Quevedo a reuşit, prin*** **Pablos de Segovia,** ***scris pe la 1608 şi publicat la 1626, să intre în literatura universală. Scriitori ca La Geneste, în 1633, şi Restif de la Bretonne, în 1776, l-au tradus în franțuzeşte. în Uniunea Sovietică a fost publicată traducerea integrală — datorită lui K. N. Derjavin — a acestui roman picaresc, reprezentativ pentru epoca de decadență a Spaniei feudal-absolutiste, de la sfîrşitul Secolului de aur spaniol, cînd contradicțiile interne ale orînduirii feudale se accentuaseră la culme.***

ISTORIA VIEȚII PEHLIVANULUI NUMIT DON PABLOS, PILDA PENTRU ORICE VINTURA-LUME ŞI OGLINDA A PEZEVENGHILOR

Dedicație

Cunoscînd dorința domniilor-voastre de a afla feluritele pățanii ale vieții mele, ca să nu dau loc (cum s-a întîmplat cu atîția) la minciunile altora, îmi fac o plăcere din a aşterne această dare de seamă, care vă va fi de mare mîngîiere în răstimpurile de tristețe ; şi, cum am de gînd să-mi fac povestirea cu atît mâi lungă cu cît în viață noroacele mi-au fost de scurtă durată, n-o să mă trag de mînecă de data asta.

CAPITOLUL I

Povestesc cine sînt şi de unde.

Eu, domnilor, sînt din Segovia ; tatăl meu, de fel din acelaşi loc, se numea Clemente Pablo, Dumnezeu să-i aibă în pază sufletul ! Aşa a fost, după cîte spun toți : de meserie bărbier, cu toate că atît de înalte-i erau năzuințele încît se supăra cînd i se zicea aşa, afirmînd că el e şlefuitor de obraji şi croitor de bărbi. Se zice că era de foarte bună viță şi, după cît

era în stare să bea, părea foarte de crezut. Se însurase cu Aldonza Saturno de Rebollo[59], fiică a lui Octavio de Rebollo Codillo şi nepoată a lui Lepido Ziuraconte.

[59] *Rebollo* **înseamnă conopidă. Quevedo a ales înadins un nume ridicol, adăugîndu-i particula nobiliară, în bătaie de joc pentru mania genealogică a contemporanilor săi.**

Lumea o bănuia că n-ar fi avut o prea veche obîrsie creştină cu toate că prin numele şi porecla strămoşilor ea căuta să probeze că scoboară din cei ce alcătuiseră triumviratul roman. Era foarte plăcută la chip şi fu aşa de vestită că, atît cît trăi, toți cîntăreții din Spania o cîn- tară în cupletele lor. îndură multe de cum se mărită, şi chiar şi după aceea, pentru că gurile rele spun că tatăl meu se juca de-a mîna-n pungă, punga-n mînă, mîna mea şi punga ta. Se dovedi că tuturor celor cărora le rădea el barba, pe cînd îi spăla cu apă, ridicîndu-le mutra ca să aibă loc lighenaşul sub bărbie, un frățior al meu, de numai şapte anişori, le scotea măduva buzunarelor, foarte în folosul său. îngeraşul acesta muri de bicele cu eare-i bătură în închisoare. Mult îl regretă tata, ierte-1 Dumnezeu, deoarece, cu felul lui de a fi, fura inimile tuturor.

Pentru atare copilării şi pentru altele asemănătoare, fu arestat şi tata ; cu toate că, după cîte mi s-a spus mai pe urmă, ieşi din închisoare cu atîta cinste, încît îl petrecură cu alai două sute de cardinali, deşi nici unuia nu i se spunea „preasfințite". Femeile, cică, ieşeau la ferestre ca să-1 vadă, pentru că totdeauna a fost bărbat chipeş tatăl meu, şi călare şi pe jos .[60] N-o spun din înfumurare ; se ştie doar cît de străin sînt de asemenea deşertăciuni.

Totuşi, mama nu avu atunci nici un neajuns de întîm- pinat. O bătrînă care m-a crescut îmi spunea într-o zi, lăudîndu-i virtuțile, că avea atîta vino-ncoace, încît bărbații care aveau de-a face cu ea nu se mai dădeau

*** Condamnații la spînzurătoare erau duşi, de la închisoare pînă la locul execuției, călări pe un măgar, îmbrăcați în cămaşă albă de penitent şi întovărăşiți de un alai.**

duşi. Ea îmi povesti că se spuneau totuşi, în legătură cu un zbor călare pe țap, nu ştiu ce lucruri, pentru care numai cît nu-i deteră aripi să zboare pe vecie la cer.

Avea faima de a fi ştiut să redea fetelor ceea ce au ele mâi de preț, de a face să crească părul chelboşilor şi de a întineri creştetele cărunte. Unii o porecliseră „croitoreasă a poftelor", alții „felceră de dorințe rătăcite" şi, printr-o răutăcioasă metaforă, „codoaşă". Era cea dintîi cînd era vorba să fie a treia, şi tuturor le era „secetă a pungilor". Zîmbetul cu care răspundea ea la toate aceste vorbe rele era un imn de slavă dumnezeirii.

Nu voi zăbovi povestind cum se canonea pocăindu-se. Avea o cameră unde nu intra decît ea, şi cîteodată eu (căci, fiind doar un copil, nu-i păream încă primejdios), cu pereții căptuşiți de capete de morți, şi zicea că hîrciîe acelea aveau rostul de a-i aminti de moarte. Dar alții, cărora le plăcea să [61] clevetească, o bîrfeau că le ținea acolo ca să-i dea mai mult chef de trai. Patul ei atîrna pe funii de spînzurați şi, arătîndu-mi-le, îmi spunea :

— Ce crezi ? Funiile astea le țin ca pe moaşte sfinte, pentru ca, văzîndu-le, mulți să se mîntuie de frica lor ! [1]

Mari neînțelegeri se iviră între părinții mei, cînd fu vorba să se hotărască pe care din ei doi trebuia să i urmez în alegerea unei meserii. Eu însă, care nutrisem din copilărie gînduri mari, de noblețe, nu m-am putut lipi niciodată, nici de a unuia, nici de a celuilalt. Uneori bietul tata îmi spunea :

— Fiul meu, a fi bot nu e o artă mecanică, ci una liberală.

Apoi, după o clipă, suspinînd din greu, şi vorbind de talentul mîinilor sale, adăuga :

— Cine nu fură în lumea asta nu trăieşte. De ce crezi tu că grefierul şi judecătorii ne urăsc atîta ? Adeseori ne surghiunesc din oraş, ori ne osîndesc la lovituri de bice, alte dăți ne fac cine ştie ce daruri, cu toate că n-a venit ziua sfîntului al cărui hram îl ținem. Nu-ți pot povesti fără să-mi dea lacrimile !

---

[61] Sensul acestor vorbe a tost transcris îxi edițiile mai noi cum urmează : „— Află că, aducînd sub ochii celor pe care-i iubesc aceste funii, eu îi îndemn să trăiască mereu în frica lor, şi să se poarte în aşa fel încît să nu li se poată niciodată descoperi faptele, printr-o urmă cît de mică, ca să n-aibă de-a face cu ele."

— Deosebire scolastică între meserii : mecanice erau considerate meseriile manuale, liberale cele intelectuale. La acea epocă dăinuia prejudecata superiorității meseriilor liberale.

Şi bietul bătrîn plîngea ca un copil, aducîndu-şi aminte de cîte ori puseseră să i se măsoare spinarea.

— Pentru că ei ar vrea ca, acolo unde se află, să nu mai fie alți hoți decît ei şi ajutoarele lor. Dar, cu iscusință, te poți feri de toate. In tinerețele mele, toată ziua stăteam în biserică [62], şi nu de bun creştin ce eram ! Ehei, de cîte ori nu m-ar fi plimbat pe măgar, dac-aş fi cîntat în timpul caznelor [63], pus în butuci ! Dar n-am mărturisit niciodată nimic, decît la spovedanie, la sorocul hotărît de sfîntr noastră mamă, biserica ; şi aşa, cu asta, başca meseria mea, am întreținut-o pe maică-ta în chipul cel mai cuviincios cu putință.

— Cum, m-ai întreținut ? sări ea foc de furioasă, căci era supărată că nu mă trăgea ața spre vrăjitorie. Eu v-am ținut pe voi, pe toți, şi te-am scos de la gros cu tertipuri de-ale mele şi la beci te-am hrănit cu bănuții mei. Şi dacă n-ai mărturisit nimic la tortură, curajul tău, sau băuturile pe care ți le-am fiert eu te-au ajutat ? Numai licorile mele ! Şi dacă nu m-aş teme că m-ar putea auzi cineva de pe stradă, ți-aş aduce aminte cum am intrat pe horn la închisoare, şi cum te-am scos prin acoperiş !

Ar mai fi spus ea multe, după cît de mînioasă era, dacă tot zbuciumîndu-se nu i s-ar fi deşirat un şirag de mătănii, făcut din măsele de răposați, pe care-1 purta la gît.

Eu însă îi liniştii, spunîndu-le că doream cu hotărîre să învăț practica virtuților şi să merg mai departe cu gîn- durile mele înalte, aşa că să mă dea la şcoală, căci fără a şti să citeşti şi să scrii nu poți face nimic. Li se păru cu cap ceea ce spuneam, cu toate că mai mîrîiră o toană între ei. Maică-mea se apucă să-şi înşire la loc mătăniile de dinți, iar taică-meu plecă să-i croiască unuia — aşa spunea el — nu ştiu dacă barba sau punga. Eu rămăsei singur, mulțumind lui Dumnezeu că mă făcuse fecior de părinți atît de dibaci şi de zeloşi pentru binele meu.

CAPITOLUL II

Cum am fost dat la şcoală şi ce-am pățit acolo.

A doua zi abecedarul era şi cumpărat, iar învățătorul tocmit. Am fost dat, domnilor, la şcoală ; învățătorul mă primi foarte voios, spunînd că aveam mutră de băiat isteț şi cu glagore la cap. Auzind eu asta, ca să nu-1 dau de minciună, mă silii cît putui la lecția din

---

[62] Bisericile erau locuri de azil pentru delicvenți. Organele justiției nu aveau dreptul să aresteze pe nimeni în biserică.

[63] A cînta în cazne — înseamnă aici a face mărturisiri în timpul interogatoriului, însoțit întotdeauna de torturi, după obiceiul inchizitorial, ca acer.stă „punere în butuci".

dimineața aceea, învățătorul mă ținea pe lîngă el ; cîştigam aproape în fiecare zi onoarea de a îngriji nuieluşa [64], pentru că veneam înaintea celorlalți şi plecam cel din urmă, mai făcînd şi unele cumpărături pentru „doamna", cum îi ziceam noi nevestei lui. Cu asemenea drăgălăşenii, intrai pe sub pielea amîndurora, încît mă protejau peste măsură, ceea ce-i făcu pe toți ceilalți copii să mă invidiez^

[64] Copilul care ajungea primul la şcoală cîştiga onoarea barbară de a aplica celorlalți elevi, cînd erau pedepsiți, loviturile de nuia dictate de învățător *(ganar la palmatoria).*

Dintre toți, mă întovărăşeam mai cu osebire cu feciorii cavalerilor şi ai oamenilor de neam mare, şi mă împrietenii mai ales cu fiul lui don Alonzo Coronei de Zuniga, cu care-mi împărțeam merindea. Mă duceam la el acasă în zilele de sărbătoare şi îl întovărăşeam în fiecare *zi.* Ceilalți, pentru că nu vorbeam cu ei, sau pentru că le păream din cale-afară de înfumurat, nu mă mai scoteau din porecle, legîndu-se de meseria lui taică-meu. Unii îmi strigau „cocon-perdaf", alții mă numeau „boier-ven- tuză". Cutare, ca să-şi arate îndreptățită ura împotriva mea, spunea că are ciudă pe mine pentru că mama mea supsese, într-o noapte, sîngele celor două surori ale lui, mai mici. Un altul, că tatăl meu fusese chemat la ei acasă ca să stîrpească şoarecii, numindu-1 cotoi[65] ; alții îmi ziceau „ptruț !" cînd treceam pe lîngă ei, iar alții „pis-pis !" Cîteodată i-auzeam spunînd : „Am aruncat cu pătlăgele vinete în maică-sa, cînd era episcopeasă !" [66] In sfîrşit, cu toate că umblau după mine să mă calce pe coadă, n-au reuşit niciodată, slavă domnului ; şi, cu toate că mă mî- mam, mă prefăceam că nici nu-mi pasă.

Toate le-aş fi răbdat dacă, într-o zi, un băiat nu s-ar fi încumetat să-mi spună în gura mare „fecior de curvâ vrăjitoare" [67]. Auzind eu una ca asta, mai cu seamă e-o spusese şi cu glas tare — că dacă ar fi spus-o mai încet puțin mi-ar fi păsat — pusei mîna pe-o piatră şi-i spărsei capul. Alergai repede la maică-mea ca să mă ascundă undeva, şi-i povestii toată tărăşenia. La care ea îmi spuse :

— Foarte bine i-ai făcut ! Se vede că eşti copilul meu ; atîta ai greşit doar, că nu l-ai întrebat cine i-a spus !

Gînd auzii eu asta, cum am avut întotdeauna simțăminte înalte, mă întorsei spre ea şi zisei :

— Ah, mamă, mi-e ciudă numai că a fost mai mult o liturghie decît o încăierare, pățania asta a mea !

Mama mă întrebă de ce, şi-i răspunsei că fusese liturghie pentru că auzisem evanghelia J.

0 rugai să-mi mărturisească dacă aveam dreptate să-i fac mincinos, şi să-mi spună dacă erau mai mulți părtaşi la zămislirea

---

[65] Cotoi (*gcito*) era porecla hoților. Hoția se numea ***gatazo*** — coioş- măneală.

[i] Condamnații, purtați pe măgar, călări de-a-ndăratelea, aveau po cap un coif de hîrtie asemănător cu mitra episcopilor catolici, de unde aceasta poreclă.

[67] Cea mai gravă înjurătură spaniolă.

mea. sau dacă eram cu adevărat fiul doar al celui pe care-1 numeam tată. Ea zîmbi şi strigă :

– Eşti dat dracului ! Ia auzi-1 ce spune ?! N-or să-ți mănînce cîinii din traistă, şi ai chiar haz ! Bine ai făcut, diavole, de i-ai spart capul, căci lucrurile astea, chiar cînd sînt adevărate, nu se cade să le spui.

Eu, la răspunsul ei, rămăsei ca mort, şi hotărîi să adun ce-oi putea în cîteva zile şi să plec din casa părintească, aşa de ruşine mi-era. Dar nu arătai nimic. Tatăl meu se duse şi-1 îngriji pe băiat, îl împăcă pe de-a-ntregul şi mă trimise din nou la şcoală, unde învățătorul mă primi mî- nios, pînă ce, aflînd cauza certei, i se mai domoli supărarea, văzînd că avusesem dreptate.

în vremea asta, fiul lui don Alonzo de Zuniga, care se numea don Diego, venea mereu să mă vadă ; mă iubea, de bună seamă, căci eu îmi schimbam cu el arşicele, dacă cumva ale mele erau mai mari, îi dădeam din gustarea mea şi nu-i ceream din ceea ce mînca el ; îi cumpăram poze, îl învățam să se bată, mă jucam cu el de-a taurul şi-1 distram întotdeauna. Aşa că, aproape în fiecare zi, părinții tînărului cavaler, văzînd cît îl bucura tovărăşia mea, îi rugau pe ai mei să mă lase ba să mă- nînc cu el, ba să cinez, ba chiar să dorm acolo cîteodata.

[1] „Evanghelia" înseamnă chiar „vestirea-cea-bună", şi Quevedo face aici un joc de cuvinte care să-i permită a asemui revelația primită de copilul Pablos asupra naşterii sale, cu Bunăvestirea, vestea naşterii lui Isus.

Se întîmplă, aşadar, într-una din primele zile de după vacanța de Crăciun ca, trecînd pe stradă un om care se numea Ponțiu de Aguirre, căruia i se scornise faima de sperjur, don Dieguito să-mi spună :

— Haide, strigă-1 Ponțiu Pilat, şi ia-o la fugă !

Eu, ca să fac pe placul prietenului meu, îl strigai Ponțiu Pilat. Se înfurie în aşa hal omul, încît începu să fugă după mine cu un cuțit în mînă, ca să mă omoare, astfel că, de voie de nevoie, intrai de-a fuga în casa profesorului meu, țipînd cît mă ținea gura. Intră şi omul după mine, dar maestrul mă apără, înduplecîndu-1 să nu mă ucidă şi asigurîndu-1 că mă va pedepsi. Şi astfel, pe loc, cu toate că doamna puse o vorbă bună pentru mine ca recunoştință pentru cîte servicii îi făcusem, nu-mi folosi, pentru că el dădu poruncă să mi se scoată pantalonii si, biciuindu-mă, spunea după fiecare lovitură :

— Ai să mai zici Ponțiu Pilat ?

Eu răspundeam :

— N-am să mai zic, domnule!

Şi răspunsei aşa de douăzeci de ori, la tot atîtea bice cîte-mi trase.

Rămăsei atît de îngrozit de numele lui Ponțiu Pilat, şi atîta frică îmi era să-1 pronunț încît, poruncindu-mi a doua zi în clasă să rostesc, cum se obişnuia, rugăciunile în fața celorlalți copii, cînd ajunsei la crez — luați seama, domniile-voastre, cît de nevinovată îmi fusese răutatea — acolo unde trebuia spus : „şi s-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat" — aducîndu-mi aminte că nu trebuia să mai pomenesc niciodată „Pilat", zisei : „şi s-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu de Aguire". Pe învățător îl apucă un rîs cu hohote auzind cît de prostănac eram, şi, văzînd teama pe care mi-o vîrîse în oase, mă îmbrățişă şi-mi dete o țidulă prin care mă ierta de bătaie la primele două prilejuri cînd aş fi meritat-o. Cu asta eu mă socotii foarte mulțumit.

In sfîrşit, ca să nu mai lungesc vorba, veni şi vremea carnavalului, şi vrînd învățătorul să i se veselească băieții, ne porunci să alegem un rege al cocoşilor [68]. Traserăm îa sorți între doisprezece propuşi de el, şi căzură sorții pe mine. Pe dată îmi înştiințai părinții, cerîndu-le să-mi scoată de unde-or şti costumul cuvenit. Veni şi ziua hotărâtă, şi iată-mă încălecat pe un cal vlăguit şi cu tigna- fes care, mai mult de şontorog ce era decît pentru c-ar fi fost dresat, umbla tot făcînd la plecăciuni. Crupa îi era de maimuță, iar coada un ciot ; gîtul mai lung decît de cămilă ; n-avea decît un singur ochi, şi acela cu albeață ; cît despre vîrsta lui, nu mai lipsea decît să închidă ochii ; în sfîrşit, părea mai curînd căprior de cei de susținut acoperişul, decît cal ; dacă ar fi avut şi o coasă, ar fi părut moartea mîrțoagelor ; înfățişarea lui vădea ascetism, şi i se puteau

[68] Joc de copii în vremea carnavalului, care constă în a se tăia capul unui cocoş de către un băiat îmbrăcat pompos şi înarmat cu spadă, ce umbla prin oraş călare. Cocoşul era sacrificat ca să nu rămînă singur şi văduv, după ce i se vor mînca toate găinile, în timpul carnavalului.

citi pe piele posturile şi pocăința ; fără nici o îndoială, nu avusese niciodată cunoştință de existența ovăzului sau fînului. Ceea ce-1 făcea şi mai caraghios erau pecingenile numeroase pe care le avea în păr : dacă ar fi avut lacăt şi broască, ar fi putut trece drept un cufăr viu. Mergînd, aşadar, călare pe el — lovin- du-mă ca fariseul, cînd într-o parte, cînd în cealaltă, de poticneala lui — şi cu droaia celorlalți băieți după mine, toți împopoțonați, făcîndu-mi gardă cavalerească pedestră, trecurăm prin piață — chiar şi amintirea numai e destul să mă înspăimînte — iar cînd ne apropiarăm de tărăbile zarzavagioaicelor — Dumnezeu să ferească pe toată lumea — calul meu apucă o varză de pe una din ele şi, nici una nici două, îi şi dădu drumul în măruntaie, la care, cum tot dădeau tîrcoale gîtlejului, nu-i trebui verzei prea multă vreme s-ajungă. Precupeața, cum sînt toate neruşinate, începu să țipe. îi ținură hangul şi altele, împreună cu o droaie de linge-blide ; apoi, punînd mîna pe nişte morcovi monumentali, pe napi, pe pătlăgele vinete şi pe alte legume, începură să zvîrle cu de toate în capul bietului rege. Eu, văzînd că era o bătălie napală \ şi că nu se cuvenea să lupt de pe cal, căutai să descalec ; dar îmi pocniră cu atîta putere calul în creştet, încît acesta, vrînd să se cabreze, căzu cu mine cu tot în haznaua unei latrine, fie-mi iertată vorba, de unde ieşii cum vă puteți închipui. Băieții mei se şi înarmaseră cu pietre şi tot azvîrleau în zarzavagioaice, că le şi sparseră capul la două. Cît despre mine, după ce căzui în hazna, devenii dintr-o dată cel care avea mai multă nevoie de săpuneaîă. Veniră şi reprezentanții justiției şi începură să facă cercetări ; arestară de-a valma şcolari şi precupețe, căutîndu-i pe toți de armele cu care luptaseră şi luîn- du-li-le, pentru că unii din ei aveau şi săbii micuțe, de podoabă, iar alții chiar iatagane. Pe urmă oamenii legii se apropiară de mine, şi văzînd că n-aveam nici un fel de armă — pentru că-mi fuseseră luate, ca să fie puse la uscat, într-o casă, împreună cu hainele şi pălăria — mă întrebară totuşi unde erau ale mele. Eu le răspunsei, mîn- jit cum eram de scîrnăvie pînă-n gît, că, dacă n-aveam arme împotriva nasului, de altele nici pomeneală.

Trebuie să vă mărturisesc în treacăt că, atunci cînd începură să-mi arunce pătlăgele şi napi, mi-am închipuit, cum aveam pălărie cu pene, că mă luaseră drept mama, şi că tot ei credeau că i le aruncă şi acuma, aşa cum mai făcuseră şi alte dăți. Cu gîndul la unele ca acestea, începui să zbier, ca un copil prost ce eram :

— Lelițelor, nu vă uitați că port pălărie cu pene : nu sînt eu Aldonza Saturno de Rebollo !

Ca şi cum, după chipui şi talia mea. nu şi-ar fi putut da singure seama. Năpasta sorții şi ruşinea acestei întîm- plări nenorocite îmi scuză naivitatea, luat repede cum eram.

Dar să ne întoarcem ia oamenii justiției. Alguazilul vru să mă aresteze, şi dacă nu o făcu, n-a fost decît pentru că nu ştia de unde să m-apuce, atît de plin de mîzgă eram. Unii o luară într-o parte şi alții în alta, iar eu mâ întorsei acasă chinuind nasurile tuturor celor întîlniți în cale, Intrai înăuntru, povestii totul tatei şi mamei, iar ei, văzînd în ce hal eram, de veniră atît de furioşi, încît vrură să mă bată. Ca să-i liniştesc, aruncai toată vina pe cei doi stînjeni de mîrțoagă vlăguită ce-mi dăduseră. Mă străduiam să le intru în voie, dar văzînd că nu foloseşte la nimic, ieşii din casă şi mă dusei să văd ce face prietenul meu don Diego, pe care-1 găsii acasă, cu capul spart., iar pe părinții săi hotărîți, din cauza asta, să nu-1 mai trimită niciodată la şcoală. Aflai aici noutăți de chipul în care mîrțoaga mea, văzîndu-se pusă la scrobeală, se sforțase să iasă din carapace azvîrlind din copite, şi cum de slăbănoagă ce era i se dezbîrnaseră şoldurile şi rămăsese întinsă în noroi, mai-mai să-şi dea sufletul.

Văzînd, aşadar, că petrecerea-mi ieşise pe nas, că-mi aprinsesem paie-ŋ cap cu toată lumea, că-mi înfuriasem părinții, că prietenul îmi zăcea cu capul spart şi că-mi răposase calul, mă hotărîi să nu mă mai întorc niciodată la şcoală, nici la casa părinților mei, ci să rămîn în serviciul lui don Diego, sau mai bine zis în compania sa ; asta, desigur, spre marea bucurie a părinților iui, care ştiau cît ține odrasla lor la prietenia mea. Scrisei acasă cum că nu aveam nevoie să merg mai departe cu şcoala, pentru că, deşi nu ştiam bine să scriu, cum aveam de gînd să devin cavaler, ceea ce se cerea era tocmai să scriu prost[69] ; aşa că de aci înainte renunțam la şcoală,

[69] Joc de cuvinte bazat pe asemănarea de sunete între *batalla naval* (bătălie navală) şi *batalla nabal* (bătălie cu napi). Quevedo inventează de circumstanță cuvîntul *nabal,* ca să-şi poată permite acest calambur, justificând prin echivocul verbal descălecarea lui Pab'os.

ca să nu le mai fac lor cheltuială şi, de asemenea, nu mai rămîneam nici la casa lor, ca să-i cruț de supărări. îi înştiințai unde şi cum mă aflam şi că, atîta cît mi-o vor încuviința, n-aveam de gînd să-i mai văd.

CAPITOLUL III

Cum am intrat în pension ca servitor al lui don Diego Coronei.

*V

Aşadar, don Alonzo hotărî să-şi dea fiul la un pension — pe de o parte ca să-1 îndepărteze de alintările sale, iar pe de alta ca să-şi cruțe sieşi grijile educației. Află că era în Segovia un licențiat, pe nume Cabra, a cărui meserie era să crească fiii de cavaleri, şi şi-1 trimise acolo pe al său, împreună cu mine, ca să-1 servesc şi să-i țin de urît.

Căzurăm, astfel, în prima duminică de după Paşti în puterea foamei cîineşti, căci o asemenea mizerie nu îngăduie cuvinte drăgălaşe. Licențiatul era un cleric care semăna cu un cornet acustic, larg în poale, strimt în umeri, cu un cap mic şi cu părul roş. Nu mai am ce spune ; vorba aceea : „Cu omul roş şi cu omul spîn să nu te-apuce alba-n căpistere !" Cu ochii adînciți în fundul capului, părea că se uită prin două lucarne ; atît erau de întunecați şi de înfundați sub sprîncene, încît sub streaşina lor s-ar fi putut întinde tărăbi de bîlci. Nasul lat şi pocit îi era mîncat de bube, care-ar fi putut părea urme ale desfrîului, dacă bolile franțuzeşti nu s-ar dobîndi cu cheltuială. Barba lui pălise de frica vecinătății gurii care, de foame, părea c-amenință s-o mănînce. Dinții îi lipseau aproape toți, şi cred că fuseseră exilați în virtutea legii trîndăviei şi a vagabondajului. Gîtlejul, larg ca de struț,
avea un măr al lui Adam atît de ieşit în afară, încît părea că tot umblă să caute de mîncare, silit de nevoie. Brațele, uscate ; mîinile, fiecare ca un mănunchi de vreascuri. Privit de la brîu în jos, părea furculiță sau compas, eu două picioare lungi şi subțiri. Umbla cu pas larg şi, de îndată ce se grăbea cît de cît, i se ciocneau oasele şi sunau ca tăblițele sfîntului Lazăr[70]. Vorba îi era astmatică ; barba mare, nescurtîndu-şi-o niciodată, ca să nu cheltuiască ; zicea că-i era aşa de scîrbă să vadă mîinile bărbierului apropiindu-se de obrajii

[70] **Aluzie la obligația leproşilor închişi în lazaretele înființate, după cum spune legenda, de sfîntul Lazăr, de a purta la brîu clopoței sau bucățele de os care, lovindu-se între ele, avertizau trecătorii să se ferească ori de cîte ori ieşea vreun lepros din lazaret.**

săi, că mai curînd s-ar lăsa omorît decît să îngăduie una ca asta ; părul i-1 reteza unul din şcolari.

în zilele cu soare purta o bonetă slinoasă, roasă de şoareci, cu o mie de găuri, croită din ceva ce fusese odată pînză, cu fundul garnisit cu mătreață. Sutana îi era miraculoasă, pentru că nu se ştia de ce culoare e. După cîte spuneau unii, văzînd-o aşa de roasă şi lustruită, ar fi fost din piele de broască ; alții spuneau că nici nu există, ca e o părere doar ; de aproape părea neagră şi de departe bătea în albastru. O purta fără cingătoare ; n-avea guler, nici manşete ; cu pletele lui lungi şi cu sutana-i scurtă şi murdară, arăta ca un lacheu de cioclu. Fiecare gheată p£- rea să fie mormîntul unui Goliat [71].

Dar odaia lui ? !

Nici măcar păianjeni nu se aciuaseră acolo ; conjura şobolanii cu aghiasmă, de teamă să nu-i roadă cele cîteva coji de pîine puse la păstrare ; patul şi-1 întinsese pe pă- mînt, şi dormea totdeauna pe-o singură parte ca să na strice cearşaful. într-un cuvînt, era arhisărac şi proto- mizer [72].

în puterea acestui om ajunsei, aşadar, şi-n puterea lui rămăsei împreună cu don Diego. în noaptea cînd sosirăm ne arătă camera noastră şi ne ținu o scurtă cuvîntare care, ca să nu cheltuiască timp, nu dură mult. Ne spuse ceea ce aveam de făcut. Cu asta ne îndeletnicirăm pînă la ora prînzului, cînd ne duserăm la masă ; stăpînii mîn- cau cei dintîi, iar noi, servitorii, îi slujeam. Sufrageria era o cameră cît o jumătate de iesle. La o masă încăpeau pînă la cinci cavaleri. Eu, cel dintîi, mă uitai după pisici şi, cum nu văzui nici una, întrebai pe un servitor bătrîn cum de nu erau. Acesta, care, de slab ce era, se vedea bine că stă de mult în pension, începu să se vaiete, zicînd :

— Cum pisici ? Păi cine ți-a spus vreodată dumitale că pisicile se împacă bine cu postul şi cu pocăința ? După cît eşti de umflat, se vede că eşti nou pe-aicea.

---

[71] **Personaj biblic, uriaş de statură, căpetenie a filistenilor, cu care s-a luptat păstorul David, omorîndu-1 cu praştia. „O gheată care să-1 încapă pe Goliat" e o exagerare tipică pentru stilul lui Quevedo**

— Isprăvile unor vîntură-lume

[72] **Titluri compuse în derîdere, după modelul celor ecleziastice : arhiepiscop, protoprezbiter etc., căci Cabra era cleric.**

Eu, auzind asta, începui să mă întristez şi mă cătrănii de-a binelea cînd băgai de seamă că toți cei ce intraseră înaintea noastră în acest pension erau ca nişte țîri, cu mutrele palide, de parcă ar fi fost mînjiți cu ipsos.

Licențiatul Cabra se aşeză şi dete binecuvîntarea. Prîn- ziră un prînz veşnic, deoarece n-avea nici început, nici sfîrşit [73]. Aduseră în nişte străchini de lemn o supă atît de limpede încît, dacă ar fi mîncat dintr-una din ele Narcis, ar fi fost în mai mare pericol decît la fîntînă [74]. Privii cu spaimă cum degetele descărnate umblau înot după cîte

[73] Joc de cuvinte tipic pentru genul de comic verbal practicat de Quevedo. De vreme ce n-avea început (adică felul de mîncare de început de masă) şi sfîrşit (adică desert), prînzul era „infinit" — veşnic.

[74] Narcis — în mitologia greacă, fiu al fluviului Cefis, s-a îndrăgostit de propria sa imagine privindu-se într-o fîntînă a cărei apă limpede îi reflecta chipul.

un bob de linte orfan, oropsit pe fund. Cabra, la fiecare sorbitură, spunea :

— Nu există nimic mai bun pe lume decît supa : spună alții ce-or vrea ; toate celelalte nu-s decît viciu şi lăcomie.

Sfîrşind această predică îşi ținu strachina la piept, adăugind :

— E bună pentru sănătate, şi nu îngreunează nici duhul.

„Lua-te-ar duhul rău !" ziceam eu în sinea mea, văzînd un băiat care arăta mai degrabă a duh, de slab ce era, cu o farfurie de carne în mînă, atît de puțină, că părea smulsă de pe propriile sale oase. O însoțea un nap aventurier. Maestrul zise :

— Napi, nu ? După mine, nici prepelițele nu se pot asemui cu napii. Mîncați, căci îmi creşte inima văzîn- du-vă mîncînd !

Dete fiecăruia cîte o bucățică de berbec, dar atît de mică, încît am credința că se mistui toată în ceea ce le rămăsese sub unghii şi le intră printre dinți, mațele fiin- du-le excomunicate de la această împărtăşanie.

Cabra îi privea şi zicea :

— Mîncați, căci sînteți tineri, şi mă bucură să văd c-aveți poftă de mîncare !

Judecați şi domniile-voastre, ce straşnic ospăț pentru atîția hămesiți de foame !

Sfîrşiră toți de mîncat şi rămaseră cîteva coji de pîine pe masă, iar în farfurie nişte pielițe şi nişte oase. Atunci maestrul zise :

— Să lăsăm astea servitorilor, căci trebuie să mănînce şi ei ; să nu le luăm totul.

„Deie Dumnezeu să se prefacă în otravă şi ce-ai mîncat pînă acum, netrebnicule — ziceam eu în sine-mi — că mi-ai pus gînd rău mațelor."

Dete apoi binecuvîntarea şi spuse :

— Haideți să facem Joc servitorilor, şi duceți-vă mai bine pînă la ora două să faceți puțină mişcare, ca să nu vă cadă greu ce-ați mîncat !

Atunci eu nu-mi mai putui ține rîsul, şi-mi dădui drumul cu gura pînă la urechi. Fu foarte supărat şi-mi spuse, prin trei sau patru sentențe antice, să învăț a fi modest ; apoi plecă.

Ne aşezarăm, noi ceştilalți, iar eu, văzînd cît de slab era negoțul şi că mațele-mi cereau să le fac dreptate — cum eram mai zdravăn şi mai vînjos decît ceilalți — mă repezii la farfurie, cum se repeziseră

cu toții, şi îmbucai două din cele trei coji de pîine, împreună cu pielița stingheră. Ceilalți începură să mîrîie ; la zgomot intră Cabra, zicînd :

— Mîncați ca frații, căci Dumnezeu vă dă de unde ; nu vă certați, că este de ajuns pentru toți.

Se întoarse să se bucure de soare, şi ne lăsă singuri.

Vă pot încredința, luminățiile-voastre, că printre ei era unul numit Jurre, din Biscaia, care uitase cu totul cum şi pe unde se mănîncă, încît, izbutind să înhațe o cojiță de pîine, o duse de două ori la ochi, şi nici a treia oară nu reuşi s-o ducă pînă la gură.

Eu cerui de băut, lucru pe care ceilalți, fiind aproape pe stomacul gol, nu-1 făcură. Mi se dete un vas cu apă. Dar nu-1 dusei bine la gură cînd, ca şi cum ar fi fost potirul de împărtăşanie, mi-1 şi înhăță stafia aceea de băiat. Mă ridicai de la masă cu mare durere în suflet, văzînd că mă aflu într-o casă unde puteai bea în sănătatea maților fără ca ele să-ți țină tovărăşie.

Cu toate că nu vîrîsem în mine aproape nimic, simții nevoia opusă. Mă rugai de bătrînul servitor să-mi arate locul unde aş putea să-i dau curs. Dar el îmi răspunse :

— Cum nu există nevoi în casa asta, nu există nici asemenea loc ; pentru o singură dată cît vei avea nevoie în timpul şederii dumitale aici, poți să te duci unde vrei. De două luni de cînd sînt la pensionul ăsta n-am făcut asemenea treabă decît, întocmai ca şi dumneata acum, în ziua în care am intrat, ca să mă uşurez de prînzuî ce-î luasem în ajun la mine-acasă.

Cum aş putea exprima oare tristeța de moarte de care am fost copleşit auzindu-1 cum vorbea ? Atît de adîncă fu, încît, gîndindu-mă la puțina mîncare ce avea să-mi intre în trup de-aici înainte, nu îndrăznii să mai las să iasă ceva din el, oricît chef aş fi avut.

Stăturăm de vorbă pînă noaptea tîrziu : don Diego mă întrebă ce trebuia să facă el ca să-şi convingă stomacul că mîncase, pentru că acesta nu vroia să-1 creadă. Leşinurile bîntuiau în casa aceea cum bîntuiau în altele indigestiile. Bătu şi ora cinci — căci ora gustării trecuse neobservată — iar noi cinarăm mult mai frugal, şi nu berbec, ci un pic din numele maestrului[75] : capră friptă. Să spună domniile-voastre dacă nu-i curată născocire a diavolului una ca asta.

---

[75] *Cabra* **(sp.) — capta.**

— E foarte sănătos şi foarte folositor — spunea — să cinezi măsurat, ca să nu te culci cu stomacul încărcat.

Şi, citînd un pomelnic de medici infernali, făcea elogiul dietei, spunînd că-i cruță omului coşmarele, ca şi cum în casa lui s-ar fi putut visa altceva decît mîncare. Cinară, şi cinarăm toți, şi nu cină nici unul. Ne duserăm la culcare, şi toată noaptea nici eu, nici don Diego nu puturăm dormi : el chibzuind cum să se plîngă tatălui său şi să ceară să fie scos de acolo, iar eu sfătuindu-1 s-o facă, deşi pînă la urmă îi spusei :

— Stăpîne, eşti încredințat că sîntem vii ? Pentru că mie mai că-mi vine a crede că în încăierarea cu zarzava- gioaicele am fost trimişi pe ceea lume şi că sîntem suflete ajunse în purgatoriu ; aşa că, degeaba spunem noi să ne scoată tatăl domniei-tale de aici, dacă nu se roagă cineva pentru iertarea sufletelor noastre, scăpîndu-ne de cazne prin vreo liturghie dată la un altar cu trecere.

ïη asemenea convorbiri, urmate de un pic de somn, se scurse noaptea şi se apropie ora deşteptării ; sunase şase cînd Cabra ne chemă la lecție. Ne duserăm toți şi o ascultarăm.

Dinții mi se îngălbeniseră şi prinseseră o piatră verzuie, haină a desperării. Mă puse să le citesc celorlalți primul capitol şi aşa de mare rni-era foamea, încît înghiții jumătate din cuvinte, pe săturatele.

Toate astea le va crede cine va şti ce mi-a povestit şi mie servitorul lui Cabra, care spunea că văzuse, pe cînd era proaspăt venit, aducîndu-se în această casă doi armăsari zdraveni de Frisia, care, după două zile ieşiseră atît de uşori, încît zburau prin aer, şi că văzuse altă dată doi dulăi ciobăneşti îndesați care, numai după trei ore de cînd fuseseră aduşi, ieşiseră ogari uşori de vînătoare ; şi că, odată, în postul mare, întîlnise o mulțime de oameni veniți de la cine ştie ce depărtare numai ca să-şi pună fie picioarele, fie mîiniie, fie tot trupul, în uşorul porții acestei case ; şi, întrebînd el într-o zi ce poate însemna una ca asta, Cabra se supără că-1 întrebase şi răspunse că unii aveau rîie, alții păduchi şi ceilalți degerături, şi că aducîndu-şi-le în casa aceea mureau de foame, aşa încît nu-i mai mîncau [1]. îmi jură că era adevărat. Eu, care am făcut cunoştință cu casa, îl cred ; v-o povestesc doar ca să nu pară că am exagerat cumva în cele spuse.

Dar să ne întoarcem la lecție : o citii şi o repetarăm cu toții în cor, învățînd-o pe de rost. Şi, aşa cum vă spun, urmai cu felul ăsta de viață.

Doar atîta, că la fiertura obişnuită mai adăugă slănină, din pricina nu ştiu căror zvonuri auzite într-o zi despre

[1] Joc de cuvinte : a mînca, aici a cauza mîncărimi, a pişcă. Degeraturile, care nu-s ființe ca paraziții pomeniți, încetau şi ele să mai „mănînce" de vreme ce erau puse la post.

2/0

vechimea nobleței lui. Aşa că, într-o nisiparniță mică de tinichea punea o bucățică de slănină cît s-o umple, apoi o închidea la loc şi o atîrna, legată de o sfoară, în oală. ca să-i dea fierturii nițel suc prin găurelele acelea şi să rămînă slănină şi pentru a doua zi. Părîndu-i-se mai pe urmă că risipea prea mult în felul ăsta, se mulțumi doar să poarte slănina pe deasupra oalei, speriind-o.

Trăiam aşa, vă puteți închipui cum. Ne văzurăm, don Diego şi cu mine, aşa de slăbiți, încît, cum nu găsirăm leac foamei, căutarăm un motiv ca să nu ne mai sculăm din pat. Ne gîndirăm să spunem că ne e rău, dar nu îndrăznirăm să pomenim de febră, pentru că neavînd de loc fierbințeală, uşor am fi fost dați de gol. O durere de cap sau de măsele ar fi fost o piedică prea mică. Declararăm, aşadar, că ne durea pîntecele din pricină că de trei zile nu avusesem scaun. Ne bizuiam pe avariția iui Cabra care, ca să nu cheltuiască două parale cu vreo doctorie, n-avea să încerce a ne uşura. Dar diavolul vroi ca lucrurile să iasă tocmai pe dos căci, fiu de spițer fiind, şi moştenind de la tată-său o seringă, Cabra, de îndată ce află care ne e răul, puse mîna pe ea şi ne pregăti un clistir, apoi, chemînd o cumătră bătrînă de vreo şaptezeci de ani, o mătuşă a sa care-i slujea de infirmieră, îi porunci să ne facă clisme. Don Diego fu luat la rînd cel dintîi, şi nenorocitul îşi scoase pantalonii, iar baba, în ioc să-i vîre leacul în trup, i-1 împinse între cămaşă şi şira spinării de-i ajunse pînă la ceafă, în aşa chip, încît ceea ce trebuia să-i servească de uşurare lăuntrică, îl îmbăie pe dinafară. Tînărul scotea nişte urlete îngrozitoare. Veni Cabra şi, văzîndu-l în ce stare era, porunci să mi se administreze mie restul clistirului, adăugînd că avea să se întoarcă îndată la don Diego să i-1 facă. Eu mă împotrivii ; dar pînă în cele din urmă nu-mi sluji la nimic, căci Cabra şi ceilalți ma ținură pe loc, iar bătrîna îmi administra cîistirul,

pe care, drept răzbunare, pîntecul meu i-1 înapoie drept în obraz.

Se mînie straşnic Cabra şi mă amenințã că mă va da afară din casa lui, pentru că se vedea bine că totul nu era decît bătaie de joc şi prefăcătorie din partea mea. Mă rugam lui Dumnezeu să-1 înfurie pînă mă va alunga ; dar soarta mea vitregă nu vroi.

Ne plînserăm noi lui don Alonzo, dar Cabra îl făcu să creadă că ne prefacem — ca să nu luăm parte la lecţii, Plîngerile noastre nu ne folosiră, aşadar, la nimic.

Cabra îşi dăduse servitorul afară, pentru că-i găsise într-o vineri dimineaţa cîteva firimituri de pîine în buzunarele de la haine, aşa că o puse acum pe cumătră cea bătrînă să vadă de bucătărie şi să slujească elevii. Ştie Dumnezeu ce-am avut de îndurat cu baba asta ! Era atît de surdă, că nu ne înţelegeam cu ea decît prin semne. Nici de văzut nu vedea mai bine, şi se închina cu atîta zel, numărîndu-şi mătăniile, încît într-o zi i se deşirară deasupra oalei, fără să bage de seamă, aşa că ne aduse în ziua aceea ciorba cea mai cuvioasă pe care-am mîn- cat-o vreodată. Unii ziceau :

—· Trebuie să fie mazăre neagră, venită de bună seamă din Etiopia.

Alţii :

— Mazărea e în doliu. Ce rudă i-o fi murit ?

Se întîmplă ca un bob să nimerească în blidul stăpînului meu, care, dînd să-l mestece, îşi sparse un dinte.

Vinerea ne pregătea de obicei cîte o omletă, dar atît de bărboasă era din pricina perilor ei albi, încît ar fi putut aspira la demnitatea de corregidor, sau rivaliza cu o perucă de avocat. Cel mai obişnuit lucru ce i se întîmplă era să folosească făraşul în loc de polonic şi să ne aducă un străchinoi de supă de cărbuni. Am găsit de nenumărate ori în mîncare gîndaci, aşchii de lemn şi cîte ceva din cîlţii pe care-i torcea veşnic. Inghiţeam orice, ca să facă act de prezenţă în măruntaiele mele.

Răbdarăm caznele astea pînă prin postul cel mare, pe la începutul căruia ne căzu bolnav un coleg. Cabra, ca să nu cheltuiască, amînă chemarea medicului, pînă ce starea bolnavului ceru mai curînd un duhovnic. Chemă atunci un practicant, care-i luă pulsul şi declară că foamea îi luase de sub nas sarcina de a-l

omorî pe acest tînăr. îi dădură sfînta împărtăşanie, şi sărmanul de el, cînd o văzu, deşi era o zi întreagă de cînd nu vorbise un cuvînt, zise :

— Doamne Isuse Hristoase, mi-a fost de trebuinţă să te văd intrînd în casa asta, ca să mă încredinţez că nu-i iadul.

Aceste cuvinte mi se întipăriră în inimă ; muri bietul băiat ; îl îngroparăm foarte sărăcăcios, fiind un străin, şi rămaserăm cu toţii adînc mîhniţi. Se şi răspîndi prin oraş vestea îngrozitoare care, ajungînd la urechea lui don Alonzo Coronei, acesta, cum n-avea alt copil, nemai- putînd să se îndoiască de cruzimile lui Cabra, începu sâ dea crezare plîngerilor celor două umbre — căci fuseserăm reduşi la starea aceasta mizerabilă. Veni şi ne scoase din pension, dar, cînd ne avu în faţa ochilor, încă întreba de noi. Şi, în sfîrşit, văzîndu-ne în halul în care eram, fără să mai aştepte altceva şi făcîndu-1 albie de porci pe licenţiatul Cabra, zis Post-Negru, ne trimise acasă purtaţi în două lectice. Ne despărţirăm de tovarăşii noştri, care ne urmăreau cu inima şi cu ochii, cu aceeaşi părere de rău ce-1 năpădeşte pe prizonierul ce mai rămîne în mîna piraţilor din Alger cînd îi vede pe tovarăşii săi de suferinţă răscumpăraţi de călugării din ordinul Sfintei Treimi

CAPITOLUL IV

Convalescenţa noastră şi plecarea la studii la Alcală de Henares.

Ajunşi la casa lui don Alonzo, furăm întinşi în două paturi· cu multă băgare de seamă, ca nu cumva oasele noastre, roase de foame cum erau, să iasă din încheieturi. Fură aduşi exploratori care să ne caute ochii în mijlocul obrazului ; iar mie, cum caznele mele fuseseră mai mari şi foamea mai împărătească — pentru că, la urma urmei, mă tratau ca pe un servitor — multă vreme nu mi-i aflară. Chemară medici, care porunciră să ne şteargă praful de pe guri cu cozi de vulpe, ca de pe altarele pictate, pentru că de fapt asta şi eram, altare de doliu. Porunciră să ni se dea esenţe hrănitoare şi supe tari. Cine ar putea povesti fericirea măruntaielor noastre, după ce am gustat primul pahar de lapte de migdale şi prima supă de pasăre ?! Toate li se păreau noutăţi ! Doctorii opriră să se vorbească tare, timp de nouă zile, în camera noastră, pentru că ecoul fiecărui cuvînt răspundea în golul stomacurilor.

Cu atare îngrijiri şi cu altele asemănătoare, începurăm să ne întremăm şi să mai prindem ceva puteri ; totuşi fălcile, de slabe şi

de scofîlcite, ni se descleştau totdeauna cu greu una de alta, aşa că se dete poruncă să ni le deschidă în fiecare zi vîrîndu-ni-se o mistrie între dinţi. După patruzeci de zile ne ridicarăm copăcel, încercînd să facem primii paşi, dar păream încă umbrele celorlalţi oameni ; de galbeni şi de slabi, păream nişte sihaştri ai deşertului.

Ne iroseam tot timpul mulţumind lui Dumnezeu că ne scăpase din captivitatea cumplitului Cabra şi ne rugam domnului ca nici un creştin să nu mai cadă în mîinile sale hapsîne. Dacă întîmplător, mîncînd, ne aminteam cîteodată de mesele din pensionul nemernicului, foam ei noastră creştea aşa de mult, încît coşniţa costa îndoit in

ziua aceea. Obişnuiam să-i povestim iui don Alonzo cum, aşezîndu-se la masă, Cabra ne zugrăvea în culori urîte lăcomia, cu toate că n-o cunoscuse nicicînd în viaţă ; făcea mare haz cînd îi povesteam că porunca divină „să nu ucizi" era sfîntă la el, cuprinzînd şi prepeliţele, şi claponii şi tot ce nu vroia să ne dea şi, prin urmare, şi foamea, căci părea a fi socotit mare păcat nu numai s-o ucizi, dar chiar şi s-o răneşti, judecind după felul cum precupeţea bucatele.

Cu d-alde-astea trecură trei luni, la capătul cărora don Alonzo se gîndi să-şi trimită fiul la Alcalâ, ca să studieze la universitate ceea ce îi mai lipsea din gramatică. Mă întrebă dac-aş vroi să-1 însoţesc, şi eu, care nu doream altceva decît să mă îndepărtez de ţinutul unde aş fi putut auzi numele acelui blestemat tartor al stomacurilor, mă oferii să-i servesc fiul, cum se va vedea.

După asta îi mai dete un servitor drept îngrijitor, care să-i gospodărească casa şi să-i ţină socoteala banilor de cheltuială, pe care ni-i dădea prefăcuţi în poliţe şi bonuri, adresate unui om ce se numea Julian Merluza.

Ne încărcarăm bagajul în căruţa unuia Diego Monje ; aveam o jumătate de pat, şi încă una, cu chingi şi cu roate, de pus sub cea dintîi, pentru mine şi pentru majordomul care se numea Tomas de Baranda. Afară α3 acestea, cinci saltele şi opt cearşafuri, opt perne,

patru covoare, un cufăr cu albituri şi celelalte mărunţişuri ale gospodăriei. Noi ne urcarăm într-o trăsură şi pornirăm pe înserate, o oră înainte de-a înnopta, şi ajunserăm ceva mai tîrziu de miezul nopţii la han la Vi veros [76], fie blestemat în vecii vecilor !

Hangiul era maur şi aşa de hoţ, că în viaţa mea 11-am văzut cîine şi pisică laolaltă împăcîndu-se atît de bine cum se vedeau a fi în firea lui, ca în noaptea aceea. Ne făcu ploconeli la nesfîrşit, şi, cum era înţeles cu ajutoarele vizitiului de la căruţa cu bagaje, care, grăbinclu-se, ajunseseră cu o jumătate de oră înaintea noastră, pentru că noi ceştilalţi merseserăm agale, se apropie de căruţă şi-mi întinse mîna ca să mă ajute a sări jos.

Mă întrebă dacă plecam la studii. După ce-i răspunsei că aşa era, mă conduse înlăuntru, unde erau cîţiva golani -cu nişte fete deocheate, un popă care-şi citea *Psaltirea* în fumul mîncărurilor, un negustor bătrîn şi zgîrcit care încerca sa-şi facă uitată cina, şi doi tineri studenţi înfometaţi, dintre cei ce-şi lasă măntăluţa chelnerilor la han, părînd că n-aşteaptă altceva decît să găsească mijlocul de a îmbuca.

Stăpînul meu, ca unul ce era nedeprins cu ospătăriiie, tinerel şi cu caş la gură, zise :

— Jupîne, dă-ne ce ai, pentru mine şi pentru servitorii mei.

— Sîntem cu toţii slugile înălţimii-voastre, strigară pe loc derbedeii, şi va fi o cinste pentru noi să vă slujim. Hei, jupîne ! Gîndeşte-te că acest cavaler va şti să te răsplătească pentru truda dumitale ! Goleşte cămara !

Şi, zicînd acestea, unul din ei se apropie de don Diego, ii scoase pelerina şi-i zise :

— Binevoiască înălţimea-voastră a se odihni, stăpîne.

Şi-l duse la o bancă de piatră. Eu eram, ce să spun, foarte măgulit de una ca asta. A mea era toată crîşma !

Una dintre nimfe intră în vorbă :

---

[76] **Hanul din Viveros, pe drumul de la Madrid la Alcalâ, era frecventat de studenţi şi femei uşoare. Apare şi în scrierile altor spanioli din Secolul de Aur : Lope de Vega** *(Al pasar del arroyo — La trecerea vadului),* **Aîarcon** *(Las paredes oycn — Pereţii au urechi)* **etc.**

— Ce chipeş arată şi cum se vede îndată că e cavaler ! Merge să studieze ? Eşti servitorul lui ?

încredințat că aşa era, cum spunea ea, îi răspunsei că Baranda şi cu mine eram servitorii lui. îmi ceru numele stăpînului, şi, n-apucai bine să i-1 spun, că unul dintre studenți se apropie de el, cu lacrimi în ochi, şi, strîngîn- du-1 zdravăn în brațe, îi zise :

— Oh, seiior don Diego, cine-ar fi spus, acum zece ani, că voi avea plăcerea să vă revăd într-o împrejurare ca asta ! Dar sînt, poate, nefericitul de mine, atît de schimbat, încît nu mă mai cunoaşteți ?

Don Diego rămase foarte mirat şi eu la fel, căci am fi putut jura amîndoi că nu-1 văzusem de cînd trăiam. Celălalt student care, în timpul acesta, privise țintă la stăpînul meu, îşi întrebă prietenul :

— Acesta e domnul despre tatăl căruia mi-ai povestit atîtea lucruri ? Sîntem fericiți de a-1 fi întîlnit şi de-a cunoaşte un cavaler atît de nobil. Dumnezeu să-1 aibă în pază !

Şi-şi întovărăşi vorba cu semnul crucii. Cine n-ar fi crezut că crescuserăm împreună ?

Don Diego răspunse la politețile lui, şi-1 întrebă de nume, tocmai cînd veni hangiul şi întinse fața de masă. Atunci studentul, înțelegînd că are să se servească cina, răspunse :

— Să lăsăm toate astea : se răceşte mîncarea ; mai vorbim noi după masă.

Intră atunci un coate-goale aducînd scaune pentru toată lumea şi un jilț pentru don Diego. Altul aduse o tavă cu mîncare. Studenții ziseră :

— Mîncați, înălțimea-voastră, căci în vreme ce ni se va pregăti ce se mai găseşte, noi vom avea cinstea să vă servim la masă !

— Ferească sfîntul! sări don Diego. Luați loc, vă rog, la masă, dacă vreți să-mi faceți plăcere.

La aceasta răspunseră derbedeii, cu toate că nu lor le vorbise :

— Numaidecît, monseniore ; doar că mai avem puțină treabă.

Eu, cînd îi văzui pe unii poftiți la rnasă şi pe alții pof- tindu-se singuri, începui să mă întunec, temîndu-mă de ceea ce se şi întîmplă,

căci studenții puseră mîna pe salată, o respectabilă farfurie, şi, uitîndu-se la stăpînuî meu, ziseră :

— Nu se cuvine ca acolo unde se află un cavaler atît de nobil, aceste doamne să rămînă nepoftite ! Poruncească înalțimea-voastră să guste şi ele cîte ceva.

Don Diego, făcînd atunci pe galantul, le invită ; luară loc şi, între ele, se aşezară şi cei doi studenți ; din patru înghițituri, dispărură toate bucatele ; nu mai rămase decît inima unei lăptuci, pe care o mîncă don Diego şi, pe care, dîndu-i-o, blestematul acela de student ce i se pretindea rudă, îi zise :

— Unul din strămoşii dumneavoastră, unchiul tatălui meu, leşina văzînd lăptuci. Ce om era ! Ce cavaler leal !

Tot vorbind aşa, înghiți o pîinişoară întreagă, iar camaradul său, alta. La rîndul lor, tîrfele şi dăduseră gata o pită mare, întreagă ! Dar popa era cel care mînca mai mult, dacă-i adevărat că poți mînca şi cu ochii ! Pungaşii tăbărîseră pe o jumătate de căprioară friptă, două şunci de porc şi două farfurii de porumbei ostropel, dar văzîn- du-1 cum se uită la mîncare, îi ziseră :

— Ei, părinte, de stat îți arde ? Apropie-te şi gustă, căci sefior don Diego ne-a poftit pe toți.

Nici nu sfîrşiseră bine cu invitația că el se şi înființă; Stăpînului meu, văzînd că toți făceau pe gazdele, nu-i prea veni la socoteală. îşi împărțiră tot, iar lui don Diego îi dădură nu ştiu ce oase şi aripi ; popa şi cu ceilalți potopiră restul. Bandiții îl sfătuiau :

— Cinați măsurat, senor, să nu vă cadă greu !

Iar blestematul de student le întorcea vorba, adăugind :

— Mai ales că e bine să vă obişnuiți a mînca puțin pentru cînd veți fi la Alcalâ.

Eu şi celălalt servitor ne rugam lui Dumnezeu să le dea gîndul cel bun să mai lase cîte ceva şi pentru noi ! Dar ei înfulecaseră tot, iar popa rodea şi sugea oasele rămase de la alții, cînd unul din tîlhari zise, ca şi cum atunci şi-ar fi adus aminte :

— Ah, păcatele mele ! N-a mai rămas nimic pentru servitori !... Veniți încoace, prieteni L. jupîne, poftim, iată un ducat, şi dă-le tot ce s-o mai găsi i

Pe loc sări afurisitul de pretins neam al stăpînuiui meu, adică studentul, zicînd :

— Iartă-mă, domnule hidalgo, dar nu prea cunoşti regulile politeții ! învață să-1 cunoşti pe senor Diego, văru- meu. El va plăti cina servitorilor săi, şi ar da chiar şi pentru ai noştri, dacă am avea servitori, aşa cum ne-a dat şi nouă. Şi, întorcîndu-se către don Diego, care rămăsese cu gura căscată, continuă : Nu vă supărați, n-au avut onoarea să vă cunoască !

Văzînd o prefăcătorie atît de sfruntată, începui să arunc asupra lor blesteme fără număr, fără să mă gîndesc a le pune capăt cîndva. Se strînse masa şi toți îi sfătuiră pe don Diego să se ducă la culcare. Ei vroia să plătească cina, dar îl împiedicară, sub cuvînt că va avea destul timp a doua zi de dimineață. Mai vorbiră împreună cîteva clipe şi, stăpînul meu, întrebînd pe student care-i era numele, acesta răspunse că se numea don Pedro Coronei. Azvîrli-l-ar dracii în fundul infernului, oriunde va fi fiincl el acuma !

Zărindu-1 pe bătrînul avar cum moțăie, îi spuse lui don Diego :

— Vreți să rîdem ? Să-i jucăm o festă acestui bătrîn care n-a mîncat mai mult de un măr tot drumul, şi care e totuşi putred de bogat.

Apaşii ziseră :

— Bună idee are licențiatul ! Adevărat : fă-o !

Atunci studentul, apropiindu-se de bietul moşneag adormit, îi luă desagii ce se aflau la picioarele Iui. Ii dezlegă, găsind în ei o cutie şi, cum o scoase, îşi chemă gaşca, ca şi cum ar fi fost vorba de o bătălie. Cînd toată lumea făcu roată în jurul lui, o deschise şi găsi în ea prăjituri uscate. Le scoase pe toate cîte erau şi în locul lor puse pietre, surcele, într-un cuvînt tot ce-i căzu în mină.

îşi făcu apoi nevoile şi, pe deasupra scîrnăviei, risipi ca la o duzină de cioburi de ţiglă. Apoi închise cutia şi zise :

— Tot nu-i gata ! Mai are şi ploscă moşneagul !

Scoase plosca şi, desfundînd una din pernele trăsurii noastre, după ce aruncă puţin vin pe jos, i-o umplu cu lînă şi cîlţi, şi o astupă la loc. Isprăvind cu toate astea, se duse fiecare la culcare, pentru o oră cît mai rămăsese din noapte, iar studentul strînse totul la loc în desagi, mai puse şi un pietroi în gluga mantalei celui ce dormea, şi se duse să se culce.

Veni ora cînd trebuia să purcedem la drum ; toată lumea se trezi, numai' moşneagul dormea dus. îl strigară şi, trezindu-se, vru să se ridice, dar nu-1 lăsă gluga mantalei. Cercetă care putea fi pricina, şi hangiul îl luă anume în bătaie de joc, zicîndu-i :

— Vai de mine, bată-mă Dumnezeu ! N-ai găsit altceva de furat decît piatra asta, moşule ? Ce spuneţi, domnilor ? Dacă nu-1 băgăm de seamă ? E un lucru pe care-1 preţuiesc la peste o sută de ducaţi, pentru că are daruri miraculoase, pentru lecuit durerile de burtă.

Bietul bătrîn nu mai contenea jurîndu-se că nu el îşi pusese piatra în glugă.

Derbedeii făcură socoteala, care se ridica la şaizeci de reali, dar din care Juan de Leganes [77] însuşi n-ar fi priceput o iotă. Studenţii ziceau :

— Să vedeţi de ce mare folos vă vom putea fi noi la Alcalâ ! Râmaserăm înmărmuriţi de spaimă dîndu-ne seama cît de mare fusese cheltuiala ! îmbucarăm ceva. Bătrînul îşi luă desagii aşa fel ca noi să nu putem vedea ce scoate din ei, şi mai cu seamă ca să nu fie silit să împartă cu noi. Luă un ciob de ţiglă uns, şi-1 vîrî în gură ; puţin lipsi să nu-şi sfarme o măsea şi jumătate dintr-un dinte, singurele rămăşiţe ce-i mai împodobeau gingiile, şi

[77] **Faimos matematician, pomenit şi in alte scrieri ale epocii. Făcea în minte socoteli de coloane întregi cu multe zecimale.**

numai cît nu şi le pierdu. începu să scuipe şi să se opintească, dînd semne de greaţă. Ne apropiarăm cu toţii de el, şi vorbi mai întîi popa, întrebîndu-1 ce are. Omul, furios, se dădea ia toţi dracii. Desagii îi căzuseră pe jos. Venind spre el, studentul spuse :

— Ptiu, du-te pe pustii, Satan, cinsteşte crucea !

Un altul deschise o carte de rugăciuni, şi se înverşunară să-i bage în cap că e stăpînit de diavol, pînă ce povesti el singur despre ce era vorba şi se rugă să i se îngăduie a-şi clăti gura cu puţin vin din plosca ce-o avea la el. Fu lăsat s-o facă şi, luîndu-şi plosca, îi scoase dopul şi-şi turnă într-o cană un pic de vin. Ieşi plin de lînă şi de cîlţi, un vin barbar, atît de lăieţ şi de flocos că nu era cu putinţă a-1 limpezi, necum a-1 bea. Atunci bătrînul ajunse la capătul răbdării ; începură să se tăvălească toţi de rîs, şi el judecă mai cu cap să tacă din gură şi să se urce în căruţă cu derbedeii şi cu femeile. Studenţii şi popa se cocoţară fiecare pe cîte-un măgar, iar noi ceştilalţi ne reluarăm locurile în trăsura cu care venisem.

Dar nu ne urnirăm bine din loc, cînd şi unii, şi alţii începură a ne batjocori, dîndu-şi arama pe faţă. Hangiul zicea :

— Cavaler caş-la-gură, două-trei lecţii de astea şi vei îmbătrîni iute, prinzînd minte.

Popa zicea :

— Sînt preot, voi citi o liturghie pentru dumneavoastră !

Blestematul de student striga din toate puterile :

— Domnule văr, altă dată cînd te-o mai mînca, scar- pină-te pe loc şi. nu după ce ţi-o trece !

Iar celălalt :

— Trăiască-ţi rîia, senor don Diego !

Ne prefăcurăm a nu băga nimic în seamă ; ştie doar Dumnezeu cît fierbeam în noi ! Dintr-una în alta, ajunserăm la Alcalâ pe la orele nouă, şi tot restul zilei ne îndeletnicirăm cu socoteala cinei din ajun, fără să izbutim a-i da de capăt.

CAPITOLUL V

Despre intrarea In Universitatea din Alcalâ şi despre diplomă. Festele care mi s-au jucat de bun-venit.

înainte de a se înnopta, ieşirăm din han, ducîridu-ne Ia casa ce ne-o închiriaseră şi care era dincolo de Puerta de Santiago [78], mahala unde se cuibăriseră studenții, cu toate că în aceasta n-aveam decît ca la vreo trei chiriaşi diferiți. Gazdă şi stăpîn era unul dintre cei care cred în Dumnezeu din politețe, sau din ipocrizie. Poporul le spune „moriseos" şi e foarte mare belşug de asemenea oameni, ca şi de cei care au nasuri prea mari şi cărora le lipsesc doar atunci cînd au de mirosit slănina ; spun asta, mărturisind „noblețea" înaltă, şi chiar des întîlnită la oamenii din categoria asta. Mă primi, aşadar, gazda, cu o căutătură mai oțîrîtă decît dacă aş fi fost însăşi sfînta împărtăşanie. Nu ştiu dacă îşi luase această mutră ca să-i ştim de frică ele la început, sau dacă era mutra obişnuită a acestui soi de oameni ; fiindcă cine nu se ține de legea cea bună nu e greu să aibă un caracter urît. Ne aduserăm bagajele, ne aşezarăm paturile şi celelalte, şi dormirăm noaptea aceea.

De cum se făcu dimineață, se şi înființară toți studenții casei în cămăşi, ca să-i ceară stăpînului meu diploma. El, care nu ştia ce va să zică asta, îi întrebă ce caută ; eu, între timp, bănuind cam ce putea să urmeze, mă vîrîi între două cergi, lăsîndu-mi doar jumătate din cap afară, încît păream o broască țestoasă. Cerură două duzini de reali şi, după ce-i primiră, începură numaidecît să urle ca dracul, spunînd :

[78] Veche **poartă în nordul oraşului** Alcalâ (astăzi **nu mai** există).

— Să ne trăiască noul coleg ! Fie binevenit în fraternitatea noastră ! Bucure-se de privilegiile vechimii ; aibă dreptul să capete rîie, să umble jegos şl să rabde de foame, ca noi toți 1

Luați seama, domniile-voastre, ce mai privilegii ! Ei o tuliră pe scară în jos, iar noi ne îmbrăcarăm pe dată.

Apucarăm drumul şcolii. Pe stăpînul meu îl luară sub oblăduirea lor cîțiva colegieni, cunoscuți de ai tatălui său, şi intră în aula [1] lor ; dar eu, care trebuia să intru în alta, rămăsei singur, şi mi se cam strînse inima. Intrai în patio, clar nici nu-i păşii bine pragul, că mă şi ochiră şi începură să strige :

— Unul nou !

Eu, vrînd să-i dezarmez, începui să rîd, ca şi cum puțin mi-ar păsa ; dar nu-mi sluji la nimic, căci opt sau nouă dintre ei, păşind spre mine, mă priviră batjocoritor. Mă înroşii tot — de-ar fi dat Dumnezeu să nu se fi întîmplat aşa ! Căci pe dată unul din ei, care era mai aproape de mine, îşi duse mîna la nas şi zise, depărtîndu-se :

— Parc-ar fi un Lazăr sculat din morți, aşa de rău pute !

îndată, toți ceilalți se deteră deoparte, ținîndu-se de nas. Eu, vrînd să ies din încurcătură, făcui la fel ca ei, strîn- gîndu-mi nările cu mîna, şi le spusei :

— Aveți dreptate, înălțimile-voastre, pute grozav 1

Aceasta îi făcu să rîdă în hohote şi, îndepărtîndu-se, se găsiră adunați laolaltă mai bine de o sută. începură să horcăie din gîtlej ca şi cum ar fi trîmbițat atacul, şi după mutrele, după tuşea lor şi după chipul în care-şi căscau şl-şi închideau mereu gura, înțelesei că-mi pregăteau o proaşcă de scuipături. Unul din ei, de fel din ținutul La Mancha, foarte gutunărit, îmi trimise plocon un scuipat de-o oca.

Eu, atunci, văzîndu-mă pierdut, începui să strig :

— Dumnezeu mi-e martor că-1 u...

[1] Aula universitară se numea la Alcalâ „general", fiind publică ; într-o aulă numită astfel intra oricine dorea să audă conferințe. Pablos nu putea însă intra, fiind servitor.

Nu apucai însă să rostesc „cicT, că mă şi năpădi o asemenea salvă de năprasnice scuipături, revărsîndu-se ploaie asupra mea, încît nu mai putui să termin fraza. Băgai de seamă că unele scuipături păreau măruntaiele celor ce le scuipau, atît erau de lungi ; alții, sfîrşindu-li-se saliva, cereau nasurilor împrumut măduva lor, şi veneau cu nişte bale de muci atît de vîrtoase, că răsunau ca tobele pe suprafața pelerinei mele. Eu îmi ascunsesem fața sub ea, căci devenisem triunghi de tir.

Eram nins din cap şi pînă-n tălpi, cînd un pezevenghi, văzîndu-mă acoperit şi cu faţa neatinsă de nimic, alergă după mine, strigînd cu glas mînios :

— Destul că l-aţi scuipat! Nu-1 mai şi omorîţi !...

Eu, care-i credeam în stare s-o facă, după felul în care mă chinuiau, îmi descoperii faţa ca să pot vedea ce se petrece, şi în aceeaşi clipă cel care vorbise scutură mîna şi mă mirui între sprîncene cu o stridie grasă de muc ver- de-negru, ce-1 ţinuse în pumn. Judecaţi şi domniile-voastre cît de înspăimîntat eram ! Copiii aceştia ai iadului scoaseră nişte strigăte care mă buimăciră. Eu, după furia cu care-şi descărcară stomacurile asupra mea, îmi închipuii că, pentru a şi le pune la punct, economisind banii de medic şi spiţerie, aşteptau cîte un nou-venit. Vroiră, după aceea, să mă mai şi plesnească peste grumaz, dar nu se pricepură cum s-o facă şi pe asta, fără să li se ia pe mîini jumătate din untdelemnul pelerinei mele negre, ajunsă acum albă din pricina multelor mele păcate ! Mă lăsară, şi eu mă îhtorsei acasă, unde de-abia izbutii să ajung ; aveam noroc că era dimineaţă, şi nu întîlnii decît doi sau trei ştrengari, care trebuie să fi fost bine intenţionaţi deoarece se mulţumiră să-mi zvîrle doar cinci-şase viermi- şori de care îşi văduviră batistele şi după aceea s-o şteargă. Intrai în casă şi maurul, văzîndu-mă, începu să rîdă şi să facă din gură ca şi cum ar fi avut chef să mă scuipe. Cum mă temeam să n-o facă, îi spusei :

— Uite-te bine, jupîne, că nu sînt eu *Ecce homo!*

Mai hine-aş fi tăcut, căci îmi burduşi cîţiva ghionti zdraveni între umeri, mai iovindu-mă şi cu nişte greutăţi de cîntărit ce le-avea în mînă. Astfel, dăruit peste preţul pieţei şi pe jumătate clamblagit, urcai în odaie, unde stătui multă vreme pînă să găsesc un capăt de care să apuc pelerina şi sutana. în sfîrşit, reuşii să mi le scot şi le spinzurai pe balcon, după care mă aruncai în pat.

Veni stăpînuî meu şi, găsindu-mă adormit, cum n-avea de unde şti de greţoasa mea aventură, se supără şi mă trase de păr cu atîta putere, încît două zgîlţîituri mai mult m-ar fi lăsat chel. Mă trezii ţipînd şi plîngînd, dar el îmi spuse cu un ton şi mai mînios :

— Frumos chip de-a mă sluji, n-am ce zice, Pablos ! Doar am început o altă viaţă !

Eu, cînd îl auzii vorbind de altă viaţă, începui să ered că şi murisem. îi răspunsei :

— Stăpîne, multă uşurare îmi aduci în chinurile mele ! Iată în ce stare se află pelerina şi sutana asta, care-au servit drept năframă celor mai evlavioase nări ce-au lăcrămat vreodată în săptămîna mare ; şi mai priveşte-mi şi coastele !

Şi, spunînd asta, începui să piîng. Văzîndu-mi el lacrimile, fu convins şi mişcat. Căută din ochi sutana şi, cînd o văzu, îl apucă mila de mine şi-mi zise :

— Pablos, deschide bine ochii, căci cum îți vei aşterne, aşa vei dormi ! Fii cu ochii-n patru şi descurcă-te singur, căci n-ai aici nici tată, nici mamă !

îi povestii ceea ce pățisem, şi el porunci să fiu îmbrăcat ca pentru noapte şi dus în camera de jos, unde se afla dormitorul celorlalți patru servitori ai stăpînilor din casă. Mă culcai, dormii şi, pentru că mîncasem bine şi la prînz, şi seara, la căderea nopții îmi redobîndisem puterile ca şi cum n-aş fi trecut prin nici o încercare. Dar se vede treaba că atunci cînd e să-ți cadă nenorocirile pe cap, apoi se țin lanț, şi se țin unele de altele ca verigile, de nu se mai sfîrşesc.

Veniră la culcare .şi ceilalți şi, după ce mă salutară cu toţii, mă întrebară dacă eram bolnav, de mă şi aflam în pat. Le împărtăşii păţania mea nenorocită şi, ca şi cum în ei n-ar fi fost urmă de răutate, începură pe dată să-şi facă semnul crucii, zicînd :

— Una ca asta nu ţi s-ar putea întîmpla nici între luterani ! S-a mai văzut vreodată atîta răutate ?

Unul dintre ei adăugă :

— Rectorul e de vină că nu pune odată capăt unor atare fapte. I-âi recunoaşte pe autori ?

Le răspunsei că nu, mulţumindu-le de bunătatea pe care mi-o arătau. Cît timp vorbiră astfel, terminară cu dezbrăcatul, se culcară, stinseră lumina, şi adortnii şi eu, căci mi se părea că sînt între părinţii şi fraţii mei.

Să tot fi fost pe la miezul nopţii cînd fui trezit de unul dintre ei, care striga din toate puterile :

— Hoţii ! Mă omoară ! Săriţi !

Dinspre patul lui răsunau, printre urletele acestea, nişte plesnete de biciuşcă. Ridicai capul şi întrebai : „Ce s-a întîmpiat ?" Dar de-abia apucai să rostesc vorba asta, că şi începură să mă altoiască pe spinare c-o funie groasă cu noduri. Începui să mă plîng şi dădui să mă ridic. începu să se vaiete şi celălalt, cu toate că loviturile plouau numai asupra mea. Degeaba strigam eu :

— Dumnezeule mare !

Loviturile cădeau una după alta atît de sălbatic asu- pră-mi, încît, cum îmi aruncaseră păturile jos, nu-mi mai rămase altceva de făcut decît să mă vîr sub pat. Aşa făcui, şi în aceeaşi clipă cei trei, care dormeau, începură să țipe la rîndul lor, şi cum auzeam mereu plesnetul bicelor, ^mi închipuii că cineva venit de afară ne scutura pe toţi la fel. în timpul acesta, nemernicul de servitor care dormea cel mai aproape de mine trecu în patul meu, îşi făcu pe

aşternutul meu anumite nevoi fireşti şi le acoperi bine. Trecu apoi la loc în patul său, loviturile de bici încetară

şi, ridicîndu-se toți patru ca nişte oameni indignați, strigară cît îi ținea gura :

— Mare nemernicie ! Asta nu poate rămîne nepedepsită !

Cît despre mine, eu tot mai rămăsesem sub pat, scheu- nînd ca un cățel strîns cu poarta, şi încovrigat ca un ogar apucat de crampe. Ceilalți se făcură a încuia uşa, şi atunci ieşii şi eu din ascunzătoarea mea şi mă urcai în pat, întreb în du-i dacă nu cumva au avut şi ei ceva de suferit. Se plînseră cu toții că-i omorîseră în bătaie.

Mă culcai, mă acoperii şi prinsei să dorm, dar se vede că mă mişcai prin somn, căci la deşteptare mă văzui murdar pîn' la subsuori. Toți ceilalți se ridicară, dar eu dădui vina pe loviturile de bici ca să nu mă scol din pat. Nici dracii nu m-ar fi făcut să mă clintesc, nici într-o parte, nici într-alta. Mi-era ruşine, neştiind dacă nu cumva făcusem necuviința asta prin somn sau, fără să-mi dau seama, de frică şi de tulburare. într-un cuvînt, eram un vinovat fără vină, în neputința de a mă dezvinovăți. Tovarăşii mei se apropiam de mine jeluindu-se care mai de care, prefăcuți, şi rnă întrebară cu multă grijă cum îmi mai era. Le răspunsei că mă simțeam foarte rău din cauza mulțimii loviturilor de bici pe care le primisem. îi întrebai de asemenea, la rîndul meu, asupra celor ce se putuseră întîmpla, şi ei îmi spuseră :

— Aflăm noi, n-ai grijă ! Ne spune el matematicianul M Dar să lăsăm asta deocamdată ; să vedem dacă nu eşti cumva rănit, căci prea te văicăreşti !

Şi, zicînd aşa, se apucară care mai de care să tragă de pătură, cu gîndul să mă dea de ruşine.

Tocmai atunci intră şi stăpînul meu şi zise :

— Să fie cu putință, Pablos, ca vorba mea să n-aibă nici o putere asupra ta ? E ora opt şi eşti încă în pat ! Scoală-te, dracului, odată !

Ceilalți, ca să mă scuze, îi povestiră lui don Diego toata aventura şi-1 rugară să mă lase să dorm. Unul din ei îmi zise :

— Dacă senor Don Diego are vreo îndoială, ridică-te, prietene !

Şi puse mîna pe pătura mea, pe care eu o țineam cu dinții ca să nu se vadă murdăria. Cînd văzură ei că nu-mi dădeau de leac pe calea asta, unul din ei zise :

— Dumnezeule, că rău mai pute aici !

Don Diego spuse la fel, căci era adevărat. Şi îndată,, luîndu-se după el, începură cu toții să caute prin cameră dacă nu era vreo oală de noapte, spunînd :

— Nu se mai poate sta aici.

— Bine mai stăm, zise unul. Asta-i casă de oameni care trebuie să studieze !

Făcură inspecția paturilor, le mutară din loc ca să vadă ce era dedesubt şi, în fine, spuseră :

— Trebuie să fie ceva în patul lui Pablos, fără doar şi poate. Să-1 trecem într-unui dintr-ale noastre şi să ne uităm şi sub el.

Eu, văzîndu-mi funia apropiindu-se de par, şi pe ei gata să-mi pună mîna-n gît, mă prefăcui că-mi vine rău de la inimă, mă apucai de scîndurile patului şi începui să mă schimonosesc. Ei, care ştiau misterul, nu se lăsară, zicînd cu toții :

— In ce hal e, săracul !

Don Diego mă ținea de degetul inimii, cel mic, şi-n fine, toți cinci mă ridicară, mutîndu-mă. Dar cînd deteră la o parte păturile, pufniră toți de rîs cu atîta putere, văzînd noii-născuți, care nu erau porumbei, ci cogeami- tea pupeze, că se zguduia încăperea !

— Vai de capul lui ! strigară atunci nemernicii.

Dar cum eu mă prefăcui că leşin, ei îi spuseră lui don Diego :

— Trageți-1 zdravăn, monseniore, de degetul inimii.

Stăpînul meu, crezînd că-mi face bine, mi-1 trase cu atîta zel, încît mi-1 scrînti. Ceilalți se arătară gata să mă şi pălmuiască pe obraji, tot spunînd mereu :

— Mai mare mila ! Sigur că s-a scăpat pe el acum, cînd i s-a făcut rău !

Cine-ar putea să-şi închipuie ce se petrecea în mine, covîrşit' de ruşine cum eram, cu un deget dezbîrnat şi murind de frica scatoalcelor !

în sfîrşit,'ca să scap cel puțin de bătaie, căci îmi amenințau coapsele cu lovituri de funii, dădui semne că-mi revin în simțiri. Dar, oricît de grăbit aş fi făcut-o, cum netrebnicii umblau cu prefăcătorii, îmi şi lăsaseră cîteva vîrci largi de două degete pe fiecare coapsă ! După asta mă lăsară în plata domnului, exclamînd :

— Isuse, că slab mai eşti !

Plîngeam de necaz. Ei mă mîngîiau, răutăcios :.

— N-ai grijă, prietene, ne pasă mai puțin de murdărie decît de sănătatea ta ! Linişteşte-te !

Pe urmă mă spălară, mă puseră în pat şi se duseră.

Rămas singur, nu făcui altceva decît să mă gîndesc că dădusem de mai mari belele într-o singură zi la Alcalâ, decît tot ce pățisem în două luni Ia Cabra.

La amiază mă îmbrăcai, îmi curățai sutana cît putui mai bine, spălînd-o ca pe o prelată de catîr, şi-mi aşteptai stăpînul care, sosind, mă întrebă cum mă mai simt. Toți cei din casă mîncaseră, şi eu de asemenea, cu toate că puțin şi fără poftă. Reunindu-ne, după aceea, toți în coridor, ca să mai stăm de vorbă, ceilalți servitori îmi aduseră la cunoştință, rîzînd de mine, farsa. Se făcu mult haz pe socoteala mea, şi rămăsei şi mai ruşinat, dar îmi spusei în mine :

„Ei, Pablos, fii cu ochii în patru !"

îmi propusei să-mi schimb felul de viață. Şi cu asta, devenind prieteni la toartă, viețuirăm toți cîți eram în casă ca frații de aci înainte, şi nici la şcoală nu mă mai necăji de-atunci nimeni.

CAPITOLUL VII

Despre felul cum mă despărțit de don Diego.

Vestea morții părinților mei şi hotărîrea pe care o luai.

în timpul acesta îi sosi lui don Diego o scrisoare de la tatăl său, iar în plicul ei şi una pentru mine, de la un unchi al meu, Alonzo Ramplon, om bine cunoscut în Segovia pentru legăturile cu justiția, pentru că de patruzeci de ani încoace tot ce se judecase acolo trecuse prin mîinile sale. Dacă trebuie să-i spun adevărului pe nume, apoi unchiul meu era călău, un adevărat as în meseria sa. Văzîndu-1 cu cît meşteşug lucra, mai că-ți venea cheful să te laşi spînzurat. El îmi trimise, aşadar, din Segovia la Alcalâ, scrisoare, în forma următoare :

„CARTE

Fiul meu Pablos — căci aşa mă numea ei, din multă dragoste ce avea pentru mine — *treburile numeroase ale sarcinii cu care m-a învrednicit*

maiestatea-sa nu mi-ău îngăduit să-ți scriu mai curînd ; căci dacă e ceva neplăcut în serviciul pe care-l fac pentru rege este că am mult de lucru, cu toate că sînt răsplătit cu onoarea cle a mă număra printre servitorii săi. Îmi pare însă rău că trehuie să-ți dau veşti aşa de puțin plăcute. Tatăl tău muri acum opt zile, cu cel mai mare curaj cu care a murit vreodată un om pe lume ; ți-o spun eu, ca unul ce l-am spînzurat. S-a urcat pe măgar fără să pună piciorul în scară. Cămaşa de penitență îi venea turnată, ca şi cum pentru el ar fi fost croită şi. după felul cum arăta, nu cred să se fi găsit cineva care să-l fi văzut mergînd în urma crucilor şi să nu-l fi socotit un vrednic spînzurat! Umbla cu un aer nepăsător, privind în sus la ferestre şi făcînd cu mîna cc- lor ce-şi lăsau lucrul ca să vină să-l vadă. De două ori chiar îşi răsuci mustața. Îşi trimise duhovnicii să se mai odihnească, şi le lăudă frumusețea predicilor. Ajuns la furci, puse piciorul pe scară şi urcă, nu codindu-se ori în hrînci ci, cînd dete de o treaptă ruptă, se întoarse spre oamenii justiției şi le spuse să pună să o dreagă pentru cel care trebuia să-i urmeze, pentru că nu toată lumea va fi avînd ficații lui. Nu pot înfățişa aici ce impresie bună le făcu tuturora! Sus, stete şi-şi aruncă faldurile vestmîntului pe spate, apoi puse mîna pe funie şi şi-o trecu pe după gît, la mărul lui Adam; şi, văzîndu-l pe călugărul din ordinul theaiinilor [79] că se pregăteşte de predică, se întoarse spre el şi-i spuse :

«Părinte, nu te mai osteni, e ca şi cum ai fi spus-o, te scutesc : zi-i niței din Crez şi să sfîrşim repede, că nu vreau să trec drept vorbă lungă.»

Aşa şi făcură. Mie-mi ceru să-i dau gluga în lături şt să-i şterg barba, ceea ce mă grăbii să fac. Se lăsă apoi să cadă fără să-şi încrucişeze picioarele sau să facă alt gest, şi păstră atîta gravitate, că nici nu i s-ar fi putut cere mai multă. După ce muri, i-am tăiat trupul în patru ŗĥ i-am hărăzit drept mormînt răspîntiile de drumul mare. Dumnezeu ştie ce greu îmi e să-l văd la răscruci slujind de masă întinsă corbilor, clar mă bizui pe plăcintării de pe aici, care-l vor ridica să-l facă pateuri de cele de patru maravedis unul, spre mîngîierea rudelor.

Cît despre mama ta, cu toate că mai e încă în viață, aş putea să-ți spun aproape acelaşi lucru, căci e pusă la popreală de Inchiziția din Toledo, pentru dezgropare de morți, şi nu-i vorba de calomnii. Se zvoneşte că în fiecare noapte săruta, în ochiul fără pupilă de sub coadă, un țap negru. S-au găsit la ea mai multe picioare, brațe şi capete decît ar încăpea într-o capelă cu moaşte făcătoare de minuni; cel mai neînsemnat miracol pe care-l făcea cu ele era să

[79] Ordin religios fondat în Italia în 1524 de Gaetano din Thiena şi Pietro Caraffa, arhiepiscop de Theato, devenit apoi papă, sub numele de Paul al IV-lea.

restabilească în starea lor dintru început pe fetele uşuratice care vroiau să mai treacă drept fecioare. Se spune că de ziua Sfintei Treimi va juca un rol însemnat într-un auto-de-fe cu alți patru sute de osîndiți la moarte. [80] *Sînt necăjit, fiindcă ea ne dezonorează pe toți, şi cu deosebire pe mine, căci la urma urmei sînt slujitor al regelui şi-mi stă rău de tot să am asemenea rubedenii.*

Fiule, a rămas aici nu ştiu ce avere ascunsă de părinții tăi; să tot fie ca la vreo patru sute de ducați, Sînt unchiul tău, şi tot ceea ce am are să-ți rămînă ție ! Cum vei primi scrisoarea de față, poți veni încoace, căci, cu cită latinească şi retorică ştii, vei fi unic în meseria de călău. Răspunde-mi numaidecît şi, în aşteptare, Dumnezeu să te aibă în pază aşa cum doresc eu Г

Nu pot tăgădui că m-am simțit foarte lovit de acest nou afront; totuşi, pe de o parte mă bucurai : atît de mare este puterea viciilor părinteşti, încît îi poate consola pe fii de nenorocirile părinților lor, oricît de mari ar fi ele. Mă dusei într-o fugă la don Diego care-şi citea scrisoarea de ia tatăl său, prin care acesta-i poruncea să părăsească Alcalâ, dar să nu mă ia cu el, împins la asta, de bună seamă, de cele ce-i. ajunseseră la urechi în legătură cu isprăvile mele. îmi mărturisi că se hotărîse să plece şi să facă tot ceea ce-i cerea tatăl său, şi că-i pare rău că- trebuia să mă părăsească. îmi spuse că mă va recomanda altui cavaler, prieten cu el, ca să-i slujesc. Auzind aceasta, începui să rîd şi-i zisei :

— Senor, sînt altul acum, şi altele-mi sînt năzuințele ; țintesc mai sus şi rîvnesc la mai mare, căci dacă pînă acuma aveam, ca orice om, un ocrotitor sus-pus, acuma-! am chiar pe tata.

Ii povestii cum murise, cu tot atîta cinste ca cel mai sus-pus dintre oameni, şi cum îmi scrisese domnul, unchiul meu, călăul, că-1 prefăcuseră-n monedă şi că din trupul său se împărtăşiseră mulți ; îl mai înştiințai şi de întemnițarea mamei * pentru că lui, ca unuia ce mă ştia cine sînt, mă puteam spovedi fără să mă ruşinez. Straşnic se necăji pentru mine şi mă întrebă ce-aveam de gînd să fac. îi dădui socoteală de ceea ce hotărîsem ; şi cu asta, el plecă a doua zi la Segovia, destul de întristat, iar eu rămăsei în casă, ascunzîndu-mi cum puteam nenorocirea. Arsei scrisoarea, ca nu cumva, pierzînd-o, să mi-o citească din întîmplare cineva şi începui să-mi fac pregătirile de drum

[80] **A juca un rol într-un** *auto de țe,* **adică într-un „proces de credință", înseamnă a fi condamnat de Inchiziție la moarte.**

pentru Segovia, cu gîndul de a intra în drepturile moştenirii şi de a-mi cunoaşte rudele, ca să mă păzesc de ele.

CAPITOLUL XII

Despre călătoria şi aventurile mele pe drumul Madrididui.

Pornea, în dimineaţa aceea, un cărăuş de la han, care trebuia să ducă poştă pentru Madrid ; avea un măgar pe care mi-1 închirie şi ieşii să-1 aştept dincolo de poarta oraşului. Ne întîlnirăm la locul convenit, încălecai şi încercui să mă deprind cu noul meu rol. Mergeam spunîn · du-mi în mine :

„Aici vei rămîne, păcătosule, ruşinea drepților, campion al gîtlejurilor !"

Mă gîndeam că mă duceam la curte [81], unde nimeni nu mă cunoştea — şi cu asta de altfel mă şi mmgîiam ce) mai mult — şi plănuiam să răzbesc acolo prin iscusința mea. De aceea îmi propusei să mă lepăd şi de sutană de îndată ce voi ajunge, şi să-mi îmbrac haine scurte, în pas cu moda.

Dar să ne întoarcem la ceea ce făcea unchiul meu, jignit de scrisoarea ce-i trimisesem, care glăsuia aşa :

„Domnule Alonzo Ramplon, după ce s-a milostivit pînă într-atîta Dumnezeu, luîndu-mi din fața ochilor chipul bunului meu părinte şi închizîndu-mi-o la Toledo pe mama, care ştiu cel puțin că se va urca la cer în chip de fum, nu-mi mai lipseşte decît să văd aplicîndu-vi~se dumneavoastră, în persoană, binele pe care-l faceți altora. Doresc să rămîn singur în familie, pentru că doi nu ne putem împăca, afară doar de cazul în care, căzînd în mîi- nile dumneavoastră, nu veți binevoi a mă tăia în bucăți ca pe ceilalți. Nu vă faceți griji pentru mine, nici nu mă pomeniți, pentru că am de gînd să tăgăduiesc şi să mă lepăd de sîngele ce curge în vinele mele. Slujiți-l mai de- parte pe rege şi pe Dumnezeu."

Nu cred să mai fie cineva care sâ aibă putința de-a adăuga ceva la blestemele şi afuriseniile ce trebuie să le fi rostit el împotrivă-mi ! Să revenim acum la călătoria mea.

Mergeam călare pe urecheatul meu din Mancha, nedorind decît să nu mă întîlnesc cu nimeni, cînd văzui pe drum, în depărtare, un hidalgo călcînd țanțoş, cu pelerina pe umeri, încins cu spadă, cu pantalonii vîrîți în cizme, cu gulerul răsfrînt şi cu pălăria pe-o ureche. Bă- nuii că trebuie să fi fost vreun cavaler care-şi lăsase careta mai în urmă. Aşa că, ajungînd în dreptul lui, îi salutai. El mă privi şi-mi zise :

— Domnia-voastră, domnule licențiat, trebuie să vă simțiți pe măgar cu mult mai în voie decît mine, cu tot echipamentul meu.

Eu, care-nțelesei că vorbea de caretă şi de lacheii pe e^re-i bănuiam rămaşi în urmă, spusei :

— într-adevăr, domnule cavaler, socotesc şi eu că e un chip mai paşnic de-a călători, acesta al meu, decît în trăsură ; pentru că — deşi înălțimea-voastră va fi călă- torind, desigur, în careta care-i vine în urmă cu toată pompa şi cu tot dichisul — hurducăturile te cam obosesc.

---

[81] **Madridul era numit în chip familiar** *La Corte,* **deşi, de fapt, curtea regală n-a fost tot timpul la Madrid, ci şi la Toledo, la Valla- dolid, la Escorial (în apropiere de Madrid), ca şi în alte părți.**

— Ce caretă vine după mine ? zise el foarte tulburat.

Şi răsucindu-se într-acolo, de sforțarea pe care-o făcu, îi căzură pantalonii, pentru că i se rupse o agrafă ce-i ținea, care era fără îndoială singura, căci văzîndu-mă că mă tăvălesc de rls de întîmpîarea asta, mă rugă să-i împrumut una. Eu, care văzui că din cămaşă nu i se vedea decît o poală, care-i acoperea în față ca o feregea, îi spusei :

— Pentru numele iui Dumnezeu, şeilor, dacă nu vă aşteptați lacheii, n-am cum vă fi de ajutor, pentru că şi pantalonii mei sînt ținuți tot de-o singură agrafă.

— Dacă vă place să glumiți — zise el cu nădragii în mînă — treacă-meargă ; dar ce nu înțeleg e chestia cu lacheii !

Era un biet golan, şi lucrul mi se limpezi şi mai mult cînd, după o jumătate de leghe cît merserăm alături, îmi mărturisi că, dacă nu-mi făceam pomană cu el să-1 las să călărească o bucată de drum pe măgar, nu i-ar mai fi fost cu putință să facă un pas, atît de tare obosise tot umblînd cu pantalonii în mînă !... îmboldit de milă, des- călecai ; şi, cum el nu-şi putea lua mîinile de pe şolduri, n-avui încotro şi trebuii să-1 urc eu pe măgar. Mă spăi- mîntă foarte eeea ce descoperii pipăindu~l : în partea de dindărăt, pe care i-o acoperea pelerina, pantalonii săi rupți n-aveau, în chip de căptuşeală, decît carnea bucilor. Ei, dîndu-şi seama ce descoperisem, cum nu era de loc prost, mi-o luă înainte, zicînd :

— Domnule licențiat, nu e aur tot ce luceşte ; trebuie să-ți fi părut domniei-tale, văzîndu-mi gulerul răsfrînt şi toată ținuta, că eram cel puțin un conte de Irlos sau ducele de Ar cos [82] însuşi. Cîți oameni vor fi fiind în lume care tot aşa îşi acoperă, sub zdrențe strălucitoare, ceea ce mi-ai pipăit dumneata !

Eu îl asigurai în grabă că mă încredințasem de lucruri cu totul osebite decît s-ar fi putut crede după cele văzute.

— Dar încă n-ai văzut nimic — replică el — căci sînt multe de văzut la mine, fiindcă n-am nimic de ascuns. Dumneata mă vezi aici, un hidalgo ieit-poleit, boier de viță veche muntenească[83], încît, dacă

---

[82] **Unul din „granzii" Spaniei.**

[5] *Un hidalgo hecho y derecho, de casa ij de solar montafies,* **nobil originar din nordul Spaniei, ținut muntos** *(la montana)* **din care mu'ți se lăudau că se trag, căci cele mai multe castele erau acolo**

noblețea s-ar ține de mine cum mă țin eu de ea, n-aş mai avea să-mi doresc nimic ! Cu toate astea, domnule licențiat, fără pîine şi carne nu se ține sîngele albastru, şi, prin mila iui Dumnezeu, al tuturora e roşu, şi nu poate fi boier de sînge cel care nu le are. M-am trezit din fumurile noblеții de cînd, aflîndu-mă într-o zi la post negru, nu vroi nimeni să-mi plătească, pe hrisoavele familiei mele, nici două îmbucături într-o crîşmă. îi pasă cuiva dacă n-am litere de aur [84] ? Dar e mai bine să ai aurul în pilule [85] decît în litere, că tragi mai multe foloase ; cu toate astea prea puține litere fac aur ! Mi-am vîndut pînă şi mormîntul, ca să nu mă vîre foamea-n el, căci tatăl meu, don Toribio Pvodriguez Vallejo Gomez de Ampuero — toate acestea erau numele iui — se prăpădi în urma unei afaceri proaste. Doar titlul de „don" mi 1-a mai lăsat să-1 pot vinde, şi sînt atît de nenorocit că nu găsesc pe nimeni care să aibă nevoie de el, pentru că cei ce nu-1 au dinainte tot îl au la urmă [86].

Mărturisesc că, deşi mi le presăra cu glume, nenorocirile bietului hidalgo mă mişcară. îl întrebai cum se numea, unde se ducea şi ce anume avea de gînd să facă. Îmi spuse iarăşi toate numele tatălui său : don Toribio Rodriguez Vallejo Gomez de Ampuero y Jordan. Nu se mai auzise niciodată nume atît de răsunător, pentru că se sfîrşea în *dan* şi începea cu *don*, ca dangătul clopotelor. După aceea-mi spuse că se ducea la curte pentru că un om major şi frecat de lume cum era el începea să miroasă rău într-un oraş mic şi nu putea rămîne mai mult de două zile. Că, din cauza asta, se ducea în patria comună, unde încape toată lumea şi unde se găsesc mese întinse pentru stomacurile aventuriere

— Cum am pus piciorul în Madrid, nu mi-au lipsit niciodată o sută de reali în pungă, patul, mîncarea şi bucuriile interzise, pentru că la curte piatra filozofală care preface în aur toc ce atinge este iscusința.

---

[84] **Inițialele nobiliare pe blazon sau în hrisoave.**

[85] **Nume popular al galbenilor.**

[86] **Aluzie la „donomania" spaniolilor din clasa de mijloc, care-şi plăteau scump, la curte, titlul de noblețe. „Cei ce nu-1 au dinainte — adică nobilii, tot îl au (pînă) la urmă" — adică îl obțin cu bani. Substantivele terminate în silaba** *„don"* **indică, uneori, în spanioieşte, nume de meserii :** *redendon* **(cîrpaci) etc.**

Eu văzui cerul deschizîndu-mi-se şi, aşa ca să ne mai omorîm timpul cît avea să ţină drumul, îl rugai să-mi povestească cum şi cu cine şi-n ce fel trăiau în capitală cei ce n-aveau din ce, ca el ; căci mi se părea greu de priceput cum de e fiecare mulţumit nu numai cu ce are, dar mai poate rîvni şi 1a ale altora.

— Mulți sînt şi de unii, fiule, şi mulți sînt şi de ceilalți : linguşirea e cheia care descuie toate bunăvoințels în atare locuri. Şi, ca să nu ți se pară greu de crezut ce spun, ascultă-mi pățaniile şi vicleniile pe care le-am folosit, şi are să-ți piară orice îndoială.

CAPITOLUL XIII

Care cuprinde povestea cavalerului, viața şi moravurile sale,

— Mai întîi trebuie să ştii că la Madrid se adună întotdeauna, laolaltă, cei mai înțelepți cu cei mai proşti, cei mai bogați cu cei mai săraci, şi că acolo vezi contrastele cele mai strigătoare la cer ; că Madridul îi ajută pe cei răi să se prefacă şi şterge meritele celor buni, şi că în această cetate trăiesc un soi de oameni, ca mine, cărora nu li se ştie obîrşia, nici avutul, nici altceva din care să poți trage vreo încheiere. între noi, ne distingem prin nume felurite : unii ne numim Cavaleri Pierde-vară, alții Cavaleri Găunoşi, alții Cavaleri Mîrlani, alții Cavaleri Spoială, alții Cavaleri Mațe-fripte şi alții Cavaleri Cîini- de-pripas. Avocatul care ne apără este istețimea ; umblăm de cele mai multe ori cu stomacurile goale, căci e caznă grea să ai mîncarea în mîinile altora. Sîntem spaima banchetelor, moliile crîşmelor şi invitații nepoftiți ; ne hrănim aproape cu aer şi păşim trufaşi. Sîntem dintre cei care mănîncă praz şi se laudă c-au mîncat clapon ; de va intra cineva în locuința noastră, ne va găsi camerele pline de oase de miel şi de pasăre, de coji de fructe, şi uşa des- chizîndu-se cu greu din pricina sacilor de pene şi a pieilor de iepure. Toate astea le culegem de cu noapte de prin oraş, ca să ne fălim cu ele ziua. Cînd intră vreun oaspe, mormăim înjurînd :

„E oare cu putință să n-am eu atîta trecere încît s-o fac pe fata asta să mătură ? Să mă ierte înălțimea-voastră, pentru numele lui Dumnezeu, dac-arn chefuit aici cu nişte prieteni, iar servitorii ăştia..." etc.

Cine nu ne cunoaşte crede c-aşa este, şi cele ce vede trec drept resturi de ospăț.

Dar ce să-ți mai spun despre tertipurile folosite pentru a mînca la masa altuia ! Dîndu-i doar bună ziua vreunuia pentru prima dată, am şi aflat unde şade, iar la ora cînd ai chef să mesteci din fălci şi cînd ştii că se aşază la masă, ne şi înființăm, spunîndu-i că ne-a adus dragostea pe care i-o nutrim, pentru că minte şi suflet nobil ca ale lui nu se mai află pe lume. De ne întreabă dacă am prînzit şi ei n-au început încă, răspundem că nu ; de ne invită, nu aşteptăm să ne spună de două ori, pentru că din asemenea codiri ni s-au tras uneori posturi lungi ; dacă au început să mănînce, răspundem c-am mîncat, dar fiindcă ştim să

tăiem cu mult dichis pasărea, plinea sau carnea sau ce-o fi fiind, ca să avem prilejul ele a înfuleca o îmbucătură, zicem :

„Acum odihniți-vă, înălțimea-voastră, şi dați-mi voie să vă slujesc de sufragiu ; căci aşa obişnuia — Dumnezeu să-l aibă de-a dreapta sa — răposatul (şi numim aici un cavaler mort) duce, marchiz sau conte de cutare loc, care mi-a fost mare protector 111 viață şi care se bucura mai mult să mă vadă cum tai bucatele, decît să mănînce." Spunînd toate astea, luăm cuțitul şi tăiem friptura bucățele, iar la urmă ne mirăm : „Phiii, ce bine miroase ! Ar fi într-adevăr o mare ofensă adusă bucătăresei să nu guşti : pricepută mînă are ! Bună garnitură i-a făcut !" Zis şi făcut, înghițim de probă jumătate din mîncare, lăudînd napul pentru că e nap, slănina pentru că e slănină şi toate celelalte pentru că sînt ceea ce sînt, Cînd ne lipsesc şi aceste mijloace de a ieşi din încurcătură, avem pusă deoparte supa noastră la vreo mănăstire ; dar n-o mîncărn în public, ci pe ascuns, făcindu-i pe călugări să

creadă.c-o facem mai curînd din pietate decît de nevoie. Cînd unul din noi se găseşte într-o casă de joc, e lucru demn de văzut cum aduce luminări şi cum scoate mucurile arse, cum schimbă cărțile, cară scuipătorile şi oalele de noapte şi laudă tot ce face cel care cîştigă, toate astea pentru un nenorocit de real primit bacşiş. Ținem minte, pentru ceea ce priveşte îmbrăcămintea noastră, toate tertipurile de-a întrebuința rufăria veche; şi aşa cum în alte părți sînt ore anumite pentru rugăciune, avem şi noi ora noastră de cîrpit. Vicleşugurile noastre sînt interesante de văzut, mai ales dimineața. Cum soarele ne este duşman declarat, pentru că ne descoperă zdrențele, cusăturile şi rupturile, ne aşezăm dimineața drept în razele lui, cu picioarele crăcănate, şi văzînd atunci pe pămînt umbra zdrențelor şi a firelor deşirate ce se află între coapsele noastre, ne tundem barba pantalonilor cu foarfecile şi, cum întotdeauna porțiunea dintre picioare se uzează mai repede, scoatem bucăți de stofă din spate ca să peticim partea din față ; şi obişnuim să ne reducem dindărătul la tăcere paşnică, din lipsa zdrențelor, în aşa fel încît partea de dinapoi e silită să se mulțumească cu propria ei stofă ; o ştie doar pelerina. Ne ferim de lumina zilei şi ne păzim să urcăm scările prea bine luminate, sau să încălecăm. Studiem fel de fel de poziții de apărare împotriva luminii ; în zilele cu soare umblăm cu coapsele strînse, şi facem reverențe mişcînd numai din

glezne, pentru că, dacă ne-am desface genunchii, ni s-ar descoperi tot geamlîcul. Nu e lucruşor din tot ce punem pe noi care să nu fi fost mai înainte altceva şi să n-aibă povestea lui. *Verbi gratia* [87] *:* vezi luminăția-ta haina asta ? zise el. Află că mai întîi a fost pantaloni, că e nepoată a unei pelerine şi strănepoată a unei rase călugăreşti cu glugă, cum s-a pomenit ea năs- cîndu-se ; iar acum nădăjduieşte să se schimbe în obiele şi în alte multe şi mărunte. Ciorapii au fost mai întîi batiste, croite din prosoape care fuseseră la rîndul lor cămăşi, fiice ale unor cearşafuri. După asta le vom folosi drept hîrtie şi ne vom apuca de scris pe ele, apoi le vom arde pentru a face din ele praf negru pentru readus la viață ghetele, căci, chiar dacă starea în care se află ar părea fără leac, cu asemenea doftorie le-am văzut înviind din morți. Ce să mai spun despre chipul în care fugim noaptea de lumină ca să nu ni se vadă mănțăile chelboase şi hainele roase ? Căci hainele noastre n-au mai mult păr decît pietrele, Dumnezeu vroind mai bine să ne crească păr pe bărbie decît să-1 avem pe haine. Şi ca să nu cheltuim cu bărbierii, aşteptăm totdeauna pînă cînd încă unuia dintre noi îi e barba mare, şi atunci ne-o radem unu! altuia, după cuvîntul evangheliei : „Ajutați-vă între voi ca frații !" E vrednică de luat în seamă şi gelozia stomacurilor. Luăm seama să nu ne ducem unii în casele în care se duc ceilalți. Cînd aflăm că unul dintre noi vizitează aceleaşi persoane la care aveam noi de gînd să ne invităm, mai bine ne abținem, căci pe casa aceea ar cădea foametea. Aş vrea să-ți poți da seama pînă la ce punct ne sînt nesățioase stomacurile ; se pot asemui cu nişte scorburi în care dispar toate mîncărurile.

Sîntem obligați să ne arătăm călare pe străzile publice, chiar de n-ar fi să fie decît pe măgar, o dată pe lună, şi în trăsură o dată pe an, chiar dacă ar fi să stăm pe seău- naş sau pe osia din spate ; dar dacă se întîmplă să fim înăuntru, trebuie băgat de seamă să fim totdeauna la fereastră, cu tot pieptul scos în afară peste portiță, salu- tînd pe toată lumea, ca să ne vadă toți, şi întrebîndu-ne de sănătate amicii şi cunoştințele de pe stradă, chiar dacă s-ar uita în altă parte.

Dacă avem mîncărimi în vreo parte a trupului şi-s de față doamne, avem fel de fel de chipuri de-a ne scărpina, fără a fi observați, chiar în

[87] De pildă (lat).

public. Dacă ne mă- nîncă la coapsă, povestim cum am văzut odată un soldat străpuns din partea asta pînă-n cealaltă parte a corpului, şi arătăm locul rănit cu mîna acolo unde simțim mîncă- rimea, scărpinîndu-ne. Dacă sîntem la biserică şi ne mănîncă pe piept, ne lovim cu pumnii aşa cum se face la *Sanctus,* chiar dacă slujba n-a ajuns decît la *Introibo* [88]. Dacă în spinare ne mănîncă, ne ridicăm şi, apropiindu-ne de vreun colț, facem ca şi cum ne-am înălța în vîrful picioarelor ca să vedem ceva, şi ne hîrşcîim cu spatele de zid.

Ce să-ți mai spun despre minciuni ? Nu s-a pomenit niciodată vreun adevăr în gura noastră ! Turnăm cu nemiluita la nume de duci şi de conți, dhidu-i pe unii drept prieteni şi pe alții drept îndatorați nouă, dar atragem atenția că aceşti seniori ori au murit, ori sînt foarte departe. Ceea ce merită mai cu seamă luarea-aminte este că niciodată nu ne îndrăgostim decît „*pane lucrando*" (cîştigîn- du-ne pîinea), aşa că ne ferim de mironosițe, oricît de drăgălaşe ar fi ele. Avem deci totdeauna de-a face cu o bucătăreasă pentru mîncare, cu o hangiță pentru locuință, cu o spălătoreasă care ştie să scrobească gulere[2] ; şi cu toate că, mîncînd aşa de puțin şi trăind aşa de rău, nu îe putem da de capăt la toate deodată, rînd pe rînd ie mulțumim pe toate.

Cine vede cizmele astea ale mele, cum ar putea crede oare că ele umblă călări de-a dreptul pe pielea şi părul

[88] Cuvinte cu care încep anumite pasaje din liturghia catolică, în limba latină. Cu *Sanctus* începea ceremonia pocăinții, unde cei prezenți se lovesc cu pumnii în piept jeluindu-şi — chipurile — păcatele.

[88] Tăblițele ce se puneau pe uşa sacristici cînd era cineva la spovedanie sunau : „*Hotj se saca anima*", sau cam aşa („Acum un suflet se deşartă"). Analogia are o netă intenție satirică.

picioarelor, fără şa de ciorap sau obială ? Şi cine-mi vede gulerul ar putea cumva bănui că n-am cămaşă ? Căci de orice se poate lipsi un cavaler, domnule licenţiat, numai de guler scrobit şi răsfrînt, nu. Mai întîi pentru că-i o podoabă importantă a personalităţii, şi pe urmă, pentru că, după ce-a fost întors de pe-o parte pe partea cealaltă, mai poate servi şi drept hrană, căci omul poate prînzi şi cu amidon, dacă se pricepe să-1 sugă cu îndemînare. In sfîrşit, domnule licenţiat, un cavaler de felul nostru are mai multă nevoie de îngrijire decît o lehuză, şi din asta trăieşte la Madrid. Aci se vede înfloritor şi plin de bani, aci ca vai de lume pe un pat de spital ; dar, în sfîrşit, trăim, iar cel care ştie să se descurce e rege, oricît de puţin ar avea î

Aşa de mult îmi plăcură ciudatele obiceiuri de viaţă ale acestui hidalgo şi atîta mă înveseliră, încît, furat de ele şi de altele pe care mi le povesti, mă pomenii ajuns pe jos la Las Rozas, unde râmaserăm peste noapte. Cină cu mine numitul hidalgo, căci n-avea nici o para chioară, şi eu mă simţeam îndatorat pentru sfaturi, căci cu ajutorul lor mi se deschiseseră ochii la multe lucruri privind meseria de vîntură-lume. Ii împărtăşii dorinţele mele înainte de-a ne culca, şi el mă strînse în braţe de mii de ori, spunînd că totdeauna nădăjduise că argumentele sale vor face impresie unui om înzestrat cu o minte atît de isteaţă. îmi oferi protecţia sa ca să mă introducă la Madrid printre confraţii săi cavaleri linge-blide, şi să-mi găsească locuinţă laolaltă cu toţi.

Primii, dar fără să-i mărturisesc suma ce purtam asupra mea. Declarai numai ca la o sută de reali care, adăugaţi la tot ce făcusem pentru dînsul şi la ceea ce urma să mai fac, fură îndeajuns ca să-mi asigure prietenia lui. îi cumpărai de la hangiu trei agrafe, cu care-şi prinse pantalonii. Dormirăm noaptea aceea, ne scularăm de cu ziuă şi ne aşternurăm la drum spre Madrid.

CAPITOLUL XIV

Ce mi se-nlîmplă la Madrid de îndată ce ajunserăm şi pînă ce se înnopta.

Intrarăm în Madrid pe la orele zece dimineaţa şi ne îndreptarăm spre casa prietenilor lui don Torihio, unde aveam să tragem. Ajuns ia

poartă, el strigă, şi o băbuță, tare prăpădită şi foarte sărăcăcios îmbrăcată, veni să-i deschidă. El o întrebă de prieteni, şi ea îi răspunse că erau plecați în exercițiul funcțiunii. Ramaserăm singuri să ne omorîm urîtuJ, pînă bătu douăsprezece, el dîndu-mi sfaturi privitoare la meseria vieții necostisitoare, iar eu ciulind urechea la tot ce-aveam de făcut.

La douăsprezece şi jumătate intră pe poartă o sperietoare îmbrăcată într-o stofă mai lucie decît îi era sărăcia. Cei doi îşi vorbiră nu ştiu ce în jargon, şi rezultatul conversației lor fu că omul mă îmbrățişă şi-mi oferi prietenia sa, Vorbirăm o bucată de vreme, apoi el scoase o mănuşă cu şaisprezece reali şi o scrisoare prin mijlocirea căreia — spunînd că era o autorizație de-a cerşi în folosul unei femei sărace — şi-i agonisise şi, după ce goli mănuşa, mai scoase una din buzunar şi le vîrî una-ntr-alta cum fac doctorii. 11 întrebai de ce nu şi le pune-n mîini, şi el îmi răspunse că erau amîndouă pe aceeaşi mină, şi că era doar un vicleşug al lui, ca să aibă şi mănuşi. Băgînd de seamă că nu-şi ia mantia de pe umeri, îl întrebai, ca un novice ce eram, care e pricina pentru care stă veşnic înfăşurat în pelerină ; la care, el îmi răspunse :

— Fiule, între umeri port o stofă de gaură de şoarec, întovărăşită de saiele de lînă pătate cu untdelemn. Pulpana asta de manta le acoperă, şi pot umbla numai aşa.

îşi scoase pelerina, şi zării sub sutana lui ceva foarte umflat ; îmi închipuii că erau pantaloni bufanți, pentru
că aşa arăta, dar cînd, pregătindu-se să se caute de păduchi, îşi scoase haina, văzui că erau două rotocoale de carton, pe care ie purta legate de cingătoare şi în care-şi împachetase coapsele, în aşa chip încît să iasă în relief sub sutanela de doliu, pentru că n-avea nici cămaşă nici izmene : încît mă întrebam ce mai avea de păducheat, atît de gol cum era. Intră într-un loc hărăzit anume des- păducherii, întorcînd o tăbliță, asemenea cu cele ce se pun la uşa sacristiilor, pe care stătea scris : „Aici e unul care-şi omoară păduchii [1]" — ca să nu intre altcineva.

Dădui mare mulțămită domnului, văzînd cum poartă el de grijă muritorilor, dîndu-le, atunci cînd îi lipseşte de bogății, iscusință.

— Vin de la drum — îmi spuse noul meu prieten — bolnav de nădrăgariţa, aşa că n-am încotro, trebuie să mă-ncui ca să-mi cîrpocesc pantalonii.

întrebă dacă mai sînt ceva zdrenţe, şi bătrîna — care culegea de pe uliţă toate cîrpele, de două ori pe săptă- mînă, din acelea folosite drept hîrtie, ca să aibă cu ce-şi lecui cavalerii bietele lor boarfe de nelecuit — îi spuse j că nu şi că, din lipsă de zdrenţe rămăsese don Lorenzo Iniguez de Pedroso în pat de cincisprezece zile.
305

La asta ajunsesem cînd veni unul, încălţat cu cizme, cu o haină neagră şi cu o pălărie ale cărei largi boruri erau ridicate în sus şi prinse într-amîndouă părţile : află de la ceilalţi de sosirea mea şi îmi vorbi cu multă afecţiune. Scoase pelerina, şi haina pe care-o avea dedesubt era — băgaţi de seamă domniile-voastre, cine şi-ar fi putut închipui una ca asta — de postav negru pe dinainte şi de pînză albă pe dinapoi, totul pe un fond de sudoare. Nu-mi putui stăpîni rîsul, dar el, luîncl un aer grav, zise :

— Are să se călească el, şi n-are să-şi mai bată joc. Pun rămăşag că habar n-are de ce port eu pălăria asta cu borurile ridicate şi legate !

Răspunsei că de frumuseţe, şi ca să nu-i stânjenească văzul.

— Dimpotrivă, ca să-1 împiedice, — răspunse el. — Află că o port aşa pentru că pălăria asta nu-i întreagă jur-împrejurul fundului, şi că, ridicîndu-i aşa borurile, nu se vede.

Şi sfîrşind aceste cuvinte, scoase mai mult de douăzeci de reali şi tot pe atîtea scrisori, spunînd că pe acelea nu le putuse preda. Pentru fiecare din ele cîştiga un real ducînd-o la adresă, şi erau scrise chiar de el, punîndu-le semnătura pe care-o socotea de cuviinţă. Scria astfel persoanelor celor mai cu vază, veşti pe care le inventa ; du- cîndu-le apoi la adresă, îmbrăcat în costumul acela, primea bani pentru comision. Făcea asta în fiecare lună. Mărturisesc că m-a încîntat nespus să văd acest nou soi de viaţă.

între timp intrară alţi doi, unul cu o robă de pînză, lungă pînă la jumătatea pantalonului şi pelerină asemenea ei, purtînd gulerul ridicat ca să nu i se vadă canavaua care era ruptă. Pantalonii de modă valonă pe care-i purta erau de catifea şi nu mai mult decît în partea care rămînea descoperită, tot restul fiind

de satin colorat. Acesta venea ciorovăindu-se cu altul, care avea, în locul gulerului răsfrînt, la modă, un soi de guler valon, studenţesc, şi-o eşarfă de piele cu ciucuri, care-ar fi vrut să ţină loc de pelerină, pe lîngă o cîrjă de care îşi legase un picior înfăşurat în cîrpe, pentru că n-avea decît o gheată. Se dădea drept soldat, şi chiar şi fusese, dar codaş, de prin spatele frontului. îşi povestea oricui nemaipomenitele isprăvi săvîrşite şi, sub titlul de soldat, avea peste tot
intrare liberă. Celălalt, cu haină şi pseudobufanţi, îi spunea:

— îmi datoreşti jumătate cel puţin, sau cea mai mare parte şi, dacă nu mi-o dai, îţi jur pe Dumnezeul meu că...

— Nu te jura pe Dumnezeu — răspundea soldatul — că dacă m-am văzut ajuns acasă nu mai sînt şchiop, şi te croiesc acuşi cu cîrja asta pînă ce...

Cu veşnicele „ai să-mi dai, ba n-am să-ţi dau", şi cu obişnuitele sîcîieli, se aruncară unul asupra celuilalt şi, încăierîndu-se, se pomeniră, de la primele zgîlţîituri, în mîini cu fîşii-fîşii din veşminte. îi despărţirăm, întrebîn- du-i de pricina certei. Soldatul strigă :

— De mine îţi baţi tu joc ? N-ai să mai capeţi nici o para... Trebuie să ştiţi, domnilor — continuă el — că fiind azi la San Salvador, se apropie de sărăntocul acesta un copil şi-1 întrebă dacă nu eram eu cumva stegarul Juan de Lorenzana ; şi el, băgînd de seamă că băiatul avea în mîini nu ştiu ce, răspunse că da ! Mi 1-a adus şi mi-a spus (numindu-mă stegar) : „Iată, domnule, copilul acesta întreabă de dumneata !" Cum l-am înţeles nu- maidecît, m-am dat drept atare şi am primit mesajul, care era întovărăşit de douăsprezece batiste. Scrisei totodată o scrisoare de răspuns mamei, căci ea era cea care trimitea darul cuiva cu numele acesta. Acum, vine şi-mi cere jumătate ; dar mai bine mă las tăiat în bucăţi, decît să i le dau ; nasul meu singur are să le rupă pe toate.

I se dete cîştig de cauză. Singurul lucru care nu găsi aprobare fu să se servească de ele spre a-şi şterge nasul. Fură adjudecate, în scopul de a contribui la onoarea comunităţii, ca să se facă din ele gulere şi manşete false care să se vadă şi să fie luate drept cămăşi

întregi. De altfel, ştersul nasului era interzis în ordinul cavalerilor acestora. Şi-aşa şi rămase. Era demn de văzut cînd veni noaptea, cum ne culcarăm toţi în două paturi, atît de

strînşi unui într-altul că păream sardele în cutie. Cît despre cină, ea fu trecută din nou sub tăcere. Cei mai mulţi nici nu se dezbrăcăm, pentru că, rămmînd aşa cum erau şi ziua, îndeplineau preceptul de-a se culca în pielea goală.

CAPITOLUL XVII

în care se descrie temniţa şi ceea ce s-a întâmplat acolo pînă ce ieşirăm, baba biciuită, tovarăşii mei ruşinaţi şi eu eliberat pe cauţiune.

Diavolul, de bună seamă — care nu-i niciodată leneş cînd trebuie să-şi aibă în grijă servitorii — vru ca bă- trîna care ne guverna gospodăria, ducîndu-se să vîndă nu ştiu ce zdrenţe şi alte fleacuri într-o casă, să dea peste unul care-şi recunoscu, drept bun al său, unul din aceste nimicuri. Acesta aduse un alguazil, şi mi ţi-o legară pe babă, pe numele ei mama Lepruscas. Ea mărturisi pe loc toată tărăşenia, dete pe faţă chipul în care ne duceam viaţa noi toţi şi spuse că eram cavaleri de pradă.

Alguazilul o lăsă la temniţă, veni la noi acasă şi ne luă pe toţi ca din oală. Avea cu el o jumătate de duzină de arcaşi — călăi pedeştri — şi vîrî tot colegiul deşucheat la închisoare, unde cavaleria noastră se văzu în mare primejdie.

*

Ne puseră, la intrare, fiecăruia cîte două perechi de cătuşe şi ne azvîrliră la beci. Eu, văzînclu-mă dus într-acolo, mă folosii de banii pe care-i aveam asupră-mi şi, scoţînd un dublon, îi spusei temnicerului :

— Domnule, dați-mi ascultare, vă rog, între patru ochi ! Şi, ca să-1 conving, îi dădui cîțiva escudos drept garanție ; văzîndu-i, mă luă deoparte.

— Implor pe luminăția-voastră — îi zisei — să aibă milă de un om cumsecade.

li căutai mîinile, şi cum palmele lui erau făcute anume să primească asemenea plocoane, şi le închise peste pomeniții bănişori, spunînd :

— Voi cerceta ce boală ai, şi dacă nu cere intervenție medicală urgentă, te scobori la beci !

îi răspunsei umil. Pe mine mă lăsă afară ; pe amici mi ți-i strecură însă la gros.

Nu mai zăbovesc să povestesc hohotele de rîs pe carc> în închisoare întocmai ca şi pe străzi, furăm nevoiți să le îndurăm pentru că, aşa cum eram duşi legați şi îmbrîn- ciți, unii fără pelerine, alții tîrîndu-şi-le pe jos, era foarte nostim să vezi unele trupuri cu petice pe piele şi altele cu haine făcute din bucăți de culori diferite. Ca să-1 apuce pe cîte unul — fiind sigur că are de ce — de vreme ce tot ce era pe el curgea de putred, arcaşul era nevoit să-1 apuce de carnea goală, şi încă şi aceea era greu de găsit, atît de uscați erau unii de foame. Alții îşi lăsau bucăți de haine şi de pantaloni în mîinile arcaşilor, şi, scoțîndu-ni-se funia cu care fusesem legați, ieşea plină de zdrențele care se lipiseră de ea.

Pînă în cele din urmă mă hărăziră să dorm în sala rezervată celor ce nu erau din popor, şi-mi dădură un culcuş. Să tot fi văzut cum rămîneau unii strînşi ca-n teacă, fără să scoată nimic din ceea ce purtau ziua, şi cum alții dădeau jos dintr-o dată tot ce aveau pe ei î Unii începură să joace ; dar pînă la urmă, după ce se încuie poarta şi fu pus lacătul pe dinafară, lumina fu stinsă şi toți uitarăm de lanțuri. Hîrdăul era la căpătîiul meu, şi, pînă pe la miezul nopții, cei închişi, nu făcură altceva decît să se tot des- . cuie. Eu, auzind zgomotele, îmi închipuii mai întîi că

tună, şi începui să-mi fac cruci şi să chem într-ajutor pe sfînta Barbara ; dar văzînd că miroseau urît, îmi detei seama că nu erau tunete de neam bun. Duhneau aşa de tare, încît crezui că-mi voi da duhul. Unii aveau doar scaun ; alții jilț sau tron de zile mari. în cele din urma mă văzui silit să-i rog să transporte hîrdăul aiurea şi, pe chestia dacă „asta se cuvine", sau nu, ne luarăm la harță. Mă folosii de dreptul celui dintîi şi-i trăsei unuia din ei o jumătate de curea peste bot. El, furios, grăbindu-se să se ridice, răsturnă hîrdăul.

Toată lumea se trezi de tărăboi. Ne băteam orbeşte, în beznă, cu centurile, şi putoarea era aşa de mare, încît ceilalţi trebuiră să se scoale cu toţii. începură să strige aşa de tare încît alcaydele, închipuindu-şi că zboară vasalii, urcă în goană, armat pînă-n dinţi, împreună cu toată cohorta. Deschise sala, intră cu lumină şi se informă despre cele întîmplate. Mă găsiră vinovat toţi, oricît mă dezvinovăţii eu, arătînd că toată noaptea ceilalţi nu mă lăsaseră să dau geană-n geană, tot deschizîndu-şi ei ochiul fără gene de dindărăt. Temnicerul, dîndu-şi cu părerea c-aveam să-i dau sigur alt dublon ca să nu fiu zvîrlit la beci, prinse prilejul şi-mi ordonă să scobor. Mă hotărîi să ascult, mai curînd decît să-mi leg punga la gură după ce va fi goală. Fui dus jos, unde prietenii mei mă primiră cu tămbălău şi semne de satisfacţie. Dormii noaptea aceea cam dezvelit. Dete domnul de veni ziua şi ieşirăm de la beci. Ne puturăm vedea la faţă. Primul lucru care îmi fu adus la cunoştinţă fu că trebuia să plătesc pentru *la limpieza,* adică curăţenie (dar nu pentru cea a fecioarei imaculate), sau urma să fiu biciuit. Plătii pe loc şase reali. Tovarăşii mei n-aveau ce da, aşa că rămaseră vîrîţi la beci s-aştepte noaptea.

Era în închisoare un tînăr chior, înalt, cu mustăţi mari, cu aer mohorît şi umeri largi pe care se vedeau urme de bice. Era îmbrăcat cu mult mai mult fier decît produce toată Viscaya : două perechi de cătuşe şi un lanţ foarte greu. Ï se zicea Gigantul. Spunea că e închis pentru o afacere cu vînturi, ceea ce mă făcu să bănuiesc că putea fi pentru ceva evantaie, ori pentru vreun cimpoi sau poate pentru nişte foaie. Întrebîndu-l eu dacă era vorba de vreuna din astea, îmi răspunse că nu, ci de păcate date la spate ; crezui iarăşi că vrea să vorbească de greşeli trecute şi învechite. Mă dumirii însă că era închis pentru sodomie. Cînd temnicerul îl cerceta pentru > vreo răutate, îi zicea zaraf al călăilor şi depozitar general de crime.

îşi mărturisise vina şi era atît de afurisit, încît ne obligă să purtăm toţi botniţe la dos ca ogarii la bot, şi nu îndrăznea nimeni să dea drumul unui vînt, de frică să nu-i aducă aminte de partea unde sînt fesele.

Acesta era bun prieten cu un altul, căruia i se zicea Robledo şi, cu o poreclă, Cocoţatul. Spunea că fusese arestat pentru liberalităţi, şi m-am lămurit că era vorba de ale mîinilor lui, care pescuiau tot ce le cădea la în- demînă. Fusese mai biciuit decît un cal de poştă ; nu se afla călău care să nu-şi fi încercat îndemînarea pe spinarea lui. Faţa îi era toată cîrpocită. Avea urechile inegale şi nările cusute, cu toate că nu la fel de bine ca ^tăietura ce le despărţea.

De aceştia doi se alipiră alţi patru oameni — umblînd în două labe ca leii de pe blazoane — încărcaţi de lanţuri şi condamnaţi la galere. Spuneau că vor putea să se laude în curînd de a-şi fi servit regele atît pe uscat cît şi pe mare, şi nu vă puteţi da seama cu cîtă nerăbdare şi veselie îşi aşteptau clipa plecării.

Toţi aceştia, necăjiţi că tovarăşii mei nu contribuiau, hotărîră să le tragă, de cum se va înnopta, o bătaie zdravănă, cu ajutorul unei funii, destinată acestui uz. Veni şi noaptea ; furăm puşi la păstrare în buzunarul cel mai dindărăt al casei ; lumina fu stinsă, iar eu m-ascunsei îndată sub scară. începură să fluiere doi dintre ei, şi un al treilea prinse a izbi cu funia. Bieţii cavaleri, care-nţeleseseră că era vorba de o răscoală, îşi ghemuiră atît de bine unul într-altul cărnurile prăpădite, uscate de post negru, mîncate de rîie şi de păduchi, încît încăpură cu toţii într-un colţ al scării. Erau ca lindinele-n păr sau ca ploşniţele într-o scîndură de pat. Loviturile răsunau pe trepte, şi ei nici nu crîcneau. Văzînd netrebnicii că nu se văicăresc, îşi încetară loviturile de funie şi purceseră să arunce în ei cu cărămizi, cu pietre şi cu molozul pe care-1 adunaseră. Atunci se întîmplă că unul nimeri în ceafa lui don Toribio şi-i sparse capul. Începu să strige că-î omoară, dar nemernicii, în vremea asta, ca să nu i se audă urletele cîntau cu toţii în cor şi făceau zgomot cu cătuşele. Bietul de el, vrînd să se ascundă, se apuca de ceilalţi ca să intre dedesubtul lor, şi de-atîta sforţare cită făceau, le răsunau oasele întocmai ca tăbliţele sfîntului Lazăr. Zdrenţele, aici îşi sfîrşiră viaţa ; nu mai rămase o cîrpă la locul ei. Pietrele şi molozul plouau atît de mărunţii, că nu trecu mult şi bietul don Toribio avea mai multe

găuri la cap decît o bluză cu buzunare şi mulți nasturi. Se văzu atît de fără scăpare, murind martir ca sfîntul Ştefan [89] (dar într-un chip nu la fel de sfînt), încît rosti printre sughițuri rugămintea să-1 lase să iasă, căci va plăti pe loc, dîndu-şi hainele în gaj. Se învoiră, spre marea fericire a celorlalți, car© se apărau intrînd sub el ; se ridică aşa [n]um putu, cu capul spart, şi trecu de partea mea.

Ceilalți, oricît se grăbiră să ceară şi ei armistițiu, nu apucară s-o facă înainte de-a le fi fost căpățînile mai pline de țigle decît de păr. Spuseră de asemenea că-şi vor da hainele, făcîndu-şi socoteala că-i mai bine să stai în pat fiindcă eşti gol, decît să stai fiindcă eşti rănit. Şi aşa, fură lăsați în pace în noaptea aceea, iar dimineața fură somați să se despoaie şi se bägă de seamă că din toate țoalele şi zdrențele lor laolaltă, nu se putea face nici măcar un fitil de lampă. Rămaseră sărmanii aşadar în pat, înveliți cu o pînză din cele numite de Rouen, de care se servesc toți puşcăriaşii pentru a se despăduchea. Nu întîrziară să-şi şi simtă pe loc noul lor adăpost, pentru că erau păduchi zăpăciți de o foame cîinească ; erau de asemenea nişte păduchi călăraşi şi alții ce-ar fi putut ii aruncați în urechea unui taur[90]. Nu le lipsi mult să fie devorați cu totul de ei în dimineața aceea. Aruncară pînza, blestemîndu-şi soarta şi siîşiindu-se cu unghiile, de tare ce se scărpinau. Ieşii din beci, rugîndu-i să mă ierte dacă nu le mai țineam de aci înainte tovărăşie, pentru ca interesele mele-mi ordonau să nu le-o mai țin.

Mă întorsei la unsul mîinilor temnicerului, cu trei piese de opt şi, aflînd numele grefierului, îi trimisei o vorbu- liță printr-un pui de lele. Veni ; îl luai într-o odaie de alături, şi-i spusei — după ce-i înşirasem totul despre cazul meu, cum că aveam oarecare bani pe care îl rugam să mi-i păstreze, şi să aibă bunăvoința de-a acorda protecția sa, atît cît îi va sta în putință, unui hidalgo nefericit ce fusese indus în eroare şi intrase la belea.

— Credeți-mă, şeilor — îmi răspunse el după ce înghiți momeala — că tot jocul depinde de noi, şi dacă unul din noi ăştia apucă să nu

---

[89] „Sfîntul Ştefan" a fost un diacon ucis prin lapidare (lovire cu pietre) la Ierusalim, în secolul II al erei noastre, şi este socotit drept cel dinții martir al creştinismului.

[90] în urechile taurului se aruncau de către picadori, la luptele de tauri obişnuite în Spania — aşa-zisele *„corridas"* — un fel de mici săgeți, care să-i aţîţe furia mînîndu-1 împotriva toreadorului

fie cumsecade, poate face mult rău. Am trimis la galeră pentru nimica toată, doar ca să-mi fac cheful, mai mulți decît toate slovele ce se scriu pentru un proces ! Bizuiți-vă pe mine, şi aveți încredere că vă voi scoate basma curată !

Şi cu asta plecă ; dar făcu calea întoarsă de la poartă ca -să-mi ceară ceva şi pentru bunul Diego Garda, algua- zilul, pe care aveam tot interesul să-l facem să tacă, prin- tr -un plocon de nimic. Mai adăugă nu ştiu ce şi în favoarea raportorului pe care trebuia să-1 ajutăm să-nghită o întreagă depoziție, şi zise :

— Un raportor, senor, doar printr-o încrețitură de sprîncene, prin ridicarea vocii sau printr-o lovitură de picior (care să atragă atenția judecătorului distrat), cu un singur gest, poate nimici un creştin.

Mă făcui că pricep unde bătea, şi mai adăugai încă cincizeci de reali. Drept recunoştință, mă sfătui să-mi ridic gulerul pelerinei şi mă învăța două leacuri împotriva guturaiului, pe care mi-1 cîştigaşem din răcoarea pivniței. La sfîrşit îmi spuse, vazîndu-mă cu cătuşe :

— Cruțați-vă suferințele, luminăția-voastră ; cu opt reali dați temnicerului, vă uşurează, căci soiul ăsta de oameni nu fac binele decît din interes.

Observația mi se păru nostimă. în sfîrşit, plecă, şi eu dădui un escudo temnicerului, care se grăbi să-mi scoată fiarele. Ba încă îmi dete şi voie să intru în locuința lui.

Avea drept nevastă o balenă ; mai avea şi două fete, zămislite fără doar şi poate de diavol, urîte, tîinpite şi stricate. Se întîmplă că într-o zi temnicerul (care se numea Tal Biandones de San Pablo şi nevastă-sa dona Ana de Mora) veni la ora prînzului, cînd mă aflam şi eu acolo, foarte necăjit şi atît de mînios, încît nu vroi nici să mănînce. Nevastă-sa, temîndu-se de cine ştie ce nenorocire, se puse pe capul lui şi îl plictisi pînă într-atîta cu întrebările, încît el îi răspunse :

— Ce să am ? Pungaşul acela netrebnic de Almendros, intendentul locuinţelor oficiale, mi-a spus, cînd m-am certat cu el pentru chirie, că tu nu eşti curată[91].

— Cum — strigă ea — mi-a aruncat netrebnicul ăla asemenea vorbe ? Pe veacul bunicii mele ! Nu eşti om dacă nu i-ai smuls barba ! Ce ? Şi-a trimis ei servitoarele să cureţe după mine ? [...] Aşa ştii tu să aperi onoarea donei Ana de Mora, nepoată a lui Esteban Rubio şi fiică a lui Juan de Madrid, cum ştie şi Dumnezeu şi lumea întreagă ?

— Cum — întrebai eu — fiica lui Juan de Madrid ?

— Da, a lui Juan de Madrid, fiică — răspunse ea — a celui din Aunon.

— Pe Dumnezeul meu ! jurai eu. Un ticălos care-a putut vorbi astfel nu poate fi decît... un sodomit, un încornorat ! Căci Juan de Madrid, seniorul meu, care se află în ceruri, era văr primar cu tata ; voi dovedi-o eu, cine era el, Juan de Madrid ; şi cum ? Asta mă priveşte ; dacă ies din închisoare voi şti eu cum să-1 silesc pe netrebnic să dezmintă de o sută de ori cele spuse. Am aici, în oraş, un hrisov cu litere de aur, care ne priveşte şi pe dumneata, şi pe mine.

Se bucurară foarte şi prinseră să-şi mai vină în fire, afiînd de titlul de nobleţe de care vorbeam. Nici urmă de hrisov n-aveam însă, şi nici habar cine erau ei. Bărbatul începu să caute a se informa în amănunt asupra înrudirii noastre, dar eu, ca să nu mă prindă cu minciuna, mă prefăcui cuprins de furii, înjurînd şi biestemînd. Ei mă potoliră, spunîndu-mi că nu trebuie să mai vorbim de asta. Totuşi, din cînd în cînd, şi chiar cînd s-ar fi aşteptat ei mai puţin, săream şi strigam :

— Juan de Madrid ! Vedem noi dacă-şi mai poate bate joc de probele pe care le am, pentru a-i dovedi obîrşia !

Alte ori exclamam :

— Juan de Madrid ; Cel Mare, tatăl lui Madrid, se căsători cu Ana de Acebedo cea groasă.

Şi nu mai spuneam nimic apoi, încă o bucată bună de vreme.

---

[91] Curată, t^npicC are două sensuri. Pe lîngă ceî obişnuit, aici e o aluzie la acea *limpieza del sangre* — curăţenia sîngelui — adică discriminările între „creştinii vechi" şi cei proaspăt convertiţi în urma persecuţiilor Inchiziţiei.

în sfîrşit, prin acest tertip, temnicerul îmi dădea să mănînc şi chiar un pat în casă la el, iar grefierul, la intervenția sa şi corupt' prin bani, îşi dădu atîta osteneală, încît bătrîna ieşi din închisoare înaintea tuturor, călare pe un bidiviu murg şi purtată de frîu de unul din acei eîntăreți ce fac muzică din păcate. Solia lui suna : Această femeie este o hoață !" Călăul îi bătea ei tactul muzicii pe umeri, după rețeta dată de domnii cu robă. După ea urmară toți tovarăşii mei, gardă de onoare, fără pălării, cu obrazele acoperite. Erau expuşi oprobriului public, care era îndoit, pentru că dacă justiția le descoperea faptele ruşinoase, fiecare din ei, de rupt ce era, îşi descoperea singur părțile ruşinoase. Erau exilați pe şase ani. Eu fui eliberat pe cauțiune, protejat cum eram de grefier ; raportorul, la rîndul său, nu se dăduse nici el de minciună, căci vorbi mult, încet şi răguşit, cînd ajunse la vina mea, omițînd argumente şi înghițind depoziții întregi.

CAPITOLUL XXII

In care clevin actor, poet şi amorez de călugărițe, ale căror însuşiri se dau frumuşel pe față.

Dădui, la un han, peste o trupă de comedianți ce se duceau la Toledo. Aveau trei care, şi vru Dumnezeu ca printre comedianți să fie unul ce-mi fusese coleg de studii la Alcalâ ; se răspopise şi intrase în meseria de actor. îi spusei cît de zorit eram să ies din Madrid şi să mă duc la Toledo. îşi aduse cu multă greutate aminte de mine, din cauza cicatrice! pe care o aveam pe față, şi nu mai contenea să se mire, *„per signum cruciş'* Pînă la urmă, pentru bani, îmi făcu serviciul de a-ini obține de la ceilalți loc să pot pleca cu ei. Pornirăm, bărbați şi femei, strînşi unul într-altul ca un pachet de cărți de joc. Una dintre ele, mare dansatoare, care în comedii făcea pe regina şi juca rolurile grele, mi se păru o sălbăticiune curioasă. Se întîmplă să stea lîngă mine chiar bărbatul ei, şi eu, fără să-mi treacă prin minte cu cine vorbeam, aprins de dorința dragostei şi vrînd să-mi satisfac patima, îl întrebai :

— Spune-mi, te rog, în ce chip i-aş putea vorbi oare acestei femei, căci vreau să cheltuiesc cu ea vreo două- zeci-treizeci de escudos ! Mi se pare fermecătoare !...

— Nu-mi şade bine mie, care îi sînt soț — îmi răspunse, după cum se cuvine, bărbatul — să ți-o spun sau să mă amestec în treaba

asta. Dar, fără patimă, căci mă lasă rece, poți cheltui cu ea, pentru că de rea de muscă n-o rabdă pămîntul şi mai fîşneață nici nu se poate !

Şi, spunînd asta, sări din car şi se isrcă în celălalt, fără îndoială ca să-mi lase mie libertatea de a-i vorbi femeii.

îrni plăcu mult răspunsul omului şi înțelesei că acest soi de oameni sînt dintre cei de care vreun şugubăț ar putea spune, sucind tîlcurile, că îndeplinesc preceptele sfîntului Pavel[92], avînd femei ca şi cum nu le-ar avea. Profitai de ocazie şi-i vorbii. Actrița mă întrebă încotro călătoream şi mă cam descusu, vrînd să ştie cîte ceva din viața mea. in sfîrşit, după un schimb îmbelşugat de cuvinte, hotărîrăm să încheiem afacerea la Toledo. Merserăm cale lungă, plini de voioşie.

---

[92] „Făcîndu-şi semnul crucii" (lat.).

[92]E vorba de îndemnul ia celibat al apostolului Pavel, adresat bărbaților ce se botezau.

[92] Fray Alonzo Ramon sau Ramon, poet dramatic slăvit în epocă, de care pomenesc, de asemenea, Lope de Vega şi Cervantes. Operele sale cunoscute astăzi nu-i justifică faima, dar e cu putință să se fi pierdut multe din cele mai importante, cum s-au pierdut mare parte din piesele lui Lope.

Eu, din întîmplare, începui să recit un crîmpei din *Comedia sfîntului Alexe*[2], pe care-l țineam minte de cînd eram copil, şi îl mimai întocmai ca cei de meserie. Şi afîînd ei, din cele ce-i spusesem eu prietenului pe care-l aflasem în trupă, despre năpastele şi încurcăturile mele, mă întrebară dacă nu vroiam să intru în hora lor. îmi lăudară atît de mult viața trupelor ambulante de actori încît eu, care aveam nevoie de sprijin, mai plăcîn- du-ini pe deasupra şi femeia, mă învoii să mă angajez pentru doi ani ; iscălii contractul cu directorul trupei, şi-mi dete rația mea zilnică, fixîndu-mi şi cota din reprezentații. Şi cu asta ajunserăm la Toledo. îmi deteră să studiez trei sau patru prologuri şi roluri de bărboşi, care se potriveau bine cu vocea mea. Pusei multă stăruință în toate, şi ieşii numaidecît pe scenă cu primul meu prolog ; era vorba — aşa cum e vorba în toate pro- loagele — de o navă avariată de furtună şi rămasă fără provizii. începeam cu „iată portul" ; numeam publicul senat; ceream iertare pentru „greşelile astea" şi rugam să se facă tăcere, apoi intram între culise. Avui un succes discret : fu un ropot de tăceri ; în fine, găsii că sînt făcut pentru scenă.

Reprezentarăm o piesă a unui actor dintre noi, de care eu mă mirai că poate fi şi poet, căci credeam că poeții nu pot fi decît oameni foarte docți şi savanți, şi nu lume atît de suveran profană. Dar astăzi aşa stau lucrurile, că nu se pomeneşte antreprenor de teatru care să nu scrie comedii, nici actor care să nu aibă scrisă farsa lui cu mauri şi creştini. Mi-aduc aminte că altădată, dacă nu erau comedii de-ale bunului Lope de Vega sau de ale lui Ramon[1], altceva nu se afla. în sfîrşit, comedia se jucă în prima zi şi nimeni nu pricepu nimic din ea ; a doua zi o luarăm de la capăt şi vru Dumnezeu ca ea să înceapă printr-un război, aşa că eu ieşeam în scena înarmat şi purtînd un scut, că de nu, m-ar fi omorît cei din sală amncînd cu gutui pădurețe, cu coji şi chiar cu pepeni, ca pe ceilalți. Nu se mai văzuse asemenea vîrtej. Dar piesa o merita din plin, pentru că înfățişa un rege normand, fără nici un chichirez în rasă de sihastru, şi aducea în scenă doi lachei ca să facă lumea să rîdă, iar deznodămîntul încurcăturii era că toți actorii se căsătoreau între ei, şi aşa mai departe. Ce să mai spun, avurăm tocmai ce meritam. Ne răzbunarăm toți pe tovarăşul nostru poetul ; eu, mai abitir decît ceilalți, spunîndu-i să bage de seamă că abia ieşisem cu fața curată şi

să-i fie de învățătură pentru altă dată. Primii răspunsul, sub jurămînt, că nimic din comedie nu era de la el, ci că, mai cu o bucată de la unul, mai cu alta de la altul, încropise pelerina săracului, cîrpită, şi că păcatul cel mare fusese doar că nu le înnădise cum se cuvenea.

îmi mai mărturisi că toți comedianții care scriu comedii erau de fapt datori-vînduți, căci puneau la bătaie toate piesele în care jucaseră, deoarece le erau foarte la îndemmă ; că ispita cîştigului de trei-patru sute de reali de fiecare piesă îi obliga să rişte ; că, de altfel, cum, tot bătînd coclaurii aceştia, unii şi alții le citesc la comedii de-ale lor cu nemiluita „li le cerern sub cuvînt că vrem să le studiem, apoi le luăm şi le facem pe numele nostru mai adăugind cîte o prostie ici-colo şi tăind din lucrurile frumos spuse." Mă asigură că nu se aflase niciodată saltimbanc care să fi ştiut face vreun cuplet în alt chip.

Nu mi se păru fără haz povestea.

Mărturisesc că pe el m-am bizuit descoperindu-mi oarecare înclinare naturală către poezie, mai ales că mai făcusem cunoştință cu unii poeți, şi-l citisem pe Garci- laso aşa că hotărîi să mă dedau artei. Şi cu asta, pe lîngă actriță şi reprezentații, îmi duceam viața, încît într-o lună şi mai birre, cît stăturăm la Toledo, făcînd multe comedii bune, căci totodată învățasem din greşelile trecutului, îmi căpătai renumele de autor. Ajunseseră să mă numească *Alonzete,* pentru că eu spusesem că mă cheamă Alonzo ; îmi mai dădură şi supranumele de *Crudul*, după un rol pe care-1 jucasem, cu mare succes la muşchetari şi la gloata de rînd. Aveam trei rînduri de haine, şi alți directori încercau să mă momească să-mi părăsesc trupa. Vorbeam despre teatru ca un cunoscător, bîrfind actori faimoşi, dojenindu-1, pentru felul cum gesticula, pe Pi- neclo, sau dîndu-mi aprobarea la naturaleța lui Sanchez ; îl numeam „bunişor" pe Morales [93], mi se cerea părerea pentru împodobirea

[93] Garcilaso de la V'ega (1503—1538) — primul poet liric spaniol al secolului al XVI-lea, care a introdus în literatura țării sale metrele

teatrelor şi schiţe pentru decoruri. Dacă venea cineva să citească o comedie, eu eram cel care o ascultam. In sfîrşit, îmbărbătat de aplauze, îmi făcui debutul ca poet cu o romanţă, apoi scrisei pe loc un *entremes* care nu mi se păru rău de fel.

Mă încumetai să compun o comedie, şi ca să nu i se afle cusur că n-ar fi o piesă sacră, o botezai *Nuestra sonora del Piosario*[94]. începea cu cimpoaie. Vedeai întîi sufletele din purgatoriu şi demonii lor, după obiceiul vremii, cu bu-bu la intrare şi ri-ri la ieşire ! Tot oraşul aplaudă la numele de Satan, pe care-1 pusesem în cuplete, şi la chipul în care povesteam imediat căderea lui din cer şi alte lucruri de acestea. într-un cuvînt, comedia fu jucată şi foarte gustată.

Nu mai aveam nici răgaz să lucrez. îndrăgostiţii alergau la mine să le scriu versuri, unii despre ochi, alţii despre sprîncene. Cutare îmi cerea un sonet despre mîini, celălalt vroia o romanţă despre păr. Fiecare parte din trup îşi avea tariful ei, deşi, cum mai erau şi alte prăvălii *de* versificatori, făceam rabat ca să-mi cîştig clientelă. Ce să mai spun de cîntecele religioase ? Mişunau la mine dascălii şi trimisele corurilor de maici. Orbii îmi plăteau rugăciunile, cîte opt reali de fiecare ! Mi-aduc aminte că am compus atunci una despre *Judecătorul cel drept,* gravă şi sonoră, şi care te îndeamnă la gesturi patetice. Scrisei, pentru un orb care le-a publicat pe urmă sub numele său, faimoasele rugăciuni care-ncep cu „Maica verbului uman, fiică a tatălui ceresc, dă-mi harul fecioresc". Eu am născocit, cel dintîi, chipul de-a încheia cupletele ca pe nişte predici, prin „aci harul şi dincolo slava lui", în următorul cuplet, spus de un captiv din Tetuân :

„Să cerem cu bună-credinţă Regelui ceî-fără-de-pată, Care ne cunoaşte evlavia, Să ne dea în viaţa asta harul Şi în cealaltă viaţă, slava lui! Am in!"

şi prozodia liricii italiene din Renaştere, compunînd un număr mare de sonete, egloge etc., uşor melancolice, în contrast cu viaţa sa de războinic, sfîrşită în luptă.

[94] *Maica domnului cu metaniile.* Era un obicei folosit de autorii dramatici să-şi boteze cu nume religioase, sunînd pe placul Inchiziţiei, piese complet laice.

[94] Galicienii, adică băştinaşii din provincia Galicia — *los gallegos* — vorbesc un dialect diferit de limba castiliană, oficială ; vorbirea *gallego* se aseamănă mai curînd cu portugheza, trăgîndu-se din trunchiul celtic (gal) comun.

Aveam vîntul în pupa prin mijloacele acestea, devenind bogat şi prosper, pînă într-atîta, încît aproape că năzuiam să fiu director de teatru. Casa mea era foarte bine mobilată, pentru că, vrînd să am o tapiserie care să mă coste ieftin, mă slujisem de un tertip drăcesc, cum- părînd prelate de catîr din cele ce se află pe la hanuri şi pictîndu-le. Nu mă costau decît douăzeci pînă la treizeci de reali, şi încîntau văzul mai mult decît tapiseriile regelui, căci, găurite cum erau, puteai şi vedea prin ele, pe cînd prin celelalte nu se vedea nimic !

Trăii într-o zi întîmplarea cea mai nostimă din lume, pe care, eu toate că e spre ruşinea mea, trebuie să vi-o povestesc. în zilele cînd scriam vreo piesă, mă retrăgeam în pod la hanul meu ; acolo stăteam şi acolo mîncam. O fată rrii-adueea sus mîncarea şi mi-o lăsa acolo. Aveam obiceiul să scriu recitind cu glas tare, aşa cum aş fi făcut pe scenă. Diavolul vru ca la ora şi în momentul cînd fata urca scara aceea îngustă şi întunecoasă, aducînd farfuriile şi ciorba, eu să mă aflu tocmai la scena unei vînători şi să strig cît mă ținea gura, compunîndu-mi comedia şi recitînd :

„Ia seama la urs, ia seama la urs, că pe mine m-a făcut bucăți. şi scoboară către tine furios Г

Ce-nțelese fata, care era galiciană[1], cînd auzi „scoboară către tine" ? Că era în primejdie cu adevărat şi că-i atrăgeam luarea-aminte ; dă să fugă, şi în zăpăceala ei îşi calcă pe fustă şi se rostogoleşte pe scară ; varsă ciorba, sparge toate farfuriile şi iese în stradă ur- lînd de ceasul morții că un urs omoară un om ; şi oricît de repede mă luai după ea, se şi strînsese toată mahalaua împrejurul meu, întrebînd unde era ursul. Le povestii că era de vină doar ignoranța fetei — pentru că era numai o comedie, cum am mai spus — dar nimeni nu voia să mă creadă. în ziua aceea rămăsei nemîncat. îmi aflară toți colegii întîmplarea şi făcu haz de povestea asta tot oraşul. Mai avui parte de multe întîmplări de soiul ăsta cîtă vreme mă încăpățînai să fac pe poetul şi nu părăsii starea asta necuviincioasă.

Se întîmplă însă că aflară creditorii — care ies totdeauna ca din pămînt — că îi mersese bine directorului meu în Toledo şi pe dată îl şi executară nu ştiu pentru ce datorii, făcîndu-1 să înfunde grosul ; fapt după care ne răzlețirăm şi rămase fiecare de capul lui. Eu —

dacă este să spun adevărul — cu toate că tovarăşii mă îmbiau să mă vîr în alte trupe, cum nu mai aspiram la astfel de meserii şi doar de nevoie nimerisem în ele, de îndată ce mă văzui cu bani în pungă şi înțolit, nu mai avui alt gînd decît să petrec.

îmi luai deci rămas bun de la toți ; plecară care în- cotiff şi rămăsei singur.

Eu, care înțelesesem să o sfîrşesc odată cu meseria asta destrăbălată de comediant, nimerii, nu vă fie cu bănat, în aceea de ibovnic al gratiilor sau, ca să vorbesc mai limpede, începui să revendic paternitatea lui Anticrist, căci asta înseamnă pînă la urmă a fi curtezan de călugărițe ! [95] Prilejul mi se ivi să cad din lac în puț, căci una, de la care avusesem comenzi să-i scriu nişte imnuri religioase, se îndrăgosti de mine, văzîndu-mă într-un auto[96] — la sărbătoarea Corpus — în rolul sfîntului Ion Evanghelistul. îmi făcea femeia fel de fel de daruri şi-mi mărturisise cîtă milă îi făceam, căci față de ea mă dădusem drept fecior de mare senior. în sfîrşit, mă hotărîi să-i scriu biletul următor :

a

„Mai curmă pentru a vă fi pe plac, decît pentru a face aşa cum îmi comandă morala, am părăsit, doamnă, compania unde jucam, căci price companie, în afară de-a dumneavoastră, este pentru mine hîdă singurătate. Voi fi cu atît mai al dumneavoastră cu cît sînt mai al meu. Informați-mă cînd e zi de vorbitor [97] ca să ştiu totodată cînd voi avea satisfacția să..." etc.

li duse bilețelul o soră aspirantă. Nu se poate imagina bucuria bunei călugărițe, cînd află noua mea stare. îmi răspunse cum urmează :

---

[95] Legenda prorocea că Anticrist va fi, chipurile, zămislit de un cleric şi de o călugăriță. Pablos, care studiase la Alcalâ şi era deci teolog, făcînd curte unei maici se putea gîndi că va deveni tatăl lui Anticrist.

„Auto sacramental" — gen dramatic cu conținut religios, asemenea „misterelor" şi „miracolelor" medievale. Aceste *„autos"* se jucau în Spania la anumite sărbători, sub îndrumarea clericilor, cu montare fastuoasă. Au fost un instrument serios de propagandă în mase, folosit de Contrareformă.

[97] La mănăstiri, ca şi la internate, erau zile anumite cînd se putea comunica, într-o cameră cu perete de ostrețe sau de sîrmă împletită, cu cei dinafară.

„Decît fericita dumneavoastră izbîndă, pan mai "presus faptele bune ce aştept şi vă urez să decurgă de aici; şi nu m-aş bucura de ea, dacă n-aş şti că voința mea şi mîntuirea dumneavoastră sînt una. Putem spune că v-ați întors la dumneavoastră înşivă şi nu vă mai rămîne acum decît să aveți perseverență într-o măsură care să nu fie mai prejos de cea pe care o voi avea eu.

Mă îndoiesc că astăzi va fi vorbitor, dar vă rog să nu lipsiți a veni la vecernie. Ne vom vedea acolo, şi pe urmă prin ferestruici. Şi poate reuşesc să-i joc o festă siarilei. Adio Г [98]

Mă bucură foarte biletul, căci, într-adevăr, călugărița avea mult spirit, pe lîngă că era frumoasă. Mâneai, şi după ce-mi pusei costumul cu care jucam de obicei la teatru roiurile de prim7amorez, mă dusei drept la biserică, îmi făcui rugăciunea şi pe loc începui să spionez toate laturile şi gratiile rețelei, ca să văd dacă apare. Deodată, dă domnul şi ceasul bun — mai curînd dracul şi ceasul rău — să aud semnalul binecuvîntat : începe să tuşească şi eu îi răspund tuşind ; se stîrni pe loc o tuse îndrăcită în naos, de parcă ar fi presărat cineva piper prin biserică, în sfîrşit, obosisem de atîta tuşit, cînd mi se arătă după gratii o babă, tuşind şi ea, şi-mi dădui atunci seama de nenorocirea mea : cît de primejdios e un asemenea semnal în mănăstiri, pentru că dacă pentru cele tinere poate fi un semnal convenit, apoi pentru bătrîne e o obişnuință ; şi poate omul, bietul, crede că aude tril de privighetoare, cînd de fapt dă peste un croncănit de corbi î

Rămăsei mult timp în biserică pînă să înceapă slujba vecerniei, pe care o ascultai în întregime, cum fac toți ibovnicii maicilor, că de aici li se trage porecla de „amorezi solemni" tot bucurîndu-se de seri. Şi se bucură atît de zdravăn de ele, că nu ies niciodată din „logodna mistică" pentru că de nuntă nici vorbă s-o mai apuce. [99] V-ar fi greu să vă închipuiți cîte perechi de vecernii am auzit ! Tot lungindu-mi

---

[98] Imoralitatea mănăstirilor, în special de călugărițe, era recunoscută oficial. Tereza de Avila scrie că „mai mult au să se teamă călugării şi maicile... de cele (şi cei) din casa lor, decît de toți dracii".

[99] Slujba logodnei, celebrată tot seara, se numea *visperas de con- tento* (seara de ajun a fericirii), pe cînd nunții i se zicea *el dia de contento* (ziua fcricirii). Ibovnicii maicilor, ascultîncî slujba de seară, n-o mai apucă pe cea a ,,zilei" (de fericirc), adică nunta.

gîtul ca să trag cu ochiul, am rămas cu doi coți de gît mai mult decît aveam cînd intrai în această intrigă galantă. Mă împrietenii la cataramă eu sacristanul şi cu un copil din cor, şi eram foarte bine văzut de vicar, care era un om tare ursuz şi atît de țeapăn, încît puteai să-ți închipui că nu mînca la prînz decît frigări şi uneori doar cîte o suliță.

Mă înființai „ia vedere" sub ferestrele mănăstirii şi cu toate că acolo era un maidan uriaş, trebuiai să trimiți pe cineva care să-ți țină locul de la amiază, ca la teatru cînd se joacă o piesă nouă. Mişunau evlavioşii, cîtă frunză şi iarbă ! Aşa că, în cele din urmă, îmi făcui şi eu loc cum putui. Aveai de ce te duce, numai ca să vezi feluritele poze pe care şi le luau îndrăgostiții. Unul privea fără să clipească din ochi, cu o mînă pe mînerul spadei şi cealaltă pe un şir de mătănii, ca o statuie de piatră pe un mor- mînt. Altul, cu brațele întinse şi cu palmele spre cer, înlemnise ca un serafim primind stigmatele. Unul, cu gura căscată mai larg decît a unei cerşetoare neobrăzate, cu

> toate că nu scotea un singur cuvînt, îşi lăsa iubita să-i privească prin gîtlej în măruntaie. Un altul, lipit de perete, se înverşuna să obosească cu greutatea lui cărămizile, pe care părea că vrea să le măsoare cu spinarea. Unul se plimba, ca şi cum ar fi vroit să placă după felul cum păşeşte, întocmai ca un catîr scos la obor. Altul ținea în mînă o hîrtie, întocmai cum ține vînătorul bojocii, părînd că-şi cheamă şoimii.
>
> Geloşii făceau bandă aparte. Unii, adunați în comitete, se uitau la călugărițe şi rîdeau batjocoritor. Alții citeau cuplete satirice şi le mustrau. Cutare, ca să le vîre un ghimpe în inimă, se plimba pe maidan de braț cu o femeie. Cutărică vorbea cu un soi de slujnică mijlocitoare, care le transmitea un comision.
>
> Toate acestea se petreceau jos, în partea unde eram noi ; în partea de sus, unde stăteau călugărițele, era o privelişte tot atît de demnă de văzut, căci locul de unde priveau era un turnuleț plin tot de mortiere şi cu zidul atît de fierăstruit, încît părea ori o stropitoare, ori o cățuie de ars parfumuri. Toate găurile erau înțesate cu ciucuri de femei la pîndă : se vedea o adevărată tocană, distingîn- du-se ici o mînă şi colo un picior ; mai încolo părea tăierea de sîmbătă de la abator — numai capete şi limbi,

cu toate că nu se pomeneau nicăieri creieri.[100] In altă parte ți se înfățișa o tarabă cu mărunțișuri ; una flutura o batistă, alta își arăta şiragul de mătănii, într-un colț atîrna o mănuşă, într-altul o panglică verde. Unele vorbeau cam tărişor, altele tuşeau. Cîte unele foloseau semnalul corporației pălărierilor [101], scoțînd un soi de şuierat, ca şi cum ar fi descîntat păianjenii să iasă din găuri [102], sîsîind.

Vara, e un lucru demn de văzut cum ibovnicii nu numai că se încălzesc la soare, dar se şi prăjesc ; e o plăcere să-i vezi pe ei aşa de roşii şi pîrliți, şi pe ele aşa de albe şi crude. Iarna, dimpotrivă, se întîmplă, din pricina umezelii, să-i crească vreunuia dintre noi papură şi otrățel de baltă pe trup. Nici ploaia, nici ninsoarea nu ne cruță. Le îndurăm pe toate, la urma urmei, numai ca să ne uităm printre gratii sau prin geam la o femeie, întocmai cum te uiți la nişte sfinte moaşte. E ca şi cum te-ai îndrăgosti de un sturz din colivie, dacă vorbeşte, sau chiar de un portret, dacă tace ibovnica. Favorurile călugărițelor sînt ca tunetele bilelor de popice, care mai mult fac zgomot decît răstoarnă, sau ca dansurile țărăneşti cu plesnet din degete. Dau din cap la gratii şi-ți strecoară galanterii la ferestruică ; într-un

---

[100] **„Tăierea de sîmbătă de la abator" (***cosaş de sâbado)* **— e vorba de un vechi obicei castilian de a posti în fiecare sîmbătă, în loc de vineri, cînd se postea în alte provincii. Postul s-a atenuat cu vremea şi biserica permise să se mănînce sîmbătă carne, dar numai ceea ce se numea** *grosura :* **labe, copite, capete, slănină etc. Abatoarele tăiau deci mai multe vite sîmbătă decît în alte zile. Papa Benedict al XIV-lea suprimă în 1745 acest post.**

[101] **Semnalul corporației pălărierilor (los** *sombrereros).* **Se referă la obiceiul pălărierilor de a-şi striga pe străzi şi prin piețe clienții, cu interjecția „ce" sau „che" (pronunțată „se", sau „şe", sau „şie") în felul valencienilor. în Plaza Mayor, aceste şuierături ale pălărierilor erau de nesuportat. Oamenii cumpărau pălării doar ca să scape de gura lor.**

[102] **Exista în popor superstiția că păianjenii pot fi scoşi şi ucişi prin anumite descîntece, în care intră şi un soi de fluierat.**

[102] *Sentido del tacio* este şi pipăitul, dar şi tactul moral. Jocul de cuvinte al lui Quevedo surprinde tocmai prin contrastul sensului, căci numai la simțul pipăitului nu putea recurge un ibovnic de maici, ținut după gratii ; în schimb lucra cu mult tact şi cu prudență

cuvînt dragoste de chilie ; să le vedem, să vorbim în şoapte şi să ne rugăm. Dar să mai şi răbdăm o babă care bombăne, o portăriță care cere bani, o soră care ne duce cu vorba şi, ceea ce e mai grav, să le vedem pe toate aceste zăltate arătîndu-se geloase pe femeile de lume, spunînd că ele doar, călugărițele, ştiu să iubească cum trebuie, şi născocind fel de fel de lucruri drăceşti ca să ne-o dovedească ? ! în sfîrşit, ajunsesem s-o numesc pe stareță „stăpînă", pe vicar „părinte", şi pe sacristan „frate" : lucruri care toate, de la o vreme, sînt de ajuns să te ducă la desperare. începui să cam obosesc văzîndu-mă tot alungat de slujnice şi chemat înapoi de călugărițe. începui să-mi fac socoteală cît de scump mă costă iadul, pe care alții îl obțin cu rabat şi prin atît de

plăcute şi de ieiurite căi 111 viața asta. Mă vedeam pe drumul osîndei veşnice, silit să-mi cîştig dreptul la iad -.doar prin simțul tactului.[1] Cînd vorbeam cu călugărița mea, aveam tactul să-mi lipesc capul de gratii, ca să nu fiu auzit de celelalte de prin preajmă, încît două zile la rînd purtam fiarele întipărite pe frunte ; vorbeam ca un sacerdot care rosteşte formula de consacrare. Nu mă vedea unul să nu-mi spună :

— Fire-ai afurisit, netrebnicule, amorez de călugărițe !

Şi alte lucruri şi mai rele.

Toate astea mă făcură să-mi vină mintea la cap şi mă hotărîi cu orice preț să-mi schimb purtările şi să mă las de călugărițe, chiar dacă-mi pierdeam plinea. Dusei la bun sfîrşit hotărîrea asta în ziua simțului Ion Evanghelistul, sărbătoare adoptată în parte de comunitate drept hram, căci avui prilejul să le cunosc prea bine şi mi se făcu lehamite văzînd ce sînt călugărițele. Mulțumiți-vă acum să ştiți că toate călugărițele ce nu țineau hramul acesta, ci pe cel al sfîntului Ion Botezătorul, făcură anume pe gutunăritele, fiind mari batistofile [103], şi scoaseră asemenea cor că, în loc să chite liturghia, o

---

103 Batistofile, de la numele sfîntului Juan Bautista.

tuşiră şi o strănutară. Nu se spălară pe obraz şi se îmbrăcară cu zdrenţe ca şi sfîntul lor. iar pentru ca sărbătoarea sfîntului Ion Evanghelistul să fie şi mai discreditată, devoţii lor, picaros toţi, în loc să stea în strană ca toată lumea, îşi aduseseră în biserică scaune de măcelar din piaţă. Cînd văzui eu că unele de dragul unui sfînt, şi altele de dragul celuilalt, fac necuviinţe, m-am hotărît şi, storcind cu îndemînare de la călugăriţa mea, sub pretextul unei tombole, cioiapi de mătase, pungi de ambră şi zaharicale, şi alte specialităţi mănăstireşti, ca de vreo cincizeci de es- cudos, îmi luai drumul spre Seviila, temîndu-mă, dacă mai întîrziam cumva, să nu văd răsărind în -sala vorbitorului mătrăguna [1].

Părerile de rău ale călugăriţei, pentru cîte-i luasem, mai mult decît pentru mine, las să le judece cuviosul cititor.

CAPITOLUL XXIII (Ultimul)

Despre ceea ce mi se întîmplă ia Seviila, pînă la îmbarcarea mea pentru Indii.

Făcui cu bine drumul de la Toledo la Seviila, căci cum eram iniţiat în arta de-a trişa la joc şi cum îmi făcusem zaruri cu înveliş dublu şi mai aveam şi mîna îndemînatică, ştiind să vîr unul pe mînecă (aşa că, din patru cîte îmi îngroşau pumnul, năşteam numai trei), cum mai eram înarmat pe deasupra şi cu cărţi măsluite, încît mă încumetam să întind capcane şi să înfrunt pe cei mai vajnici jucători, nu-mi scăpa o para. Trec Sub tăcere alte multe floricele de-ale mele, căci, de le-aş înşira pe toate, m-aţi crede mai curînd ramură primăvăratică decît om ; mai cu seamă pentru că ar putea cineva prinde gust să mă imite, mai curînd decît să izbutesc a vă da pe faţă viciile de care omul trebuie să fugă. Dar, cine ştie, poate că dac-oi

[1] Mătrăguna — *la mandrăgula* — este o plantă de care s-au legat din vechime fel de fel de legende superstiţioase. 1 se atribuia chip de om încă din antichitate, căci rădăcina ei s-ar asemăna cu omul. Creşte în peşteri şi în locuri întunecoase cum erau şi sălile de vorbitor ale mănăstirilor. Mătrăguna avea un rol şi în descîntecele erotice. Fraza a fost scoasă din ediţia de la 1626, căci cenzura clericală o socotea lipsită de respect şi obscenă. Quevedo lasă echivoc sensul ei.

---

[103] *Tizna* înseamnă funingine. *Domingo Tiznado* era, deci, negru sau foarte oacheş. Deducînd dintr-o altă scriere a aceleiaşi epoci, s-a stabilit că personajul numit astfel era plăcintar.

da eu pe față cîte unele din tertipurile pungaşilor, şi chipul lor de a vorbi, oamenii cumsecade, care n-au de unde le cunoaşte, vor fi poate mai cu ochii în patru, aşa că cei ce-mi vor citi acest roman al vieții şi vor mai fi păcăliți, e vina lor.

Nu credeți deci, oameni buni, că n-aveți de ce vă teme atunci cînd vă vine rîndul să împărțiți chiar voi cărțile, căci acel ce rupe mucurile luminărilor vi le poate şi schimba. Feriți-vă să vi se pipăie cărțile, ca şi de cele lustruite sau rase, căci nu-s decît mijloace de a distinge cărțile adversarului. Dacă eşti cumva un picaro, cititorule, unul din cei ce se vîră peste tot, bagă de seamă că în grajduri şi în bucătării jucătorii înțeapă aşii cu cîte un ac sau îi îndoaie, ca să-i recunoască ; iar de joci cu oameni cinstiți, fereşte-te de cărțile zămislite în păcat încă de la tipărire, care adică, atunci cînd le ții în mîna. lasă să se vadă cifrele prin hîrtie. Nu te încrede nici în cărțile prea curate, căci pentru cel care le mînuieşte, îm- părțindu-le şi oprindu-şi, pînă şi cele mai săpunite sînt unse. Bagă de seamă la ecarte să nu fi arcuit niței mai mult figurile decît pe celelalte cărți (afară de rigi), cel care le împarte, căci asemenea arcuri împart săgeți mortale, şi banilor tăi poți să le cînți „aleluia" ! La a doua împărțeală a cărților, fii cu ochii în patru să nu le vîre în joc pe acelea pe care le-a scos afară din joc cel ce împarte, şi ai grijă să nu-şi comunice ce au în mînă, fie prin jocul degetelor pe dosul cartonului, fie prin primele litere ale vorbelor rostite. Nu vreau să-ți luminez mintea cu mai multe decît ți-am spus ! Ajungă-ți atîta, ca să ştii că e neapărată nevoie să trăieşti cu frica-n sîn, căci, poți fi sigur, sînt nenumărate hoțiile pe care ți le trec sub tăcere.

„Înmormîntare" se cheamă, la trişori, a lua banii cuiva ,* „înot de-a-ndoaselea sau pe spate" este numele jumulelii unui amic, şi de de-a-ndoaselea ce le e tehnica n-o înțelege nimeni ; „dubluri" sînt cei care agață naivii, ca să-i jupoaie aceşti casapi de pungi ; pe omul bun ca pîi- nea caldă şi ferit de gînd viclean îl numesc „alb", şi-i zic „negru" celui care strînge bani albi cu vicleşuguri negre.

Cu acest jargon drept zestre şi cu asemenea floricele de stil ajunsei eu la Sevilla : cu banii tovarăşilor de drum îmi plătii catîrii închiriați, masa şi casa la hanuri. O dată ajuns, mă dusei numaidecît să trag la „Hanul maurului", unde mă întîlni un condiscipol al meu de la Alcalâ, care se numea Mata şi care acum îşi spunea, pentru că i se păruse prea puțin sonor numele dintîi, Matorrales. Făcea negoț de vieți omeneşti, vînzînd lovituri de cuțit, şi nu-i mergea rău. Mostrele loviturilor le purta pe obraz şi, după tăieturile care-1 ajunseseră, se

putea socoti mărimea şi adîncimea acelora pe care trebuie să le fi dat dînsul. Avea obiceiul să spună : „Nu e bun maestru de scrimă cel fără cicatrice", şi avea dreptate, pentru că mutra îi era o hartă şi trupul ca un glob cu meridiane şi paralele.

Nu se lăsă pînă nu mă invită să mănînc cu el şi cu alți camarazi de-ai lui, făgăduindu-mi să mă aducă înapoi acasă. Mă dusei cu el, ajunserăm la hanul de care vorbea, şi el îmi zise :

— Hai, lasă-ți mătăluță pelerina şi arată-te bărbat, căci noaptea asta ai să vezi toată floarea feciorilor Sevillei ; şi, ca să nu te creadă codană carecumva, lasă-ți pletele 111 jos şi ridică-ți umerii, .cu pelerina atîrnînd pe braț — căci aşa mergem noi întotdeauna, cu pelerina pe braț — suceşte-ți botişorul ca pe un şurub, schimonoseşte-te în dreapta şi-n stînga, şi cînd vei vorbi, zi-1 pe „j" şi „g" ca „h", şi pe „h" ca ,>g", şi spune ca mine grean în loc de hrean, gumă drept humă, ham în loc de geam şi huncă pentru juncă, hale cînd e vorba de jale şi jaleală ca să nu zici cumva haleală. Ține, mata, minte bine asta !

Îmi împrumută un pumnal, care de lat ce era părea iatagan, iar ca lungime, doar din modestie dacă nu se putea numi sabie, căci avea tot dreptul.

■— Vinul ăsta — îmi spuse — se bea cu ocaua, şi dacă n-o să goleşti dintr~o dată jumătate de oca, n-o să mai dea nimeni doi bani pe tine.

La punctul ăsta ajunsesem, şi mie mi se şi urcase la cap duşca de jumătate de ocă trasă pe nemîncate, cînd intrară patru de-ai lor cu patru ghete de gutoşi drept mutre, umblînd pe trei cărări, fără pelerine pe umeri, ci înfăşurați cu ele pe la şale, cu pălăriile îndesate pe frunte, avîncl borurile din față ridicate încît păreau diademe, şi cu o întreagă covălie drept podoabe 1a mînerele spadelor şi pumnalelor; vîrfurile acestora erau în conversație strînsă cu călcîiul lor drept ; ochii, cu pleoapele pleoştite dar privind fioros, mustățile unse şi răsucite ca nişte coarne ; aveau bărbi turceşti ca nişte coame de cai.

Ne făcură o strîmbătură din bot drept salut şi spuseră cu glasuri dogite şi cu vorbe peltice, către amicul meu :

— Se 'itorul 'mitale î

-— Se 'us, confrate î răspunse prietenul meu.

Se aşezară. Ca să întrebe cine eram eu, nu rostiră o vorbă : unul se uită la Matorrales şi, căscînd gura şi az- vîrlind către mine buza de

jos, mă arătă în chipul acesta ; la care maestrul meu de noviciat îşi apucă barba în pumni, privind în jos ; şi în felul acesta îl lămuri pe deplin, cred, de vreme ce se ridicară toți şi, cu multă bucurie, mă îmbrățişară, şi eu pe ei de asemenea, de parcă băui patru feluri de vinuri cu buchete diferite.

Se apropie ora cinci ; ca să servească la masă se iviră nişte uriaşi picaros, pe care vitejii noştri îi numeau „bombarde". Ne aşezarăm toți în jurul mesei : pe masă apăru num ai decît buturele împănat cu capere, o dată cu care purceseră — în chip de bun-venit — să bea în cinstea mea, pe care eu cu nici un chip, pînă ce n-o văzui băută într-atîta, nu mi-o crezusem aşa de mare ! Veniră apoi pescăria şi cărnurile felurite, tot lucruri care stîrneau setea. Era pe duşumea un ciubăr plin cu vin, ia care se repe- zeau pe brînci cei ce vroiau să-1 venereze : canonul acestor mătănii în fața ciubărului îmi plăcu. După două închinăciuni nu mai rămase om care să-i recunoască pe ceilalți. începură să-şi povestească isprăvile de arme ; plouau înjurăturile ; de la un gît de vin la altul muriră cîte douăzeci-treizeci de vrăjmaşi fără împărtăşanie. Comandantului garnizoanei i se prescriseră drept leac îiişte rețete care cuprindeau o mie de lovituri de pumnal. Memoria lui Domingo Tiznado y Gayon [1] fu celebrată ; o grămadă de vin curse pentru sufletul lui Escamilla [104]. Cei trişti la beție îi plînseră fierbinte pe răposatul Aionzo Alvarez [105]. Treburile astea îi cam smintiră tovarăşului meu roțile ceasornicului din cap, şi spuse, nițel cam răguşit, luînd într-ammdouă mîinile o pîine şi ațintindu-şi ochii la luminare :

— jur pe pîinea asta, care e fața lui Dumnezeu, şi pe lumina aceea, care-a ieşit din gura arhanghelului, că dacă voi vreți, chiar în

---

[104] Porecla lui Pero Vazquez, celebru ucigaş, care muri la Sevilla de „boala funiei" (spînzurat).

[105] Aionzo Alvarez de Scria, zis „Chiorul", poet şi picaro sevillan, care dăduse o poreclă batjocoritoare nobilului Bernardino de Avellaneda, comandant al garnizoanei şi preşedinte al Casei de depuneri, pentru care acesta, răzbunător, îl făcu să piară în furci, la arnil 1604. plins de toată lumea apaşilor din Sevilla.

o o o **30 0**

[105] în bisericile în care urmăriții de justiție îşi aflau refugiu, ne- putînd fi ridicați dintre zidurile lor, se petreceau cele mai deocheate scene de desfrîu. In 1586, arhiepiscopul de Sevilla, Rodrigo de Castro, interzisese printr-o circulară, fără efect, ca refugiații ,,să joace vreun joc, sau să intre în vorbă cu femeile lor ori cu altele, înăuntrul bisericii, nici să se aşeze la porțile bisericilor ori în cimitire la sfat şi la rîs, nici să cînte în ghitară... şi pentru că mulți stau atîta vreme în

noaptea asta mergem să-i venim de hac călăului ce-1 prigoni pe bietul Chioru...

0 hărmălaie îngrozitoare se iscă la aceste vorbe şi, sco- ţîndu-şi pumnalele, jurară, punîndu-şi fiecare mîinile pe doagele ciubărului ; apoi, aruncîndu-se asupra lui cu boturile, ziseră :

— Aşa cum bem vinul ăsta, vom bea sîngele oricărei iscoade ! (Oricărui trădător !)

— Cine este — întrebai — acest Aionzo Alvarez, a cărui moarte o regretaţi aşa de amarnic ?

— Un tînăr luptător fă'ă pe'che ! răspunse unul dintre ei. Dibaci la mînă şi bun tova'ăş. Să me'gem ! Nici dracii n-au să mă poto'ească !

Ieşirăm, aşadar, din casă, la vînătoare de arcaşi.

Eu, cum mergeam lăsîndu-mă în seama vinului şi renunţasem la simţurile mele în favoarea lui, nu-mi dădui socoteală de primejdia la care mă expuneam. Ajunseserăm pe Şoseaua Mării, unde deterăm nas în nas cu patrula. Nici n-o zăriră bine tovarăşii mei, că şi traseră spadele, năpustindu-se asupra ei. Făcui şi eu la fel, şi de la prima ciocnire uşurarăm două trupuri de arcaşi de sufletele lor blestemate. Alguazilul îşi puse nădejdea în repeziciunea picioarelor, tulind-o pe şosea la deal şi strigînd ; nu-1 puturăm urmări, căci cîştigase distanţă. In cele din urmă, ajunseserăm în faţa catedralei şi intrarăm în ea, acolo fiind feriţi de urmărirea poliţiei şi dor- mirăm tocmai atîta cît trebuia ca să limpezim vinul ce ne mai fierbea încă în ţeste. Cînd furăm iarăşi trezi şi cu mintea întreagă, începui să intru de-a binelea la griji, înspăimîntîndu-mă la ghidul că justiţia pierduse doi arcaşi, iar alguazilul scăpase cu fuga din faţa unor biete ciorchine de struguri, aşa cum fuseserăm toţi noaptea trecută, cu mustul în noi.

Petrecurăm în catedrală de minune, pentru că, mirosind că se refugiaseră în biserică nişte bărbaţi, veniră degrabă nişte nimfe filantroape, care se dezbrăcară ca să ne îmbrace pe noi. [1] Una, pe nume Grajal, prinse drag de mine şi mă îmbrăcă de sus pînă jos cu haine noi, pe gustul ei. Îmi plăcu mult, mai mult decît oricare alta, viaţa aceasta, aşa că mă hotărîi să navighez pe talazurile ή cu Grajal, pînă la moarte ; mă pusei pe învăţat jargo- lul apaşilor, şi în scurtă vreme devenii căpetenia tuturor :elorlalţi codoşi. Justiţia însă nu

ostenea să ne tot iscodească ; dădea mereu tîrcoale pe la uşa bisericii ; cu toau> astea, înfruntînd orice risc, de pe ia miezul nopții înainte ieşeam travestiți să mai dăm cîte o raită.

Eu, văzînd că prea se-ntinde tărăşenia asta şi mai cu seamă că soarta mă persecuta, mă hotărîi, sfătuindu-mă mai întîi cu Grajal — nu ca să-mi îndrept greşelile, că nu sînt aşa de înțelept, ci din plictiseală, ca un păcătos înverşunat ce eram — să plec cu ea în Indii, ca să văd dacă, schimbînd lumea şi țara, mi se va îmbuna cumva soarta.

Dar căzui din lac în puț, pentru că nimeni nu-şi poate îmbuna soarta schimbîndu-şi numai locul, ca lupul părul, dar viața şi năravurile, ba.

oiserici încît mai curînd pare că le-au luat cu chirie decît că s-au refugiat în ele, poruncim ca nici unul să nu poată sta în biserică nici să fie găzduit în ea mai mult timp decît opt zile, fără învoirea judecătorului ecleziastic". Cum se vede însă şi din text, catedrala din Sevilla continua să fie azil de hoți şi de desfrîu şi după începutul secolului al XVII-lea.

C U P R I N S

Proza satirică „picarescă" în Secolul de Aur al Spaniei χjj Diego Hurtado de Mendoza, *Viața lui Lazarillo de Tormes* ..... ^

Mateo Alemân, *Viața lui Guzmân de Alfarache, iscoadă a vieții omeneşti* .....

Miguel de Cervantes Saavedra, *Căsătoria pe furate* . γ^η Vicente Martinez EspineJ, *Viața scutierului Marcos de Obregon* *239*

Francisco de Quevedo y Villegas, *Istoria vieții pehlivanului numit don Pablos, pildă pentru orice vîn- tură-lume şi oglindă a pezevenghilor* . s g . 251

Redactor responsabil Toropoc Eîena Tehnoredactor : Sielu Petre

Dat la cules 30.05.1961. Bun de tipar 15.07.1961. Apărut 1961. Tiraj 40.145 ex. Broşate. Hirlîe tioar de 50 g/m. Format 700X920/32. Coli ed. 17,73. Coli tipar 11,25. Planşe tieidruck 1. A. nr. 0419/1961. C. Z. pentru bibliotecile mari 86. C. Z. pentru bibliotecile mici 86 (08) = R.*

Tiparul executat sub com. nr. 10877 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I, V. Stalin", Bucureşti — R.P.R.

[1] Rodrigo Ruy Diaz de Bivar, numit El Cid Campeador — (1030— 1099), nobil spaniol, ale eărui strălucite fapte de arme din epoca luptelor cu maurii, cîntate de baladele şi cronicele contemporane, au dat naştere, mai tîrziu, epopeii spaniole *Cantar de mio Cid,*

[1] Poliță în alb (sp.).

[1] Referire la legenda biblică în legătură cu moştenirea lui Isaac.

[1] „Filozoful ştiut" este Ammonius Saccas, fondator al şcolii neoplatonice în Alexandria Egiptului din secolul al III-lea al erei noastre ; iar sentința

„*Amicus Plato, sed magis amica veritas*" este scoasă din *Viața lui Aristoteles*, scrisă de acesta.

[1] „Tulburarea apelor" era, în legenda evanghelica despre vindecarea slăbănogului de la lacul Bithezda, semnul prezenței supranaturale dat infirmilor ce aşteptau pe mal.

[î] *Tablajero* — intabulatorul — era patron al unei case de joc, tripou, unde se adunau cartoforii pătimaşi ; el ținea socotelile luîndu-şi partea leului.

[1] Litera y e presupusă a fi fost adăugată alfabeimui elin de filozoful şi matematicianul Pythagoras ; se spune că el s-a inspirat din zborul cocorilor care descriu pe cer acest semn.

[1] Seyîla şi Carybda — stîncă şi vîrtej în strîmtoarea Mcssinci, foarte apropiate, aşa că navigatorul care voia să ocolească stîaca era înghițit de vîrtej. A fi între Scylla şi Carybda înseamnă a încerca să ocolcşti o primejdie dînd într-alta.

7 — Isprăvile unor vintură-lume

[1] Hanul aflmdu-se la capătul unui sat, venise atît alcadele satului, cît şi al celui vecin.

[1] Nume de ordine religioase militare, în care nu se primeau clccît descendenți de mari familii.

[1] în piața Sfîntului Francisc din Sevilla se aflau clădirile în care erau instalate organele justiției, cuprinzînd şi poliția.

[1] Dionis din Syracusa — tiran al acestui oraş între anii 405—367 î.e.n., învingătorul cartaginezilor ; foarte duşmănit de popor.

[1] Cartierul cel mai rău famat al Sevillei, sediul lumii interlope, unde justiția se aventura foarte rar.

[1] Grad înalt în magistratură, echivalînd cu un locțiitor al comandantului militar al oraşului.

[1] *De profundis* sînt cuvintele cu care începe un cîntec religios, din slujba îngropăciunii şi parastaselor, Aicivorbele latineşti ale imnului sînt întrebuințate în bătaie de joc, ca să indice desperata sete a ocnaşului.

[1] *Alcayde* — temnicer şi uneori căpitan de fort ; vine din limba arabă, ca şi alcade.

[1] Conform teologiei catolice păcatele se împart în două categorii : veniale (uşoare, care pot fi iertate) şi mortale.

[1] Termen marinăresc : escadra cuprindea toate echipele de galcrieni care alcătuiau un schimb de vîslaşi. Marina spaniolă, atît de vestită, se folosea de ocnaşi, adeseori condamnați fără vină. tocmai ca să se împlinească numărul de brațe necesare la vîslele galerelor, sau de marinari recrutați cu forța, pe lîngă mercenari (profesionişti plătiți) străini sau spanioli.

[1] **Fraternitatea paporniței : ordinul călugăresc cu hramul sfîntului Juan de Dios, ai cărui membri cerşeau, purtînd cele căpătate din milostenia oamenilor în coşărci de papură ori glugi (*capachos* — sp.).**

[1] Personaj din snoavele populare ale evului mediu, aşa-zisele *„cuentos viejos",* care sînt, în istoria literaturii spaniole, ceea ce sînt *„les fabliaux"* în Franța : mici apologuri cu tîlc moral şi satiric.

[1] în Spania, ca în toate țările catolice, după Conciliul din Tren to (1545—1563), învățămîntul era dat pe mîna călugărilor iezuiți.

[2] *Vademecum academicum,* caietul-tip care slujea de îndrumător, orar, agendă şi mijloc de corespondență cu părinții, în şcolile vechi.

[1] Cearta dintre latinişti şi romanişti, adică dintre scriitorii partizani ai părerii că numai limba latină este aptă să exprime idei, şi scriitorii care căutau să demonstreze capacitatea limbilor naționale, vii, de a participa la cultură, era încă în toi pe vremea Lui Cervantes, care a şi fost acuzat de a fi *poet vulgar.*

[1] **Nume imaginar, cu sonorități bombastice, ridiculizînd chipul în care se înnobilau unele femei atunci cînd intrau în legături cu aşa- zisa „lume mare".**

[1] Vrăjitoare care în *Phqrsalia,* epopeea lui Lucanus, este întrebată eare dintre cei doi rivali, Cezar sau Pompei, va cîştiga renumita bătălie.

[1] **Sfîntul Ieronim era o mănăstire de călugărițe. în epocă, mulți picaros făceau meseria de „amanți de maici"** *(galănes de monjas).* **Vezi şi Ia Quevedo, ultimele capitole din** *Don Pablos.*

ale cărui unde-i fugeau de sub buzele însetoşate şi să nu ajungă nici odată la fructele coapte ale unui măr de care era legat.

*** Sisif (Sisyfos), fiul lui Eol, rege al Corintului, care a fost condamnat, din pricina multor crime săvîrşite în timpul vieții, să rosto golească în infern o stîncă, urcînd-o pe vîrful unui munte, de unde cădea mereu înapoi, obligîndu-1 să-şi reia cazna.**

[8] **Vistieria statului era secătuită de necontenitele războaie purtate în Europa, în Africa şi peste ocean de regii spanioli din casa de Austria. Sub Filip al II-lea şi al Ill-lea, cel care domnea în momentul în care Cervantes scrie** *Colocviul clinilor,* **curtea a încetat de trei ori să mai plătească soldele militare şi lefurile administrației. Aceste falimente de stat se produceau în ciuda necontenitelor importuri de aur din colonii. Bancherii Fugger au profitat de această situație pentru a obține concesiuni de exploatare în tot imperiul. în schimbul împrumuturilor acordate casci regale.**

[1] **Aluzie la creştinarea din secolele al XVi-lea şi al XVII-lea a unora dintre familiile maure şi evreieşti, în urma persecuțiilor Inchiziției. „A fi creştin vechi" (adică a nu descinde din mauri ori din evrei) se considera un mare privilegiu, creştinilor proaspeți fiindu-le interzis accesul la funcții publice, universități etc. Quevedo rîde de pretenția de superioritate a „creştinilor vechi".**

[1] Aluzie la incultura nobililor, luată în derîdere de Quevedo şi în alte scrieri.

[1] Călugării din ordinul de la Trinidad răscumpărau prin bani strînşi cu cheta pe captivii corsarilor musulmani ce prădau corăbiile din Me- diterana.

[1] „Matematicianul", iie profesor, fie student în matematici, avea să dea de rostul misterului — după spusele prefăcutelor victime — recurgînd la calcule astrologice menite să-i „destăinuiască" cele întîmplate. Catedra de matematici se chema ,,de astrologie" şi se studiau acolo, pe lîngă Euclide, şi autori de felul lui Sacrobosco, obscu- rantişti medievali. La Universitatea din Alcalâ, ştiința modernă a înlocuit „astrologia" abia în anul 1615.

[1] Unul din cei mai populari eroi de romane cavalereşti, vestit prin bogăția sa.

[1] Trei actori faimoşi ai epocii : Baltasar Pinedo, protagonist aî comediei lui Lope de Vega, care a jucat între 1599 şi 1613 ; Hernân Sănchez de Vargas, în aceeaşi vreme e pomenit de Lope *(La Hermosa Ester) ;* iui Aîonzo de Morales, prin 1612, i se zicea „Divinul".

[1] Vecerniile se numeau *las visperas solemnes.*